

కథలు

ఉపాఖ్యానము

సానందోపాఖ్యానము

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు కౌక మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శిక్షవృక్ష

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలాదే

గురు గౌరీమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు పీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి

యోగి పరమహంస

అస్మదాచార్య పర్యంతం

గురు తీర్థాంగ స్వామి

గురు లాహిరీ మహాశయి

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు పాయి బాలా

గురు ఆరదీంద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు చక్రవర్తి ప్రభుపాద

గురు మిథయాశస్వామి

గురు విద్యాభాషానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమారాధ్య

వందే గురుపరంపరాం...

నన్ను “నేను” తెలుసుకోవటానికి

నన్ను “నేను” మార్చుకోవటానికి

“నేను” గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంథాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంథాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంథాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకే దాదాపు 5000 పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన **భారత ప్రభుత్వపు** వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా <http://www.new.dli.ernet.in>), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(<https://archive.org>), గూగుల్ వెబ్ సైట్(<https://www.google.co.in>), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(<http://www.microsoft.com>) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంథాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటి, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంథాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) **భారత ప్రభుత్వపు** వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in> లేక <http://www.dli.ernet.in>
- 2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: <http://www.sairealattitudemanagement.org>
- 3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: <https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: <https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement>

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: <https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 5010010001569

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం **ఉచితంగా** eBook రూపంలో **భారత ప్రభుత్వపు** సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంథముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

* సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు *

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. X

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals
Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language:

Scanning Centre: Any Centre

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or](#)
[Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
Rashtrapati Bhavan CMU-Books Sanskrit TTD Tirupathi Kerala Sahitya Akademi	INSA	Times of India Indian Express The Hindu Deccan Herald Eenadu Vaartha	Tamil Heritage Foundation AnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Author's Last Name																														
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Year																														
1850-1900					1901-1910					1911-1920					1921-1930					1931-1940					1941-1950					1951-
Subject																														
Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...																						
Language																														
Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu																						

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్టమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

శ్రీ

సానందోపాఖ్యానము.

వచనకావ్యము.

ఇది,

నెల్లూరు నివాసులగు. బ్రహ్మశ్రీ,

పురాణం - పిచ్చయ్యకవిచే

వ్రాయఁబడి.

చెన్నఁగట్టణం శ్రాకలపేట కాపురములునీ
వేదాంత విజ్ఞానే విశ్లేషములును సనేక నవీన గ్రంథ
ప చరణభాంధులనుచు గుగు

తాళియూగి,

పమ్మి - త్యాగరాయ శ్రేష్ఠిగారిచే

వారి స్వకీయమైన

శ్రీరాజరాజేశ్వరీ నికేతన ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రించఁబడినది.

1926

రిజిస్టర్ కాపీరైట్.]

వెల రూ. 1-8-0.

సంఖ్య.	విషయములు.	పుట.
20	యమ ధర్మరాజు పుణ్యాత్ముల సన్మానించుట.	౨౦
	(ద్వితీయ ప్రకరణము.)	౨౨
21	దూతలు పాపాత్ములను యముని సన్నిధికిఁ దెచ్చుట.	3౦
22	యముఁడు పాపాత్ములను శిక్షించుట.	3౬
23	యమభటులు పాపాత్ములను బాధించుట.	3౯
24	సానందముని ధర్మప్రసంగునితో పాపాత్ములను సురించి ప్రసంగించుట.	౪౧
25	సానందముని పరమేశ్వరుని దివ్యలీలలు వర్ణించుట.	౪౨
26	సానందుఁడు తనయభిప్రాయమును ధర్మప్రసంగాదులకుఁ జెప్పట.	౪3
27	సానందముని మౌనసిక పూజఁజేసి విమానమును రప్పించుట.	౪౪
28	సానందాదులు విమాన మెక్కియమపురంబుఁ జూడఁబోవుట.	౪5
29	నారదుఁడు యమపురికివచ్చి యమునితో సంభాషించుట	౪౬
౩0	నారదుఁడు శమచునకు సానందాదులరాక నెఱిగించుట	౪౭
31	యముఁడు నారదునితో సానందుని నిర్లక్ష్యముఁజేసి పలుకుట.	౪౮
	(తీర్థయ ప్రకరణము.)	3౫
32	కాలుఁడు భటులవలన సానందునిరాక విని కలతనొందుట.	౫౫
33	శమనుఁడు సానందాది ఋషులఁ గొలుపు కూటంబునకు దోడ్కొని పోవుట	౫౮
34	సానందుఁడు యమునితో సంభాషించుట.	౫౯
35	యమభటులు సానందముని రాకను పురంబునఁ జూటుట.	౬౨
36	సానందముని యమపురంబులోనఁ దిరిగిచూచుట.	౬3
37	యముఁడు సంయమికి పురవాసుల వివరించి చెప్పట	౬౬
38	యమధర్మరాజు సానందునకుఁ దన వట్టణ ప్రభావం బెఱిగించుట.	౬౭
39	యమధర్మరాజు సానందునకుఁ బుణ్యాత్ములు చేసిన కార్యంబులఁజెప్పట.	౬౯
40	యముఁడు సానందునకు బుణ్యాంగనల వివరించి చెప్పట.	౭౨

సంఖ్య.	విషయములు.	పుట.
41	యముడు సానందునకు బుక్కాంగినల సుకృత విశేషంబులు చెప్పట.	23
42	శమనుడు సానందునితో పుణ్యపురుషుల సుకృతి విశేషంబులఁ జెప్పట.	2౬
43	యమధర్మరాజు సానందుని పాపాత్ములుండు చోటుఁ జూడరాదని చెప్పట.	2౮
44	సానందుడు నరకములనుఁ నరకవాసులనుఁ జూచుట.	౩౧
45	సానందుడు పాపాత్ముల బాధలచూచి యోర్వఁజాలక కృతాంకుని నాక్షేపించుట.	౩౪
	(చతుర్థ ప్రకరణము.)	౩౭
46	యముడు సానందునకు పాపాత్ములు చేసిన కార్యములు చెప్పట.	౩౭
47	సానందాదులు వచ్చుటంజూచి కింకరులు పాపులను మఱియు బాధించుట.	౪౦
48	పాపాత్ములు తాముచేసిన దుష్కార్యములఁ దలంచి చింతించుట.	౪౧
49	యమభటులు పాపాత్ములను నిందించి తిరస్కరించుట.	౪౩
50	పాపులు సానందుని తమ్ము రక్షింపుమని ప్రార్థించుట.	౪౪
51	యమభటులు పాపాత్ముల దుష్కార్యములఁ జెప్పి భయపరచుట.	౪౫
52	యముడు సానందునకు పాపాధిక్యతను నిరూపించి చెప్పట.	౪౭
53	యమధర్మరాజు సానందునకు శరీరతత్త్వము నిరూపణంబు జేయుట.	౫౦౦
54	యముడు సానందునకు మనుష్యుల యుత్పత్తి క్రమంబెఱిగించుట.	౫౦౨
55	యముడు సానందునకు దేహనిర్ణయప్రకారమునుఁ జెప్పట.	౫౦౭
56	యముడు సానందునకు జీవస్వరూపంబుఁ దెలుపుట.	౫౧౧
57	యముడు సానందునకు జీవేశ్వరుల యైక్యంబు వివరించుట.	౫౧౫
58	యముడు సానందునకు జీవతను చతుష్టయ మెఱిగించుట.	౫౧౮

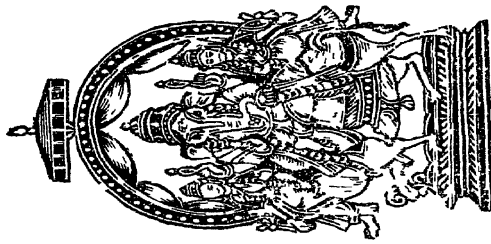
సంఖ్య.	విషయములు.	పుట.
59	యముడు సానందున కీశ్వరతను చతుష్టయ మెఱిగించుట.	౧౨౦
60	యముడు సానందునకు సాంఖ్యభావ ప్రకారంబు జెప్పట.	౧౨౧
61	యముడు సానందునకు తారక ప్రభావముం జెప్పట	౧౨౬
62	యముడు సానందునకు శాంభవీ ముద్రా లక్షణంబు నెఱిగించుట.	౧౩౦
63	శమనుడు సానందున కాత్మానాత్మ వివరణముం జెప్పట.	౧౩౧
64	శమనుడు సానందునకు మాయాస్థానవిశేషములం జెప్పట.	౧౩౨
65	శమనుడు సానందున కమనస్కయోగం బెఱిగించుట.	౧౩౪
66	యమ ధర్మరాజు సానందునకు శబలైక్య విధానంబు నెఱిగించుట.	౧౪౨
67	శమనుడు సానందునకు శరీరభంగ ప్రకారముం జెప్పట.	౧౪౪
68	యముడు సానందున కవస్థాత్రయ లక్షణముం జెప్పట.	౧౪౬
69	యముడు సానందునకు సమాధి లక్షణముం జెప్పట.	౧౪౮
	(పంచమ ప్రకరణము.)	౧౫౧
70	యమధర్మరాజు సానందునకు మనుష్యుని సత్స్వీవర్తనాది విశేషంబులు జెప్పట.	౧౬౩
71	దండధరుడు సానందునకు నవవిధ భక్తిభేదంబు లెఱిగించుట.	౧౬౪
72	శమనుడు సానందునకు భగవద్భక్తుల ప్రభావంబుం జెప్పట.	౧౭౩
73	యమధర్మరాజు చెప్పిన యోగాభ్యాస క్రమము.	౧౭౬
74	ప్రాణాయామ విధానము.	౧౭౮
75	ముద్రాలక్షణము.	౧౭౯
76	దృష్టి భేదములు.	౧౮౦
77	అశిమాది సిద్ధుల వివరము.	౧౮౧
78	మదావృక వివరణము.	౧౮౨
79	పాశావృకము.	౧౮౩
80	షడూర్తులు.	"
81	క్రియాత్రయము.	"

సంఖ్య.	విషయములు.	పుట.
82	అవ్యవిధ ప్రమాణములు.	౧౮౪
83	బ్రహ్మజ్ఞాని లక్షణము.	౧౮౬
84	జ్ఞానాజ్ఞాన భూవివరణము.	౧౮౯
85	సాలుగు విధముల బ్రహ్మజ్ఞానుల తారతమ్యము.	౧౯౨
86	పంచదశ జ్ఞాన యోగాంగ నిరూపణము.	౧౯౩
87	సానందుడు యమునితో శివుని ప్రభావము వర్ణించివలుకుట.	౧౯౯
88	యముడు సానందునికి సమాధానముఁ జెప్పుట.	౨౦౨
89	యముడు సానందునకు శ్వేతుఁడను బ్రాహ్మణ కుమారుని కథ నెఱింగించుట.	౨౦౩
90	యజ్ఞదత్తుడు భార్యపై కోపించి యిల్లు వెడలనడచుట.	౨౦౭
91	శ్వేతుఁడు తన దుర్దేశం దలంచి చింతించుట.	౨౦౮
92	దుద్రథులు యమకింకర సంవాదము.	౨౧౭
93	దుద్రథులు యమదూతలకు శ్వేతుని పుణ్య విశేషంబుఁ జెప్పుట.	౨౧౯
94	శమనుడు సానందునకు బోయవాని చరిత్రంబుం జెప్పుట.	౨౨
95	బోయవాడు శివ సాయుజ్యంబు నొందుట.	౨౨౬
	(వృష్ణుని ప్రకరణము.)	౨౩౧
96	యముడు సానందునకు దుశ్శీల చరిత్రమును జెప్పుట.	౨౩౧
97	వేదనాధుడు భార్య నిల్లు వెడల నడచుట.	౨౩౩
98	దుశ్శీల బోయవానిచేఁ బూర్వవిటుని జంపించుట.	౨౩౬
99	దుశ్శీల బ్రాహ్మణుని గూడియుండి యతని జూపుట.	౨౩౮
100	దుశ్శీల శ్రీశైలంబునకుం బోవుట.	౨౩౯
101	దుశ్శీల శివ సాయుజ్యంబు నొందుట.	౨౪౧
102	యముడు సానందునకు వసువర్ధని చరిత్రముం జెప్పుట.	౨౪౨
103	వసువర్ధని సంగమంబువలన బ్రాహ్మణకుమారుండు మృతుం డగుట.	౨౪౫
104	వసువర్ధని శివ సాయుజ్యంబు నొందుట.	౨౪౬

సంఖ్య.	విషయములు.	పుట.
105	శమనుడు సానందునకు రాజశేఖరుండను స్వపకుమారుని చరిత్రంబుఁ జెప్పట.	౨౪౭
106	రాజశేఖరుఁడు సర్పదష్టండుగుట.	౨౫౦
107	సర్ప విషమువలన మృతినొందిన నునందా రాజశేఖరులు శివసాయుజ్యంబు నొందుట.	౨౫౧
108	రుద్రాక్షము ధరించుటచే రజకుండు శివ సాయుజ్యంబు మొందుట.	౨౫౨
109	యమధర్మరాజు సానందునకు హంస కిరాతుల చరిత్రముం జెప్పట.	౨౫౩
110	బోయవాని కీశ్వరుండు ప్రత్యక్షంబగుట.	౨౫౪
111	ఈశ్వరుఁడు చచ్చిన హంసమును బ్రతికించుట.	౨౫౬
112	ఈశ్వరుఁడు శబరునకును, హంసమునకును మోక్ష మొసంగుట.	౨౫౮
113	శమచుఁడు సానందునకు స్త్రీలుచేసిన పాపముల నెఱిగించుట.	౨౫౯
114	శమచుఁడు సానందునకు నందఁబాల నెఱిగించుట.	౨౬౨
115	సానందుఁడు పాపాత్ములను సరిక విముక్తులఁ జేయుట.	౨౬౩
116	సానందుఁడు పాపముక్తులై దివ్యరూపంబు లొందినవారిం గూఁగి కైలాసంబునకేగి ఈశ్వరుని స్తుతించుట.	౨౬౫
117	శంకరుఁడు సానందుని నాదరించుట.	౨౬౬
118	యమధర్మరాజు కైలాసంబునకుఁ బోవుట.	౨౬౮
119	యమధర్మరాజు ఈశ్వరునిస్తుతించి సానందుఁడుచేసిన కార్యంబువిన్నవించుట.	౨౬౯
120	ఈశ్వరుఁడు యముని నూరడించి మరల నాధిపత్యంబున నలు పుట.	౨౭౧
121	ఫలశ్రుతి.	౨౭౩

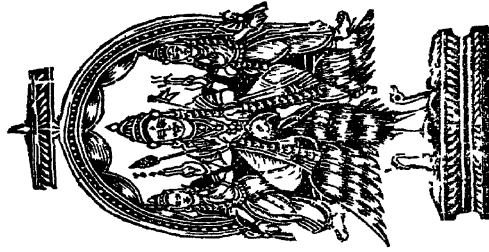

శ్రీ నామ సంకీర్తనం.

కళ్యాణం.

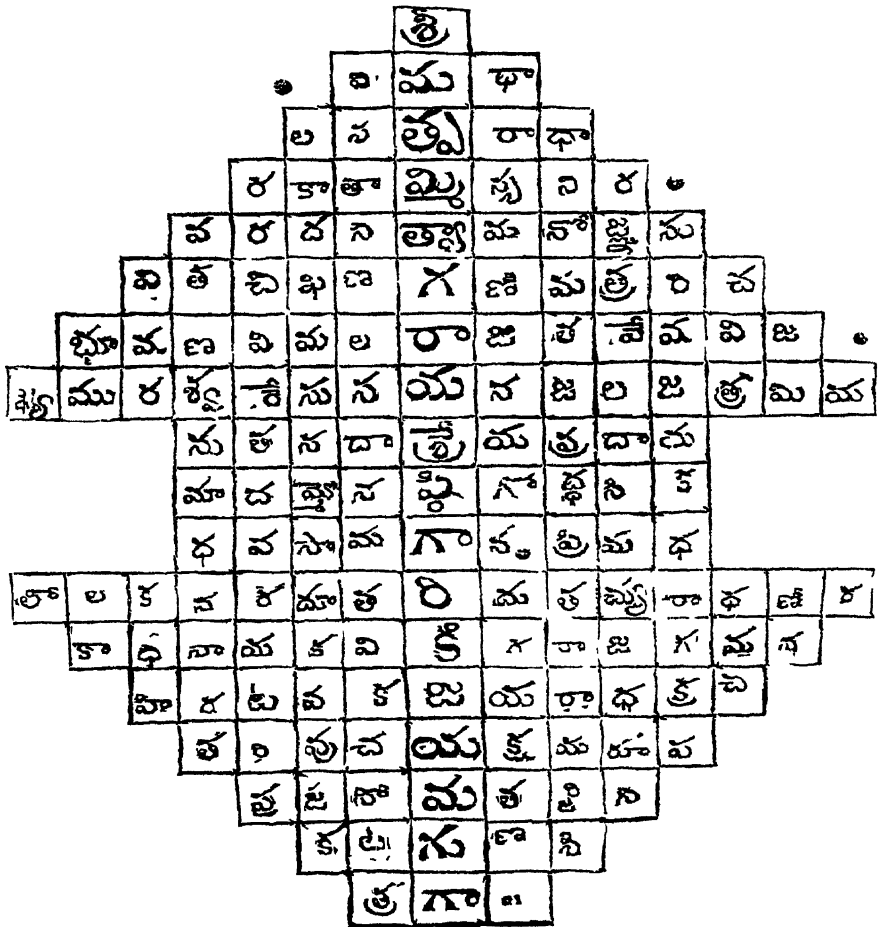

సుబ్రహ్మణ్యస్వామి.

రథబంధము

సీనపద్యము.

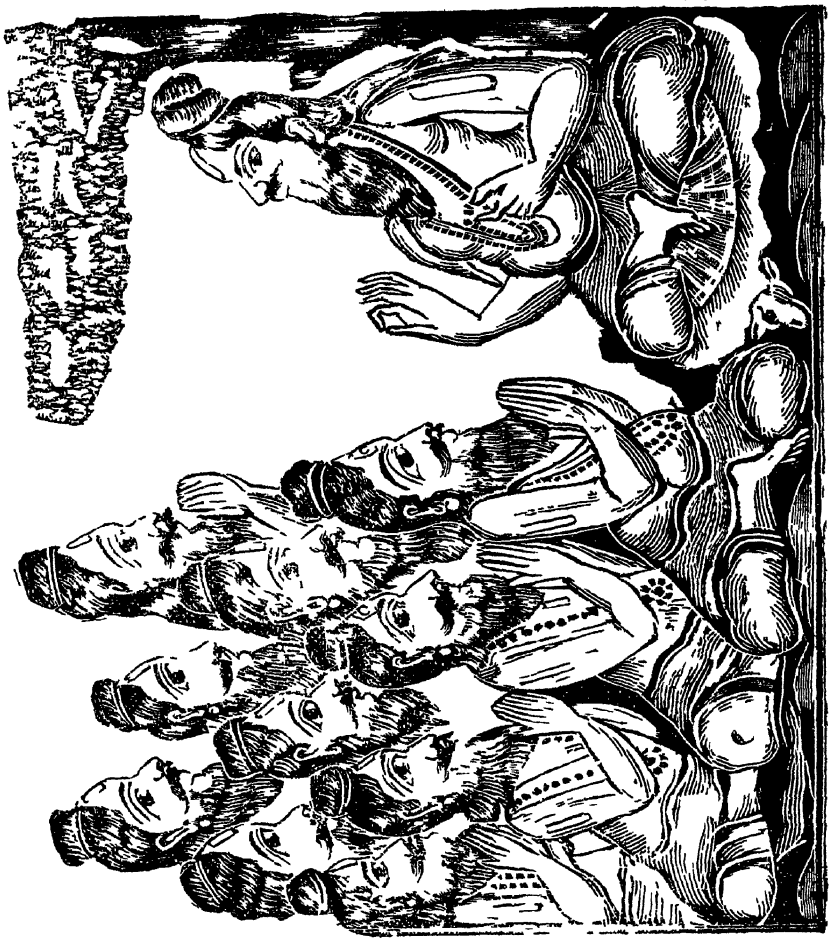

నాయక నామగర్భిత రథబంధ కల్పిత విష్ణుస్తుతి సీసము.

సీ శ్రీధామ విలసత్ప రాధాఽ నిస్సమ్మి,
తాకార వరద నిత్యా మనోజ్ఞ
నుచక్ర మణిగణ ఖచిత విభూషణ,
విమల రాజితవేష విజయమిత్ర
జలజనయన సురేశ్వర ముఖ్యనుత,
సదాశ్రేయ ప్రదాయక సిద్ధగోష్ఠి
సమ్మోద మాధవ సామగానప్రియ,
ధరణీధ రాచ్యుత దురితదూర,
సకల లోకాదినాయక వికీర్తరాజ,
గమన చక్రధరా యజ కపటరహిత,
నిపుచయక్షయ రూప నిర్జితమనోజ్ఞ,
ప్రకట గుణ సీలగాత్ర మాఽ పాహితంశ,

శౌనకుఁడు : రా తు టి నరఁ ముని పృతానితముఁ శిర్షన నియమగుట.

శ్రీ రస్తు

సా నం దో పా ఖ్లా న ము.

వచనకావ్యము.

ప్రథమ ప్రకరణము.

భగవద్వార్ధన.

కా. శ్రీరమ్యంబగు దివ్యతేజకలనా ♦ చిద్రూపమై బేర్చి నె
వ్వారే భంగి దలంతురట్టి గుణ సం ♦ బంధాత్త తత్వప్రధా
నారూఢిం గనుపించునట్టి సకల ♦ వ్యాఘ్ర జిదానందు వి
శ్వారాధ్యుక్ బగు వేంకటేశ్వరు నభి ♦ స్థావాప్తికై వేడెదన్.

క. తొలుదొలుత సంస్కరించెదన్,
దలంపున గజ వదనునేక ♦ దంతుక్ జగబూ
ఫలసార భక్షణుక్ నుత,
విలసిత ఫణిహారధరుని ♦ విఘ్నేశ్వరునిన్.

క. ఐరేంద్రు ముఖని సకల ను,
పర్వస్తుత నాశితేష్ట ♦ ఫలదాయకి యూ
గీర్వాణిక్ విధిరాణిక్,
దర్శికర వేణివాణిక్ ♦ దలంతుక్ భక్తిక్.

క. ప్రాకని నమ్మిభజింతు ము,
హా పావనగుణ కదాబ ♦ యగు మాయంబున్
సాప విదారణి నధికద,
యాపర విమ లాంతరంగ ♦ నలమేల్కంగన్.

సా న ం దో పా ఖ్యా న ము.

గీ. మనవి విసి యిందుఁగల మత్స్యి ♦ మాదలేఖ

నావివేకాది జనతంబు ♦ తైనమించు

నెరసులన్నియుఁ గరుణ మ ♦ న్నించుఁ డరసి

విమల మతులార ! కవులార ! ♦ విజులార !.

శా. శ్రీమ త్సమిక్కులాభి సోముఁడు గుణ ♦ శ్రేష్ఠుండు వేదాంత వి
ద్యా మర్త జుఁడు సతిమంతుఁడును వి ♦ ఖ్యాతుండు నౌత్యాగరా
యాముష్యా యణునాజ్ఞ సీ వరయుపాఖ్యానంబు మోదంబుతో
ప్రాముఖ్యంబగు గద్యకావ్య మొనరింపక బూనితిన్ సమ్మతిన్.

గీ. ఓతిని దేవాంగ సత్కుల ♦ శ్రేష్ఠుఁడనఁగ
ననఁగు నీ త్యాగరాయ శె ♦ ట్టిశ్వరునకు
ఁరమశివుఁ డాయురారోగ్య ♦ భాగ్యవిభవ
సిద్ధిఁ బొసఁగించి వేడ్క ర ♦ ఓంచుఁగాత.

— ❧ కథాప్రారంభము ❧ —

శ్రీమ త్సమ స్తకల్యాణ గుణగణ పరిపూర్ణుండును, జేజోమ
యుండును, పగిశుద్ధుండును, నాదిమధ్యాంత రహితుండును, భ క్తవత్స
లుండు నగు పర మేశ్వరునకు నమస్కరించెద.

సత్పురుషులారా! ఆసేతు సీతాచలపర్యంతంబగు నీ భరతఖం
డంబునంగల గహనంబులయందు సకల మునిగణ శిరణ్యులగు నైమి
శారణ్యంబు జగత్ప్రసిద్ధులై యొప్పుచుండు నగుదు నానాబాతివృక్షలతా
గుల్మంబులును, వివిధంబులగు పక్షులును, మృగంబులును, నెలగేళ్లు
ను, కొలఁగకులును, యెల్ల పుగును మునులు పరించు సుస్వర వేదనాదం
బులుమించిన యాశ్రమంబులును, గలిగి నేత్రపర్యంబు గావించుచుం
డును. ఆ వనంబున మున్నొక కాలంబున ఋషులందఱును జేరి సకల
సంభారములును సంపాదించి సత్రయాగమును పేరుగల యజ్ఞము
చేయుటకు ప్రారంభించి జరుపుచుండిరి. ఆ యజ్ఞంబుఁ జూచుటకు
(యేనూరామడల దూరమైనను పోయి యజ్ఞము జూడనలయు)
నను సామెత కనుగుణ్యముగా నానాదూర ప్రదేశములనుగాడియు,
పెక్కంప్ర ఋషివర్యులు కుటుంబసమేతులై వనుదెంచి యజ్ఞకర్తల

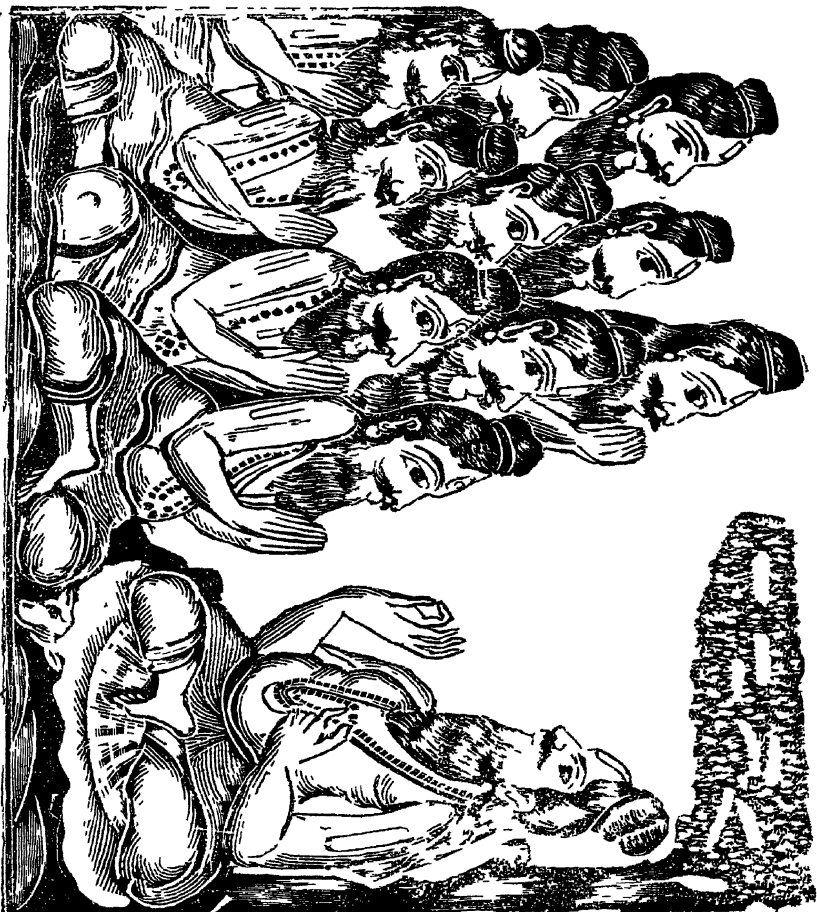
వలన సమ్మానితులై సరసపదార్థ సంయుక్త భోజనంబులఁ బరితృప్తులైకూర్చుండి. యాగావలోకవార్ధ మచటికి వచ్చియున్న వ్యాసశిష్యుండును, సమస్త పురాణోతిహాస కథావిదుండును, మృదుమధుర చాతుర్యభాషణుండును, నిరంతరము భగవత్కథలఁజెప్పటకుఁ గుతూహలముఁ గలవాఁడనగు సూతుండను మునివలన పురాణంబులును పుణ్యకథలును విని యానందించుచుండిరి. అట్టి యాఋషులలో శౌనకుఁడను నతఁడు ముఖ్యుఁడు. అతఁడు సమయోచితముగా కథకుండగు సూతునిఁ బ్రశ్నించి. తనకును దనతోడి మునులకును గలుగు సందేహంబులు నివర్తిపరుచుకొనుట కాసక్తిగలవాఁడు. విక్కిలి యోగ్యుడు. సూతుని నేదేని యొక యితిహాసము జెప్పుమను నపుడుగాని, ప్రశ్నింపవలసినపుడుగాని, శౌనకుఁడే యడుగుచుండును. గాన తత్పూర్వము సూతునివలనఁ దామువినిన యితిహాసంబుల వలనఁ దృప్తినొందక మఱియు నొక్కపుణ్యకథ చెప్పించి వినుటకుఁ గుతూహలము గల శౌనకుఁడు సూతుని సానందు వృత్తాంతముఁ జెప్పుమని యడుగుట. శౌనకుఁడై యున్న మునులవలన ప్రేరేపింపఁబడి సూతునింగని భక్తివినయంబు లెసంగ శౌనకుండిట్లనియె. మహాత్మా! నీవలన ననేకంబులగు పురాణోతిహాసంబులు విని సంతోషిత స్వాంతలమయ్యు మాకింకనుఁ దనివి దీరకున్నది. స్కందపురాణముం జెప్పినపుడు తదంతర్గతమగు సానందముని చరిత్రంబును, సమయానుగుణ్యముగా బలికితిరిగాని వివరంబుగాఁ బలికిన వారుకారు. మాయందు కరుణించి మహాను భావుండగు నాసానందముని జన్మ ప్రకారంబును, నతడేల నరక లోకంబు నకు బోయెనో యచ్చట యాతనల ననుభవించుచున్న పాపుల నెవ్విధంబున నరక విముక్తులఁ గావించెనో యతని ప్రభావమెట్టిదియో. యావృత్తాంతంబును వివరముగా నెఱింగించి. తత్కిథాశ్రవణ కుతూహలాయత్త చిత్తులమై యున్న మమ్ముఁ గృతార్థులఁ జేయుమని ప్రార్థించిన, మించిన సంతోషంబున శౌనకాదులగు నమ్మనిశ్రేష్ఠులకు సూతుం డిట్లనియె.

మునింద్రులారా! మీరు నన్నిపుడే మహాత్ముని చరిత్రమును జెప్పుమని, ప్రయంబున నడిగితిరో యతని వృత్తాంతమును బలుకుట

యందు మీవలె నేనునుఁ గుతూహలముఁ గలవాఁడనై యున్నాను మీరు వినుట కెంత శ్రద్ధవహించితిరో యంతశ్రద్ధ నివరించుటయందు నాకును గలదని తలఁపుడు. పావనంబగు సానందుని వృత్తాంతంబు వినదగినదియు, సమస్త పాపహరంబున, శుభస్కరంబున, నగుటం బట్టి దానిని మీకు వివరంబుగాఁ జెప్పెద. శ్రద్ధావధాన మనస్తులరై యాలింపుఁడని సూతుండు తన మనంబున భగవంతుండగు వ్యాసుని దలంచి నమస్కరించి సంతసంబెసఁగ తాపసోత్తములఁగని యిట్లని జెప్పఁదొడంగెను.

— నూతుండు కానకాదులకు సానందుని చరిత్రముఁ జెప్పుట. —

సుగుణగరిష్ఠులగు ఋషిశ్రేష్ఠులారా! సంసారదుఃఖం బనెడి మేఘపటలంబు నెగరగొట్టుటకు పెనుగాలియు, నపేక్షయను శైలం బులఁ ద్రెంచు వజ్రాయుధంబును, నింద్రియంబులను ముదించిన యేను గుల జంపుటకు సింహంబును నరిషడ్వర్గంబను దావానలంబు నడగించుటకు వర్షంబును, పాపపుంజంబను మండూకంబుల హరించుటకు భయంకర సర్పంబును, దుఃఖమును సముద్రము నింకించుటకు బడఁ జాగ్నియునై లోకప్రసిద్ధంబును పావనంబును నగు బడరికాశ్రమం బున మున్ను వేదవేదాంత తత్వరహస్యంబు లెఱిగినివాఁడును, గుణ వంతుఁడును, శాంతి, దయ, యోర్పు, భక్తి, వివేకము, సదాచార సంపద, సత్యప్రియము, కరోపకారచింత, యతిభిజనుల నారాధించుటయందాసక్తి మొదలగు లక్షణంబులు గలవాఁడును, తేజస్వియు నై న పూర్ణ చిత్తుడను తాపసోత్తముఁడు నిత్యకర్తానుష్ఠాన నిష్ఠాగరిష్ఠుండై యెల్లపుడును పరమేశ్వరు నారాధింపుచు కాలంబు గడపుచుండె. నతని ధర్మపత్ని పేరు భద్రదంతి. యామె సకల శుభలక్షణంబులకు నాటవట్టై రతీదేవింబు నెక్కువగు చక్కదనమును విలాసంబును గలిగి తన పతియైన పూర్ణ చిత్తుని గుణంబుల కెందును దీసి పోవక భర్తయే తనకు దైవంబని నమ్మి యతనియందు భక్తి వినయంబు లగ్గలింప నడఁచాయక నిరంతరమును సేవించుచుండెను. బంగారమునకు పరిమళిత్వ మబ్బినలాగున నొప్పుచున్న యా దంపతులకు సంతానము లేకుండుట దక్క మది యెందునే కొఱంతయు లేకుండెను.

(ద-వ పుట,) సూతుఁడు శౌనకాదులకు సావండుని చరిత్రము జెప్పఁట.

సంతాప వాంఛమాత్రము వారికి నెక్కుడుగా గలదుగాని యది దై వికముగదా! ఒకనాడు పూర్ణచిత్తుఁ డరుణోదయంబున వాడుక ప్రకారము మేల్కొంచి పరమేశ్వరుని ధ్యానించి శిష్యజన పరివృత్తుం డై గంగానదికిం జని స్నానంబొనర్చి ధౌతవత్త్రంబుఁ గట్టి ముఖంబు నను దేహంబునను విభూతినలఁచి రుద్రాక్షహారంబులు ధరించి. యా తీరంబున నొక పరిశుద్ధప్రకేశంబున గూర్చుండి యనుష్ఠాన క్రియలు నిర్వర్తించి యింటికిఁ జనుదెంచి దేవపూజయు నతిథిజ నార్చనంబును జేసి పతివ్రతాశిరోమణియగు భద్రదంతివలన నిడఁబడిన రసోదనం బు భుజించి కెలన బ్రహ్మచారులు వేదపాఠంబులు వల్లించుచుండ కుటీరమున విశ్రమించి యున్నతఱి నతని పత్నియు నిష్టపదార్థంబు లాహరించి గృహకృత్యంబులు శీఘ్రంబుగా నిర్వర్తించికొని పతిచెంత కరుదెంచి శుశ్రూషచేయుచుండె. నా సమయంబున భద్రదంతి తన మనంబునఁ దత్కాలంబునఁ బొడమిన సంతానవాంఛ కడుంగడు నతి శయించుటయు నిజవల్లభునిఁ జూచి చిరునవ్వులయ మృదుమధుర భాషణంబుల నిట్లనియె

॥ భద్రదంతి కన భర్తయగు పూర్ణచిత్తుని తపంబునకు బోక పురిగొలుపుట. ॥

ప్రాణేశ్వరా! మన మొందును గొరింతలేని వారలమయ్యును సంతానవిహీనులమై యున్నవారము. చంద్రుఁడులేని రాత్రివలెను, దీపంబులేని గృహంబులాగునను, కల్పకంబులేని నండనవనంబు భంగి ని, హంసంబులేని కొలంకుఠీగునను, సంతతిలేనివారి గేహము శోభా రహితమై వ్యర్థంబునని పెద్దలు చెప్పుదురు. అపుత్రకులకు సద్గతి గలుగదను సూక్తి మీ రెఱుగనిదికాదు. యెల్ల సంపదులు నొసంగిన పరమేశ్వరుఁ డేలనో మనలన పుత్రకులఁజేసి యున్నవాఁడు, మఱియు నడవిగాచిన వెన్నెలవలె సంతానవిహీనుల భోగ, భాగ్య, విలాస, సంతోష, గౌరవంబులును, ధన కనక వస్తు వాహనా రామ మంది రాదులును నిరుపయోగంబని తలంచెద. నదియునుంగొక నుదయం బున నిదుర మేల్కొంచి యపుత్రవతి ముఖంబుజూచిన మహా పాపం బు సిద్ధించునని విజ్ఞులు వచియుండుగాఁ వినియున్నదాన. గాన నే నీ దుఃఖంబు భరింపజాల. సర్వజ్ఞులగు మీకు ధర్మంబులు చెలువ నే

శంతటిదానిను, మీ కెఱుగరాని దేదియునులేదు. మీవంటి మహాను
భావుల పుత్రకులై దుర్గతినొందుట యుచితముగాదుగదా ! కావున
నావాక్యంబుల మనఁబున నిలిపి భక్తజన సంరక్షణ దక్షుండగు నిట
లాత్తునిఁ బ్రార్థించి సావనచరిత్రుడైన నుపుత్రుండు గలుగ వం
బు వడయుము. దానంజేసి మనము కృతార్థుల మగుదుము. అని
పెక్కుభంగుల బోధించిన యా కాంచనాంగి మాట లాలించి యది
సత్యమని యెంచి యీశ్వరు నారాధించి పుత్రుని వడియువరంబు
గాంచినం గాని తనజన్మంబు సార్థకంబుగాదని నిశ్చయించి మైపుల
కింప భార్యుం దిలకించి పూర్ణచిత్తుం డిట్లనియె. మనోహరీ ! భద్ర
దంతి ! నీవు మిగుల వివేకవంతురాలవు, గుణనిధివి ; ధర్మంబు
నజీంగి సత్యంబుఁ జెప్పితివి. నీవచనంబు లమోఘంబులు, కర్తవ్యం
బిట్టిదయ, కరుణామయుండగు శంకరునిఁ బ్రార్థించి పుత్రుండు
గలుగ వరంబుఁ గొనియెద సర్వమయుండును, సర్వజ్ఞుండును, సర్వే
శ్వరుండును, దేవతా సార్వభౌముండును, భక్తవరాధీనుండును, నగు
శర్వు నారాధించినవారికి వడియరాని కోరిక లెవ్విగలవు ? దేవేంద్రు
నకు, సురరాజ్యాధిపత్యంబును, కుబేరునకు నవనిధులను విష్ణువు
నకు చక్రంబును, బ్రహ్మకు సృష్టిగావి, మశక్తియు, విఘ్నేశ్వరునకు
విద్యోగురు పట్టంబును, నాశ్రితులకు వాంఛితంబులును, పార్వతికి
దేహార్థంబును నిచ్చినవాఁడును, గంగను జటాజూటంబునందురు, చం
ద్రుని మోళియందును, ధరించినవాఁడును, నగు నంబరకేశుని పాదా
బుజంబులు మనంబున నిలిపి పరమభక్తి సంయుక్త హృదయుండనై
యారాధించెద. నమ్మహాదేవుం డాశ్రిత జనావనుండుగాన నవశ్యంబు
మదీయవాంఛితంబు నొసంగగలండు భగవంతుని నమ్మినవారి కెట్టి
కొరింతలును గలుగవు, నేనిప్పుడగదలిపోయి యొక విజనప్రదేశంబు
జేరి తపంబుఁగావించెద. ననిచెప్పి సాధ్యమయెమగు భద్రదంతి నిట
నునిది తత్సమీప సీమంధాల తిక్కల హింతాల రసాల సాలక్రియా
భు జుబు జుబీర నారి కేశా శ్వత్త వట్ల కుట జకురంటక కోవిదారాది
వృక్షనికరావృతంబై సారస చక్రవాక, బక బలాహక, చక్రాగకో
య్యక, జల కుక్కుటాదులగు పక్షులుగలిగి, రక్తశ్వేత కమల కల్పా

వారపూరిత మధుర రసాస్వాదనాగత బంభర ఝంకార విరాజితంబు
గా నొప్పు నొక్కకొలంకుగట్టున నిర్మలస్థలంబున, శుచియై కూ

—౦౩— పూర్ణచిత్తుడు తపంబుఁ జేయుట. —౦౪—

ర్భుండి భస్మరుద్రాక్షమాలికాధరుండై భక్తిమీర పంచాక్షరీ మహా
మంత్రంబు జపించుచు, స్తరహర నామస్తరణానంద పరివశుండై
తత్వజ్ఞులెఱుంగునవియు, సంతస్థలమున నధోముఖంబులై నవియునగు,
కమలంబుల నారింటిని మీదికిఁ ద్రిప్పి తొమ్మిది ద్వారంబులను బంధిం
చి ప్రాణవాయువును బిగియఁబట్టి యచలుండై చలికిని, యెండకును,
గాలికిని, వానకును, జడియక మహూగ్రంబగు తపంబు గావించఁ
దొడంగిన, నతని తపోమహిమవలనఁ గలిగిన వేడిమికి నోర్వఁజాలక
నిండ్రుండు పెక్కు విఘాతంబులు గలిగించినను వానిని సరకుసేయక
సీరత్వంబున నుండుటయుఁ గొంతకాలంబున కీశ్వరుండు దయాళుండై
యతని కభీష్టంబులొసంగఁదలఁచి ప్రసన్నుండగుటయు, విభూతినలం

—౦౫— పూర్ణచిత్తునకు శంకఁడు ప్రత్యక్షంబగుట. —౦౬—

దిన తెల్లని దేహముగలవాఁడును, పులిశోలుఁగట్టినవాఁడును, శూలా
యుధంబు ధరించినవాఁడును, సర్పములను హారములుగా ధరించిన
వాఁడును, మూఁడుకన్నులు గలవాఁడును, జడలుముడిచిన శిరస్సు
గలవాఁడును, చంద్రునిమాళియందు గలవాఁడును, గంగాదేవినొదల
ధరించినవాఁడును, తనదేహంబున సగము పార్వతీదేవి కొసంగిన
వాఁడును, నందివాహ నారూఢుండును, దేవతలచేతను, మునులచేతను,
సిద్ధులచేతను సేవింపఁబడుచున్న వాఁడును, దయాస్వరూపుఁడును, నగు
నప్పరమ శివునిఁ గని పూర్ణ చిత్తుడు. సంతోష పరిపూర్ణచిత్తుండై
తదీయ లక్షణంబుల వలన నుమాధవునిగా నెఱింగి సాష్టాంగ దండప్ర
ణామంబులుగావించి భక్తియుక్తంబుగా నిట్లనిస్తుతిం చె. —దేవా! నీవు

—౦౭— పూర్ణచిత్తుఁ డీశ్వరుని స్తుతించుట. —౦౮—

పరంజ్యోతి స్వరూపుఁడవు, ప్రకృతీయనఁబడు మాయకవ్వల వెలింగడి
పురాణపురుషుఁడవు, విశ్వమయఁడవు, విశ్వవ్యాపకుఁడవు, విశ్వా
కాగుఁడవు, విశ్వాధికుఁడవు, మూలపురుషుండువు, మహాదేవుండువు,
నీచేత మోహితంబైన పంచభూతమయమైన ప్రపంచంబున చరా

చరంబులగు సమస్తభూతంబులును, ప్రజాపతులును, దుద్రులును, దేవేంద్రుఁడు మొదలుగాఁగల దేవతలును, సూర్యాది గ్రహములును, గరుడగంధర్వ సిద్ధ విద్యాధరు లాదిగాఁగల దేవయోనులును, యక్ష రాక్షస గణంబులును, శేషుఁగు వాసుకితక్షకుఁడు మొదలగు మహా నాగంబులును, నైరావతము సార్వభౌమము మొదలగు దిగ్గజంబులును నుచ్చైశ్రవమాదియగు తురంగంబులును, సంతానము పారిజాతము మొదలగు దేవవృక్షంబులును, నారదుఁడు, వశిష్ఠుఁడు, కపిలుఁడు, విశ్వమిత్రుఁడు మొదలైన మహామనులును, రంభాదలయిన యప్ప రసలును, పంచభూతంబులును, కులపర్వతంబులును, సప్తసముద్రంబులును, ద్వీపములును, గంగాది పుణ్యనదులును, మహారణ్యంబులును, నాలుగువేదంబులును, వేదాంగంబులును, పురాణములును, దినములు, వారములు, పక్షములు, నెలలు, ఋతువులు, అయనములు సంవత్సరములు, నిమిషంబులు, గడియలు, రూములు, రాత్రియుఁ బగలును, నీ మొదలుగాఁగల కాలంబులును, సమస్తంబును, నీస్వరూపంబుగాని, నీవుగాని దేదియునులేదు. ఇట్టిలోకంబులు నీయందరంబున నెన్నియోగలవు, సూర్యుఁడొక్కఁడై యుండియు ననేకజలఘటంబులఁ దోచులాగున గనుపించుచుండువాఁడవు, నీలోనజగంబులు నెలయ జగంబులకు నీవొక్కరుండవు కర్తవై ప్రకాశించుచుండుచువు, శంకరా! ఇట్టి నీమహిమ బ్రహ్మదులైన నెరుంగజాలరు నీస్వగొని యాడుటకు శేషుఁడవాఁడ. కొందఱు వేదాంత తత్త్వబెఱిగిన పెద్దలు పంచభూతముల కూడిక చేరిగలిగిన దేహంబుపై మోహమువిడిచి, జ్ఞానేంద్రియములై దింటిని, విషయంబులై దింటిని, కర్మేంద్రియములై దింటిని, మనస్సు, బుద్ధి, చిత్తము, ఆహంకారము ననునాలుగింటిని గడిచియవ్వలితత్త్వంబుఁదెలిసి సర్వంబును నీవుగాఁ గనుఁగొని యానందించుచుండురు. నిన్ను గొందఱు సగణస్వరూపుఁడవనియు, కొందఱు నిర్గుణస్వరూపుఁడవనియు నిశ్చయించి, తమతమ చిత్తంబులఁ దోచిన విధంబున, చంద్ర కిరీట, డమరు, త్రిశూల, సర్పహారంబులుగల యుమాపతివనియు, శంఖ, చక్ర, గదా, శార్ఙ్గ ముఖాయుధంబులు గలిగి కనకవసనము, మణికుండల కిరీట గ్రైవేయ హారకీయూర

వనమాలికాని చిహ్నంబులు వెలయనొప్పు నీల మేఘకారుండగు రమావల్లభుండవనియుఁ నిన్నుఁ దలంతురు. కొందఱు మంత్ర రహస్యంబవనియు, కొందఱు నాదబిందు కళా తీతుండవనియుఁ దలంచి హరయోగాదు లవలంబించి యమ, నియ, మాసన, ప్రాణాయామ, ప్రత్యాహార, ధ్యాన, భారణ, సమాధి, నిష్ఠాగరిష్ఠులై నీస్వరూపం బెఱుంగఁ బ్రయత్నింతురు. నదు లెన్నివంకలఁబోయినను తుద నవి సముద్రముం జేరుచందంబున నెన్ని నామంబుల నెన్ని విధంబులఁ దలంచినను, నవియన్నియు నీయందె వ ర్తించుచుండును. సర్వేశ్వరా! నీవు నిర్వికారుండవు, నార్తరక్షకుండవు, నఖిలాండకోటి బ్రహ్మాండ నాయకుండవు. నిన్నుఁ జూచుటవలన నేను ధన్యుడనైతిని, నా పాపంబులు నశించెను, నాకోరికలు ఫలించెను. దేవ దేవుండగు నో స్వామీ! నీపాద సేవకుడనగు నాయందు కరుణించి నన్ను రక్షింపుము రక్షింపుమని యిట్లనేక విధంబుల స్తోత్రముఁగావించిన భక్తుల యాదు మిగుల దయఁగలవాండగు శంకరుఁడు సంతోషించి పూర్ణచిత్తునిఁజూచి యిట్లనియె.

—॥ ఈశ్వరుడు పూర్ణచిత్తుని తపంబునకు మెచ్చి వరంబిచ్చుట. ॥—

ఓయి విప్రోత్తముఁడా! నీవు మిగులయోగ్యుండవు నేను నీతపమునకుమెచ్చితిని, సంతోషించితిని, నీవేని కోరెదవోచెప్పుము, నీవు కోరినవరమునిచ్చెదను, అవి పలికిన చంద్రశేఖరుని మాటబువిని పూర్ణచిత్తుడుసంతసించి దేహము గగుర్పాటుఁజెంద మరల సాగిలఁబడిమొక్కి చేతులు జోడించినిలచి. జగధీశ్వరా! నీభక్తుడనగు నాయందు కరుణించి వరంబొసంగెద ననుగుమాటివి. తండ్రీ! ఆలాగున నిచ్చెదవేని నాకు యోగ్యుండగు నొక్కకుమారుం గలుగులాగున వరంబిమ్ము నేను సంతానముకొఱకే తపంబుఁజేసితిని, మంచి గుణములు గలవాఁడును, జ్ఞానముగలవాఁడును నీపాద చింతనయందు యెల్లపుడును తొలఁగని మనసుగలవాఁడును, వినయ, విధేయ సంపన్నుఁడును, నగు నొక్కపుత్రుని దయచేసి నన్ను కృతార్థునిఁజేయు మిదిదక్క నేనింక నేదియుఁ గోరఁజాల. దయానిధి! యనుగ్రహింపుమని ప్రార్థించిన నీశ్వరుండు మిగుల దయఁగలవాఁడై యో ముని

శ్రేష్ఠుడా ! నీవు కోరినలాగున, మంచిశరీర పటుత్వముగలవాడును, మంచిగుణములు గలవాడును, కోపములేని వాడును, పరుల కుపకారము సేయుటయందు ప్రీతిగలవాడును, కల్లమాటలు పలుకని వాడును, మిక్కిలి తెలివిగల వాడును, వేగంబున నెల్ల విద్యలును గ్రహించగల శక్తిగలవాడును, మహిమగలవాడును, కరుణగలవాడును, పెద్దలయందు వినయము, విధేయత, మొదలగు మంచి లక్షణములు గలిగి నడుచుకొనువాడును, ధర్మము, సదాచారము నెఱిగి మెలఁగువాడును, నాకు భక్తుండై యెల్లపుడును నన్ను సేవించువాడును, నగు పుత్రుఁడు నీకుఁ గలుగులాగున వరంబిచ్చితిని. యతని మూలంబున జనని జనకులగు మీకు సద్గతి గలుగఁ గలదు చింతమాని యింక నీ గృహంబునకుఁ బొమ్మని యానతిచ్చి దేవతలు జయజయధ్వనులు సేయుచుండ పరమేశ్వరుండు కను మొఱంగిపోయిన, యంత పూర్ణచిత్తుఁడు సంతోషమును, భక్తియు, మించిన మనస్సుగలవాడై, భర్తనకు వందనముఁజేసి భ్యానించుచు నింటికరిగి నడిచిన వృత్తాంతమంతయు భార్యయగు భద్రదంతికో విఠముగఁ జెప్పిన విని యామె మిగుల సంతోషించి పార్వతీపతిని సుస్మరించి గూర్వరానుగ్రహమువలనఁ గృతార్థులమైతినుని తృప్తి నహించియుండె నటులఁ గొన్నిదినంబులు గడచినభద్రదంతికి గర్భము

— భద్రదంతి గర్భము భరింపట. —

భరించిన లక్షణములు పొడకట్టదొడగెను ఆమె ముఖంబు తెల్ల బాతెను. చనుమొనలు నలుపెక్కెను. పరమేశ్వరుని వరప్రసాదంబునఁ గలుగనుండుటవలన గర్భిండగు శిశువుయొక్క మహిమవలన నామెకు మంచివిషయములు పెద్దలవలన వినవలయుననియు, గృహ పతియొక్క విమానముమీద చక్క విలాసముగా తిరుగవలయు ననియు, గరికిలోకమున వెతపడు పాపులను కిష్టములు తొలఁగించి మిక్కిలి సుఖకరమైన కైలాసంబునగను జేచ్చిన బాగుగానుండుననియు, నెల్లపుడును దయాపరుడైన కిరీటుల దలచుచు, పూజఁజేసి యానందము నొందవలయుననియు, త్రేసి ముచ్చి తలంపులు గలుగు చుండెను. బదరికాశ్రమమున నుండు యితరమునుల భార్య లా భద్ర

దంతికి వలసిన యుపచారములు సేయుచుండిరి. భర్తయగు పూర్ణ చిత్తుఁ డామె కేకొఱంతయు గలుగనీయక కోరినవస్తువులు దెచ్చి పెట్టుచుండెను. ఈలాగున జరుగుచుండ క్రమముగా తొమ్మిది నెలలు నునిండి యామెకు గర్భవేదన ప్రారంభమయ్యెను. మునుల భార్య లందఱునుఁ జేరి యాబిడ కుచితమగు పనులఁజేసి యుపచరించుచుండ

—❧— భద్రదంతికి పుత్తుండు దయించుట. —❧—

స్థిర మోగముతోఁగూడిన శుభమువారా ర్థమున శుక్రుండు, గురువు, నూర్మండు మొదలగు శుభగ్రహములు యేకాదశస్థాన కేంద్రగతులై యుండు సమయంబున భద్రదంతి గర్భమున నుండి కుమారుండు జనించె. నంత నామాటవిని పెన్నిధిగన్న పేదవానివలె పూర్ణచిత్తుఁ డు మిగుల సంతోషమునుజెందెను పుట్టినపుడే మిక్కిలి చక్కదన ముచు కా తియుఁ గల యాశిశువునుఁ జూచి బదరికాశ్రమవాసులగు ఋషులందఱును శంకరుని మహిమను గొనియాడఁదొడంగిరి. అంత మునిసత్తులు శిశువునకు పుట్టినవేళఁ జేయవలసిన పనులన్నియును గావించి జలకమార్చి తల్లిచేత బయండుఁబెట్టిరి. ఉమాపతికి సమానుఁ డగుచుట్టి యా నిశుప్తవై సురులు పుష్పగృహ్ని గురియించిరి. పిమ్మట పదునొకఁడవ దివసంబున కావలసిన వస్తు సంభారములును, పనివారలను సమకూర్చి పెక్కుమంది మునులను చురుపత్తులను రావించి వారి సమక్షమున నుత్తముఁడైన యా పూర్ణచిత్తుఁడు పుణ్యాహ వాచన జాతకర్మములు నిర్వర్తించి మునివరుల యనుమతిఁగొని కుమారునకు “సానందుఁ”డని నామకరణముఁ గావించె, నపుడు మంగళ తూర్య రవంబులు చెలఁగె నంత నా బ్రాహ్మకేఠుండు వచ్చియున్న తాపసోత్తముల కేకొఱతియు లేకి సరసపదార్థంబులతోఁ గూడిన భోజనంబుబెట్టించి తృప్తినొందఁజేసి ధనమును, వస్త్రములును, గొడుగులును, శాలువలును, మొదలుగాఁగల బహుమతులు గావించి యనిపిన

—❧— సానందుని బాలకీడలు. —❧—

వాఁడాయె. నంత బాలకుండు శుక్లపక్ష చంద్రునివలె దినదినాభివృద్ధిజెందుచు పరమేశ్వరుని ఐరమువలనఁ బుట్టిన గొప్ప మహిమఁ గలవాఁడుగావున లోకము నిత్యముగాదు. యిట్టి యనిత్యమగు దాని

తో నేమిపనియని యోచించుచున్న వానివలె కన్నులు మూసియుండియు, మోహమనెడి త్రాడును విదళించువానివలె కాళ్లు, చేతులు, నాడించి యాడియ, పూర్వముచేసిన కర్మవలనఁ బుట్టి మరల జన్మము గలుగునోయని పరాజ్ఞుఁడై పొరలువానివలె నేలఁ బొరలియు, శాశ్వతమైన కైవల్య సంహాసనమునఁ గూర్చున్నవాని లాగునఁ గూర్చుండియు, జననీజనకులకు సంతోషముఁ గలుగఁజేయుచుండ పూర్ణచిత్తుం డారవమానాబున నన్నప్రాశన మొనరించె నదిమొదలు తల్లియగు భద్రదంతి కుమారునకు స్నానముఁజేయించి తడియొత్తి ముఖంబున విభూతిరేఖలు దీర్చి కంఠంబున రుద్రాక్షపుదండలు నైచి యలంకరించి సంతోష మొందుచుండెను. ఇట్లు కొంతకాలము గడచినంత నై దేండ్లవాఁడగుటయు తండ్రి యతనికి చొలోపనయనములు

— సానండుడు విద్యాభ్యాసము నేయుట. —

గావించి. యనంతర మక్షరాభ్యాసము చేయించి విద్యాగురువుల నియమించి చదివించఁ దొడఁగిన చిత్వరుని వరంబునఁ బుట్టినవాఁడు గావున కుశాగ్రబుద్ధియై యెట్టి విషయంబైనను నొక్కమారు వినిన గ్రహించిచెప్పుచు కొఱియిది కాలంబుననే నాలుగువేదములును, వేదార్థములును, యజుశాస్త్రములును, ధర్మములును, నితిహాస పురాణాదు లగు నన్నివిషయములును చదివి యెఱిఁగినవాఁడై యందఱికింబై నెక్కుడు జ్ఞానముగలవాఁడును, యెల్లపుడును పరమేశ్వరునియందు భక్తిగలగి యారాధించుట కిచ్చగలవాఁడును, నిర్మలమైన మనస్సుఁ గలవాఁడును, కులచారము తప్పనివాఁడును, శాంతముగా మాటలాడువాఁడును, వేదాంతతత్వమును బాగుగా పరిశోధించి తెలిసిన వాఁడును, సుత్తమ లక్షణములును, మంచికాంతియు, నెప్పుడును సంతోషము, సంతృప్తియుఁ గలవాఁడును, హరునకుం బ్రయంబగు విభూతి, రుద్రాక్ష, బిల్వపత్ర ధారణంబు మాననివాఁడును, నిరంతరమును శర్వగుణాభివర్ణన సద్గోష్ఠినుండువాఁడునునై యుండఁ దొడంగెను. శివభక్తులతో మాటలాడుటయు, శివునికథలు వినుటయు, శివ మంత్రమును జపించుటయు. శివునిగుణంబులు వర్ణించుటయు, శివ యోగులచెతః జేరుటయుం దక్క యన్యచింత యతని కెందును లేద

య్యెను లోకంబు శివమయంబని నిశ్చయించి యితరమంత్రముల జపముఁజేయుట, తుచ్ఛములగు భోగములనుగోరుట, మాని తల్లిదండ్రుల మాటకు జవదాటక పెద్దలయందు భక్తిగలిగి శివపూజా తత్పరుఁడై యుండి క్రమక్రమముగా వర్ధిల్లి పదునాతేనుల ప్రాయముగలవాఁడయ్యెను. ఆ సమయంబున శివుని చిహ్నంబులగు దండము, కమండలువు, కావివస్త్రములు, రుద్రాక్షసరములు, విభూతిపూత మొదలగు వానిచే నలంకృతుఁడై రెండవ యాశ్వరుఁడో యను లాగునఁ బ్రకాశించు చున్నవాఁడయ్యెను. అతని లిపోనిష్ఠకు ఋషులందఱును నాశ్చర్యముఁజెంది పొగడఁదొడ్గిరి. ఇట్లా మహానుభావుఁడగు సానందుఁడు శివభక్తి పరాయణుఁడై రాత్రియనక వగలనక నెల్లవేళలను,

—ॐ— సానందుడు ధర్మప్రసంగుని యాశ్రమంబున కరుగుట. —ॐ—

యెండకును, వానకును, చలికిని, గాలికిని, మంచునకును, యెలుగు బంట్లు, పులులు, మొదిలగు మృగంబులకును, వెఱవక పరమేశ్వరునియందు స్థిరంబుగా మనస్సును నిలిపి తపం బొనరించుచుండి యొక్కనాఁడు తపంబుఁ జాలించిన పిమ్మట వసంబునంగల విశేషంబులగని యాశ్వరుని సృష్టివిలాసమును వర్ణనఁజేసి యానందించుచుండి యచ్చటికి సమీపముననుండు ధర్మప్రసంగుఁడను పేరుగల మునీశ్వరుని యాశ్రమంబునకుఁ బోవుటయు నతఁడచ్చటికిరిగిన సమయంబున పెక్కుమంది మునులచే పరివేషింపఁబడి కూర్చుండి సద్విషయంబులఁ బ్రసంగించుచున్న ధర్మప్రసంగుఁడు సానంద మునివర్యునిఁ జూచి యానందంబుఁజెంది తేచి యెదురేగి యభివందన పురిస్సరముగాఁ దోడ్కొనివచ్చి, తిగిన యాసనంబునఁ గూర్చుండఁ జేసి పూజించి, మహాత్మా! నేడిచ్చటికి మీరువచ్చుటవలన నాతపోఽనంబు పావనంబైనది నేనునుధన్యండనైతిని. నాతపంబు ఫలించినదయ్యెనని విన్నవించిన సానందుఁడా శివయోగి సత్తముని నభినందించి యిట్లనియె. మునివర్యా! నేనిచ్చటికి వచ్చుటవలన మీకెంతటి యానందము గలిగెనో యంతకంటె నెక్కుడుగు సంతోషము. శివయోగులగు మిమ్ముఁ జూడఁగ నే నాకంఠంబులగుచున్నది. మీరు పరిశుద్ధమనస్కులరైన శివ

—॥ సానందుడు భర్మప్రసంగుని ప్రశ్నించుట. ॥—

స్వయాపులు. మీ వంటివారి సాంగత్యము లభించుట దుర్లభముగదా! సంసార తాపత్రయమును వీడి మాయచే యావరింపఁబడిన ప్రపంచ సుఖమును గోరక పరమశివునియందు బుద్ధిని నిశ్చలంబుఁగా నిలిపి యుండు మీ వంటివారికి నమానులెందుగలరు? పుణ్యాత్మా! మీరిప్పుడు గావించు సద్గోష్ఠికి నారాకవలన భగంబు వాటిల్లినది మన్నింపుడు. మీరిప్పుడు ప్రసంగించి చెప్పుచున్న విషయమెద్ది? శాస్త్రమో, ధర్మమో, లేక యితీహాసమో. యదినాతోడఁ జెప్పఁదగు నేని వినగోరితి నానందింపని యడిగిన చిటునవ్వాలము నతినికి ధర్మప్రసంగుఁ డిట్లనియె.

—॥ సానందుని ప్రశ్నలకు భర్మప్రసంగుడు జవాబు జెప్పుట. ॥—

అయ్యా! మీరు పలికినమాటలు వింటిల్లుగానున్నవి. మమ్మింత గొప్పజేయనేల? సాక్షాత్తు పరమేశ్వరునిఁ బోలు మీరు మమ్మగ్గించుటకు మీరు చెప్పినంతటి గొప్పతనము మాయందులేదని సత్యముగాఁ జెప్పుచున్నాను. మాయందు తమకుంగల దయావిశేషంబున మీరు మమ్మఁగొప్పగాఁ దలచుచున్నవారు. గాని యన్యముగాదు. మేమెంతవారము? ఇదిగో యామునివర్యులు కోరి యడిగినందున సిపుడునాకుఁ దెలిసినవఱకును, పుణ్యముఁ జేసినవారికిఁ గలుగుసుఖమును, పాపముఁజేసినవారు పొందు కుర్గతియునుఁ జెప్పుచున్నవాడ. నిందునకు మీరరుదెంచుటవలన భంగమా? యెంతమాట, ఇది మీరెఱుంగనిదిగాని, మీరువినరానిదిగాని, యగునా? మీరిట్లు తలచిన మావంటివార మేమనఁగలవారము? అనిపలికిన మందహాసముఁ గావించి, ఋషి శేఖరా! నేనాడినమాట వ్యర్థముగాదు సత్యముగానే చెప్పితి. నది యట్లుండెగాని యిప్పుడు మీరు పలికిన పుణ్యపాపముల తారతమ్యమును, సందువలనఁ గలిగెడి మంచి చెడుగులను, నేనింతకుమున్ను వినియున్నవాడఁగాను. ఇదినాకు క్రొత్తవిషయము. కావున వివరముగా దీనిని నేనెఱుంగవలయును. తేటపడం బలికి నామనంబునం బొడమిన యపేక్షనుదీర్చుము. ఇది విన్నదిమొదలు నా కనేక సందేహంబులు బొడముచున్నవి. వృధా కాలయాపన మొనరింపక, పుణ్య పాపములును, వానినాచరించిన వారొందు సుఖదుఃఖములును వివ

రింపుమని యడిగిన సంతసించి ధర్మ ప్రసంగముని యిట్లని చెప్పం దొడంగె.

[ధర్మక్షంగుడు సానందాదులకు పుణ్యాత్మకుల గలుగు సద్దత్తిప్రకారంబు జెప్పట.]

ముస్మానులారా ! వినుండు మనుష్యులు లోకంబునఁ బెక్కు దానంబులు జేసియు, ధర్మములు జేసియు, పరుల కిడుములు వచ్చినపు డుపకార మొనరించియు, వనములు వేయుట, బాటల యందు బావులు, కోనేళ్లు త్రవ్వించి దారినడుచువారికి యెండదాహము లేక యుండులాగున చలువపందిళ్లు పెట్టించుట దేవాలయములు గట్టించుట, అన్న సత్రము లేర్పఱచి పేదసాదులకుఁగల యాకలిఁదీర్చుట, మొదలగు మంచిపనులు గావించియు, దేవోత్సవంబులును దేవపూజ లు నొనరించియు, యజ్ఞములు, యాగములు, వ్రతములు, జపములు, తపములు, హోమములు జేసియు, నింకను గలుగు సత్కార్యము లొనరించియు పరిశుద్ధులైన పురుషులు దీర్ఘాయువుఁగలిగి యీ లో కంబున సకలసుఖములు ననుభవించి సంతోషమును, తృప్తియును జెంది యవనానకాలంబున కుమారులును, భార్యలు, చెలికాండ్రు, బంధువులు మొదలగువారలందఱు చుట్టునుండే సేవ జేయుచుండ నందఱితోడను తగిన రీతిని మాటలాడుచు ననాయాసంబుగా కర్మ శరీరంబువిడిచి సుకుమారమైన వెలుపులపంటి రూపముదాల్చి యమ దూతలు శాంతిముఁగల యాకారములతో మిక్కిలి వినయవిధేయు తలు మీఱఁ దోడ్పొనిపోవ సూర్య కుమారుండగు శమనునిపట్ట ణంబునకు రమ్యమైనదారియందు పోవుసమయంబున నచ్చటచ్చటను, నట్టివాని కెండసోకకయుండునటుల చలువపందిళ్లును, విశ్రమించుటకు చానళ్లును, స్ఫటికపురాలతో కట్టఁబడిన మెట్లుగలచోటులును, చంద్రకాంతపు రాళ్లతో నిర్మించిన యఱుఁగులును పసిడిమంటపములును, ముత్యాలతోరణములును, చల్లని పానీయజలలును, వెలలేని వింత వింతలగు భూషణములు, వస్త్రములుఁగల సుందరములును, మంచి వస్త్రుల గుఱ్ఱములును, శుభలక్షణము లమరియుండు గొప్పగొప్ప యేనుఁగులును, రథములును, తేటఁగలిగిన తియ్యని నిరు నిండుకొని యుండు దిగుడుబావులును, మిగుల చక్కఁదనముఁ గలవారును, వయ

న్నుమించనివారునగు సుకుమారవతులగు చెలువలును, గమగమ
 వాసనలతో చల్లగా నీచుచుండు తెమ్మెరలును, గండపు మ్రాకులు,
 పనస, తియ్యమామిడి, పెంకాయ, పొన్న, మట్టి, ఖజ్జరము, నేరేడు,
 వెలగ, మారేడు, రావి, మొదలగు నీడగలిగించు చెట్లవరుసలును,
 ననఁజీ, మామిడి, మొదలైన పండ్లుగల నానావిధములగు వనము
 లును, మొల్లలు, మల్లెలు, సంపెగలు, జాజులు, కేదంగులు, నాది
 గాగల పూవుఁదోటలును, బంగారుతామరలు, కలువలు నిండుగాఁ
 గలిగిన కొలంకులును. రాయంచలు నెమళ్లు, చిలుకలు, పావురములు,
 గోరువంకలు, చెవులకిప్పుగాఁ బలుకుచుండ, తుమ్మెదలు రొదలు
 నేయుచుండి మిగుల వేడుకగాఁ గనుపట్టు నృక్ష ప్రదేశములును,
 నేయి, పెరుగు, పాలు, తేనె, మధురములగు పండ్లరసములు నిండి
 పారుచుండు వంకలును, కుంకుమపూవు, కస్తూరి, పునుగు, జవ్వజి,
 పచ్చకప్పుర, మాదియగు వాసనవస్తువులఁ గలిపిన పన్నీరు గంధముఁ
 గల, బంగారుచేతను, రత్నములచేతను, జేయఁబడియుండు పాత్ర
 లును, గంధర్వులపాటలును, అచ్చరల యాటలును, మింటనుండి దేవ
 తలు కురియుచు పూలవాసల జల్లులును, తెల్లనిగొడుగులును, తెచ్చె
 ములును, చామరములును, పల్లకీలును, తీవెయిండ్లును, చిగురుటాకుపా
 నుపులును, గలిగి శోభాయమానంబై యొప్పుచుండ, యమకింకరులు
 వారికి నేకొంతయుఁ గలుగనీయక పరివేష్టించి వీణలు, పిల్లనగ్రోపులు,
 తంబురలు మొదలగువాని నాదంబులు చెలంగగా, కోటిసూర్యులకాంతి
 గలిగి వెలుంగు విమానముమీఁదఁగొందఱి నెక్కించికొందఱినిగుట్టయుల
 మీఁదను, గొందఱి నేనుఁగులమీఁదను, గొందఱినిపల్లకులయంచును,
 గొందఱిని రథములమీఁదను నిడి నుహావైభవముతో మెల్ల మెల్లగాఁ
 గొడ్డొని చనుచున్నవేళ. సురవనితలను చక్కగా గొడుగులు బట్టు
 డనియు, గంధర్వుల నింపుగాఁ బాడుఁడనియు, దేవవేష్యుల నింపుగా
 నాట్యముఁ జేయుఁడనియు, కిన్నర వనితల హాయిగా వీవనలవిసదాఁడని
 యుఁ జెప్పి వారిచే నాయాకార్యములు జగరూకలై చేయించుచు.
 ఏత్రమించిన సమయంబున. పుణ్యాత్మలారా! ఇదిగో! ముచిగిందము
 బాగుగాఁ బూసికొనుడు, కస్తూరితిలకము దిద్దుకొనుడు, మేలైన

యీ పూలదండలను ధరింపుడు. నిలుపుటద్దములయందు, మీయలం
కారమునుఁ జూచుకొనుఁడనియు, నొసంగుచుండుదురు, మఱియు,
రత్నకంబళ్లును. షట్సుపరువులును, దిండ్లును, పూవులచెండ్లు, గుగ్గిలాగ
రూపములు, గండవడులు, పుప్పొళ్లు, కాంతిగల యద్దములు, నేమలి
ఁగాకల విసనకట్టలు, కర్పూరపు తాంబూలములు, పన్నీరుచొంబులు,
పట్టెమంచములు, దంతంపు పావుకోళ్లు, తమ్మపడిగలు, మధురఫల
పానీయంబులు, మీకు వలసినట్లు గైకొని భోగింపుఁడని ప్రార్థిం
చుచు, నయ్యలారా ! ఇవిగో మేలగు వస్త్రములు, కట్టుకొనుఁడు,
భూషణములు ధరింపుఁడని చెప్పుచు, వడలు, నతిరసములు, నిడ్డెనలు,
నప్పడంబులు, దోసెలు, చక్కిలములు, సుకియలు, పాలు, తేనె,
పంచదార, పానకము, నీరుమజ్జిగ, తొంకాయనీరు, పండ్లరసము,
చారులు, కూరలు, పాయసాన్నములు, నుక్కెరలు, పచ్చళ్లు, నూరు
గాయలు, కలవంటకములు, కజ్జాయములు, నానబాలు, మీగడ,
పెరుగు, నెయ్యి, మొదలగు పదార్థంబులచేఁ బరితృప్తి నొందించుచుఁ
జనిచని యముని రాజధానియగు సంయమ నీపురంబునకుంజేరి గవని
వాకిట నిర్మలప్రదేశంబున నాపుణ్య పురుషులడించి యంతకు
దూతలు పోయిసిండుకొలుపున నున్నధర్మస్వరూపుఁడగు కాలునకు
భయభక్తి వినయంబులొప్ప నమస్కరించిచేతులు మోడ్చికొని నిలిచి
దేవా ! మీయాజ్ఞానుసారముగా మేము భూలోకమునకుఁబోయి
పుణ్యాత్ములను దోడికొనివచ్చినారము. వారఁడఱునిపుడు పురద్వార
మువద్దనుండెదరు. మీకీవృత్తాంతముం జెప్పుటకు మేము మాత్ర
మిచ్చటికివచ్చితిమి. యింక నేమి యనుజ్ఞయొసఁగెదరో యని కాచి
యున్న వారము, అని పలికినవిని, సుతసమెల్ల నంతకుఁడు దిగ్గన
కొలుపు చాలించిలేచి, సురులు సిద్ధులు, సాధ్యులు, విద్యాధరులు
గంధర్వులు మునులు యక్షులు మొదలగువారు పరివేష్టించి సేవించు
చుండ గణికుఁడగు చిత్రగుప్తుఁడు వెంటఁ జనుదేర వెడలి పురద్వార
ము వద్దకుఁ బోయి, మిక్కిలి కాంతిగలిగి యొప్పుచున్న పుణ్యపురు
షులను, పుణ్య స్త్రీలను, గనుంగొని ప్రీతుండై వారికి తగిన మర్యా
దలుగావించి తనచెంతఁగాచి నిలిచియున్న చిత్రగుప్తునివంకఁజూచి,

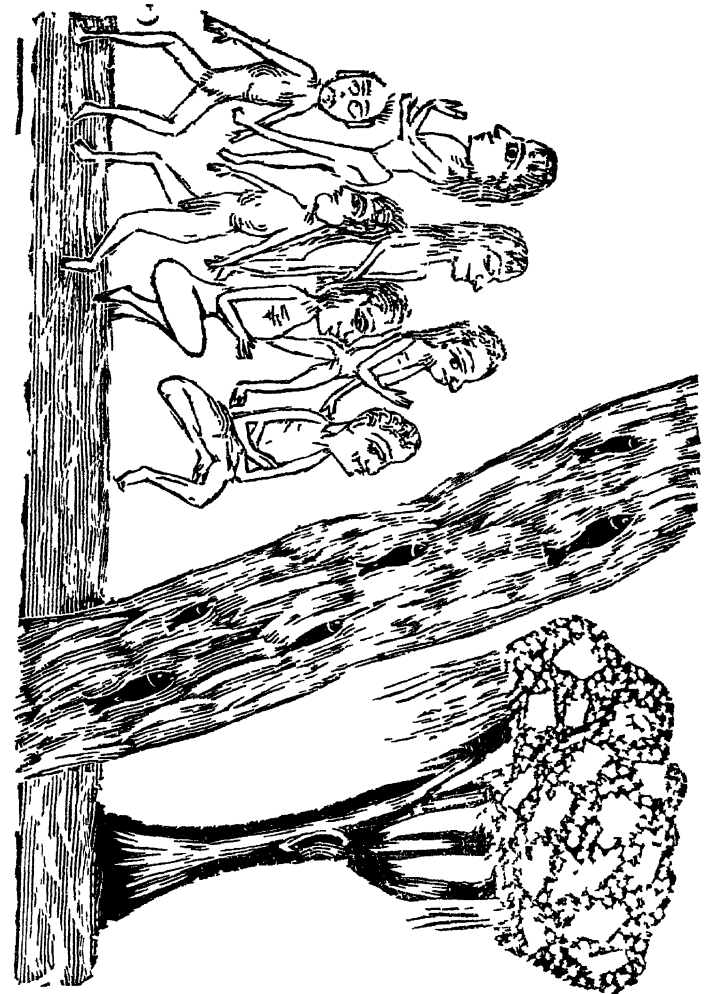
— యముడు చిత్రగుప్తుని పుణ్యాత్ములచేసిన సత్కార్యంబులడుగుట. —
 చిత్రగుప్తా! యీ మహాత్ములెపుడెపు డేయేపుణ్యకార్యముల నొనరించిరి? యెట్టియు తమశీలంబునఁ బ్రవర్తించిరి? ఏదిధర్మంబులెట్టివి? వివరముగా నాకెఱిగింపుము. యీ పుణ్యాత్ములఁగనిన నాకెంతయు నానందముగలుగుచున్నది. చక్కఁగాఁ బరికించి వేటువేటుగా వినిపింపుము. ఆలస్యము సేయకు మని యడుగుటయు చిత్రగుప్తుడు
 || చిత్రగుప్తుడు సమవర్తితో పుణ్యాత్ములచేసిన ధర్మంబుల వివరించిచెప్పట. ||
 దేవా! తమయాజ్ఞప్రకారము ఏరుకావించిన ధర్మవిశేషంబులు విన్నవింపుచున్నాను వినుండనిపలికి తనవెంటఁదెచ్చియున్న పుస్తకమును విడదీసివారు వారొనరించిన ధర్మంబులు వ్రాసియున్న పుటలంద్రిప్పి చూచియిట్లు చెప్పందొడఁగె— ఓస్వామీ! ధర్మరూపా! యీ పుణ్యాత్ములు, ప్రాతన్నానముజేసి సూర్యునికి నమస్కరించి బ్రాహ్మణుల బూజించినవారును, దయతోపేదలను రక్షించినవారును, షర కాంతలను శోడఁబుట్టులగుగాఁ దలంచుచుండినవారును కల్లులువలు కనివారును, పెక్కుదాసములు చేసినవారును, వినాహములు చేయించినవారును, నన్యచాపుపనులు చేయనివారును, గురువులను, వేలుపులను భక్తి, లోబి సేవించినవారును, తీర్థయాత్రలు గావించినవారును, కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మాత్సర్యంబులనెడి మనుజులకు కలుగరాని యాఱుగుణంబులు లేనివారును, నీమొదలగు పుణ్యకార్యము లొనరించిన నారైయున్నారు. వీరియందెవఁడెవఁడేయేపనిఁ జేసినదియు వేటువేటుగా విన్నవించెదఁ జిత్తగింపుడు ఈ మహానుభావుఁడు పెక్కుయాగములు గావించె. నితఁడు శివ తీర్థములయందు స్నానము గావించె, నితఁడు మంచి మనస్సుఁ గలవాఁడై యెన్నోనోములు నోచె, నితఁడు పెండ్లిండ్లు జేయించె, నితఁడు యోగ్యులగువారికిని నిరుపేదలకును తనకుఁగల సొమ్మును బంచియిచ్చె, నితఁడు విప్రులకు కోరినలాగున నెల్ల వస్తువులునిచ్చె, నితఁడు శివుని పూజసేయువారి కొఱకు పూలతోటలు పెట్టించె సజ్జనుల కప్పలిచ్చి వారిని మరల నీయఁజాలనపుడు బాధించక విడిచె, నితఁడు భక్తులకు కానుకలు సమర్పించె, నితఁడు

పరుల కపకారముఁ జేయనివాఁ డితఁడు సదా పరోపకార మొనరించు చుండినవాఁ డితఁడు యెండకాలమున బ్రాహ్మణులకు విసన కట్ట లొసంగె, నితఁడు కఱవుదినములలో మరుగుజొచ్చిన బీదలకుఁ గూడుగుడ్డలు నిచ్చినవాఁ డితఁడు దీనుల బాధలుదీర్చె, నితఁడు చెడి చిక్కిన బంధువులనుఁగాచె, నితఁడు యుద్ధములో వెఱవక పగవారి నెదిరించి పోసినవాఁడు, నితఁడు గోవులను దానముజేసె, నితఁడు భూదానముఁగావించె, నితఁడు వస్త్రములును, నితఁడు నాహంబులును, నితఁడు బంగారమును, నితఁడు గృహంబులును, నితఁడు ధనంబును, దానముఁగావించి, నితఁడు వేదమును ప్రియముతో శిష్యులకుఁ జెప్పినవాఁ డితఁడు శివునిగుడియందు దీపారాధనఁజేసె, నితఁడు హరి హరులకు గుఱ్ఱును, మంటప గోపుర ప్రాకారములును గట్టించె. నితఁడు శ్రీశైలము కాశి మొదలగు పుణ్యస్థలములకుఁ బోవువారి కన్నపానాది సదుపాయముల నేర్పఱచె, నితఁ డట్టివారికగు వెచ్చుమునకుఁ గావలసిన ధనము నొసంగె, నితఁడు రొక్కముఁ దీసికొనక నిరుచేదలగు రోగుల కాషధమిచ్చి రోగంబులుమాన్వే, నితఁడు శివభక్తుల యందు భక్తిగలిగి పూజించె, నితఁడు దేవతలకు తిరుణాళ్లును, నభిషేకములును జేయించె, నితఁడు కలలొనైన బొంకనివాఁడు, మఱియు నితఁడు కోవెలయందు భజనలును, నాటపాటలును జరుగుచుండు నటుల నొనరించె, నితఁ డీశ్వరునికి తేరుఁజేయించె, నితఁడు శివునకు గుఱ్ఱములు, నితఁ డేనుగులు, నితఁడు గోవులను, నితఁడు యెద్దులను, నిచ్చిరి. వీరియం దితఁ డీశ్వరార్పణముగా కోనేళ్లుగట్టించె, నితఁడు వనంబువేయించె, నితఁడు ధర్మసత్రంబులును, చాసళ్లును, నిర్మాణముఁ జేయించె, శివప్రీతిగా నుపవాసలుజేసె నితఁడాఱోతుల దేవతలవేరిల నచ్చువేయించివిడిచె నితఁ డతిధులకు నభ్యాగతులకును, బండ్లిభేదము లేక నన్నపానాదులు విచారించి యొసంగె, నితఁడు తల్లిని తండ్రిని దేవతాసములుగా భావించి యెల్లపుడును వారికి పాదసేవఁగావించుచుండిన వాఁడు, నితఁడు కులాచారము విడువక ధర్మముతెలిసి సత్యంబుఁదప్పక మెలంగినవాఁడు వీరిలో నితఁడు చెడిపోయిన గుఱ్ఱును, సత్రములు మొదలగువానిని బాగుఁజేయించి ప్రసాదించె, నితఁడు పరకాంతల

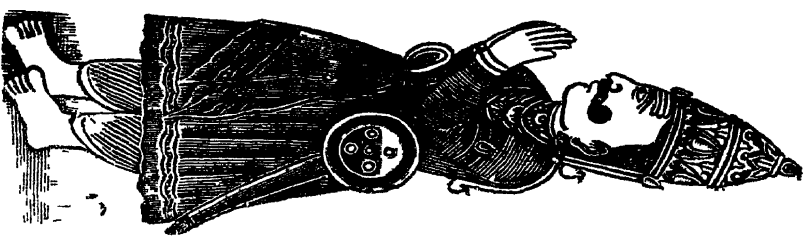
యందును, పరుల యీ స్తియందును నాశవహింపక పరులకలిమికి యోర్వలేనితనము గలిగియుండక, పరులను దూఱక, పెద్దలఁ బరిహసింపక మంచివారితో చెలిమిఁగలిగి, కీర్తివంతుఁడై యున్నవాఁ డీతఁడు, సర్వేశ్వరున కంకితంబుగా గ్రంథములు, పద్యములు, పాటలు రచించి యర్పించె, నితఁడు శాస్త్రములెఱిగిన పెద్దఁడే దెలుపఁబడిన సాంప్రదాయ కర్మలు క్రమముఁదప్పక నడుపుచుండె, నీతఁ డేకపక్షీ ప్రతము విడువనివాఁ డీతఁడు భగవంతుని సంబంధమైన కథలును పురాణములునుఁ జెప్పించి శ్రద్ధయు, భక్తియుఁగలిగి వినుచుండినవాఁ డీతఁడు జీవహింసజేయక, యన్నిప్రాణులయందును, దయఁగలిగి యుండిన వాఁ డీతఁడు పరుల కెక్కుదలంపక తనవలననైనంతవరకును మేలుఁజేసిన వాఁ డీతఁడు. శర్యునిదర్శించి పూజించుటకై శాశి మొదలగు చోటులకు జను శివభక్తులకు పాదరక్షలును, గొడుగులును, విభూతిపండ్లును, రుద్రాక్షదండలును, స్ఫటికలింగంబులు నీమొదలగుగాగలవి యొసంగి వారివలన దీవనలందినవాఁ డీతఁడు భక్తులకు గండము పూవులు తాంబూలంబులు నిచ్చుచుండినవాఁ, డింకను వీరు చలి పందిరులు వెట్టించినవారును. సాలగ్రామ దానముఁ జేసినవారును, వేదాంతవిచారమున మగ్నులై యున్నవారును, పంచాక్షరీ మంత్రమును జపముఁ జేసినవారును నిశ్వరుని ధ్యానించుచుండినవారును, నై నిర్మలు లైవి ఖ్యాతిఁజెందిన పుణ్యవంతులని నివరించిచెప్పిన శ్రార్థదేవుండు సంతుష్టిఁ గలవాఁడై ప్రసాదభావంబున నాపుణ్యాత్ములఁ జూచి పెక్కురీతులఁబొగడి చేతులుమోడ్చి వినయంబుమీఱి, నోపుణ్యస్వరూపులారా! యోమహాత్ములారా! మీరిచ్చటికి వచ్చుట నాయదృష్టము

— యమధర్మరాజు పుణ్యాత్ముల సహ్యానిచుట. —

మీవంటివారిని చూచినేవఁగావించి ధన్యుడనగుటకు యెల్లపుడును నేనుమిక్కిలి యపేక్షఁగలవాఁడనై యందును, నేఁడుమీదర్శనము గలుగుటచే మాకుమిగుల సంఘోషముచే కూడది, అయ్యలారా! దూరప్రయాణమువలన మీరు మిక్కిలి బడలియుందురు. అట్టి ప్రయాణ లిగించినందు కలుకవహింపక మా సేరమీగు మన్నించవలెనని మిమ్ము వేడుకొనియెదను. నాయందు దయయుంచవలయును, మీ

(౨౦-వ పుట.) యమధర్మరాజు పుణ్యాత్ముల సన్మానించుట.

రరుదెంచునపుడు మీమెట వచ్చిన మాభటులు పదరి మీ మన
నునకు నొప్పిగలుగునటుల నేమియుఁ బలుకలేదుకదా ! మీరు చెప్పిన
లాగున విని మీ యిష్టానుసారముగా పనులు చేయుచుండిరిగదా !
ఇప్పుడు చాలప్రాద్దేనది కోపింపవలదు. త్వరగా మీ కందఱకును
తగిన సకలభోగంబులతో గూడిన విడుదుల నేర్పాటుచేసెదనని విన
యోక్తులుఁ పలికి యంత మణులచేతను, బంగారముచేతను, చేయఁబడి
న సొగసైన విమానములు గావించి వేటువేటుగా వారి నందఱి
నెక్కించి సేవసేయుటకుగా నచ్చని కాయల వెంటనిచ్చి, వేగముగా
దేవేంద్రుని నివాసమగు నమరావతీ పట్టణమునకు బంచిన, భేరి,
మృదంగము, డమరు, శక్కా, వేణు, వీణాదులగు వాద్యముల ధ్వను
లు మించ, పైనుండి దేవతలు పూవుల వాన గురిపించుచుండ మిగు
ల నానందంబుతో వారలు స్వర్గలోకంబునకుఁ బోవుటయు, చారుల
వలన వారిగాకయెఱింగి భయభక్తి, వినయంబులు మీఱ నింద్రుడు
వేగముగా నదురేగి తగినమర్యాదలతో దోడ్కొనివచ్చి, వారివారికిం దగి
న విడుదులు నియమించి విడియించిన, సమస్తభోగములు ననుభవిం
చుచు, శాశ్వతానందమున నొప్పుచుండిరి. యో ఋషిశ్రేష్ఠులారా!
పుణ్యాత్ములగు జీవులు సొందనట్టి సుఖంబును మీకుంజెప్పితి. నింక నె
య్యది మీకిష్టంబెఱిగింపుఁడనిన. నానందప్రముఖు లానందంబుఁజెంది.
మునివరా! ధర్మప్రసంగుడనుపేరు నీకు వార్ధకంబైయున్నది. నీమధుర
వాక్ప్రసంగంబు మాకందఱకుచు, కర్ణి పేశలంబుగా నొప్పుచున్నది.
మాయం దనుగ్రహించి పాపాత్ములుపొందు దుర్గతి విశేషంబు నెఱిం
గింపుమని ప్రార్థించిన, సంతసించి యతం డిట్లని చెప్ప నారంభించెను.

—శ్రీ గ ద్య ము శ్లో—

ఇది శ్రీమద్వేంకటేశ్వర వరప్రసాదలబ్ధ చతుర్విధ కవితా
విశారదుండగు, పురాణ - పిచ్చయ్యకవిచే రచియింపఁ

బడిన సానందోపాఖ్యాన ఎచనకావ్యమునందు

ప్రథమ ప్రకరణము.

సంపూర్ణము.

సా నం దో పా ఖ్యా న ము.

వచనకావ్యము.

ద్వీ తీ య ప్ర క రణ ము.

క. శ్రీరమ్య చిత్స్వరూప బు,
ధారాధిత ! యక్షగ ! క్ష ♦ రా ! వ్యక్తా ! న్య
క్తారవ బిందుకళా తీ,
తా ! రాగవిదూర ! ఫణివ ♦ రా ద్రివిహారా !.

దేవా ! అవధరింపుము, కౌనకాది మునిశ్రేష్ఠులకు సూతుం
డిట్లని చెప్పందొడంగె. నట్లు సానందప్రముఖ మునిగణంబులడిగిన
వారికి ధర్మప్రసంగుడను మునివరుం డిట్లనియె.— మునులారా !
వినుండు ముందుమీకుఁజెప్పిన పుణ్యపురుషులవలెగాక పాపాత్ములకు,
గలుగు దశ ఘోరమును, భయంకరముచునై యుండు నదియెట్లన్న
లోకంబున జనులు, తమకుఁ దటస్థించు చెడుగుఁదలఁపక మత్తులై
చేయరాని చెడుకార్యంబులెల్లఁజేసి మిక్కిలి పాపము నొడిగట్టుకొని
బ్రతికియున్నవరకును తమ కెదురులేదని వర్తించుచుండి యంత్య
కాలము తటస్థించినపుడు, వాతము, పిత్తము, శ్లేష్మము మొదలగు
తల్విభేదములుగల రోగములకు లోబడి పీడితులై నానాటికిని కృ
శించి పడరానికష్టముల ననుభవించి యాయాసపడుచున్న తఱి
కాలుని దూతలు భయంకరమగు రూపములుగలవారై వచ్చిజడిపించి
మిక్కిలి కోపముఁగలవారై తాము వెంటఁగొని వచ్చిన పగ్గములను
టివులమెడలకుఁ దగిలించి యిచ్చుకై నను దయఁజూపక లాగి యా
తనా శరీరములయందుఁ జేర్చి కలుకుఁగల యినుపగొలుసులు దగి

లించి వట్టుకొని కుక్కను దీసికొనిపోవులాగున నీడ్చుకొనిపోవుదు రా
 లాగుకొని పోవునపుడు మంచిమార్గములు విడిచి, దట్టమైన ముండ
 కంఠులును, కఱుకు రాళ్లును, గలదియు, పులులు, సింగములు, రేచు
 కుక్కలు, నక్కలు, నెలుగుబాట్లు, చిఱుతలు, సివంగులు, పెను
 బాములు, తేళ్లు మొదలగు దుష్టజంతువులు నిండుగాఁగలదియు, సైఁచ
 రాని యెండివేడిమిగలదియు, శాకినీ, ధాకిని, మొదలగు చెడు పీశా
 చములు తిరుగుచుండు నట్టిదియు, నిష్పలవానయు, రాళ్లవానయుఁ
 గురియుచుండునదియు, చెఱువాననఁగల గాలి వీచుచుండునదియు,
 బెబ్బులుల రొప్పులును, సింగముల గర్జనలును, భూతముల కూత
 లును, నక్కలు మొదలగు జంతువుల యటపులును, వినఁబడుచు
 మనస్సు చలించఁజేయుచుండునదియు, అచ్చటచ్చటమంటలుగలదియు,
 గొప్పగొప్ప కొండలును, కనుమలును, పెద్దపెద్ద యిసుకబైళ్లును,
 నిర్జలప్రదేశములును, గచ్చిపొదలును, వసనాభితోటలును, మలము
 మూత్రము కలిసి పాటుచుండు యేఱులును, నినుప ముక్కులు గలిగి
 పైబడిపోచు కాకులును, *ద్దలును, బోరువలును, గాడిదల లద్దె
 గుట్టలును, చచ్చి మురిగిన జంతువులును, పాడుబావులును, నువ్వునీటి
 కాలువలును, యెండ వేడిమికి గ్రాఁగిన పెనుబండలును, నెత్తురునదు
 లును, పెంటకుప్పలును, లోతుగల గుంటలును, వల్లేరుగాయలు,
 గుల్లలు, గొప్ప చీమలును, కణుదు రీగలును, చెడు పురుగులును,
 బురదలును, తుకతుకనుడుకు నున్నపు తేళ్లును, చీకట్లు గ్రమ్ము గొప్ప
 పొదలును, కండ్లు తెరువ వలనుగాని దుమ్ముగాలియు, నింక ననేక సంక
 టములు గలిగినదియు, నగు దారియందు, యమభటులు కొనిపోవు
 సమయంబున, నెత్తురు ద్రాగుటకై పైఁబడిన పులులు మొదలగు
 దుష్టమృగములచే శాఢింపఁబడువారును, యినుపముక్కు కాకులు
 కండ్లు బొడిచిన హాహాకారము సేయువారును, గండు కణుదురీగలు
 కఱచిన తల్లడిల్లువారును, నొడలుడుకెత్తఁ గాయునెండకును, మంటల
 వేడిమికిని తాళఁజాలక కుప్పగూలువారును, కాళ్లకుఁ జాట్టుకొని
 యట్టిట్టు గడలనియకున్న పెనుబాములఁ దప్పించుకొనఁజాలక క్రిందఁ
 బడి పొరలి పొరలి తేళ్లపాతరలలో వడి యవికుట్టుచున్న నేడ్చు

వారును, దప్పిమించి నాలుకలెండి నీరుగానక మేనులుడుక నున్నపు
 పేల్లఁబడి యల్లాడువారును, కాళ్లుపగిలి నెత్తురుగారుచుండ నా గా
 యంబులయందు కఱుకురాళ్లు సీత ముండ్లును, బల్లెరుకాయలును,
 గ్రుచ్చుకొనుటచే బాధకోర్వలేక చిక్కి యడుగులు తడబడ రోదన
 మొనరించుచు నడుచువారును, మిక్కిలి బలముగా వీచు నుడిగాలిచే
 నెగిరి ముండ్ల పొదలలోఁ బడిలేవ నేరక కష్టపడువారును, భయంకర
 ధ్వనులతో పిడుగులును రాళ్ల వానయు మీదఁగూరియుచున్న తప్పించు
 కొనవలనుగాక తల్లడిల్లువారును, నిప్పులవానకు సహింపలేక యా
 కులులేని గొప్పచెట్లచెంకికుం బోయిన దిగ్గున పెనుగొమ్మలు మీ
 దఁబడి యలయువారును, నాకలికి నిలువతిరముగాక నెట్లుజూచినను
 మూత్ర పురీషములు గల నదులుదప్ప నొండేదియుఁగానక తహతహ
 పడువారునునై, పాపాత్ములు నానాకష్టంబు లనుభవించుచుఁ జను
 చుండ నా యమభటులు కనికరములేనివారై, పేములును, గుడి
 యలును, కఱ్ఱలును, చవుకు యనుఁ బూని దేహంబుంనులడి రక్తము
 గారునట్లు కొట్టియు, నెట్టియు, తిట్టియు, తన్నియు, నుమిసియు,
 పడద్రొబ్బియు, సిడ్చియు, మెడలు నులిమియు, మేనులు న
 లించియు, మూటలుగాఁ గట్టి మూత్రకూపములలోఁ బడవైచియు,
 కుక్కల నిసుకొల్పి కఱపించియు, చెడుమెకంబులను, దుష్ట పితౄచ
 ములను గలియఁ దోలీయు, మసలుచుండు నూనె వాఁగుల బలా
 త్కారముగా ముంచుయు, కాకులు గడ్డలు మొదలగు వానిచే కండలు
 బెరికించియు, కొండలెక్కించి క్రిందికిఁ ద్రోసెయు, కనుమలనుండి
 మెడలకుఁద్రాళ్లుగట్టి మీఠికిఁజేదయు, నూదులు దబ్బనములు, శూ
 లములు మొదలగువానిచే బాడిచియు, కడకాళ్లువట్టి గిరగిరఁ ద్రిప్పి
 బుడలపై బట్టల నుదికినట్లుదికియు, పెనురాళ్లు తలలపై నుంచి మో
 యించియు, పరువులెత్తించియు, నొడిసెలలు రుద్వి నొప్పించియు, పె
 నుబాధలచే చీకాకుపడి కుయ్యో మొట్టోయని కూతలుపెట్టి రోద
 నంబు జేయుచుండినను విడువక మిక్కిలి దూరంబును నడిపించుకొని
 పోవుచున్న యా చెనఁబలగు పాపాత్ములు, నొచ్చియు, విచ్చియు, నల
 సియు, సొలసియు, పడరానిపాట్లు వడుచు, కారుచిచ్చులు చొచ్చియు

నెత్తురు తేరులుదాటియు, మలపు కొండలనెక్కియు, మన్నపు వంకల
 నీదియు, ముండ్లపొదలదూటియు, వేడియనుకలనడిచియు, నాకలికి దే
 హంబులు చాడ, దాహంబుచేపెదవులెండ డగ్గుతిక వడి మొరపెట్టుచు
 జాతరకుం గొనిపోవు బాటి గొట్టెల విధంబున దూతల వెన్నంటి
 పోవుచుండి తమలో మున్ను తాము కావించిన పాప కృత్యములను
 దలంచికొని కటకటా! యొకనాఁడైనను, కరమేశ్వరుని నామ
 మను తలంచ నైతినిగదా! యని యొక్కఁడును, చేయెత్తి యెన్నఁ
 డును ధర్మము చేయమైతిమిగదా యనియును, మంచి కార్యంబులు
 నేయ నొల్లక యోగ్యులగు వారిని బాధించి, గురువు దైవము నని
 యోచించక నిరాకరించి గర్విష్టులమై యడ్డంబులేదని ప్రవర్తించు
 చుంటిమిగదా యనియు, నీశ్వరార్పణంబుగా నేదేని యొకపనిఁ
 జేయుటగాని, సశ్వేశ్వరుని నారాధించుటఁగాని భగవద్భక్తుల సంతు
 ప్తి పడునటులఁ జేయుటగాని, పెద్దలను పూజించుటగాని యిత్యా
 దులగునవి యేవియు నొనరింప మైతిమిగదా! భగవంతుని గురించి
 చెప్పఁబడిన గ్రంథములు చదువుట, పుణ్యస్థలంబులకుబోయి వేల్పుల
 దర్శించుట పుణ్యనదులయందు స్నానముఁ జేయుట మొదలగు పనుల
 యందున నిష్ఠములేక పరసంపదను జూచి యోర్వలేక, మంచి
 వారలకు కష్టములు గలిగించి, యెల్లప్పుడును పరస్మైలపైఁ దలంపుఁ
 గలిగి నోటఁ బలుకరాని యక్రమముల నొనరించి, దురాశయనెడి
 పగ్గముచేఁ గట్టఁబడ్డవారమై దుర్వృత్తులకు వెఱవక యిష్టము వచ్చి
 నట్లెల్లఁగావించిన మన కార్యంబులకుఁ దగిన ఫలంబు ననుభవించు
 చున్నారము. “అయ్యో! ఇప్పటివరకును సహింపరాని బాధల నెట్లో
 సహించితి మింక నేమేమి కష్టము లనుభవింపవలయునో యెట్టిపాట్లు
 పడవలయునో కదా కండక్రొవ్వుచేత తెలిసిన వారును, నిర్మలమైన
 మనస్సుగల వారును, సాధువులును, నగు పెద్దలు యెంతచెప్పినను,
 మనము వారిమాటలు లెక్కనేయక వారిని పరిహసించితిమి. ఆఫల
 మిపు డనుభవించు చున్నారము. ఇచ్చట మనకు దిక్కెవ్వరు? మన
 యందు దయగలిగి మనకష్టముల నివారించు వారెవ్వరు? యెవరికి
 మనపైఁ గనికరము జరించును? కటకటా! ఈ బాధలుగాక యింతకు

మించిన మహాకవ్యములింక నెన్నా శ్లనుభవించవలయునో యిప్పటికే
తాళజాలక వెతపడుచున్న మనమింక మీది నెట్లు సహింపగల వా
రము? హా! హా! పాపఫలమా! నీశక్తిమాకిపుడు దెలియవచ్చినది
పుణ్య కార్యములఁ దలంపక, పాపమనిన వెఱవక ప్రవర్తించినట్టి మా
ప్రై నీకుంగల పగదీర్చుకొనుటకు. సనుయము వచ్చినది. ఓపాపమా!
నీకువందనములు. నీదై మాకుఁగల యల సభావము వీడిపోయినది,
పూర్ణముగా నీచేతఁజిక్కి తపించు చున్నారము. అని బహువిధంబులఁ
దమచేసిన యకార్యంబులఁ దలంచి కిన్నులనీళ్లుకాలువలెపార నేడ్చు
చు నలువంకలంజూచి యచ్చట తమకుఁ గనఁబడు భయంకర విష
యంబులకుఁ గంపి గాత్రులై తహతహపడుచున్న యా పాప కర్ము
లనుఁ గనుఁగొని, గొప్పగొప్ప దేహములు గలవారును, పొడవైన
కోరలుగలిగి, నిడుదనాలుకలు వెలికిజార గుహలవలె . భయంకరము
గాఁగనువట్టు నోళ్లుగలవారును, వేండ్రపు చూపులును మిడిగ్రుడ్లునుఁ
గలవారును, ప్రళయకాలపు కారుమబ్బులవలె నల్లని వర్ణముఁగల
వారును, కత్తులు, నీటలు, గొడ్డండ్లు, శూలములు, బాకులు, రోక
ళ్లు, గుదియలు మొదలగు నానావిధములయిన యాయుధములు గల
వారును నగు యమభటులు మిక్కిలి కోపముఁగలవారై పటపట పం
డ్కుఁటుచు ముఖాబులయందు క్రోధము తాండమాడుచుండ నట్లహా
సముచేసి, గద్దించి నిరాదరంబుగాఁ జూచి యిట్లనిరి ఓరి నీచంపు పా
పులారా! ఏల యేడ్చెదరు, మీరుమున్ను చేసికొనిన యకార్యముల
ఫలము సనుభవించకఁ దీరునా? పెద్దలగువారు. పాపకార్యంబులు చే
యరాదనియు, జేయకుండనయు, నెంతజెప్పినను వినక పాపమచునది
యొకటికలదా! యీదేహంబు విడిచిన విమ్మట ప్రాణ మెందుబోవునో
యెవరెఱుంగుదురు? మీరుప్రాణము బోయినతరువాతఁ గలుగు ఫలం
బిట్టిదనివలుకుట కాధార మేమి గలదు? మీరుచూచితిరా? ఎట్టిభ్రమ
వృత్తపు మాటలఁజెప్పి మమ్మేమరింపఁ జూచెదరా, చీ! చీ! మీమా
టలు మావంటివారు వినఁదగినవింపు. పోపొండని వారినినిరాకరించి
దూషించి పరిహసించి వారి నసత్యవాదులఁ జేసి మీయిష్టాను సా
రంబుగా కామమోహముల నిమగ్నులై ధనమదంబునఁ గన్నుఁగానక

భోగాసక్తి మించి చరించిన మారిపుడు చింతించిన నేమిఫలము? ఈనర
కబాధలు మీరుగాక నెవ రనుభవిం చెదరు! యిప్పటికి తీరినదని తలం
చి యిష్టాలాశంబు లాడుచుండెదరు కాబోలు నోరి వెడగులారా!
యిప్పటి కేసుయినది. మీగతి యింకమీదఁ దెలిసికొనఁగలరు. ఈ
మూత్ర పురీషములును, మురిగిన కుక్క నక్క మొదలగు జంతువుల
నంజుఁడును, గాడిదలద్దియు, నిది మొదలు మీరు తినవలసినదిగా
నెఱుంగుఁడు మీయందు మేము కనికరించు వారముగాము, మీముఖ
ములుగనిన మాకుఁగూడ పాతకము సిద్ధించును, మీ యేడుపుల
వలనఁ బ్రయోజనంబులేదు. కదలుండు, బిరబిరఁ బరువిపూడిని ఘ
ర్షణజేసి త్వరపెట్టి నడువకున్న నిద్రియులై మొత్తుచు జగమతులారా!
మదము, మత్సరముఁ గలవారలై యుండియు, ఆలు బిడ్డలను గాపాడు
కొనుటకయ్యెడి ధనాకర్షణకౌఱకు చేయరానిపనులన్నియుఁ జేసియు,
పరలోకమే లేదని వాదించుచుండిన వారుగదా మీరు; ఇసీ ! నోరు
మూయుఁడు చెడుపనులన్ని యుంజేసి ధనమార్జించి పోషించిన మీ
భార్యలు బిడ్డలు బంధువులు మొదలగు వారిలో నొక్కరైనను, ని
పుడు మీవెంటవచ్చిరా ? మీరు పడుచున్న కష్టములలో వారించు
కేనియు పాలుఁగొనిరా ? యెవరుచేసిన పుణ్యపాపములు వారేగాక
పరులనుభవించురా ? ఈజ్ఞానము ముందు మీకేల లేకపోయివది ?
మీగర్వమే మిమ్ముజెరిచినది చాలుఁజాలు నేచ్ఛుటమాని కదలుఁడు
భూలోకమునకు ధర్మాత్మఁడగు యమధర్మరాజు పట్టణము యెనుబది
యారులక్షల యోజనముల దూరమునందున్నది. మనమిపుడు గుమ్మడి
కాయలో నావ గింజుత దూరమైనను రాలేదు. తక్కిన దూరమం
తయు నడుచుకొన్నడు ? మీ రాలస్యంబుఁ జేసితిరేని మాకు మా
రాజువలన నుపద్రవము కలుగును, గాన మీ యాలస్యపునడత
మాని వేగముగా నడువవలయును, నడువరేని మీరువడు వెఱలు
చెప్పి తీరునవికావు - ఛీ ! కదలుండని వారు నడువఁజాలక తప్పట
డుగులు వెట్టుచున్న కోపంబుమీఱి కన్నుల నిప్పులురాల బొమలు
ముడివడ పండ్లుఁ గొఱుకుచు భయంకరమగు వెడద నోళ్లుదెంచి
యార్చి హుంకరించి తోలూడుట్లు కొట్టియు, దగదగఁ గాలులో

హపు గుట్టముల నెక్కించెయు, ముండకంపల మీదను కలుకు రాల
 మీదను బడవైచి లాగియు, పదంబులఁ దన్నియు, బాకులచేఁ గం
 డలు చెదరఁబోడిచియు, కత్తులచేఁ జెక్కియు వివిధములగు దుష్టమృగ
 ములఁ బైకిదోలియుఁ గోలకొక్క రాయఁగట్టి యండవేడిమిం గ్రాగి!
 నబండలపైఁ ద్రోసియు, భారంబగు రాళ్లు శిరములపైఁ బెట్టియు,
 వీనికి పూలదండలపై మిక్కిలి ప్రీతిగలదని యొకని మెడయందు తేళ్లు
 దండగాగట్టి కంఠంబునఁ దగిలించియు, హఠంబు లిష్టంబని యొకని
 మెడయందు క్రూరపు సర్పములను చుట్టియుఁ దృప్తినొందక మిరి
 యంబులు నూరి కండ్లయందుఁగొట్టి పరిమళములయం దాసఁగలవాఁ
 డని యొకనికి గండంబునకు మారుగా, పంది కుక్క మొదలగు జం
 తువుల మలంబుఁగలిపి పూసి పన్నిరుఁ జల్లుకొనునుని మురికి జల
 దారుల నీరు మీదఁబోసియు, దాహంబని తీరించిన నుప్పుఁ దినిపిం
 చియు, వేప నూనెయు, ముప్పివండ్లునుఁ జేర్చి నూరి యుచ్చలోగలిపి
 త్రాగించియు, దురద గొండియాకును శరీరమంతటను దట్టముగా
 రాచియు, నాకలియని కూకలిడినవానికిఁ జిల్లేడు పాలలో క్రొత్త
 నున్నముఁగలిపి త్రావించియు, నయ్యో! పాపము! వీడు నంజుడు
 లేక భోజనముఁ జేసి యెఱుంగఁజేసెవాఁడు వీనికిప్పుడును నదిపెట్టుట మం
 చిదని వానిశరీరమునేఁగోసి వానిచే దినిపించియు, తగరము నిత్తడిని
 కఱఁగించి గొట్టంబులతో పొట్ట నిండంబట్టి బలాత్కారంబునం
 బోసియు, బాధించుచుం బోవుచుండ సహింపఁజాలక మొరపెట్టు
 చుండ నయ్యోతనాశరీరుల దుఃఖాలాపంబులు మిన్నముట్ట చట్టున
 మెడలువట్టి నెట్టుచుం గట్టల్కదొటి యట్టిట్లుఁజేసి తుట్టుతుద, జీవ
 హింసఁజేసితివని యొకనిని, పరస్త్రీలఁ బొందితివని యొకనిని, ధర్మం
 బుసేయవైతివని యొకనిని, ద్రోహకార్యములఁ జేసితివని యొకనిని,
 తప్పు సాక్ష్యముఁబలికితివని యొకనిని, కలమాటలాడితివని యొకనిని
 పూజ్యుల నిందించితివని యొకనిని, దేవతలను, యతులనుఁ బరిహా
 సించి పూజింపవైతివని యొకనిని, తల్లిదండ్రుల కన్న పానంబులొసఁ
 గి పోషింపక నల్లాడించితివని యొకనిని, పరులధనము నపహరించితి
 వని యొకనిని, గురుద్రోహముఁ గావించితివని యొకనిని, స్త్రీహత్య,

శిశు హత్య, బ్రహ్మ హత్య, గోహత్య, మొదలగు హత్యలంజేసితివని
యొకనిని, గొట్టుచుం దిట్టుచు, దెప్పచు, రొప్పుచు, డాయుచుం,
ద్రోయుచు, నేచుచు, దాచుచు, బొక్కినం గ్రుక్కుచు, జిక్కినం
జెక్కుచు నిట్లు లెక్కలేని కష్టములు గలిగించి నడిపించుచున్న వగ
మీటి తాటి, సొక్కి, సోలి నేలవ్రాలిన, వారింజేరి నవ్వుచు జాట్లు
ముట్టి చేతులుదట్టి గంతులువెట్టి అయ్యో ! వీరు నడువఁజాలక జాల
నలసిపోయి మూర్ఛ జెందిన లాగుఁ బడియున్నవారు. పాపము
వీరికిఁగఱత తైత్తోపచారములుచేసి తేర్చి తోడుకొని పోవుట మంచి
దని దయఁగలవారివలె బలుకుచు నది నిజమనినమ్మి యూరటఁజేదు
చున్న యాపాపకారులకు పల్లెరుగాయలు పడకలుగా నమచ్చి, తల
గడలని గండక తైరల మెడలకుఁ దగిలించి యావండియుఁ గ్రొత్త
సున్నమును జవిటి మట్టియు బొంతజెముడు పాలును, నరకాళ్లకును,
నరచేతులకును మర్దనముఁజేసి, కన్నులకు మిరియపుకారమునుమెత్తి,
పన్నీరని సలసల మఫలు నూనెను పైఁ బైఁ జిలకరించి పార్శ్వముల
దగదగ మండు నిప్పు కుంపటుల నునిచి, తొరొదకములును, జెముడు
పాలునుఁ ద్రాగించి కంపముఁజెలుగొని విసరుచు, పెద్దకొయ్య
తుండ్లొక్కొకటి ప్రక్కనువెట్టి, యొద్దికతో మున్నుమీరు మోహించి
కవిసియూడిన మీప్రియురాండ్రు వీరుగోవచ్చి మీచేతఁ బరుండి
యున్నారు. వీరితోడఁగూడి యాసఁదీర్చుకొండు మేము మీకుఁజేసెడి
యపచారములివియే ? ఇందువలన మీదేహంబులకుం జలువబుట్టఁ
గలదని నారిని పరిహసింపుచు నట్టిపనులచే యోర్వరాని సంకటంబు
లకులోనై తమచేసిన యకృత్యములను దలంచుకొని మిక్కిలి రోద
నంబుసేయుచున్న కన్నులెఱ్ఱజేసి యోరిదుర్మార్గ ప్రవర్తుకులగు పాప
కర్తులారా మీగతి యిప్పటికేమయినది?యింకనుఁ జూతురుగాకయని
బెదరించుచుఁ గ్రమక్రమంబుగా యమపురంబునకుం గొనిపోయి
రాజద్వారంబుకడ నిలిపి దూతలు లోపలంజని యచ్చట సభాకూ
టంబున, మహాభయంకరమగురూపముఁగలవాఁడును, నిప్పులురులుచు
మిగుల నెఱ్ఱదనముఁ గలిగి వేడిచూపులుగలగుండ్రని పెద్దపెద్దకన్నులు
గలవాఁడుచు దాడము, పాశము, గద, మొదలగు నాయుధములు

చేతులయందుఁ బట్టియున్న వాఁడును, ధర్మాధర్మము లెఱింగిన ఋషులు, దేవతులుఁ గొలుచుచుండ నొప్పిన వాఁడును, బండికందెన వంటి మేనిచాయఁ గలవాఁడును, నీలమణులు చెక్కిన భుజకీర్తులు, హారములు, కిరీటముఁ గలిగినవాఁడును, నెత్తైనసింహాసనంబు మీఁదఁ గూర్చుండి పెక్కుమంది దూతలచేఁ జట్టఁబడి వారివారికిం దగిన కనుల నేర్పాటు చేసి యనువుచుండు నట్టివాఁడునునైన యమధర్మరాజును సమీపించి సాష్టాంగముగా నేలఁబడి దండముల నర్పించి చేతులు మొగిచికొని నిలిచి భయము, భక్తి విషయముఁ గలవారై ధర్మస్వరూపుఁడవైన యోదేవా! సేవకులమగు మామనవి నాలకింపుము. దేవరయత్తరపు ప్రకారము భూలోకంబునకుం జోయి పాపాత్ములఁ

——— దూతల పాపాత్ములకు యముని సన్నిధికి దెచ్చట. ———

బట్టి నానా బాధలంబెట్టుచు దోడ్కొనివచ్చి మొగసాలయందు నిలిపియున్నారము. తమయాజ్ఞ యైనయెడల నిచ్చటికిఁ దోడితెచ్చెదము, మాకే మానతిచ్చెదరో యని కాచియున్నారమని విన్నవించిన వారి మాటలాలకించి మహాగ్రంథుగా పండ్లుగొఱుకుచు మండిపడి కోపాతిశయింబున కన్నులు మిక్కిలి యెఱ్ఱబారి బామలుమాడిపడ నట్ట హాసంబుఁజేసి సభలోనుండు వారందఱును వెఱచునొంది గడగడవడం కుచుండగా నిట్లనియె. నోరీ! భటులారా! యాకష్టాత్ముల లగు పాపకారుల, ధర్మ దూరుల, సింహకయైవఁ గనికరముంచక మీవలన నైనంత వరకును బాధఁబెట్టుమి శీఘ్రముగా నిచ్చటికిందోడితెండు, అనియాజ్ఞాపించిన, చిత్తము చిత్తము, మహాప్రసాదమని మ్రొక్కులిడి దూతల చటనుండి కదలి వేగముగా రాజద్వారంబుఁ జేరనేగి యచట నెడ్చుచుండు యాతనా శరీరధారులఁ దిట్టుచుఁ గొట్టుచు నెట్లుచుబట్టుకొని యూపంబునకుం గట్టఁగ ని పోవునప్పటి యజావళింబోలె లాగుకొని పోయి కాలునిముడర నిలిపిన వారిలంజూచి దండధరు, దుద్దండభీకర రవంబునఁ గన్నులు గిరగిరఁ ద్రిప్పుచు, కోపపుదిమిప గళికుఁడును, నాల్మఁడును నగు చిత్రగుపునిజూచి చిత్రగుప్తా ! ఈకష్టల కృత్యములను వివరింపుము తామసము సేయకుచుని యడిగినఁ జిత్రగుప్తుడు పుస్తకమువిప్పి, పుటలుత్రోసి, పాపాత్ముల లెక్కపత్రములఁ బా

గుగానిటునటుఁ ద్రిప్పిచూచి, యోజేవా! వీరలు దేవతలను విరోధముతో పూజసేయని వారును, నేదములను నిండజేసిన వారును, బ్రాహ్మణుల కపకారముఁ జేసినవారును, గోహత్యలు గావించిన వారును, శీషదవ్యమును హరించిన వారును, లోకులను పీడించి కష్టపెట్టినవారును, పరకారతలపై మోహముఁగొని యెల్ల పుడును వారితోఁ గూడి చేయరాని యక్రమములు చేసినవారును, వేశ్యాలోలులై యున్నవారును, చెడ్డనడవడి గలిగించెడు పనులుజేయుటయందు మిగుల ప్రీతిఁగలిగి యుండిన వారును, లోభముచేతను, నోర్వలేనితనముచేతనుఁ బరుల కపకారము నొనరించిన వారును, సారాయి కల్లు మొదలైన నిషేధింపఁబడినవానిఁ బానంబుఁ గావించి మత్తులై యొడలెరుంగక పెక్కుసోకలం జూయినవారును, గురునిండఁ యొనర్చిన వారును, సంసార బాహుళ్యంబు గలిగి, భార్యను, బిడ్డలను, గృహంబును సంరక్షణఁజేయు నిమిత్త మెన్నెన్నియో మాయలు పన్ని యన్యులను మోసపుచ్చి ధనము సంపాదించి తమకార్యములఁ జక్కఁబఱచుకొనిన వారును, స్వంతలాభము కొఱకు పరులకుఁ గీడుగలిగించిన వారును, దయలేక జీవములను హింసించిన వారును, భగవన్నామమవిన గిట్టని వారును, నసత్యవాదులునై పెక్కువిధములుగాఁ గలుగు దుష్టార్యములను జేసినవారుగా నున్నారు. గాన వీరియం దెవ్వరెవ్వ రేయే పాపపుపనులు గావించినదియు వినరముగా వేర్వేర వేర్పఱింది చెప్పదను. సమవర్తీ! యాలకింపుమని యొక్కొకనిజూపి వాడువాడుచేసినపనులఁ జెప్పనారంభించి యిట్లనియె నయ్యా! ఇదిగో! వీఁడెన్నఁడును, శివాలయంబున నడగైన బెట్టినవాడుగాదు, వీడుపాపాత్ములతో మైత్రిఁజేసినవాడు. వీడు విప్రవిరోధి, వీడుపెద్దలం దిట్టెను. వీడు శివునిబూజింపఁడయ్యె, వీడు హరికథలనాలకించకఁ దొలంగినవాడు వీడుకులభేదము పోలిపక జారుడై కాలంగెను. వీఁడన్యుల ధనము మోసమునఁ గైకొనియెను, వీడు కలలోనైనను మంచికార్యము సేయఁదలంచనివాడు. వీడు మదంబునఁ బర్వదినములగు నమావాస్యసంక్రాంతి యుత్తమంబులగు తిథులు మొదలగు కాలంబు లెఱింగియు, లెక్కసేయక పరశ్రీలతో భోగించెను. వీడు దేవస్థానముల

యందును, సత్రములయందును చలిపందిరుల యందును. కామక్రీడ లొనరించెను. వీడు శివునికి ధనికులచే నీయబడినవియు, బ్రాహ్మణులు సంపాదించికొనినవియు నగు మాన్యభూముల నక్రమముగా నపహరించెను. వీడుమిత్రుని వంచనఁజేసి ద్రోహముఁ గావించెను. వీడు మద్యము కల్లుఁద్రాగి మత్తైక్కి పెక్కు చెడ్డపనులు చేసెను. వీడు గురువులను పెద్దలను నిందించెను. వీడు పేదవారికిచ్చెదనని యాసఁ జెప్పి మోసపుచ్చెను. వీడు తనమేలునకై యితరులకుచెఱుపుఁగలిగించెను. వీడు సూర్యుని కెదురుగాఁ గూర్చుండి మలమూత్రములు విడిచెను. వీడు యుద్ధభూమియందు వెఱచి పరువిడెను, వీడురాత్రులందు భార్యఁగలిసి యున్నపుడు దీపమును చూచెను, వీడుతా నెఱుంగనిదాని నెఱుఁగుదునని తప్పుసాక్ష్యముఁ జెప్పెను. వీడు తన కన్నముఁ బెట్టినవానికిఁ జెడుపుఁజేసెను. వీడు ధర్మముచేయు వారినిఁ జేయనీక యడ్డపెట్టి భంగముఁగలిగించెను. వీడు భగవద్భక్తులను పరిహాసముఁజేసి వారిని కష్టపెట్టెను. వీడు తనవాకిట నాకలిచే బాధపడుచుండు సతిథినివిచారించక సంతృప్తిఁగాభుజించి హాయిగా నిద్రించెను. వీడన్యల యిడ్లను తగులఁబెట్టెను. వీడుదాయాదులు చుట్టములు నాదియగు వారినలయుచెను. వీడు తల్లిదండ్రుల నానాకష్టముల పాలుఁజేసి వారి ననాదరించెను. వీడుద్రవ్య వంతుఁడై యూడియు సర్థులకు కాసైనను ధర్మము సేయఁడయ్యెను. వీడు సమయము వేచియుండి యధికారులకు లుచములిచ్చి యితరులకు కష్టములు గలుగులాగునఁ జేయుచెను. వీడునిరపరాధులగు జంతువుల భుజింపఁ గోరినిర్దయుఁడై వానిని హింసించెను. వీడు ధర్మమునకుఁ ద్రవ్వించఁబడిన బావులుదొరుపులు కోనేళ్లు చెఱువులు మొదలగువానిఁ బూడిపించెను, వీడు సత్రములను, దేవమందిరములను నిడియఁ గొట్టించెను, వీడుత్రాగెడి నిల్లయం దశుద్ధంబుఁ గలిపించెను. వీడు ఋణము నిచ్చి యడగినవానిఁ దన్నెను, వీడు ఋతుమతియైన స్త్రీతో సంగమించెను, వీడు వరుసగా శిశుపాత్య, గోహత్య, స్త్రీహత్య, బ్రహ్మహత్యఁజేసిన వారు, వీడు స్వకుల ధర్మమువిడిచిన భ్రష్టుఁడు. వీడుమిత్ర ద్రోహముఁజేసిన వాడు, వీడన్నదమ్ములకు న్యాయముగా పాలుబంచి యి

(౨౩-వ పుట,) అసీషాశ్రవణం .

(3-వ పుట.) కూతలు పాత్రులను యమునసన్నిధికి దెచ్చట.

వ్యక్త మోసమునరించెను, వీడుంతల్లిదండ్రులకు తదినము మానినకు
మతి, వీడు భోజనకాలమున పండ్లభేదముగా వడ్డించెను వీడు భా
ర్యమాటలువిని తలిదండ్రులను, తోడబుట్టిన వారిని బాధపెట్టెను,
వీడు, భిక్షకులఁ దిట్టికొట్టి కుక్కల నిడుకొలిపెను, వీడు నావివరు
సలనెన్నక యింతులతో రమించెను. వీడు దేవదూషకుడు, వీడు
శివరాత్రి మొదలగు నుపనాసదినములలో తుష్టిగాభుజించి శివభక్తు
లఁ బరిహసించు చుండెను, వీడు మిత్రుని భార్యతో సంగమముజే
సెను, వీడు శివనిష్ఠాల్పముఁ గాలఁదాచెను, వీడునమ్మి తనయి
టఁబరుండిన వానిని నిదురించునపుడు గొంతుఁగోసించుపెన, వీడు
దయనునది యెప్పుడును నెఱుంగక ప్రవర్తించెను, వీడున్యల ధన
ముదొంగిలించికొనిపోయి భోగమువారికిఁబెట్టి వారితో క్రీడించుచుం
డెను, వీడు జూదమాడి యగుల మోసపుచ్చి ద్రవ్యము సంపాదించి
మద్యపానమున కుపయోగించు చుండెను, వీడు నుఱియొకఁడు దా
నముచేయుటను చూచి యొప్పుక వాసికడ్డపడినాను. వీడు తనకుచె
ల్లుబడిగలదని అక్రమముగా జనులపై నుంకవిధించి నిష్పంధముజేసి
కైకొనియెను. వీడు తీర్థయాత్రకేగువారులకు మార్గములలో కష్టము
లుకలుగునట్లుచేసెను, వీడుతోడబుట్టినయిల్లాలిని నలుకొన్ననీచుడు,
వీడుబ్రాహ్మణస్త్రీలనుఁబొందెను, వీడు విధవలగుఁగాడి వారికి గర్భ
ముఁగలిగెంచెను, వీడు నిత్యకర్మలను విఱనాడెను, వీడు పూటకూల్లు
పెట్టి యన్న విక్రయముజేసెను, వీడు పాపకార్యా ర్జితమైనడబ్బు
నప్పులిచ్చి యొకటికి రెండఁతలు వడ్డిఁగొని లోకుల నల్లాడించెను,
వీడు తప్పు తూనికఁ దూచి మోసగించి ధనము కూడఁబెట్టెను,
వీడు శరణుజొచ్చినవానిని పగ వానికిఁ బెట్టియిచ్చెను, వీడు దుష్టుల
శిక్షించి శిష్టుల రక్షించుటకు మారు శిష్టులను శిక్షించి దుష్టులను
మేలు చేసెను, వీడు నిరపరాధులపై నపరాధములఁ గల్పించి పారిని
దుడింపఁ జేసెను, వీడు కొండెముఁజెప్పి తగవులాబెంచి వెనుకజూచు
చుండెను. వీడు తప్పులెక్కలనుఁ దప్పు పత్రములునువ్రాసి లేని
యప్పులను మోపి పేదలవలన ధనముఁగైకొనెను, వీడు వంటఁజేసిన
పదార్థములలో విషముఁగలిపిపెట్టి నమ్మిన తనయజమానునిజంపెను

వీడు కుక్కలను, గాడిదలను, పందులను, పిల్లలను, కాకులను, యెలుకలను, కోళ్లను, బేడివానిని, కుష్టులోగిని, మద్యపానముఁ జేసిన వానినిఁ దాకి స్నానము సేయక శుచిఁగలవానివలె నటించెను, వీడు కువాలయంబునను, విష్ణ్వాలయంబునను, విభూతియుఁదులసీదశంబును నొసంగిన నవిగైకొన నొల్లక నీనడించి పారవైచెను, వీడు శివపురాణ మాలించి యదియబద్ధమని వాదముఁగావించెను, వీడు విభూతియు, రుద్రాక్షులును, ధరించి శివ భక్తిపరాయణులై యున్నవారినిఁ జూచి యోర్వలేకదూషించి వెడలఁగొట్టెను, వీడు పరమేశ్వరునికి తిరునాళ్లు సేయుకాలంబున స్వామి యూరేగి వచ్చునపుడు, యిసీ, యెక్కడిదేవుడు, యిట్టి దేవుళ్లు సేవించుట మిక్కిలి పాపమని యింటితలుపు మూసుకొని చూడనొల్లక యావలఁ గూర్చుండెను, వీడు సాములుచేసి యిచ్చెదనని మంచి బంగారుఁగొని యందుసగము మోసముగా హరించి తక్కిన సగములో యితర లోహముఁగలిపి యిచ్చెను, వీడు తనకు పెద్దవానికంటె ముందు తానుపెండ్లిఁజేసికొనెను, వీడు తన క్రభువుయొక్కగుట్టు శత్రువులకుంజెప్పి రాజ్యముఁజెరిచెను, వీడు భూనురులభార్యలఁ జెఱఁబట్టెను, వీడు కిన్నకూతురిని విక్రయంచెను, వీడు విందుబెట్టెద రమ్మనిపిలిచి మందుబెట్టి దాయాదులఁ బెక్కండ్రఁజంపెను, వీడు పొరుగింటఁ గన్నముఁబెట్టించి దొరికనసాత్తులో పాలుఁగొనెను, వీడు తన్నుదాను పొగడుకొని యితరుల దూషణఁజేయుచుండెను, వీడు పంచాక్షరీ మంత్రమును నొటఁబలుకుట కిచ్చయించసఖలుఁడు, వీడు వైద్యము తెలియక, నాడే లక్షణ మెఱుంగక తనకుసర్వముం దెలియుననిచెప్పి రోగులనమ్మించి గూఢధంబులకిది ధనముఁ బుచ్చుకొని చెడుమందుల నుపయోగించి ప్రాణములఁదీసెను, వీడు శివకథా ప్రసంగములు విన్నవారిని శిక్షించెను, వీడు కళాశాస్త్రము, వేశ్యలకథలు వీనియందుగల యాస శివపురాణమునందును, సంసారముపైగల శ్రద్ధభగవద్భావమునంష్కార్యములకుంబోవు వాంఛ పుణ్యస్థలములకేగుటకును, లేక సూర్యుడదయించినది మొదలస్తమోనమువరకును చెడ్డవారలఁజేరి చెడుకార్యము లొనరించుచుండెను, వీడు సూర్యో

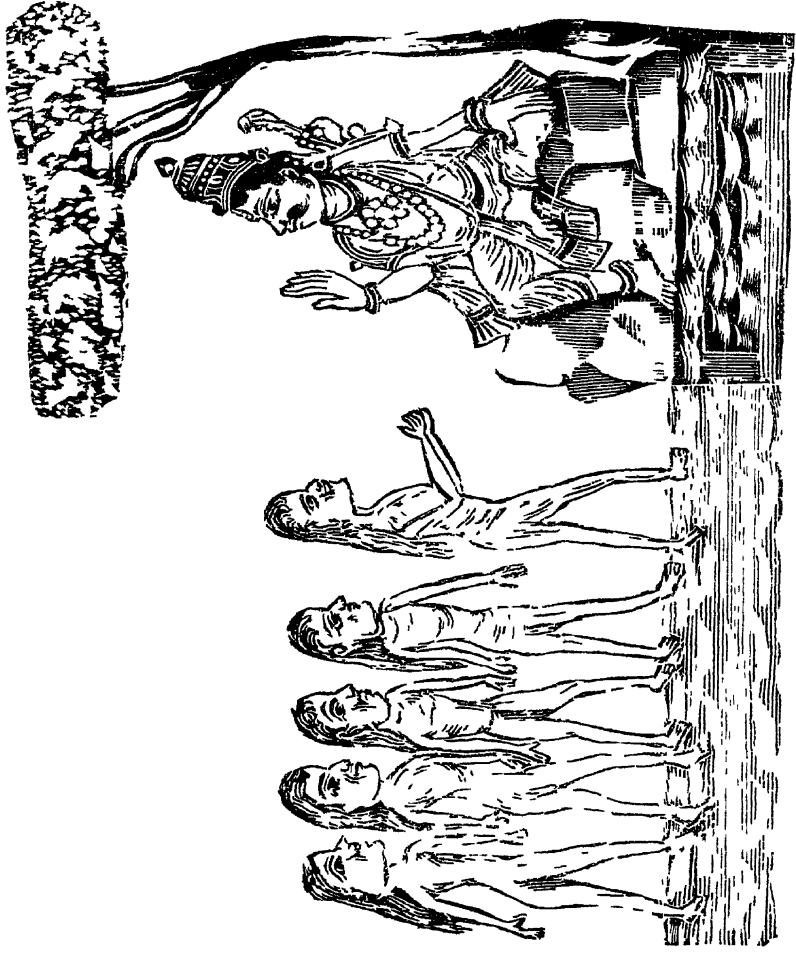
దయ, సూర్యాస్తమాన కాలమందు నిద్రించుచుండెను, వీడు దారులుగాచి బాటసారులఁగొట్టి యున్నవస్తువులఁ గొనిపోవుచుండెను, వీడు తిరునాళ్లకాలగ్రామన వేడుకఁ జూడవచ్చిన యాడువారినిఁగని గుంపునడుచునుండి వారి చన్నులబట్టికొఁగలించి ముద్దుఁగొని పాటిపోయెను, వీడు యాచకుఁడువచ్చి చేజాచి ధర్తుఁబడిగిన కలదు లేదనిచెప్పక గర్వంబున భుజించి నిద్రబోయినవాడు, వీడు దినము, వారము, నక్షత్రము, యోగము, కరణము, నను వానినిపాటింపక నెపుడు తలంపుగలిగిన నపుడు తొరముఁ జేయించుకొన్ననుళ్ళిలుఁడు వీడు పతివ్రతయుగు తన యిల్లాలి నల్లాడించి పరాంగనలఁ బొందెను, వీడు గురువునని వచ్చిన పెద్దలను మెడఁబట్టితోయిచెను, వీడు మొదట తాను దానమునొసఁగిన, భూమియు నిల్లును, మరలఁదీసికొని నేను నీకిచ్చినది లేదనివాదించెను, వీడు విపత్కాలమున సహాయము జేసెదనని వాగ్దానమొసంగి సమయమువచ్చినపుడు తొలంగి నావలనఁ గాదని నిరాకరించెను, వీడుప్రత్యక్షంబునముఁ జేయక పాదరక్షలతో దేవాలయంబున కరిగెను, వీడు సాధువుల కర్థాన్నంబుఁబెట్టి చాలదనినఁగొట్టెను, వీడు సిద్ధముఁగానుండు వివాహకార్యమును భంగముఁ గావించెను, వీడు పశువుల కాహారంబగు గడ్డిప్రోవులఁ దగులఁబెట్టెను, వీడు దార్జన్యముఁజేసి యితరుల చేనులకు నీళ్లుపాటనివ్వక తన భూములకుఁ బాటించుకొని నష్టముఁ గలిగించెను, వీడు మాంస విక్రయముఁగావించెను, వీడు చెడుదానములుగైకొని ప్రాయశ్చిత్తము జేసుకొనకపోయెను, వీడు గోవు మొదగుజంతువులతో రమించెను, వీడు తల్లులకును, బిడ్డలకును, భార్య భర్తలకును, నెడబాటుఁ గలిగించెను, వీడు దారులకడ్డముగా ముండ్రకంపలు నాటించెను, వీడు జాతిభిష్టుఁడై కుడువరాని కూళ్లం గుడిచెనని యిట్లు వేటువేయుగా వారింజూపి బ్రాహ్మణ హత్య జేసినవారు, సురాపానముఁ జేసినవారు, బంగారు దొంగిలించిన వారు, స్త్రీలను, గోవులను, బిడ్డలను, జంపిన వారు, దేవదూషకులు, పేదములను నిరాకరించినవారు, దేవుఁడేలేడను వాదముఁ జేసినవారు. దుర్మతము లవలంబించినవారు, చెడునడవడికఁ గలిగి యుండినవారు సమొదలగు నానాజాతుల పాపకర్ములఁజెప్పి వా

రువారు చేసిన పాపంబులు వివగంబుగా నుగ్గడించి చిత్రగుప్తుడుపు
స్తకముం గట్టివైచిన కాలుండంతయు విని భయంకరముగామండు
మంటలో నేయింబోసినవిధంబున కోపంబతిశయింప పండ్లు పటపటా
గారికి కండ్లు గిరగిరద్రిప్పి ప్రళయభైరవాకారంబు తనర మాటి
మాటికిః దీర్ఘముగా నుచ్చాసము నిశ్వాసము బాడముచుండ నా
గ్రహంబున చెక్కులదరుచుండ కనుబామలు ముడివడ చేనుండు గద
నొక్కమారు దిగ్గున భూమిఁదాక దాటించి దిక్కులదరునటుల నట్ట
హాసముంజేసి తలయూచి వెడనవ్వునవ్వి సభాసదులు భయంబు
నొంది గడగడవడంకుచుండ కాలదండంబును, బ్రహ్మాండంబు దాకు
నట్లెగిరవైచి పట్టి యట్టిటును సిలిహుంకరించి లోకభయంకరులై
తనకు కెలంకులం జేతులుగట్టుకొనినిలిచి యాజ్ఞకు నిరీక్షించుచున్న
కింకరులఁ దిలకించి యోరీ! భటులారా! విజ్ఞానేశ్వరీయము మొదలగు
ధర్మశాస్త్రములఁ జక్కగా శోధించియెఱింగిన యిచ్చటనుండెడి ధర్మ
జ్ఞులగు మునులవలన నేర్పఱచఁబడిన చట్టంబుననుసరించి యీమహా
పాపకర్తులకు నేను నిర్దాక్షిణ్యంబుగ నీక్రిందఁ జెప్పబోవురీతిని శిక్షవి
ధించుచున్నాను, నాయాజ్ఞపద్ధతిని వీరింగొనబోయి కనికరము లేక
నరకంబులఁగ్రోసి నానాభాధిలును బెట్టుం డెట్లంటిరా వినుండు.

— ౨ — యముండు పాపాత్ముల శిక్షింపట. —

యిండ్లు తగలఁబెట్టిన వారిని దగదగమండు మంటలోఁగాల్పించు,
గురుపుభార్య కొంగలసిన ఎరిని వాడిగలకత్తుల యాకులుగల యసివత్ర
మనుపేరుగల నరకమునఁగ్రోసి యలయింపుఁడు, విద్యన, కన్నకూతు
రిని, యన్నమును, విక్రియించినవారిని గానుగలలోబెట్టి త్రివృషు,
మాంసముఁ దిన్నవానిని కల్లుద్రాగినవానిని, నసహ్యమై దట్టమగు
చీకటిఁగల యంధకూపమను నరకమునందఁగల బెవులలోఁ బడవే
యుండు; నీతిమాలి పరులకు చెరువుఁ జేసినవారిని మంగలములలో
వైచి వేయింపుఁడు, కొండెముఁజెప్పిన వానిని కండలు కండలుగాఁ
గోయుఁడు, శివ ద్వేషులై శివ దూషణఁజేసిన వారి నాలుకలుగోసి
వండి కాకులకు వేయుండు, శివ కథలు విన నొల్లనివాని చెవులలోఁ
జక్కఁగాఁగాలిన యినుకనారసములఁ జొప్పింపుఁడు, పరమేశ్వరుని

(33-వ పుట.) యముడు పాపాత్ముల బాధించుట.

దర్శన మొనరించని వానికన్నులను కత్తిమొనలుగ్రుచ్చి యూడబెరికి గ్రుడ్లులేని కంటి బిలములలో నుప్పు కారము నున్నము మెత్తుడు. భగవంతుని బూజజేయుట కిష్టపడని వానిచేతులు తుండ్లు తుండ్లుగా నరికివేయుడు. శివాలయములఁ జొరక నిరాదరణఁగావించిన వారిని బెబ్బులులముందు పడవేయుడు, శంకరుని తలంచుటకు సమర్థించని వారిలోఁగల సీసముఁ గరగించిపోయుడు. పర్వ దినములలో స్త్రీలనుఁ గలిసిన దుష్టులను భయంకరమగు విషముఁగ్రక్కు పెరుబాములచేఁ గఱపింపుడు, వరుస వాయి నెంచక కామాతురులై దొరికిన కాంతల తో నెల్ల సుభోగముఁజేసిన కర్తులను బగబగముండుచున్న యిరుపబొమ్మల కంటఁగట్టుండు అక్రమముగా పగఁగొని తోడఁబుట్టినవారిని బంధువులను మిత్రులను తూలనాడి వారికి కష్టములుగలిగించిన వారి నెత్తిమీద గొప్పగొప్ప రాతిబండలువేయుడు గిరిజాపతియగు శర్వునికి మ్రొక్కరాదనియు, పూజింపరాదనియు పెడవాదంబులు చేసిన వారిని క్రూరదంతములుగల కుక్కలచేఁ గఱపించి రొమ్ములమీద నేనుఁగుల నెక్కించి త్రొక్కింపుడు, లోభమతులై పరుల కపకారముఁ జేసినవారిని నిమిష కాలంబున శరీరంబులు రంధ్రములుగావించి పీడించు భయంకరములగు వజ్రదండ పురుగులు మొడుగాఁగల బావుల లో ద్రోసివేయుడు, నమ్రకద్రోహ మొనరించిన వారి యుక్కుకొట్టులఁ గూతలుపెట్టి మొత్తుకొన దిగవ్రేయుడు వేదములను, బ్రాహ్మణులను నిందించిన చుర్చతులను కరుకుటాపములఁగొని పఱపఱఁ దెగఁ గ్రోయుడు, కల్లులు శిలుకుచుండినవారిని బాడిసలచే దేహంబులం జెక్కుడు. దానముఁజేసిన దానిని మరలఁగైకొన్న వీచులను నున్న పురాశ్లో విరియఁ బోయుడు. జూదగాండ్రను కాళ్లకు పగ్గములు గట్టి క్రిందఁగ్రోసి కక్కురాళ్ల మీద లాగుచుండుడు సాదుజనుల పరిహాసి చి యపకారముఁ గావించిన వారి తలల నినుపరో కళ్లతో నలియదంచుడు, నోరెఱుంగని బీదజంతువుల వాహారము వధించిన కతినులను సలసలఁ గ్రాగుచున్న నూనెతోట్లలోఁ బడవేయుడు, తప్పునాత్యముఁజెప్పి యితరులకు నష్టకష్టములు గలిగించిన వారి చర్మములొలిచి శరీరమునకు నుప్పును విరపకాయ

లును, నూ పట్టించుడు, తమకు మేలుచేసిన వారికి కీడుదలంచి బుద్ధి
 హీనుల నిష్ఠుల గుండములలో బడనెట్టి నూచెఱబోయుడు, పరసతుల
 నై మోహముఁజెంది వారితోఁగూడి యగ్నిసాక్షిగాఁ బెద్దాడిన
 భార్యల నలఱుచిన కర్తుల మర్కరంద్రములలో నినుప నూదులఁ
 జొప్పించుడు, శరణుజొచ్చినవారి కపకారముఁజేసిన వారికండలు
 గోసి భూతప్రేత బ్రహ్మ రాక్షసాదులగు దుష్టగ్రహంబుల కాహారము
 గావించుడు, భగవద్భక్తులను, పెద్దలను, యోగులను, నవమర్యాదఁ
 గావించిన వారింగని తేవక పరిహాసముఁజేసిన వారిని యినుప పెను
 ముల వెఱ్ఱఁగాఁగాల్చి వానిపై గూర్చుండఁబెట్టుడు కులాచారపు పనులు
 మాని చెడుదారులఁద్రొక్కి యక్రమంబు లొనరించినవారినిఁ బట్టి
 కు మోయి, మొట్టోయని రోదనంబులు జేయుచుండ నిలువఁబెట్టి యిను
 ప గుడియలతో శిరంబులు వగులఁ గొట్టియు, నంగంబు లూడఁబెట్టి
 కియు బాధించుడు, పరులధనము నపహరించిన వారిని కొలుములలో
 బెట్టి క్రాగనూదుడు, అతిథులఁబూజింపక యనాదరించి విచారింపని
 మయోగ్యుల ప్రేలఁగట్టి వందలను దుర్మార్గులు వధించి కాల్పెడి విధం
 బునఁ గ్రింద మంటఁబెట్టి కాల్పుడు, నమ్మించి విషంబుఁబెట్టి యితరులఁ
 జంపినవారిని విష మే దినుచుండునటుల గరళపు బావులలో దూకుడు,
 చేసిన మేలుమరచి యపకారముఁ గావించినవారిని మలము మూత్రము
 పురుగులుఁగల లోతు గుంటలలో దిగవ్రేయుడు, పుష్టిభేదం బొన
 ర్చిన పాపమతులఁ దేల్గ పాత్రలలో వేయుడు, నీటి పట్టుల వెంబడి
 నురులోడ్డి పక్షులు మొదలగు నిరపరాధ జీవులఁబట్టి వధించిన దోష
 కారుల కత్తుల జోనులలోఁ బడవైచి గిరగిరం ద్రిప్పుడు, మఱియు
 ని యీపాపంబుఁజేసిన వానికీ యీవిధంబున చారవంబును కుంభీ
 పాకంబును, నసిపత్రంబును, ననల లోహస్తంబగబుఁచుఁ, గ్రిమిభోజ
 నంబును, గరళకూపంబును, నాదియగు మహా నరకంబులయందుఁ
 బడవైచి నాయాజ్ఞాదప్పకుండ మీ మీనేర్పులు మెఱయ నిమిష
 కాలంబైన నెడతెఱపి గలుగనిక దయా దాక్షిణ్యములు పిడిచి సకల
 విధంబుల నవస్థలంబెట్టుచు, భూమియు, నాకాశంబును, సూర్యచంద్రులును,
 నక్షత్రంబులు నున్నంత కాలము వరకును బాధించుచు

డుడు మీకు ముమ్మాటికి శలవొసంగితి నింకనీ దుష్ణజీవులంగొని పొండని యొప్పుగించి యాభటుల కక్రేసరుండగు వీరసేనుడను వానింబిలిచి తనప్రేలి రాజముదికనిచ్చినవాడు భయభక్తులెసంగ వినయపూర్వకముగా పుచ్చుకొని యాయుంగరమునుఁ గన్నులనద్దు కొని శలవుఁబొంది దండముఁబెట్టి వెడలి రాజాజ్ఞ తనసహచరులకు విశదపరిచి యమభటులందఱును గుమిఁగూడి భూతములు ప్రేతములు, పిశాచములు, బ్రహ్మరాక్షసులు, కామిని, మోహిని, శాకిని, ధాకిని, గ్రహంబు లాహాకారము సేయుచుం జట్టిముట్టి పైఁబడిపెట్టి తినుటకుఁ గమకించుచుండ, కత్తులు, గొడ్డల్లు, శూలములు, నీటలు, గుదియలు, గడ్డపారలు, నులులు బాడిశలు చిల్లకోలలు, బాకులు కఱ్ఱలు, బెత్తములు, అంపములు, సూదులు, దబ్బనములు, నురులు, చిక్కములు, పగ్గములు, మోకులు, గొలుసులు, గండ గత్తెరలు, సూరు కత్తులు, పిడిసనలు, చీలలు, ద్రోపుడులు, చీర్లములు, సమ్మెటలు, తంతులు, గోరుగోలలు, మొదలగు సకల సాధనంబులునుఁగైకొని యంకించుచుఁ బెడబొబ్బలు పెట్టుచు వెజ్జినవ్వులు నవ్వుచు నెగిరి గంతులు వైచుచు. నాడుచుం బాడుచు కిలారించుచు నా యాతనా శరీరములు పొందియున్నపాపుల బట్టుకొని కొట్టుచుం దిట్టుచు తన్నుచు, గ్రుద్దుచు, నీడ్చుచు, ద్రోయుచు, యెత్తి కుదియ ప్రేయుచు నీ రీతి పెక్కుబాధలు పెట్టుచుఁ దోడుకొనిపోయి యాపట్టణమునకు దక్షిణపు దిక్కున నినుము ఉక్కులచే నిర్మింపఁబడిన ప్రాకారమును బురుజులును, ద్వారములును, తలుపులును, గలిగి మిక్కిలి పెడలుపుచు నిడుపునుగల ప్రదేశంబున భయంకరములగు నరకము లొక్కొక్క దానియం దొక్కొక్కనిఁ బడవైచి తమ యేలికయైన కాలుని యుత్తరువుమేర కినుమంతయుఁ దప్పక జీవుల యాతనలం బెట్టఁదొడంగి

— యమభటులు పాపాత్ముల బాధించుట. —

నొకనిఁగోసియు, నొకనిఁప్రేలవేసియు, నొకనిఁగొట్టియు, నొకనిఁగట్టియు, నొకనిఁ జీల్చియు, నొకనిఁ గాల్చియు, నొకనిఁ జెక్కియు, నొకనిఁ గ్రుక్కియు, నొకని నడచియు, నిల్లువిడువక, హంసింపఁదొడరి యమభటులు, మరుగుచున్న నూనె కాగులలో వేయువారును, సున్నపు

రాళ్లలో విరియఁజోయువారును, పాములు, తేళ్లు, మొదలగు వాని చే కఱపించువారును, పులులు, సింహములు, నాదిగాఁగల దుష్ట మృగములముందఁ బడవేయువారును, సగాధంబులగు కత్తులు చాచిన చీకటి బావులలో ద్రోయువారును, మూత్ర పురీషములచే నిండి యున్న లోతుగుంటలలో బూడిపోవ దిగవేయువారును, నినప ముక్కుల కాకులచే బొడిపించు వారును, వాడి కత్తులుగొని యింతలుగా కండ్లుగోసి గద్దలకును, బోరువలకును దినిపించువారును, అంపములచే దేహంబులఁ గోయువారును, బాసిసలతో చెక్కు వారును, కండ్లు బెరుకువారును, తోళ్లుడఁదీసి యుప్పు కారము మెత్తు వారును, శంకంబుల విడదీయువారును, శూలంబులఁ బొడుచువారును, మంటలలో మాడ్చువారును, కంటకంబులు కరకు రాళ్లుం గల చోటులఁ బడఁద్రోసి యీడ్చువారును, యెట్టుగాఁ గాలిన పెనుములమీదఁ గూర్చుండఁ బెట్టువారును, వజ్రదండములు మొదలగు కూరపు పురువులు నిండుగాఁగల నూతులలోనికి దింపువారును, దగడగ మండుచున్న యుక్తు గంబముల కంటగట్టువారును, కరగిప్రవహించు సీసపు నీటి యేఱులలో ముంచువారును, గొడ్డగడ్లుగొని తలలు పగులఁగొట్టు వారును, మగ్గాంగంబుల సూదులు దబ్బనములు గ్రుచ్చువారును, వ్రేలఁగట్టి క్రింద పెద్దపెద్ద ముఱులువేసి యలించువారును, కాళ్లుఁ జేతులు ఎంటఁగట్టి పట్టిరాళ్లపై నుతుకువారును, భూత ప్రేత పిశాచములను గవియించువారును, కండ్లూడఁబెఱికి కారము మెత్తువారును, మ్రాకుల కంటఁబెట్టి చీలలు గొట్టువారును, గదలఁగొని కండలు చిదియ మోదువారును, యినుపరోళ్లలో నునికి నవినవిగా దంచువాఁడును, గానుగలలో నునిచి త్రిప్పువారును, యేనుఁగలచే ద్రొక్కించువారును, గొట్టులపై దిగవేయువారును, చిల్లకోలలఁగ్రుచ్చి యెత్తువారును, కత్తుల బోనులలోఁద్రోసి క్రిందుమోదుగా దొర్లించువారును, పెద్దపెద్దబండ్లను తెలలపై నేయువారును, తెల్లక్రిందుగా శూలాంబులమీదఁ దిగనేయువారును, కత్తులపైఁ బరుండఁ బెట్టువారునునై, నానావిధంబుల బాధించుచున్న నట్టి సమయంబున యాతనా శరీరంములు ధరించిన పాపాత్ము లాహంకారంబులఁజేయుచు మెత్తుని రోదన మొనరించుచు

(౪౦-వ పుట.) యమభటులు పాపాత్ములను బాధించుట.

బడరానియిడుములకులోనై యలయుసమయంబున దాహంబుఁగొనిన
 మూత్రంబును, నాకలిఁగొనిన పురీషంబునుఁదక్క యొగడు నొసంగక
 నేచుచున్న జావులేక, జచ్చియు బ్రతుకుచు శరీరంబులు నలిగియు
 మరల నేర్పడుటజేసె పడరాని నరకబాధలను పెద్దకాలం బనుభవిం
 చుండుదు. రిది పాపాత్ములగు వారికి నరకలోకంబునం గలుగు ఫలంబ
 ని ధర్మ ప్రసంగుఁడు చెప్పిన నందఱును విన్నవించిరందు సానందుఁ
 డు మిగుల నాశ్చర్యముంజెంది మిక్కిలి కరుణఁగల మనసుతోడఁ
 గూఁసిన వాఁడగుటఁబట్టి కటకటంబడి శివ స్తరణజేసి మేను జలదరింప

॥ సానందుని ధర్మప్రసంగుతో పాపాత్ములను గురించి ప్రసంగించుట. ॥
 ధర్మప్రసంగునిం జూచి యిట్లు ప్రశ్నించెను. ఋషీశ్వరా! మీరిపుడు
 చెప్పిన పాపాత్ములగురించిన కథ నామనసునకుఁ దృప్తిఁ గలిగించునది
 కాదు. మఱివి శేషం బేమన నందువలన నాకాశ్చర్యముబాడముచున్నది.
 సకలప్రాణులు నొకటియై యుండియుఁ గొందఱు సౌఖ్యమునుభవించు
 చుండఁ గొందఱు పడరానిబాధలఁబడి తల్లడించుచుండు లేమిన్యాయము?
 మీరు మొదటఁదెలిపిన పుణ్యాచతుల చరిత్రమువిని వెంటనే
 పాపులకథ వినుటఁదలంపగా జక్కెరఁ దినినతోడనే ముష్టిపండ్లు
 దిన్నట్లు తోఁచుచున్నది. కటకటా! దయాసముద్రుండగు పరమేశ్వరి
 సొకల్పము యిట్టిదేలనయ్యెనోకదా! సర్వసముడని పేరుఁబొందిన
 శాసనల భుజు పుణ్యాత్ములని కొందఱకు మేలుఁజేసి కొందఱికి దీచుత్రా
 దిక్కులేక వేదనలనుఁ బొందుచుటలఁ జేయుట యుచితమగునా? భగ
 వంతుఁడు, కరుణామయుడనియు, సర్వప్రాణులకు మంగళ దాయ
 కుడనియు, సర్వకార్యములకుఁ గర్తయుఁ కారణమైన వాఁగుననియు,
 కర్మములకు సాక్షియై యుండువాడనియు, వేలుపులకు వేలుపనియు,
 దిక్కులేనివారికి దిక్కుగువాడనియు, దీచులను, శరణుజొచ్చినవారిని
 రక్షించువాడనియు, నాపద్బాంధవుడనియు, శాంతిదాయకుడనియు,
 నికను లెక్కలేని శుభలక్షణములు గలిగినవాడని, వేదంబులును,
 శాస్త్రములును, పురాణములును, నితిహాసములును, చాటుచున్నవి.
 యిట్టి పరింధాముని దయ గలుగకుండుట యా పాపాత్ముల దురదృష్ట
 ముగాకి మఱి యేమనవచ్చును. నిజముగానది వారి దురదృష్టమే య

గును. కాకున్న—పూర్వము, దేవతలును రాక్షసులునుగూడి మందఱ

—సానందముని పరమేశ్వరుని దివ్యలీలలు వర్ణించుట.

పర్వతమునుఁ దెచ్చి పాలసముద్రమునవైచి వాసుకియను సర్పమును తరిత్రాడుగాఁజుట్టి తలతట్టున నొకరును, తోఁకవైపున నొకరునుఁ బట్టి చిలుకుచుండ నామౌళి పిడికి సహించలేక యాసర్పము హాలాహల మను విషముఁగ్రక్కిన నది మహాభయంకరంబుగా లోకంబులు దహించుచుం బ్రవహించుచుండ దానివేడిమికి నిలువఁజాలక బ్రహ్మయు, నింద్రుఁడును, నాదిగాగల దేవతలు జడిసి హాహాకారంబు లొనర్చుచుం బటచుచున్న దీనదయాళుండగు నీశ్వరుం డదిచూచి వారిని రక్షింపఁదలంచి యాభయంకర విషమును గుటగుటఁద్రావి భువనంబులకు మేలు గలిగించెను. దేవతల కందఱికినిఁ బెద్దవాఁడగు బ్రహ్మ గర్జించి తానేయెల్లలోకములకును నధికుఁడనని హరిహరులనుఁగూడ సరికుసేయక నిరాకరించిన నతని తలఁగోసివైచెను, తనయందు పగఁబూని లక్ష్మ్యముసేయక శివుఁడన నెంతవాఁడు, మిగుల నల్పుఁడు శుష్కదర్శిఁడఁడు, దయ్యాలపోతు, కపాలమున తిండిఁదినువాఁడు విరూపమగు కనులుగలవాఁడు దిగంబరుఁడు హీనుఁడనిదూషించి తన్నా రాధించుట మాని శివ రహితంబగు జన్మముఁ జేయుచున్న దుర్మార్గుఁడగు దక్షుని తలనుఖండించెను. తమకెదురు మూడులోకములయందు నెవ్వరును లేరని మదించి యెల్లవారిని మిగుల బాధలపాలుఁజేసి యలఁగుచుండిన మహాబలశాలులును, శూరులునునైన త్రిపురాసురులను పూర్తిగా నాశముఁజేసెను. ప్రపంచమంతయుఁ దనమహిమవలన నుట్టుట్టాచి మోహ విభ్రాంతులఁజేసి కలంచునట్టి వాఁడును, బలనంతుఁడును, చాతుర్యవంతుఁడును నగు మన్మథుఁడు తరా తరంబుల యోచింపక నెదురులేదని కవిసి తనపై పూవుటమ్ములఁ బటఁగింపఁబూనిన తటి మొగమునఁగల మూఁడన కన్నుఁదెరిచిచూచి యందు నిలనఁ బుట్టినమంటచే దహించెను. భువనంబులనుఁ బుట్టించుటకును నామౌళిచుటకును, నాశనముఁ జేయుటకును గర్తయై న్నిలిచెను. మణియు, జలప్రళయము గలిగి లోకములన్నియు నిటమునిఁగి పోయినప్పుడు చిన్న బిడ్డవలె నీటిపైఁ దేలుచున్న శ్రీమన్నారాయణమూర్తిని

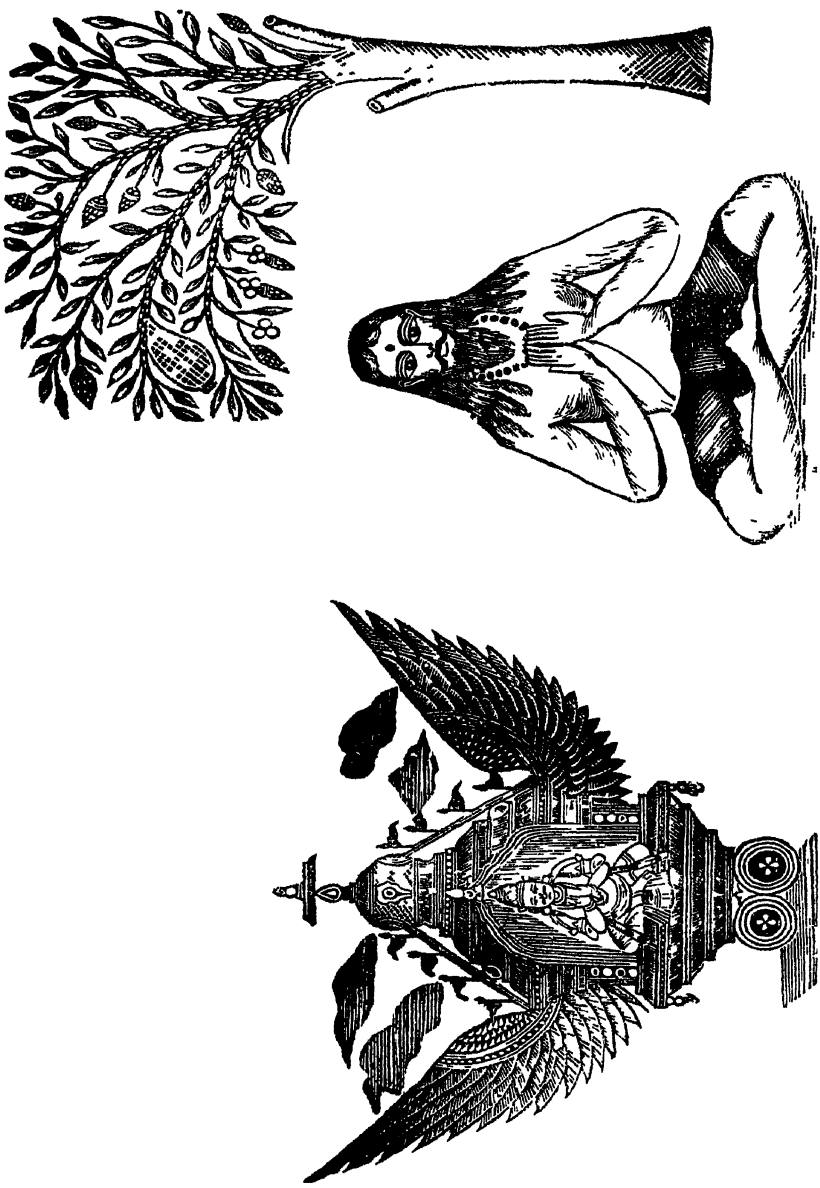
మునిగి పోవసీక తాను వటపత్రమై యతనికి సహాయముఁజేసెను. తనపై నిశ్చలభక్తిగలిగి పూజించుచు నేమరక సంతోషించుచున్న మార్కండేయుని గొనిపోవుటకు శమనుండు స్వయముగాఁ జనుదెంచి పాశంబున బంధించి లాగికొనిపోవఁ గమకించినసమయంబున భక్త పరాధీనుఁడుగాన కాలుని గర్వబడచి యామునికుమాగుని జిఱఁజీ వింజేసిరక్షించెను మత్తులై లోకకంటకులై ప్రవర్తించిన వ్యాఘ్రాసురుఁడు, గజాసురుఁడు, నంధకుఁడు మొదలగు దుష్టరాక్షసుల సహారముఁగావించి శుభముఁగలిగించెను. శరణాగతులను సంతోషించుటకు దీక్షవహించి దేవతలాదిగా యెల్లవారికి నభయమిచ్చికాచెను. చెప్పఁబూనిన నీశ్వరుని లీలనంతములైయుండు నట్టి మహాదేవుండు, సర్వేశ్వరుండు, తాండవమను పేరుగల నాట్యమునాడి మూడుజగంబులను బ్రఖ్యాతిపహించిన మహానటుఁడు, దీనులై ప్రలాపించునట్టి పాపులనేల మర చెనోకదా! స్వేచ్ఛా విహరియైన శంకరుని చరిత్రములు, చిత్రములు, నామములు దుగిత విరామములు, లక్షణములు జగద్రక్షణములు, కపటనాటక సూత్రధారియైన యతనివర్ణింప నవరితరము? సర్వజ్ఞుడని కీర్తిగొన్న యా నేవదేవుడు పుష్కలనియుఁ బాపులనియు నిటుతెగ లేర్పటచి కొందఱు సుఖమునుఁ గొందఱు దుఃఖమును ననుభవింపఁ జేయ నేల? మందఱును సౌఖ్యమునొందునటులఁ జేసిన తనబంధారము తఱిగి పోవునా? తన గొప్పతనమునకు లోటుగలుగునా? తనకకకీర్తివచ్చునా? కాదేని మఱిదానేల యవ్విధమునఁ గావించెను? తనకు సంతోషమా, విలాసమా! లాభమా, నాకేదియుం దోచకున్నది. మునిశ్రేష్ఠా! చంద్రశేఖరుండైన యామావతి సంకల్పమెఱుంగ బ్రహ్మాదులకైనను సాధ్యముగాదందురు కపర్దికరుణకు దూరులైన పాపాత్ముల దౌర్భాగ్యము నేమని చెప్పవచ్చును? శివశివా! వారహరా! యెంతఘోరము, యెంతఘోరము, చిదానందున కిట్టి వన్నియు విలాసములగు భావించెదను, లేకున్న నిటులఁ జేయ నెంచుచునా? సానందుఁడు తనయభిప్రాయమును ధర్మప్రసంగాదులకుఁ జెప్పట. — చునా? సాధ్యముగాకనా శక్తిలేకనా, యిట్టి వే భగవల్లీలలు కానిమ్ము ఋషివర్యా! నేనిపుడిందున కొఁ యుపాయము నాలోచించితిని.

నాయందు కరుణించి యిచ్చటనుండెడి మీరందఱును, నాతలంపు నకు బద్ధులు కావలయునని ప్రార్థించెద. నేనుతిలంచిన యుక్తికి మీ రనుకూలముగా ప్రవర్తించుట వలన మీకెక్కుడు పుణ్యముచేకూ ఱును, సత్యము. నామాట నంగీకరింపుడని కలికిన నచటనుండెడి ధర్మప్రసంగుడు మొదలుగాఁగల మునులందఱును, సానందమునిపైఁ దమకుంగల గౌరవమునుబట్టియు, నతనితిపోషమహిమ యధికమైనదగు టఁబట్టియు, నతనిమాటలకు సొగోషము నొంది యయ్యా' మంచిది మీయాజ్ఞపద్ధతిని నడుచుకొనుటకు బద్ధులమైయున్నారము. మీరేమి సెలవిచ్చెదరో తెలుపుడని వినయంబుమీఱఁ బలుకుటయు సానం దుఁడు వారిఁజూచి, మునివరులారా ! వినుండు నేనిపుడు సంయమనీ పురంబునకుఁ బోవఁదలంచితి నచ్చటికరిగి సూర్యుని కుమారుఁడైన యా యమధర్మ రాజునుఁజూచి కొంతసేపుప్రసంగించి యతనిచిత్తము మూఱునటులఁజేసి మహాదూతము ననుభవించుచుండెడి పాపకర్ముల బాధలు నివారించి రావలయునని నాకు బుద్ధిపుట్టినది. యట్లుచేయ కుండిన నాకుఁద్రిప్తికలుగుదు. యెవ్విధముననైన నీకార్యమునుసాధింప వలయును. మీఱందఱుచు నాపలుకు లంగీకరించి నావెంటరావల యు, నిదియే నేను మిమ్ముఁ బ్రార్థించినది. యనిన నందఱు నందుకు

—ॐ సానందముని మానసికపూజఁజేసి విమానమును రప్పించుట. ॥—

సమృత్తిచి రింతి సానందుండు మానసపూజఁ జేయఁదలంచి సర్వే శ్వరునిధ్యానించి తన హృదయ కమలమునఁ బ్రతిష్ఠఁజేసి మనస్సనెడి పరిశుద్ధమైన నీళ్లచే స్నానాభిషేకముఁ గావించి సత్యునినెడి పట్టు వస్త్రము నధ్వించి, పుణ్యమనెడి చందనముఁబూసి, నిష్ఠయనెడి పూవులతోఁ బూజఁజేసి, శాంతము, నోర్పును, నను హారములర్పించి, భక్తియనెడి ధూపము సమర్పించి, స్నానమునెడి దీపము నివాళించి, వైరాగ్యమనెడి పండును నైవేద్యముఁజేసి, నమ్రకమనెడి కర్పూర తాంబూలంబు నొసంగి సంతోషమును వినకఱుతోఁ జల్లఁగాఁగనరి. స్థిరచిత్తుఁడై యరగన్నులుమూసి, హరహరా ! కరమేశ్వరా ! శింకరా ! దయాస్వరూపా ! పార్వతీరమణా ! దేవదేవా ! త్రిపు రాసుర సంహారకా ! గంగాధరా ! శూలపాణీ ! భక్తవరదా !

(రఠ-వ పుట.) సానందముని మానసికపూజఁజేసి విమానమును రప్పించుట.

వ చ న కా వ్య ము

పరంధామా ! రక్షించు, రక్షించు, నాతలంపు వ్యర్థముగానీక నెర
వేరఁజేయుము, జగధీశ్వరా ! తండ్రీ ! నీకు పదులు నూరులు వేలు
లక్షలు కోట్లు కోటానకోట్లు ప్రదక్షిణ నమస్కారములని యాత్మ
ప్రణామంబులాచరించినఁ, తత్త్వణంబున గొప్పగొప్ప దేవమణులఁ
జెక్కి, బంగారుతోఁ జేయఁబడి, దగదగమని దిక్కులకు వ్యాపించు
కాంతులుగలదై, చూచుటకు మిగుల నందమైనదియు, విశాలమై
నదియు, నిర్మలముగా నుండునదియు, క్రొత్తదియునగు నొక పుష్పక
విమానము మింటనుండి తటాలున యామునిపుంగవుల ముందట
భూమిపై వచ్చినిలిచిన, యచ్చటి ఋషులు దానింగని యాశ్చర్యముఁ
జెంది సానందునిఁగని, మునినాథా! నీమహత్త్వంబును, నీశీలంబునుఁ
దెలియమావంటి యల్పులగువారికి తరముగాదు, నీవు శివస్వరూపుఁ
డవు, నీదర్శనంబుఁజేసిన మాత్రంబున సమస్త దోషంబులును, పెను
గాలిచే విరిసిపోవు మబ్బువలె పటాపంచలై పోవును, మాపుణ్యవశం
బున నేఁడుమాకు సంపూర్ణానందము చేకూఱెనని యనేకవిధంబుల
స్తోత్రముఁగావించి రంత సానందముని సర్వంబును నీశ్వరాధీనంబులని
పలికి, మునులారా ! మీరింక నాలస్యముఁజేయక విమానము నెక్కుఁ

— సానందాదులు విమానమెక్కి యమపురంబుఁ జూడఁబోవుట. —

డు, శ్రీఘ్రముగాఁబోవుదమనిన వారందఱును మిగుల సంతోషముఁ
జెంది విమానంబు నెక్కిరి. పిమ్మట సానందుఁడును నెక్కె నప్పు డందు
శివదూతికలు వృషభ శుక్రముఁగల యావిమానము మీఁదఁజేరి
మంగళవాద్యములు మ్రోగించువారుకొందఱును, పిల్లనగ్రోవులూదు
వారు కొందఱును, వీణెలు వాయించువారు కొందఱును, సుస్వరం
బున పాటలఁబాడువారు కొందఱును, నాట్యము సేయువారు కొంద
ఱునునై, సానందాదుల కానందంబుఁ గలిగించుచుండి రపుడు విమా
నంబుపై కెగసి యంత రిక్షమార్గమున యమునిపురంబు మొగంబై
యొక్కువ్వుడి వాయు వేగంబునఁ బోవందొడంగె విల్లు మునిగణముల
తోఁగూడి విమానముమీఁద సానందముని జనుచున్న ససుయంబున
నట యమపురంబున నడిచిన వర్తమానంబు వినుండని సూతుండు
శౌనకాదుల కిట్లనియె. విల్లు సానందాదులు శచునుని పట్టణ

—॥ నారదుడు యమపురికివచ్చి యమునితో సంభాషించుట. ॥—

మునకు వచ్చుట నెఱిగి సకల సద్గుణ విశారదుడగు నారదుడు త్వరితముగా సంయమనీ నగరమునకు వచ్చి యందు, న్యాయమున న్యాయమును పరిశీలించి తెలుపుచుండు సకల ధర్మశాస్త్రములును చక్కగా నెఱిగిన మనులును, కనుసంజ్ఞవలననే యభిప్రాయము తెలుసుకొని కోరిన పనులు జాగ్రత్తో చేయును సిద్ధముగాఁ గాచుకొని చేతులు గట్టుకొని నిలిచియున్న యక్షులు, గరుడులు, పన్నగులు, నను భేదములుగల దేవతలును, వినుట కింపుగా వీణెలు వాయించినలాగున నుండు స్వరములతో వినోదము గలుగునట్లు పాటలుపాడి మెప్పునొందుచున్న గంధర్వ శాతీవేల్పులును, శాస్త్ర రీతులుదప్పక చూచువారి లాశ్చర్యమొంది సంశోషముమీర పొగడునటుల నాట్యము చేయుచున్న యక్షులను, జాతి యమరకాంతలును, చేతులఁ గంకణములు కదలుటచే కణిల్లు కణిల్లు శబ్దము గలుగుచుండ, వింజామరలుపట్టి ప్రక్కలనిలిచి చల్లనిగాలి సోకునట్లు మెల్లమెల్లగా విసరుచున్న చారణులను దేవతాస్త్రీలును, మొదలగు వారు బలిసి కొలువ ముత్యాల మంటపమునందు మణులు దాపి దగదగమెఱయుచున్న బంగారుమయమున సి హాసనముమీదఁ గూర్చుండి యముండు కొలువుండు సమయంబున వాజారమువద్దికి జను దెంచినిలిచిన, నచ్చటనుండెడి మొగసాల కావలివారగుభటులు, రాగితంతులవంటి యెరుపురంగుగల వెండ్రుకలు పెనఁగొన్నజడలను చేర్చికట్టిన ముడితోకూడిన తలఁగలవాఁడును, శాటీలను కావిగుడ్డలు ధరించు కున్నవాఁడును, చుట్టఁబడి దారముతోగట్టి చంకకుం దగిలించుకొన్న జింకతోలు చుట్టఁగలవాఁడును, యెల్లపుడును దనకుందానై హానామములఁ బలుకుచుండు వీణెరు చేతఁ బట్టియున్నవాఁడును, హంసకోలయు, జన్నిదమునుఁ గలవాఁడును, నీటిబుట్టఁ పట్టుకొనియున్న వాఁడును మిక్కిలి కాంతిమించు శిరీరముఁగలవాఁడును, నగు మునిశ్శ్రేష్ఠుడైన యానారదునిం జూచి నేలనాగిలఁబడి దండముబెట్టి వేగముగాఁబోయి, యమధర్మరాజునకు వందనములర్పించి, యోదేవా! త్రిలోకసంచారి యగు కలహ భోజనుడ వచ్చి మొగసాల నిలిచి యున్నవాడని

చెప్పిరి. ఆమాటవినఁగానే యమధర్మరాజు తటాలున సింహాసనము నుండి దిగి బిరబిరంజోయి సాష్టాంగముగా తన కిరీటమతని పాదంబులు సోకులాగున నేలఁబడి నమస్కారముఁజేసి, భటులు తన యుత్తరువు లాగున వెంటఁ దెచ్చియున్న పరిశుద్ధజలములతో మునివరుని పాద ములు గడిగి యానీరుఁదలపైఁ జల్లుకొని పూజఁజేసి చేతులు జోడించుకొని నిలిచి, దేవరా ! మీరువచ్చుటచేత నాపట్టణమును, నేను నివసించు మందిరములును పావనములైనవి. నేనుమిక్కిలి ధన్యుడనైతిని లోపలికిదయచేయుఁడని తిన్నఁగాఁ దోడుకొనివచ్చి తనసింహాసనమునకు సరియైన రతనాలుచెక్కిన యెత్తగుపీటపైఁ గూర్చుండఁ బెట్టెను. నారదుఁడా ధర్మాత్ముడైన యమధర్మరాజునుఁజూచి, “యో సూర్యకుమారా ! నీకు సకల శుభములునుఁ గలుగునుగాక నీకు కుశలమా ? నీ భార్యయుపతివ్రతా శిరోమణియునైన శ్యామలాదేవికి జ్ఞేమమా ? మఱియు నిచ్చటి మాస్పంద్రులకును, భటులు, పాఠకులు, నటులు, వైణిక, మౌరజిక, గాయక, మార్దంగికాదులగు నీ పరివారమునకును సాఖ్యమేకదా” ! యని యడిగిన సంతసము మీఱ వినయముతో “స్వామీ! మీకరుణవలన నందఱికినికుశలమే. మిమ్మువంటి వారి ప్రీతికి పాత్రులమైయుండు మాకే కష్టములయిననుఁ గలుగునా ? కలుగవు” అనిచెప్పి యముండు వెండియు నమ్మనివర్యుని నుద్దేశించి. “అయ్యా మీరు సకలలోకములును సంచారముఁజేసెడి వారుకదా ! నేను వినఁదగిన వింతయైన విషయమేదేనియుండిన దయ చేసి నాకెఱిగింపవలయునని ప్రార్థించెద. అనియడిగెను. వైవస్వతుఁ డాలాగడుగుటయుఁ దలయుఁచి యిండుకసేపు యోచించి నారదుం

—❧— నారదుండు కమనునకు సానందాదుల రాక నెఱిగించుట. ❧—

డతని కిట్లనియె. ఓయిశ్రాద్ధదేవా ! నీవడిగితివిగాన చెప్పెద నొక్క విశేషంబుగలదు వినుము. వేదములును, వేదాంతమును, మొదలగు సమ సశాస్త్రములునుఁ జక్కఁగాఁ దెలిసినవాఁడును, ధర్మా ధర్మములు గుఱిఁజేసిన వాఁడును, నిత్యనైమిత్తిక ది సదాచార నిష్ఠలు విడువక నడుపువాఁడును, దయ, శాంతము, నోర్పును, తిన్నఁదనమునుఁగలవాఁడును, ఆశ, కోపము, లోభితనము, గర్వము, విరో

ధము, నిత్యాదిగుణములు లేనివాఁడును, కల్ల మాటఁ బలుకనివాడును, నెల్లపుడును, సంతృప్తియు, సంతోషమునుఁ గలవాఁడును, నిరంతరమును, శివపూజయు శివనామస్తరణయు, శివకథా శ్రవణమును, నేమరనివాఁడును, శివ భక్తులలో మొదటివాఁడని యెన్నఁదగినవాఁడును, చక్కని శరీరమును, శేజస్సుమించిన ముఖమునుఁగలవాఁడును, మునులలో నుత్తముఁడును, పూర్ణచిత్తుఁడను పేరుఁగల మహా తపస్విధుండగు మానియొక్క, శంకర వరప్రసాదంబునఁబుట్టిన కుమారుఁడును, నైన సానందుఁడను ఋషి, గౌరీ పతి యనుగ్రహంబునఁగలిగిన, విచిత్రమై, క్రొత్తయై యెనిమిది దిక్కులను వెలిగించు తళతళ కాంతులుమించి వాయువేగంబున నడువఁగల శక్తిగలదై యొప్పు పుష్పక విమానంబుమీఁద పెక్కుమంది మునులు వెంటనుండఁజేర్చి సీపురంబునకు వచ్చుచున్నవాఁడు. కొంచెము సేపటిలోన నిచ్చటికిఁ జేఁగలఁ డామహాత్ముని యుద్దేశముకడుగొప్పది. నిన్నుఁజూచి సీతోమాటలాడి సీచేశిక్షింపఁబడి యీపట్టణంబునందలి నరకములలో నానాబాధలు ననుభవించుచుండెడి పాపాత్ముల నందఱను వారువడు కష్టములనుండి తొలఁగించుటకుఁదలఁపుఁజేసెను. అందుకొఱకేయతఁడు వచ్చుట. సీపుమాయందు మిక్కిలిభక్తిఁగలవాడవగుబలన సీమేలుఁదలంచి జరుగఁజూపువృత్తాంతమునుఁ జెప్పితి. నతఁడు మిక్కిలి ప్రభావ సంపన్నుఁడు, గొప్పతపస్వి, శివభక్తుఁడు. తలంచిన నెంతపనినైనఁ జేయఁగల శక్తిఁగలవాఁడు, గనుక సీపు చక్కఁగాయోచించి యతఁడు రాకముందే యిందుకుందగిన యుపాయ మేదేని నిశ్చయించుకొనుము. లేకున్న సీపట్టణము పాడువడుటయు, సీగొప్పతనమునకు భంగము గలుగుటయు, సిద్ధము, తప్పదునుమీ! నావలనఁ దప్పులేక తెలిసినదియు జరుగఁ జూపునదియునగు వృత్తాంతమునుఁ జెప్పితి. నింకమీద సీయిష్టమని పలికెను. ఆశ్చర్యకరములగు నాదుని మాటలువిని

— ❧ — యముఁడు నారదునితో సానందుని నిర్లక్ష్యముఁజేసి పలుకుట. ❧ —

చిలువచ్చు మోమునఁ బొడిమఁ దలయూఁచి యిట్లనియె. అయ్యా! మీమాటలు నిజముగానే యుండునుగాని నాకు మిక్కిలి వింతగాఁ దోచుచున్నవి. యేలనందురా? యీ సానందుఁ డెంతటి వాఁడైనను,

నతఁడు తలంచిన కార్యము నెటుల నెరవేర్పఁగలఁడు? సాధ్యమా? వెట్టి తలంపు తనవలనఁ గాని పనినిఁ జేయుతలంపతని కేల గలిగెనో గాని యది కొనసాగునదికాదు. వృథాకష్టమునకుఁ బూనినాఁడు. లోకములో నెందఱెందఱో మహా తపస్సంపన్నులగు ఋషులు గలరు. వారొక్కొకరును నిదివఱ కెన్నఁడును తమవలనగాని పనియగుట దెలిసి యుండుటవలననీకార్యమునకుఁబూనలేక మానియున్న వారు, వారందఱి కంటె నితఁడేమి యధికుఁడు? వింధ్యమనెడి గొప్పకొండయొక్క శిఖరములు విఱుంగఁదొక్కి లోకములో ప్రసిద్ధిజెందిన యగస్త్యుని కన్నను, నీశ్వరునిఁజూచి యోయి శంకరుఁడా! నీకు మూఁడు కన్నలుండుట గొప్పఁగాఁదలంచితివి కాఁబోలు, నాకును మూఁడుకన్నలున్నవి. నీకొక కన్న ముఖంబునందున్నది. నాకు అరకాలియందున్నది యిదిగో! నామూఁడవ కన్నఁ జూడుమని చూపిన తిపోనిధియగు నౌముని కన్నను, బ్రహ్మదేవుని నెదిరించి నాకంటె నీవెందు గొప్పవాడవు? నీవు చేయుపనిని నేనునుఁ జేయనేర్తును చూడుమని, సృష్టికిఁ బ్రతిసృష్టింజేసి పేరొందిన విశ్వామిత్రునికంటెను, బ్రహ్మ, విష్ణువు, శివుఁడు, నీమగ్గురిలో నెవఁడు శాంతుఁడో కనుగొనవలెనని వారలందఱి నభృగుమహాముని కన్నను, కను చూపుచేతనే సగరచక్రవర్తి కుమారులందఱును మండి బూడిదయై పోవునట్లు చేసిన కపిలఋషికన్నను, దేవేంద్రునికి శాపమిచ్చిన దుర్వాసున కన్నను, సమస్తమునులచేతినుఁ బొగడఁబడిన మహిమఁగల వసిష్ఠుని కన్నను, నీసానందుఁ డధికుఁడా? ఏటిమాట, మఱియు మాండవ్యుఁడు, శాండ్యుఁడు, కౌండిన్యుఁడు, కశ్యపుఁడు! మార్కండేయుఁడు యత్రి, భరద్వాజుఁడు, మొదలుగాఁగల మహాత్ములెందఱోగలరు. వారిలో నీసానందుఁడెవ్వఁడ బోలును? సకలదేవతలును, మునులును, సేవింపఁగా పద్మాసనా శీనుండై జీవకోటులరు సృష్టిగామించు వైడికిడుపు వేలుపునకు పుత్తులరై, మూఁడు లోకములందును పేరుఁబడసిన సనకసనందన సనత్కుమారులకు తోడఁబుట్టినవారై భూతభవిష్యద్వర్తమాన కాలంబులను, వచ్చుఁవి పోవునవియునగు మేలుఁగోలులఁ దెలిసికొని చరించు మహాతపస్సంపన్నులును, తేజోవంతులును,

మూడు లోకములలోను పొగడ్డజెందినవారునగు మీరొక యల్లుడగు మునికుమారుని జేర్కొని మిక్కిలి వర్ణించి యబ్బరపడి నన్ను వెఱచునట్లు సేయఁదలంచి వలుకుటఁదలంచిన నాకెంతయుఁ గ్రొత్తగాఁ దోచుచున్నది. మునీంద్రా సర్వము నెఱింగిన మీరె యిటులఁ బలికిన మీమాట నాను కాదని యడ్డుజెప్పుటకు మాకుశక్యమా? నేనిపుడు తమ సన్నిధానంబున మనవిజేసిన మునీశ్వరులు మీరు చెప్పిన సానందని కెందు తక్కువైనవారు? మీకుఁ దెలియదా? అయిననేమి? రానిండుచూతము యెంతెంత గొప్పగొప్ప ఋషులొ వచ్చిరి మాటలాడితిని. వారెవ్వరు నిట్టిక నికిఁబూనినది లేదు నేనింత వరకు నిట్టి విచిత్రవర్తిమానము విని యెఱుంగను. మున్నెవ్వరునుఁ జేయఁదలంపనిదియుఁ జేయలేనిదియునగు పని నాసానందఁడెట్లు సాధించునో చూచెదనుగాక చూచుటకేమున్నది? యతఁడిచ్చటికి రానే వచ్చిన నాలుగువీధులనుఁ దిరిగి వచ్చినదారిఁబట్టి పోవలసినదే! యంతకంటె నేమియుంజేయనేరఁడు మహాత్మా! యొక్కమాట, యెండమావుల నీరునుఁ గుండలలోఁ బోయవచ్చును తెల్లగాయుండు శేషాహి నెఱ్ఱదనముఁ గలుగునట్లు చేయవచ్చును. బూడిదను గానుగ లొఁబోసి తైలమునుఁ దియవచ్చును. నాలుకలు చాచుచుండు పెను మంటను మ్రింగవచ్చును. గొండలను బతులవలె నెగరవైచి యాడవచ్చును. సముద్రము నీదియావలిగట్టునకుఁ బోవచ్చును. మీఁది కెగిరి యాకాశము నంటనచ్చును. గాని, నాచే న్యాయంబుగా శిక్ష విధింపఁబడి సరకబాధల సనుభవించు పాపాత్ములకు కైలాసపదవి నిష్పించుట కెంతవారికిని సాధ్యముగాదు. ఇట్లనుటచే నన్ను నేను పొగడుకొని నట్లగును, అయిననుం జెప్పెద సంతకుని యాజ్ఞాబద్ధులై వెత నొందువారిని వదలించుట సానుగుఁగు సులభమనితలచె నేమో! మఖమునఁ బెట్టుకొని తిటుకునఁ దుడుచుట కిది బూడిదబొట్టు కాదు. నేనించునకై భయపడవలసినది లేదు తేజోమయా! మితి యొక పిళ్ళాపనము కలదు. మన్ను చెప్పమరచితి వినుదు నాచేఁబంపఁ బడు సామూతలు లోకంబున నాయువునిండని వారింబట్టి తెచ్చుటలేదు. కాలకగిమితి యైనవారి నే గ నివచ్చెదరు. అలాగు తేఁబడినప్పుగు

నేను వివేకములేక విచారంపక శిక్షవిధించుటలేదు. నేను న్యాయమును బాగుగా యోచించియే నేరముఁజేసిన వారి కే శిక్షయర్హమో దానిని విధించును. అన్యాయమనిన నాకుగిట్టదు దానినిఁ బట్టియే నాకు ధర్మరాజుని పేరుగలిగినది పుణ్యముఁజేసిన వారిని, పాపముఁజేసినవారిని, వారివారికిఁ దగిన సౌకర్యములతో జీవులను దూతలు కొనివచ్చి నాముందునిలిపి నపుడు విమర్శించి పుణ్యాత్ములను గౌరవము, మర్యాద, సౌఖ్యము, గొఱవడక యుండులాగున నేర్పాటుఁగావించివారిని సమస్త వైభవములతో దేవేంద్రలోకమునకుఁ బంపుటయు, పాపాత్ముల నరకంబులఁబడవైచి బాధలుబెట్టి శిక్షించుటయు, నాకాచారము. ఇదియ ధర్మమా ? అక్రమమా ? నానడవడియందే లోపమును లేకుండునటుల నేను జాగ్రతగా ప్రవర్తించువాఁడను. ఇట్టి ధర్మపాలనఁ జేయునాచే శిక్షితులైనవారినిఁ దప్పించి నారాజ్య గౌరవమును, నాగౌరవమును, చెడఁజేసి హానిగలిగించుట కతనిశక్యము గానేరదు. నేనిట్టివారి నెందఱిలో చూచియున్నాను. ఈ నానందునికే నేను వెఱచునెడల నింక నాప్రభుత్వమును, ప్రతాపమును, శాసనమును, నేమిగలదు ? దీనికై నా కెంతమాత్రమును సంశయములేదు.” అని తృణీకరించిపలికెను. నారదుఁ డతని మాటలువిని తనలో నవ్వుకొని, యో దండధరా! నే నెఱిగిన విషయమును నీకుఁ జెప్పితి. నిది నిన్ను వెఱపించుటగాదలంపకుము. హాని వృద్ధులచు యోచించుట మంచిదని మాత్ర మింకొకసారి చెప్పుచున్నాను. లోకంబున ప్రభావసంపన్నులగు ఋషులు నీవు చెప్పినట్లు పెక్కండ్రుకలరు. కాని, సానందముని వారి యందఱికింబై నధకుఁడని నాయభిప్రాయము. సమనంబున నతని నల్పునిఁగాఁదలంపక యప్ర మత్తుఁడవై యుండుట మంచిది. చాలాప్రొద్దైనది మింక నేను పోయివచ్చెదనని చెప్పి మరలఁ దన్నుఁబూజించి నమస్కరించి యంతకునిదీవించి యచ్చోటనుండిన మునులచే ననుజ్ఞఁగొని, పయనంబైపోవుచు, చెప్పి చూచితి నామాటలఁదలంచి తగు యోచనఁజేసి తప్పించుకొనఁజేసి యాయంతకుండు నిక్కముగాఁ జిక్కుపడఁగలఁడు.

పోనిమ్ము. యెవరెట్లుచెడిన నాకేమి? యనితలంచుచుఁ గైలాసంబున కుంభాయీ సర్వేశ్వరుని సాదర్శించి వినుతించి, యటచుండి వైకుంఠంబునకరిగి రమావల్లభుండగు శ్రీమన్నారాయణమూర్తిం బొడగని దండ ప్రణామంబు లాచరించి నుతించి, యంత సంతోషంబువహింప తనచేతియందలి మహతి యను సూరుతంత్రులుగల వీణ తనకుఁదానై నారాయణ నారాయణయని మ్రోగుచుండ నానంద పరవశుడగుచు, సత్యలోకంబు దారింబట్టి పోయిన వాడాయెను.

— ❧ గ ద్య ము. ❧ —

ఇది శ్రీమద్వేంకటేశ్వర వరప్రసాద లబ్ధ చతుర్విధ కవితా విశారదుండగు, పురాణం - పిచ్చయ్యకవిచే రచియింప బడిన సానందోపాఖ్యాన వచనకావ్యమునందు

ద్వితీయ ప్రకరణము.

సంపూర్ణము.

శ్రీ : ౨.

సా న ం దో పా ఖ్యా న ము.

వచనకావ్యము.

తృ తీ య ప్ర క రణ ము.

క॥ శ్రీవిశ్వ ! విశ్వమయ ! భ,
క్రావన ! కరుణాలవాల ! ధ యజ్ఞ పురుష ! ని
త్యా ! వేదవేద్య ! ఘణిరా
ద్భావస్థిత ! వేంకటేశ ! ధ కలుషవినాశా !

శౌనకాది మహామునులంజూచి సూతుండు తిర్వాత జరిగిన
వృత్తాంతంబు నిట్లని చెప్పందొడంగె.

అవిధింబున నారదుం డరిగినంతఁ గొంతవడికి తూర్పుదిక్కున
నుడయించిన సమయముననుండు సూర్యుని కాంతివంటి కాంతిఁగల
దియు, తొలకరి వాన మబ్బునుండి తక్కుతక్కున మెఱయు మెఱుఁ
గుతీగవలె వెలుగునదియు, నాకాశ లక్ష్మి కిరీటముమీఁదఁ జెక్కఁ
బడిన గొప్పరత్నమువలె దగ దగ కాంతులు మించునదియు, నింద్రుని
కిరీటమువలె శోభిల్లునదియు. దేవ పారిజాతపుష్పములు, మల్లెలు,
మొల్లలు, సంపెగలు, కలువలు, తామరపూవులు, మొదలగు వాని
వాసనలు గలుగులు కొనుచుండునదియు, పార్శ్వములయందు నానా
విధములైన చిత్తరువుపనులు చేయఁబడినదియు, సొగసైన యద్దములఁ
దాసినదియు, వినోదకరమైన యలంకారములచే నొప్పనదియు, నందిని
వేయఁబడిన టెక్కెము కట్టఁబడినదియు, దేవతల యాటపాటలచే

నానందముఁ గలిగించునదియు, మిక్కిలి వేగముఁగలదియు, నగు సానందుని పుష్పక విమాన మా శమన పురంబునకువచ్చి యంత రిక్షంబునఁ బొడకట్టిన నవ్వురంబునంగల పౌరులు దాని నిదానించి చూచి యాశ్చర్య మొంది యారా! యెంతవీరి యెంత; యిట్టిదాని నే కాలంబుననుఁ జూచినదిలేదు యదెయదె విమానమొకటి వచ్చుచు న్నది దానియలంకారమును కాంతియునర్జింప తరముగాదు. బళి! బళి! యనిమెచ్చుచు గోపురముల మీఁదను, ప్రహరిగోడల మీఁదను, మిద్దెలమీఁదను, మేడల మీఁదను, యిండ్లకప్పుల మీఁదను, చెట్లమీదను నెక్కి, పిల్లలు, వయసువారు, ముసలివారు నందఱును విచిత్రముగా తలలేత్తి యొకరి కొకరు వర్జించి చెప్పుచుం జూచుచు, నిది బ్రహ్మాది యో, విష్ణుని నిదియో, శంకరునిదో కావలయునని కొందఱును, నింత కుపూర్వము మనము చూచిన విమానము లెవ్వియు దీనికి సమముగా నేరవని కొందఱును, నేడు నారదుండు రాజసభయందు సానందుడను ముని విమానము మీఁద నిపురంబునకు రాగలఁడని చెప్పిపోయె. నిది యదియేఁ గాఁబోలునని కొందఱును, నెవరిదైవనయ్యె నింతటి సౌందర్యమైన విమానము మూఁడు లొకములందుడు మఱియొకటి యుండ బోదని కొందఱును నిట్లు వారివారికిం దోచినలాగునం జెప్పుకొనుచుండిరి. మఱియుం గొందఱు గుంపులు గుంపులుగాఁజేరి “నేనుఁ నుదినము. మహాతపస్వియు, నీశ్వరుఁనిబోలినవాఁడనగు సానందమునిరాక మిక్కిలి శ్రేయస్కరము. మన యదృష్టమువలన నా మహానుభావుని దర్శనము మనకు లభింపఁబోవుచున్నది. మేలు మేలు, మునికుల చంద్రుఁడగు సానందమాని యొక నీ పట్టణమున సరకబాధల ననుభవించువారి నెల్ల శివసాయుజ్యము నొందఁజేయునట. దయా మయుఁడగు నతఁడెంత పనియైననుఁ తలంచినమాత్రన జేయఁగలఁడని దేవమునిచెప్పఁగా వింటిమికదా! యది యసత్యముకాదని తోచుచున్నది. యెందువల్లననఁగా కేవలము శివభక్తిగలిగి శివునారాధించువారి కిట్టి కార్యము లొకలెక్కలోనివిగావు. సూర్యుని కాంతిచే విరిసిపోవు చీకటుల విధంబునను, పెనుగాలిచే పటాపంచలై చెదరి విచ్చిచును కారునుబ్బు లాగునను, నింద్రుని వజ్రాయుధము యొక్కదెబ్బలవలన

పిండి పిండియగు పెనుగొండలరీతిని, దావాగ్ని కవిన మండి భస్మ మైపోవు ఘోరకాననంబు విధంబునను, చంద్ర శేఖర పూజాధురంధరుండును, పరమ శివభక్తుడును, తేజస్సుగల వాడును, నైన సానందముని ప్రభావంబున, నీశ్వరానుగ్రహంబున, సానందయోగి యత్నము తప్పక ఫలించుగలదు. పాపాత్ములు నరక బాధయను మహాసముద్రమును సానందమునియ నెడి తెప్పవలన దాటి సుఖించబోవుచున్నారు. తప్పదిని పలు తెలుగుల తమలో నొండొరులు ప్రసంగించుకొనుచు, విమానముపై చూడ్కులు సారించి యదిగోవచ్చె నిదిగో వచ్చెనని కేకలు వేయుచు కోలాహల ధ్వనులు కావించుచుండ తద్వృత్తాంతంబు నెఱింగి కొందఱుభటులు సంభ్రమంబును తత్తటపాటును గదురవేగముగా కొలువున్న కాలుని పాలికింజని వందనములుజేసి, దేవరా! మనవీ. తమతో నింతకుమున్ను నారదులవారు చెప్పిన చొప్పున

—౦౫— కాలుండు భటులవలన సానందునిరాక విని కలఁకకొందుట —

పెక్కండ్రు మునులతోఁగూడి దేదీప్యమానముగా వెలుంగుచుండునదియు, సమస్త వైభవములును కొఱఁతలేక కలిగియుండునదియు, మిగుల విచిత్రమును, సుందరమునుగల శిల్పకల్పనలచే నొప్పునదియు, నగు పుష్పక విమానము మీద నెక్కి యదె యరుదొచ్చుచున్నాడు. యిప్పటికి పురమధ్యంబున నావిమానము వ్రాలియుండును, తమకీ వృత్తాంతమును దెలుపుటకు వేగముగా మేము పరుగెత్తి వచ్చి నారమని చెప్పిరి దూత లీమాటలు చెప్పఁగానే, నారదునితో సంభాషించినప్పటి బింకము యమున కా సమయంబున లేకపోయెను. యెందువలననో గాని యతని మనసున నొక విధమైన భయమును, సంకోచమును, సంభవించె. మేను కంపింప దొడంగెను. యేమి చేయవలెనో యది యతనికిఁ దోచదయ్యెను. తనలో నేమేమో యోచన లుకురింపదొడగెను. సంభ్రమ మతిశయించెను. మేను చమచ్చెను. పలుకుటకు మాట వెలువడకుండెను, యిట్టి లక్షణములు గలవాడై యతడు తనలోనిట్లని చింతింప దొడంగెను. బేగా! నే నెంతయోచన లేనివాడనైతిని? నా మేలుకొఱకై దయ చేసి దేవముని యీసందర్భమునుగురించి యెన్ని విధములనో చెప్పెను.

గర్విష్టుడనై యపు డతనిమాటలు నిర్లక్ష్యముఁజేసితిని. సానందుని సామాన్యనిఁగాఁ దలంచి తూలనాడితిని యతని మాటలను వినినపుడు శాంతముగా తగిన యోచన నడిగి యుంటునేని, యుక్తిగా నేదో యొకయుపాయముఁ జెప్పియుండును. నే నటుల నడుగనైతిని. ఇపుడ న్ననో నాకు ధైర్యము లేకున్నది. మనసున కుదురుపాటు కలుగదయ్యె. నేమిసేయును? సానందుఁడు మిక్కిలి ప్రభావముఁ గలవాఁడనియు, శివ వర ప్రపాదియనియు, శివభక్తుడనియు, నెంత పెద్దకార్యమైననుఁ జేయఁగలవాఁడనియు, నారదుఁడు మిగుల శ్లాఘించి చెప్పెను. త్రిలోక పూజ్ఞుడగు సతఁడు సామాన్యులఁ బాగడునా? యెంత వెట్టితలంపుఁ దలఁచితిని? సమయము తలస్థించినది. నేనిపుడు నడుచుకొనవలసిన లాగిట్టిదని నిర్ణయించుకొనఁ జాలకున్నాను. లోక భయంకరుడనైన నేనే నేడు భయపడవలసి వచ్చినదికదా! యని యనేకవిధాబుల చింతింప నారంభించెను. యింతలో మఱికొందఱు మాతలు పరుగెత్తివచ్చి దేనా! యదిగో సానందులవారి విమానము మొగసాల డిగ్గి నిలిచినది. యని తెలియఁజేసిరి. ఇంకేమిప్రోవ? యమధర్మరాజునకు వేగిర పాటును భీతియు ముందటికంటె నెక్కుఁడయ్యెను యేమైన నేమి, జరుగవలసిన కార్యములను జరిగింపక తీరునా? యతఁడెటులనో మిక్కిలి ప్రయత్నమున మనసున నొక్కత ధైర్యమువహించి, పూజా ద్రవ్యంబులను, శుద్ధోదక పాత్రంబులును, పరిచారకులుకొని వెంటనే తేరఁగా, సభాసదులందఱునుఁ బరివేష్టించి వచ్చుచుండ, నడుగులు తడఁబడ, అసభాగంబున నుండి పీతాంబరంబు జారి నేలజరాడ, బిరబిర మొగసాలవద్దికిం జనియెను. యముడచ్చటికిఁ బోవుటకును, నేని సానందుఁడును, సతనితోఁ గూడివచ్చిన ఋషులును, విమానమునండి దిగి నిశ్చయున్న, మన్మథునివంటి రూపముఁ గలవాఁడును, తామర రేకులఁబోలు న్నులుగలవాఁడును, మొలకు పులితోలుఁగట్టి శాటిని యుత్తరీయముగా ధరించినవాఁడును, తెల్లనిజుదెమును, రుద్రాక్షుల దండలును టొమ్మన ప్రేలుచుండువాఁడును, చంద్రబింబమువంటి మోముగలవాఁడును, పెదవులపై నిలుసవ్వు మొలక లెత్తు చుండునా ఁడును, దేహమంతయు విభూతినలందుకొని యున్నవాఁడును, తలయందు

పెనచిచుట్టిన జడలముడిగలవాడును, హంసకోలయు, కమండలువను
 నీటిబుంగయు చేతులఁ బట్టియున్నవాడును పాదంబులయందు యోగ
 పావలు గలవాడును, పరిపూర్ణ ఘరమేశ్వర ధ్యానాసక్తి గలిగిన
 వాడును, శివస్వరూపుడును, సదాశివుని నారాధించు శివభక్త
 శ్రేష్ఠుడును, నతిశయమైన బ్రహ్మతేజస్సుగలవాడును, మునులచే
 జట్టఁబడియున్నవాడును, మహానుభావుడునగు సానందుముని చంద్రు
 నిగనుఁగొనియెను. ఆమహాత్ముని సంపర్కింపఁగానే యమునకు నాగద
 మాని చెప్పినమాటలన్నియుఁ దలంపునకు వచ్చెను. సాక్షాత్తు శంక
 రునివలె తోచు సానందునిజూచి ఆహా ! యెక్కడిరూపము ?
 యెక్కడితేజస్సు ? యెంతశాంతము ? యీమహానుభావుఁ డీశ్వరుని
 యపరావతారముగాఁగచుపించుచున్నాఁడు, నేనెఱిగిన యేముషియు
 నింత ప్రభావసంపదఁ గలిగియున్నది లేదని తనలో తలంచుచుం జే
 రం జని మునులచేఁ బరివేష్టితుఁడైయున్న యామునిచంద్రునకుఁ బ్రద
 క్షిణముఁజేసి స్వాస్థాంగ దండక్రణామములు కావించి చేతులు జోడించి
 స్తోత్ర మొనరించి మానులతోఁగూడ నతనికి పాదంబులు గడిగి యా
 పావనజలంబులు శిరంబునం జల్లుకొని పూజాద్రవ్యములఁ గొని భక్తి
 యుక్తుఁడై నానావిధంబులఁ బూజఁజేసి మరలమరల వ దనములఁజేసి
 వినయంబుమీర నిట్లనియె. ఓస్వామీ ! మహానుభావా ! పుణ్యస్స
 రూప ! యుమానాథునిజోలు మిమ్ము సుదర్శించుటవలన నేను ధన్యుఁ
 డనైతిని. యీసంయమ నీవట్టణము పావనమయ్యె నిందలి పౌరులు
 మొదలగు నందఱును కృతార్థులఁజెందిరి. మాకుంగల కొఱతలన్నియు
 చేతితో తీసిపోయెను. మహాత్మా ! మీదివ్య పాదములు నాగృహం
 బు సోక లోనికివిచ్చేయుఁడు. తామసముసేయసేల ? యనివిన్నవించిన
 చిఱునపు ముఖంబున మొలకలెత్త సానందుని తృప్తిపొందిన
 వాడై యమునిజూచి ధర్మస్వరూపుఁడవును, న్యాయశీఘ్రుఁడవును
 వైన యోనూర్యకుమారా ! దండధరా ! నీకును, నీయర్థాంగక్షి
 యగుభార్యకును, ఇచ్చటి యుత్తమోత్తములగు మునులకును, నిఘరి
 జనంబులకును, మిత్రులు మొదలగువానికిని కుశలమేకదా ? నీగు
 రాజ్యతంత్రములయం దేలోపమును, గలుగనీయక నడుపుచున్నావు

కదా ? నీ ప్రతాపమునకెప్పుడు నెండును నెదురులేక యున్నదికదా !
 యని తేమంబడిగెను. మృదువులగు సానందునిమాటల కలరి కాలుం
 డు, స్వామీ ! తమవంటి గొప్పవారికరుణ మాపైఁ గలిగియుండగా
 మాకెందును నెప్పుడును చేకొఱతయు నేలగలుగును ? తమయను
 || శమనుఁడు సానందాని ఋషుల కొలువుగూటంబునకుఁ దోడ్కొని పోవుట. ||
 గ్రహంబునందేసి మేమందఱమును తేమముగానుండెదము మాకెందు
 నుఁ దక్కువకలుగదు, మీరింక దయచేయుఁడని తనచేతితో పుణ్యా
 త్మండగు సానందుని చేయిపట్టుకొని మునులును దేవతలును, భటులు,
 నటులు, గాయకులు, పాఠకులు, వైణికులు, మౌరజుకులు, మార్దంగి
 కులు, నితర పరిజనంబులుఁగొలువ మెల్లమెల్లఁగా నడిపించుచు నచ్చ
 టచ్చట నొక్కొక్క విశేషంబుఁగని నిలిచి దానినిగురించి మునివరం
 డడిగెడి ప్రశ్నలకు నదుత్తరంబుఁ జెప్పచు, పెక్కు వాక్కిల్లదాటి,
 యేనుగలుండు పెద్దపెద్ద కొట్టంబులును, గుఱ్ఱపుశాలును, ధనము
 ను, బంగారు, వెండి, రత్నములుఁగల మందిరములును, స్రవక్రమం
 బుగాఁ గడచించని, యనంతరంబున, ధగధగమెఱయు బంగారుమయ
 మైనదియు, దేవపారిజాతపుష్పముల తోరణములు కట్టియుండునదియు.
 ఘుమఘుమవాసనలు వెదజల్లుచుండునదియ, పగడంపుస్తంభములు
 ను, వజ్రపుదూలములును, వైడూర్యపు ద్వారబంధములును, కెంపు
 లచటములును, గరుడి పచ్చల తలుపులును, నీలముల కిటికీలును,
 చంద్రకాంతపు రాళ్ల మెట్లును, నవరంజి యోడుబిళ్లలును, ముత్యాల
 మ్రుగ్గులునుఁ గలిగి, యనేక చిత్రవిచిత్రంబులైన చిత్తగువులు గలిగి
 జూచుట కింపును సొంపును గలిగి, శోభాయమానంబుగానొప్పు
 శృంగారింపఁబడిన లోపలి కొలువుగూటంబున నవరత్నములు చెక్కి
 న యందమైన సింహాసనముమీఁద నతనిఁ గూర్చుండఁజేసి. తక్కిన
 మునులకిందఁజేరి నుచితంబులగు పీఠములమచ్చి మరల శోడశోపచార
 పూజనములుగావించి యంత నతనివలనను, నుజ్జయుంగలుగు ఋషుల
 వలనను, నుత్తరువుపొంది యమధర్మరాజు మునిసమీపమునఁ దాను
 నొకపీఠంబుపైఁ గూర్చుండి, యామహానుభావుం డేమి యాజ్ఞాపించు
 నోయని మాటకు కాచియున్న సమయంబున, శివభక్తాగ్రేసరుండైన

సానందముని యందఱువినుచుండ నయ్యమునిజూచి యిట్లనియె.

— సానందుడు యనునతో సంభాషించుట. —

నోయి సత్యవంతుడవును న్యాయవంతుడవునైన యమధర్మరాజా !
 నీశుభలక్షణంబులును, నీసీతీయు, నీశక్తియు, నీధర్మప్రభుత్వ పాండిత్య
 మును, గొప్పవారగు పెక్కండ్రు ఋషు లనేకవర్యాయములు మిక్కి
 లి వర్ణించిచెప్పకొనుచుండఁగా విని నిన్నుజూచి పోవలయుననెడి
 కోరికమించి యిచ్చటి కిపుడువచ్చితి. నిన్నుజూచి నీమర్యాదయు,
 గౌరవమును, దెలిసికొనినంతట నేను ముందువిన్నంతకంటె నెక్కు
 డువిశేషలక్షణములు నీయందుగలవనితోచెను నీవుమిక్కిలి యోగ్యు
 డవు. గొప్పవాడవు. ధర్మరాజనుపేరు నీకు సార్థకమైనది. నీపున్యాయ
 వంతులలో న్యాయవంతుడవు. సత్యసంఘులలో సత్యసంఘుడవు.
 పుణ్యస్వరూపుడవు. నీవుమాఫల్లంగనఁబఱచిన యాదరమునకును,
 నీవుకావించినపూజలుకును, సంతృప్తివహించితి. నీసత్కారములన్నియు,
 త్రిలోక రక్షకుడను, భక్తవరదుఁడునునగు, గౌరీవల్లభుఁడు కైకొనియె
 ను. మావంశీ వారినిఁ జూచినపుడు తిరస్కరింపక యాదరించి మర్యాద
 సేయుట మిక్కిలి యుత్తమలక్షణము, నీయందాలక్షణము పూర్ణము
 గాఁగలదు. మేలుమేలు. లోకంబున ప్రభువుల కొకసమయంబున దయ
 యు, నొకసమయంబున కోపమునుఁ గలిగియుండుట వారిస్వభావము.
 యెక్కుడదయయు, నెక్కుడు కోపమునుఁ గలరాజు తప్పుకఁచెడిపో
 వును, యెవనియం దెంత దయఁజూపవలయునో, యెవనియం దెంతటి
 కోపమునుఁ గనపరచవలయునో యది చక్కఁగా నెఱిగి, తారతమ్య
 వివేచనాశక్తిగలవాడై, ప్రవర్తించు రాజు కీర్తివంతుడై, నుఖం
 చును. నీవీధర్మంబుఁ జక్కఁగా తెలిసినవాడవు. కావుననే న్యాయం
 బుఁదప్పక నీసరివారగు దిక్పతులందఱును బొగడుచుండునటుల రాజ్య
 మును పాలించుచుండెదవు. అని యనేకవిధంబుల మెచ్చి పలికిన
 కాలుఁడు సానందుంజూచి అయ్యా ! యిదేమి ? మిక్కిలి యల్పుడ
 నగు నన్నింతపెద్దఁజేసి పల్కెదరు మీరుచెప్పినన్ని మంచిగుణములు
 నాయందుఁగలుగునా ? స్వామీ ! నేనెంతవాడను ? మాబోఁటి
 వారిని నగ్గించుటఁ దమవంటివారి కుచితమా ? యొకవేళ నాయందు

మీరు చెప్పిన లక్షణములలో నేదేనియొకటి కలిగియుండిన యదిమీద యావిశేషమునఁ గలిగినదేకాని యన్యముకాదు. శంభునింబోలు మిమ్ముజూచుటచేతనే మాయందుఁగల దోషంబులు పటాపంచలై మేఘపరిశుద్ధులమైతిమి. సదా మీవంటివారిదర్శనము లభించవలయు ననియే నేను కోరుచుందును. నా పుణ్యాతిశయంబున నేఁడు మిమ్ముఁ జూచుభాగ్యము చేకూరినది. పావనమూర్తి ! తమ పాదసేవకుఁడ నైన నన్నుమీరు పొగడరాదు నేను చేసిన మర్యాదలయందును, పూజలయందును, నేను కనబఱచిన భక్తియందును, నేదేని లోపమున్నయెడల లెక్కనేయక దానుఁడనగు నన్ను మన్నింపవలసినది. యిదియే నాప్రార్థన. మాస్మిందా! మఱియొకటి మనవిఁజేసికొనియెద. నింతదూరము తామేనిమిత్తమున దయచేసితిరో, నావలన నేదేనికార్యముగావలసినది యున్నదేమో యది తెలియకున్నది. నిమిత్తమును శలవిచ్చి నన్ను మన్నింపవలయునని వేడె. కరుణానిధి! యానతిమ్ము. అని యడిగిన చిఱునగలు తనరశమనునిఁ తలకించి యొక్కింత యోచించి సానందండ్లిల్లనియె. నయ్యా ! కృతాంతా ! నిన్నును నీపురంబునుఁజూచిపోవ వచ్చితి. నిచటికరుచెంచుట కిదియేనిమిత్తముని యంతకుసుగదేచెప్పితినిగదా! యిప్పుడు మరల కారణముననుగ నేల? నిన్నుఁజూచి కన్నులపండువుగా నీప్రభావముంగని సంతసించి తృప్తినొందితినిఁకనిపట్టణముఁకడకుం దిలకింపవలయున నెడి కోరిక యొక్కటి కొఱుతిగానున్నది. మేము పురముఁ జూడఁబోవఁదలంచి యున్నారము. నీవును మా వెంటవచ్చి యందందుఁగల విశేషంబులఁ గనఁబఱచి యెఱింగింపవలయునని కోరుచున్నాను. లెమ్ము పోవుదము. తడవుం జేయకుమని యె. కాలున కామాటలు వినఁగానే గుండెలు జల్లుమనియెను. వారిదునిమాటలు తిలంపునకువచ్చెను. మారుఁబలుకుట యతనికిఁ గోచకతిత్తఱింపఁదొడంగె. నేమైన నడ్డుఁజెప్పదమా యని యోచించెనుగాని, యాయోచన యతనికంత తృప్తిగా నుండదయ్యెను. తాకొక వెళ్ళేదైన నలంకముంజెప్పినను ప్రయోజనము కలుగదని తోచెను. యింతదూరము తదర్థముగా వచ్చినవాఁడు చెప్పినమాత్రమున నెంతిలంపు మార్పుకొని యూరక వచ్చిన దారిఁ బట్టి పోవునా?

యెక్కడిమాట;యది వ్యర్థప్రసంగము. నాబుద్ధికే మోసమువచ్చినది. నారదుఁడు చెప్పినపు డాతనినే ప్రార్థించియుండిన నీశ్వరుని చెంతకుఁ బోయి చెప్పి యేదోయొక యడ్డుఁగలిగించి యపాయము నివారించు నటులఁ జేసియుండునుగదా! నే నాలాగు చేయనైతి. యిదియ నా యవివేకము. సమయముఁ బోవిడిచి, యపుడుబలికన బీకపు మాట లన్నియు మరచి యిపుడు తలఁచించితించిన నిది యెఱిగిరేని యందఱుచు నన్నుఁగని నా యవివేకమునకు నవ్వకుందురా? కర్తవ్యమేమి? యీ మునివరుండడిగిన మాటలకు సమాధానము నేమని చెప్పుదురు? గొప్పసంకటము సౌభవిచెనే! ఋషులు సామాన్యులుగారు. త్రిమూర్తులనుఁగూడ మించినవాని చెప్ప వచ్చును. వారిప్రభావమిట్టిదని పలుకుటకు సాధ్యముకాదు. వారు తలంచితేని నిమిషములో మిక్కిలి గొప్పదగు మేరు పర్వతమును గడ్డి పోచ యంతటి తేలికఁగలదానినిగను, గడ్డిపోచను మేరు పర్వత మంతటి బరువుఁగలదిగనుఁ జేయఁగలరు వారు తలంచిన చేయనేరని దెద్దియులేదు. చూచుటకు మిగుల దయఁగలవారుగాఁ దోచుచుండుదురు. కాని కోపము వారికి ముక్కుమీఁదనేయుండును. సాధారణముగా తాపనులు లోకంబున పరోపకారముం జేయుటకుం గోరుచుండుదురు వారు చేయఁదలంచినపనికి భంగముగలిగించుట పాడిగాదు. యేదేని యడ్డఁజెప్పినఁ దటాలునశపితురు పిమ్మట నేమిగతి? పూర్వ మెందఱు ఋషులటులఁ జేయలేదు? నాకుఁదెలిసిన వరకు నెంతి మందియో కలరు. దేవేంద్రుని భోగభాగ్యములను నిమిషములో నొకఁడు సముద్రమునఁ గలిసిపోవునట్లుచేసెను. పెక్కు యజ్ఞములు యాగములుఁజేసి లోకమున మిక్కిలి ప్రసిద్ధిపడసిన యొకచక్రవర్తి నొకడు కొండ చిలువయగునట్లు శపించెను. వేలకొలందిగల సగరుని కుమారులను త్రుటిలో కంటిచూపుచే నొకఁడు భస్మముఁగావించెను. రాజాధి రాజైన హరిశ్చంద్రుని నొకఁడు చండాలుని గొలుచునట్లు ల నొనరించెను. మఱియు నెందఱో యెన్నెన్నియో పనులు గావించిరి. యవి తలంచుకొనిన భయంబు బుట్టించుచున్నవి. మునులు చల్లఁగా మాటలాడిన మాత్రమున సంతోషపడి వారిని నమ్మరాదు.

వారు చపలచిత్తులు. వారితో చెలిమి. నాగుబాముతో చెలిమిచేసిన విధంబగును. కావున నారదుడు చెప్పిపోయిన లాగున నేదేనియుపాయము నూహించుటమేలు. కాని యితనియొద్ద నాచాతుర్యము లేకమైన నుపయోగించునట్లు కనఁబడలేదు. యెట్లును నితఁడు తన యత్నమును మాచునట్లుండలేదు. కానిమ్ము నేనతని యిష్టప్రకారము కొఁతివరకును నడుచుకొని పిదప నేదేని యాటంకముఁ జెప్పి మోసపుచ్చి పంపెదను. యిదియే యిప్పటికిఁదగు యోచన. యని నిశ్చయించి, భక్తివినయంబు లెసంగ సానందునింజూచి, దేవరా ! మీరు మాపట్టణముఁజూడఁ గోరుట మా యదృష్టముగాని వేరుకాదు. తమ యిష్ట ప్రకారము చేయ వచ్చును నేను తమవెంట వచ్చుటకు సిద్ధముగా యున్నాను. ఇదుగో! యిపుడే యందుకుం దగిన సన్నాహము గావించెదనని చెప్పి, దూతలం బిలిచి, మీరు వేగముగాజోయి సానందమునిశ్రేష్ఠులవారు పట్టణముఁజూడ వచ్చెదరనియు, పురము నందఱును నలంకరించ వలసినదనియుఁ జెప్పి. యన్నివీధుల యందునుఁ జాటించిరండని పనిచేను. తక్షణంబున నతని యాజ్ఞ ప్రకారమున

—→ యవభటులు సానందముని రాకను పురంబునఁ జాటుట. ←—

భటులు పట్టణము కడకును చాటించిరి. పురవాసు లదివిని మహానుభావుడైన సానందముని దర్శనము తమకు లభించఁబోవుచున్నదని సంతోషభరిత మనస్కులై యొకరికంటె యొకరు మించి వివిధరీతుల తమతమ గృహంబుల నలంకరించిరి. యట్టి యలంకార మంతకుపూర్వ మెప్పుడునుఁ జేసినదికానిదై యుండెను. వాకిళ్ల కిరుపార్శ్వంబులను నరటిస్తంభములు నిలిపి, బంగారు కలశములైత్తిన యిండ్లును, గరుడ వచ్చుల తోరణములుగట్టి కస్తూరి కలయంపిఁజల్లి ముత్యాలముగ్గులు జెట్టిన యిండ్లును, చూచుటకెంతయు సుందరమైయుండెను. మఱియు, వీధులయందు చలువపందిట్లు వేయఁబడి యుచ్చటచ్చట నగరు సాంబ్రాణి ధూపధూమములు గమగమ వాసనలతో నెగయుచుండెను. సకలాలంకార శోభితులై యేయుటఁ జూచినను, స్త్రీలును, పురుషులును, బాలురును, బాలికలును సంతోషఃకుతో మునీశ్వరుని రాకకెదురు చూచుచుండిరి. యేయుటఁ గనినను మృదంగ తాళతంబు

రాది వాద్యములు మ్రోయించుచు భక్తిరసము నిండారగా భగ
వన్నామస్తరణ గావించుచు తల్పింబంధమగు పాటలుపాడి యానం
దించు వారును నెందు గనుఁగొనినను, వివిధ మంగళ తూర్యని
నాదంబులును, గలిగి ముసీంద్రుని రాక కానందించి యాపురలక్ష్మి
దేవతలను చూడ రమ్మని పిలుచు చున్నదో యనులాగున విలా
సరవంబులు మిచ్చు ముట్టుచుండెను. ధ్వజంబులును, టెక్కింబులును,
ప్రకాశించు చుండెను. యేనుగులును, గుఱ్ఱములును, నొంటెలును,
నలంకారయుక్తములై వీధుల బడిం దిరుగుచుండెను. యిట్లు సకల
విధంబుల శృంగారింపఁబడి శోభాయమానమై యొప్పుటంగని
కింకరు లావృత్తాతమును యమధర్మరాజుతో విన్నవించిరి. యంత
సంతకుఁడు ఋషివర్యునితో మీరింక వెడల వచ్చుననిచెప్పి బం
గారుతో చేయఁబడిన, నవరత్నములుపొదిగిన, యందమైన పావుకోళ్ల
ను స్వయముగాఁదెచ్చియిచ్చెను. సానందుఁ డానందముమీఱి వానినిఁ
దనపాదంబులఁగీలించిలేచి కయనంబైన, శమనుం డతనికి కైదండయొ
సఁగి ధర్మప్రసంగుఁడు మొదలగు మానీశ్వరులును, చిత్రగుప్తుఁడును,
మఱియుంగల మిత్రు లాదిగాఁగల సభాసదులును, కింకరులు మొద
లగువరివారంబులును, వరివేష్టించివచ్చుచుండ సభాకూటంబు వెలువడి.

—❧— సానందముని యమపురంబుఁ దిరిగిచూచుట. ❧—

భేరీ, మృదంగ, కాహళ, కరహ, శంఖనిస్సాణాదిధ్వనులు నెలంగ తెల్ల
గొడుగులుపట్టువారును, వింజామరలవీచువారును, బంగారుకఱ్ఱలఁ
బట్టుకొనినడుచువారును, జయజయధ్వనులు కావించువారును, పొగ
డువారును, చూడవచ్చి వీధులమూఁగిన పట్టణవాసుల నెడఁగలుగ నటు
నిటుఁ బాయవడఁజేసి దారిఁ గలిగించువారునునై గజబిజింబడుచుండ
మెల్లమెల్లఁగాఁబోవుచున్న సమయంబున శమనుండా ముసీంద్రునకు
క్రమముగా నందందుఁగలవిశేషంబులు వివరించి చూపుచుండెను. తిత్స
మయంబున వాకిట నరుగులెక్కి నిలిచిచూచెడి వేదాధ్యయన సంప
న్నులును, ధర్మవేత్తలును, పుణ్యవంతులును సమస్త శాస్త్రముల
యందును మిక్కిలి నిపుణులైన బ్రాహ్మణులను, రాముని, పరశు
రాముని, సవ్యసాచిని, మించిన శౌర్యవంతులును, బలాఢ్యులును,

వివేకవంతులును, వీతికరులును, దానశీలులును, భోగభాగ్యములు
 గలవారునునగు క్షత్రియులును, కుబేరుని భాగ్యమునకన్నను నెక్కుఁ
 డగు ధనకనక వస్తు వాహనంబులును, వజ్ర వైడూర్యాది నవరత్నం
 బులును, గలిగి ప్రసిద్ధివహించి ధర్మాత్ములై యొప్పుచుండు వైశ్యులు
 ను, దేవతలయందును బ్రాహ్మణులయందును భక్తిగలవారును, ధర్మప
 రులును, న్యాయమునందే బుద్ధిగలవారును, మంచియోచనగల
 వారును నైన శూద్రులును, పులిమీసములు పట్టి యూడఁబెఱికితే
 గలధైర్యబలయుక్తులును, కోరపండుల కూరదాతములు పట్టి యట్లు
 నిట్టులాగి గిరగిరంద్రిప్పి విసరివేయుకైక్కిగల జట్టిలును, మదించిన
 యేనుఁగులకొమ్ములపట్టుకొని ముందు వెనుకకునూచి కూలఁద్రోయు
 బ్రాహ్మణులగు గల యోధులును, కోరసింగములతోకలను చేతులకు
 మెలిఁబెట్టుకొని లాఘవంబునమీఁదికెగరవైవగల శౌర్యవంతులును,
 బంగారుకడియములు, నందెలు మొదలగునవి తమకు నీరుడులు గాధరిం
 చి యెంతకైనాజాలుదుమను వీరభటులును, గాలికంటెను, మనస్సు
 నకంటెను. వేగముగా కరుగెత్తునట్టివియును, మంచితక్షణములు గలిగి
 నవియు, చక్కఁడనమఁ గలవియునైన గుఱ్ఱములును, దిక్కులయందుం
 గు వానికన్నను గొప్పవియు, నుందరమైనవియు నగు నేనుఁగులును,
 బంగారుచే నిర్మింపఁబడిన చక్కనిశిల్పంబులు గలిగినవియు, నవరంజ
 స్తంభములును, మేలుకట్టు తెక్కిములును, శోభిల్లఁ త్నఖచితములై
 యెత్తుగలిగి కనులకండువునేయు రథంబులును, వేడుకగా వేడుకకాం
 డ్రతో సరిససల్లాకములు నేయుచు నచ్చటచ్చటఁగలిచి పూవులమ్ము
 మించు బోడలును, కలువిధములసొమ్ములుధరించి మేలై నావపడలు
 గట్టి సాగముమించు సన్ననివస్త్రంబులు పైటవైచికొని తిలకంబుదిద్ది
 కాటుక కేఖలుదీర్చి నిడుపైన జడల మొదట పూవులదండలు కై నేసి,
 మట్టియలు నందెలు గజ్జలు మ్రోయుచుండ బంగారుబొమ్మలకై వడిఁ
 గానవచ్చును. మందగమనంబున దేవాలయంబులకుంబోవు బోగము
 కడుచులను నేటువేటుంజూపుచు. చిగురులవంటిపాదములును, వరిపొట్ట
 లను బోలుపెక్కలను, నటటికింబముల వలెనుండు తొడలును, నినుక
 దిన్నెల ననుకరించు పిటుఁడులును, సింగమునడుమును సరిసేయు నడు

ములును, తంబచారగనుపించు పలుచని కడుపులును, కొండలవలె తోచు గొప్పచన్నులును, తీగల సొంపుమించుచేతులును, సంకుపం టి మెడలును, మెఱుగుటద్దముల తీరుగల లేఁజెక్కులును, దొండ వండులాగున నొప్పు పెదవులును, ముత్రైములవంటి దంతములును, చిలుకలకు సరియగు పలుకులును, తామర చేకులను మించుకన్నులు ను, సింగణివిండ్లవలెనుండు కనుబొమలును, నువ్వుపూవున కెనయైన నాసికయు, చంద్రబింబముఁబోలు ముఖంబును, శ్రీకారములకు సమమగుచెవులును, తుమ్మెడగుంపును మరపించు ముంగురులును, పిం ద్రసీలములకాంతి సతిశయించు. నిడుద వెండ్రుకలును, నక్షత్రములను గెలుచుగొల్లును, పగడపు తీగలవంటివేళ్లును, నురుది బంగారునుబోలు దేహములును, హంసలవంటి నడకలును, గలిగి యెక్కుడు చక్కఁదన మును, చాతుర్యమును, తెలివియు, మర్యాదయు, దయ, దాక్షిణ్యము, శాంతియు, సంతోషము, తృప్తి, మంచుపనులయందువాంఛ యిత్యాది శుభలక్షణంబు లతిశయించు, సాధ్వీశుణులన వన్నెనాసినెఁగించి మిం చి, నకలాభరణములును, వెలఁగల వలిపెంపు పట్టుపుట్టంబులును, కంచుకంబులును ధరించి తమయందంబునకుం దగినలాగున నంగరా గాదులఁగైచేసి క్రొక్కారు మెఱుగులచాడ్పున నొప్పుయొప్పుల కుప్పలగు కప్పుఁగంధులును గుంపులుకూడి చంద్రాంత శిలానిర్మి తంబులును, రత్నమయంబులును నగు నెత్తైన మిద్దెలు మేడలు గోపు రములు నాదియైన యున్నతప్రదేశంబులపై నిలిచిచూచి యానందించి పూవులునొగిలించి చల్లుచుండ, నెడనెడ పసిడిగోపురంబులును, వజ్ర మయధ్వజంబులును, వివిధమణికర కల్పితంబులగు ప్రాకారమంటపం బులును, గలవియు, నిరంతరము భక్తజనముల సేవించుచుండనే కొదువయులేక, ధూపదీపనైవేద్య పూజావిధానంబులు కాలంబు దప్పక జరుగుచుండు శివాలయముల నెఱిగించిన, నిమిలితనయ నుండై యాత్మక్షదక్షిణ సమస్కారము లొచ్చి శంకువిధ్యానించుచు, జనుచుండ సంయమికయ్యముఁజిట్లచు దేవా! యది! చూచితిరా! యది యజ్ఞయాగములుచేసి కృతార్థులైన సోమయాజులమేళు, వానికవల నవఁటికంబములునిలిపి తోరణములు గట్టచూచుట కింపు

— యముడు గంయమికి పురవాసులవివరించి చెప్పట. —

గానుండునవి యన్నదానముఁజేయువారి నివాసములు. వానితర్వాత నుండు మణిమయములై మెఱయునవి గురుభక్తిపరులుండు నిలయములు, వానివెంబడిగలవి సత్యవర్తులుండు బుగారుమయమైన గృహంబులు, వానిచేత నొక్క రమణీయములైన షసిడి కలసములు నిలిపి యాకాశము నొరయునంతటి యెత్తుగలవి శివకేశవులను బేడమెంచక కొలుచుచుండు వారి గేహములు, వానిదాపున గలవి, నీతియుతులై దయఁగలిగి సకలజీవులను, దమవలెచూచువారును మిగుల ధర్మాత్ములునునుండు నివేశంబులు, మఱియు, నలుకరింపఁబడిన యేనుఁగులను, గుఱ్ఱములను, తేరులను, నందలములను, బల్లకులనునెక్కి సకల భోగంబుల ననుభవించుచుం గనుకట్లువారందఱునుఁ బుణ్యపురుషులు, వీరెప్పుడును నిష్పరంబున వసించుచుండువారని దండధరుండు పలుకుచుండ మునికుల మండనుండు. సంతోషంబుమెండుకొన, ఘుమ ఘుమవాసనలు వెదఁజల్లు పూవుదండఁజేతఁబట్టి యటునిట్లు దిరుగుచు విక్రయించు బోటులతోటి సల్లాపంబులు నెఱపు నిటుండ్రను, ధగద్ధగాయ మానంబులగు శతనంబులఁ బ్రోవులు ముందిపకొని క్రయ విక్రయంబులు నెరపువర్తకులను, రథములను, యేనుగులను, గుఱ్ఱములనునెక్కి తిరుగుచు నెదురుగావచ్చు సత్పురుషులను, మేడలపైఁజేరి కిటికిలనుండిచూచి సంతోషించుచున్న కాంతాసనులను, భక్తిరసమువెల్లివిరియ. శ్రుతియుక్తముగా గానముఁజేయు భగవద్భక్తులనుఁ చూచి యానందించుచుం జనువెళ నప్పురంబునఁ బలికప్పురగంధు లా మునిద్రుని సాంద్రతేజో విశేషంబులుగాంచి మెచ్చి యతనిమహత్త్వంబు నెంచి చూడఁ ! ఈ సహనియమూర్తి లోకంబులు సృష్టిఁజేయు పరమేష్ఠియో, ముఱ్ఱగంబులను పాలింపకర్తయైన వైకుంఠపతియో, భువంశంబులను నశింపఁజేయువాఁడైన సాంబమూర్తియో లేక నిముగ్ధిరికి మూలమైయుండు పరబ్రహ్మయో. కావలయు, నామాన్యులకింతటి ప్రభావ మెక్కడివి? యని యొ తెయి, హాలూ, నేనుగుతోలును, శిఖయందు చంద్రుని, గంగను, పార్వతీదేవిని నంది వాహనమును, సర్పహారములును, మూడవకన్నును, విషకంఠమును

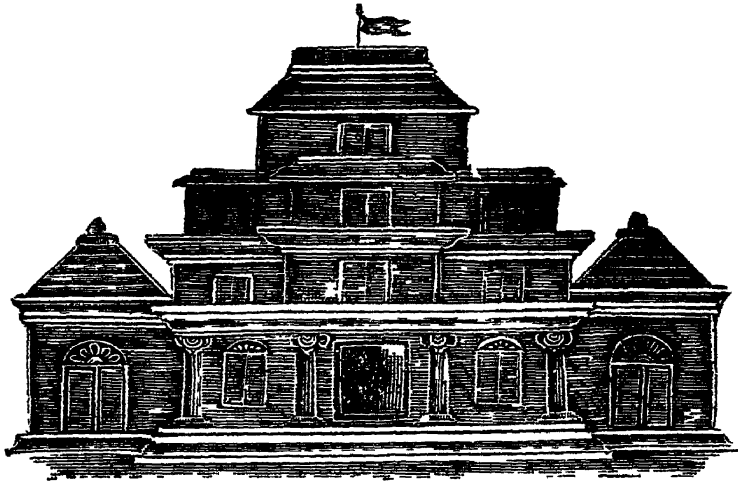
లేడిని విడిచి మానిరూపగుబుదాల్చి విలాసముగా విహారముసేయు శంకరుడుగాని యన్యుడుకాదని యొక తెయు, నిట్లుపలువిధంబులవర్ణించి, శివభక్తి పరిపూర్ణుడును, నరకవాసుల నుద్ధరించుటకుఁ బూనిన వాఁడును, గురులకు భయభక్తి విశ్వాసవినయంబులు మీఱసేవించు వాఁడును, మునీశ్వరులలో శ్రేష్ఠుఁడనునగు నితనిదర్శనము మనకు లభింపుటవలన మనకోరిక లీడేరెనని సంతృప్తినిఁ జెందినవారై, యానందంబున మాటిమాటికి ముతైములును, బూవులును, నతనిపై జల్లుచుండి రపుడమహాసీయుం డనేకవీధులును, ద్వారంబులును, కొలంకులును, నారామంబులును జూచుచు దాటికొంతదూరంబుచనిన యంతనంతకునిం గవితపడి పాపరహితుఁడవైన యోనూర్యపుత్రా!

— యమవర్మరాజు సానంగునకుఁ దనపట్టణ ప్రభావంబెఱిగించుట. —
సీపురంబున నెందుఁజూచినను, మొదటఁగనిన లాగుననే భేదమేర్పడకున్నది చూచినదే మరలచూచుచున్నట్లు నాకుఁ దోచుచున్నది. దీని కేమినిమిత్తము ? యిందేమో విశేషము గలిగి యుండవలయును, కాదేని యిట్టివిభ్రమమునాకుఁగలుగనేల ? యీయర్థంబు నెఱిగించి నామదింగల సందేహమునివారింపుము, అని యడిగెను సానందమాని యివ్విధంబున నడగుటయు, నతనికిఁ ధర్మరాజుట్లని చెప్పదొడంగెను.

మహాత్మా ! యిందలివిశేషంబు వివరించెదవినుం డీపట్టణంబున నెల్లధర్మాధర్మంబులెఱింగి న్యాయమునుఁ దెలుపువారును, నకార్యము లిట్టివనినిర్ణయించువారును, యేయేపుణ్యా కార్యమున కేమేమిఫలమో యదియు, నేనేదుష్కార్యముల కేయేశిక్ష యోయదియు నిశ్చయించు వారును, నగు మహాశ్రేష్ఠులగు సంయములుగడుటంబట్టి దీనికి సంఘమి సీపురఁబనెడి పేరుప్రసిద్ధికెక్కెను, ఈపట్టణం బిరువదియైదువేలా మడలపొడవును నంతియ పడల్పునుంగలిగి, యుక్కుతోడను, వెండితోడను, బంగారముతోడను నిర్మింపఁబడిన మూడుబలీయములైన కోటలచే నొవ్వుచున్నది. మఱియు నీకోటలకు తూర్పున మరకతమణిలవలనను, పడమట బంగారువలనను, నుత్తరమున వెండివలనను, దక్షిణమున నినుమువలనను కట్టిన నాలుగు బురుజులు గలవు, నాలుగు బురుజులకును ముంచుభాగమున నాలుగు గొప్పగొప్ప

గోపురము లున్నవి. పట్టణమున కంతకును, నూట తొమ్మిదివేలు ముఖ్యములగు వాకిళ్లుగలవు. వాని కన్నిటికి నన్ని రత్నమయములైన గోపురము లొప్పునుడును, నన్నూట పదహారువేల రాజవీధులును, డెబ్బది యైదువేల శివాలయ ములును, నన్నియ విష్ణ్వాలయం బులును, గలిగి పదివేలకోట్ల బలవంతులగు వీరభటులతో గూడుకొని మహా విభవంబున రాజిల్లు నిందేవంకజూచినను, శిల్పి కల్పనా చాతుర్యంబు వలనన, మదీయంబగు నేర్పాటువలనను సంతయు భేదముగాన్పించక నేకంబుగాఁ గనుపట్టుచుండుఁ గ్రాత్రగా జూచినవారు యిందలి వ్యత్యాసంబుఁ దెలిసికొనుట దుర్లభంబగు నిదిరుహాత్మలగు మునుల ప్రభావంబును, ననుగ్రహంబునం గాని మఱి యొందుగాదు. నాచే వర్ణింపఁబడిన పడమటి దిశయందుండు గోపుర ద్వారంబిచటికి సమీపముగా యున్నది. మీఁబోటి వారు చూచుటకచ్చేటు యోగ్యంబై యుండుగావున నిపు డచ్చటికిఁ బోవుదమని సానందిఋషివర్యునిఁ దోడ్కొని యాగోపురము వద్దికిఁ జనియెను, అపుడా ముసింద్రుని రాక కెఱింగి యచ్చటనుండు తేజోవంతులగు పురుషులు సంతోషమతిశయింప నతనికి నమస్కరించిన సానందుడు వారల నాదరంబునఁగని వీరైవ్వరని యమధర్మరాజునడిగిన సతండు, స్వామీ! వీరు ధర్మస్వరూపులు, లెక్కలేని సత్కార్యంబులుచేసి దేహాంతంబున కర్త దేహంబులు విడిచి దివ్యశరీరంబులు ధరించి సుకుమార దివ్యమంగళా కారులై, వజ్రవైడూర్య నీల గోమేధికాది రత్నముల కాంతులు వెదజల్లు వినోదంబులగు విమానములమీఁద నెక్కి నాదూతలు సకలోప చారములును, సేయుచుండ విద్యాధర కాంతలును, గంధర్వ స్త్రీలును నచ్చర మద్భకంటులును నాచుచుం బాడుచు నుల్లాసంబుఁ గలిగింప భేరులు, మద్దెలలు, కావాళములు, శంఖములు మొదలగు వాద్యము మ్రోగుచుండఁ జనుదెంచి యీమహా గోపురంబుఁజొచ్చి యిచ్చట బంగారు మేడలయందును, బంగారపు టిండ్లయందును, బంగారపు మిద్దెలయందును, బంగారపు చక్రశాలయందును బంగారపు వేదికలయందును, వసించి, చల్లని నీటికొలుకుత కలుకులయందును, పోక

౬౮-వ పుట.) యమధర్మరాజు సానండునకుఁ దన పట్టణప్రభు
బెఱిగించుట

తోటలు, నాకుఁగోటలు, తియ్యనూమిడి తోటలు, ననఁటితోటలు, పనసతోటలు, పూపుతోటలు, ప్రలిన ప్రదేశములు నందమైన పచ్చికబయళ్లు మొదలగు స్థలములనుండు తమతమ యిచ్చవచ్చినట్లు చక్కని దేవతావనితలఁగూడి విహరింపుచుఁ గ్రీడిపుడు, చెడని, పదవిఁజెంది తృప్తిచూచి యుండురురనిన సానాదుఁడు సాతనించి, ధర్మదేవా! వీరే యేపుణ్యకార్యంబులఁజేసి యిట్టి మహాభోగంబుల ననుభవించెదరు? చెప్పవేయనిన శచునూడతని కిట్లనియె. నయ్యా! వినుండు వీరు దారినడుచువారికి కష్టము గలుగక యుండులాగున

॥ యమధర్మరాజు సానందునకు పుణ్యాత్ములు చేసిన కార్యంబులఁ జెప్పట. ॥
నీటివసతిఁ గలిగింపఁబూని యచ్చటచ్చట దాగుల మెబడి కోనేళ్లు కట్టించియు, బావులు త్రవ్వించియు, చెఱువులు వేయించి యుపకారముఁ జేసినవారును, పెక్కుగోదాన, భూదాన కన్యాదానాదులను చేసినవారును, సదాచార సంపత్తిగలిగి పర్వకాలములయందు పితృపులకు తర్పణంబులొసంగి స్నానము సంధ్యజపము మొదలగు విధులు తప్పకనడుపుచుండిన వారును, యుద్ధభూమియందు జడియక శత్రువుల నెదిరించి మేఘదోఱిగిన వారును, కష్టపడి వ్యాయముగా ధనము సొపాదించి యాధనంబుతో ధాన్యమును, గొని కఱపు కాలములయందు లాభమపేక్షింపక పడినిముంతగా తప్పకొలతఁ గొలువక పేదసాదులకిచ్చి రక్షించిన వారును, పగవారి నైనను నొవ్వఁబలుకక యాకలిగొనిన వారికన్నపానము లొసంగిన వారును, పెద్దలయందు భక్తిగలిగి వారిని సేవించుచుండిన వారును, గతిలేనివారి కప్పులిచ్చినవారు మరల నివ్వనేరకున్న బాధింపక వారి నభివృద్ధిఁ జెందఁజేయఁ బ్రయత్నించి పాటుఁబడినవాడును, యేకపక్షి ప్రతులును, భగవంతుని నిరంతరమును ధ్యానించు చున్న వారును, యెల్లపుడును భక్తియుక్తులై శివపూజఁ జేసినవారును, భాగవతము, స్కాందము, వారాహము ఈ మొదలుగాఁగల పురాణములను పారాయణము చేసినవారును విన్నవారును, జీవహింస చేయక సకల జతువులనుఁ దమవంటివేసి భావించి దయాళువులై యుండినవారును, సదా పరోపకారినితనులై ప్రవర్తించినవారును,

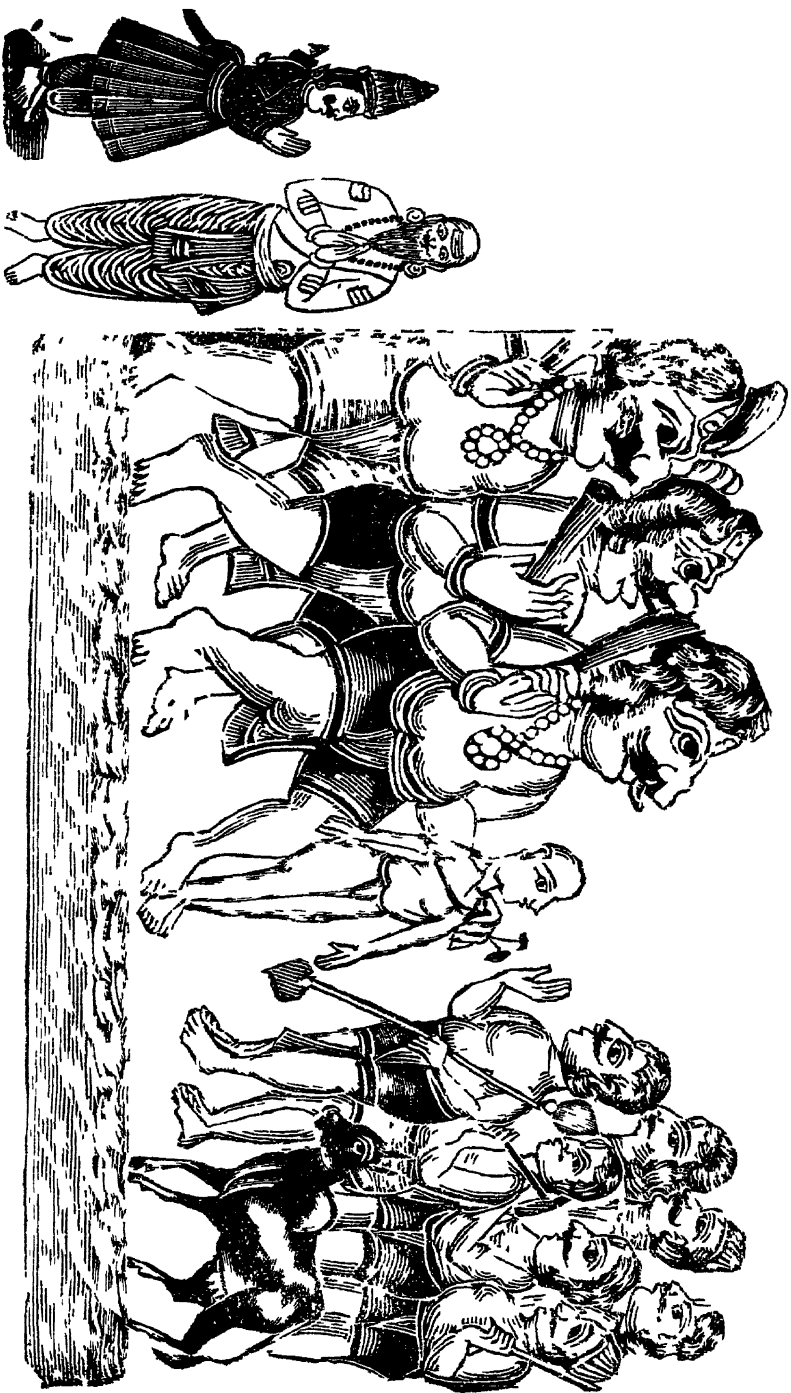
కొల్లాపురము, కుంభకోణము, కృష్ణకాళి, చిదంబరము, వారాణసి, గోకర్ణము, కుంచి, కాళహస్తి, పేకటాచలము, శ్రీశైలము, నహుబిలము, వరాహక్షేత్రము, శ్రీరంగము, రామేశ్వరము, నరుణాచలము, వేదాద్రి, జనార్దనము, వైద్యనాథము, మధుర, జంబుకేశ్వరము, మధ్యాంజనము మొదలైన మహాపుణ్యస్థలములకుఁబోయి పేల్చుల దర్శించి సేవించి కృతార్థులైన నెఱుఁగులును, గంగ, యమున, గోదావరి, కృష్ణ, పినాకినీ, వైఘ్ర, కావేరి, తామ్రపర్ణి, మొదలగు పావననదీ జలంబుల మహోదయము, నుత్తరాయన, దక్షిణాయనములు, సాక్రాంతములు, సూర్యోపరాగ, చంద్రోపరాగములు, నీ మొదలగు కాలంబులయందు స్నానము గావించి పేదలకును బ్రాహ్మణులకును దానధర్మము లొనరించినవారును, యేజంతునైనను మంటలలోఁ జిక్కుకొని తప్పించుకొనఁ జాలక ప్రాణభీతిచే పరితపించు సమయంబున రక్షించినవారును, యేప్రాణి నైనను జంపఁబూనినపు డట్టి వారికి రొక్కమిచ్చిగాని మఱియే యుపాయము వలనఁగాని ప్రాణములు కాపాడినవారును, పాములవాఁడు పాములనుఁబట్టి వాని స్వేచ్ఛా విహరింబునకును శృప్తికిని భంగముఁ గల్గించి కష్టపెట్టుచున్నపు డతనికి ధనమిచ్చి పాములచేత విడిపించినవారును, యెండ కాలములయందు చెఱుపులును గుంటలును వట్టిపోయి పశువులు నీరు దొరకక దాహమున కల్లాడు కాలంబునఁ ప్రీతిఁగలవారలై కుండలు బిందెలు మొదలగు పాత్రములతో బ్రావులనుండి నీరుఁజేడి పోసి యాపశువులు మొదలగువాని దాహముఁదీర్చి రక్షించినవారును, చిక్కువడి దారితప్పి య కాలములయందు దీనికి వచ్చిన బ్రాహ్మణులకు తగిన యుపచారములుజేసి శయ్యనిచ్చి వారిదైన్యమును పోగొట్టి నట్టినవారును, నొకరావిచెట్టును, నొక పేప చెట్టును, నొక మట్టిచెట్టును, పది చింతచెట్టును, మూడు మారోడుచెట్టును, నాలుగు మామిడిచెట్టును, నైదుశిరిక చెట్టును, మూడు వెలగ చెట్టును, నొక్కబావియుఁగల షోఁపులు బాటలమెంబడి నేర్పఱచి యెండ కాలములయందు చలిపందిరుఁబెట్టి దారిననుచు వారికి నీరొసంగి దాహముఁ దీర్చినవారును, నట్టిధర్మ పరులకు సహాయ

పడి తమకుఁగల ధనంబంతయు వెచ్చిపెట్టినవారును, శిథిలములైన దేవమండరములు, మంటపములు గోపురములు ప్రాకారములు. చక్కఁగాఁగట్టించి పునరుద్ధారణజేసిన వారును, ఇండ్లులేని వారి కిండ్లును, గుడ్డలు లేనివారికి గుడ్డలును, అన్నము లేనివారి కన్నము నొసఁగినవారును, గుడులు చక్కఁగాఁ గడిగించి ధూళిధూసరములు లేకుండఁజేయించి శ్రద్ధయుభక్తియుం గలిగి సర్వేశ్వరుని వారాధించినవారును, శంకరునికి దాసీలై నాట్యముఁ జేసినవారును, దేవునికి గొడుగులు పడిఁగెలు, వాహనములు చప్పరములు పేరులు భూషణములుఁ జేయించి యొసఁగినవారును, నంబరములర్పించిన వారును, గుళ్లయందుకాలముదప్పక దీపదూపనై వేద్య పూజాదులుజరుగుటకుం దగినయేర్పాటుఁ జేసినవారును, దేవునికి గొడుగులుబట్టియు తేరునీడ్చి యు వాహనములమోసియు సేవఁ గావించినవారును, గయ ప్రయాగ మొదలగు స్థలములయందు పితృలకు తీర్త్రశార్థములుచేసి తృప్తి నొందించినవారును, శరణుఁజొచ్చినవారిని భయంబుఁదీర్చి రక్షించిన వారును, నూలివస్త్రములు రోమములతో నేసినశాలువలు, నశిరిక కాయలు, జింకతోలు ఉప్పు, మంచము, మంచముమీఁదిపడక, యినుము, నూనె, మినుములు, బూడిద గుమ్మడికాయలు, చెఱుకుగడలు, సొమ్ముల, నెయ్యి, వండ్లు, బేల్లము, కీటితో నింపినచొంబులు, తాంబూలము, దాన, మేకలు, మొదలగువానిని దానముఁజేసిన ధన్యులును, యెల్లపుఁగును మోచుగువి సల్లలో నన్నముఁచెనుచు, సతిథులకునభాగ్యవంతులకునుమోచుగాకులలో నన్నముఁబెట్టుచుండినవారును పులివాతఁబడినగోవులను కాచినవారును, సత్యసంకల్పులై యుత్తములను గుర్తెఱిగి వారికి సకలోపచారములును సేయుచుండినవారును నై యన్న సత్పురుషులుకావున వీరు సకలసౌఖ్యముల ననుభవించుచున్నారు. అని మఱియుఁ గొన్నివిశేషములఁజెప్పి, మునినాథా ! యలదె యత్తరగోపురంబుల. ఆదిర్తలమైన ధవళకాంతులు విలసిల్ల కైలాసగిరికితె నొప్పుచున్నది మమిపుడుచటికిఁబొందమనెన, సానందంబుచిదని సమ్మతించెన, అంబ వాగచ్చటనుండి యత్తరద్వారంబున కాపురప్రభావంబువలన నిమిషకాలములలోఁచేరిరి. యచ్చట

ననేకులు దివ్యాభరణవస్త్రమాల్యాంగ రాగశోభితలైన సౌందర్యతులైన స్త్రీలు సంభోషించుచుచుండి మహాత్ముడైన సానందునిజూచి నమస్కరించి చాకిరిచీచి యతడి యంగనామణులెవరిని యామధర్మరాజు డిగిన నతఁ డిట్లనియె. నియోపారత్నములు మహాపతి

— యనుడు సానందుడు పుణ్యాంగల వివరించి చెప్పెట.

ప్రతలైవెలగి ప్రాణాంతకాలుబున తమతోంటిదేహంబు భూతలంబున విడనాడి దివ్యసుందర శరీరములుగైకొని వేలుపుల కర్పములైన పువ్వులును, గండములును, వస్త్రములును, సొమ్ములును, ధరించి మిక్కిలి కాంతిగలవారై తేజరిల్లుచు. పుష్పకవిమానములనెక్కి దేవతాంగనలు, గోడుగులుపట్టువారును, వింజామరులువిసరువారును, కోకిలవస్తువలఁ దెచ్చియిచ్చువారునైన సకల పంచారమునుగావింప మహావైభవంబును భవిష్యించుచుఁ దమపతీనతా మహాత్వమువలనను, పుణ్యంబువలనను, దమతమకతులనధోగతిఁ జెందకుండులాగుకాచి కొని యామహాగోపురంబుఁజొచ్చియిచటనుండు, మెడితోగట్టఁజేసిన యింద్రియందును, మిద్దెలుమేడలు మంబవములు మొదలగు వానియందన వారివారికిందగినచోటలఁ గాపురముసేయుచు, తామరలచేతను కలువలచేతను. మిగులనందముగా రాణించునవియు, జలకటులు తుమ్మెదలు మొదలగువాని ధ్వను లతిశయించినవియు, నిర్మలములైన తియ్యనినీరుచే నిండియుండునవియు, చంద్రకాంతపు రాళ్లచే మెట్లుగట్టబడి యన్నవియు, చుట్టున నానాజాతి ఫలవృక్షములును, పూవు పొదలును నాటి వృద్ధిచేయఁబడినవియు, నగు కొలంకులలో జలక్రీడలాడుచు, మెత్తని చిగురుటాకులు పువ్వులు పడకలుగాఁజేసి నానిపైఁ బెరివలించుచు, ఘుమఘుమ యని పూవుల వాసనలు నలుదిక్కులకుఁ బ్రసరించుచుండ చల్లనినీడలు గలిగించు దట్టపుకొమ్మలు గల పొన్న చెట్లు, పొగడి చెట్లు, సంపెఁ చెట్లు, తియ్యమామిడిచెట్లును, పోక చెట్లు, లెంఱాయ చెట్లు, మొదలగు నితరములైన చెట్లనుగల సానందులలో వివరించుచు, చిలుకలు, గోరువంకలు, కోకిలములు, నెమళ్లు, హంసలు, వాపురములు, నాదియగు పక్షులు పలుకు పలుకుల కానందించుచు, పూవు పొదలలో వినోదంబుగా శయనించుచుఁ

(౨౨-వ పుట) యముడు సానంహనుడు పుణ్యాంగనల వివరించి చెప్పట.

చలువ చప్పురంబులలోఁ గూర్చుండి యలసటఁ దీర్చుకొనుచు, గరుడ గంధర్వ సిద్ధ విద్యాధరు లాదిగాగల దేవతాజాతి యువతీ మణులతో విలాసంబుగా మాటలాడుచు, పిల్లన గ్రోవులు, వీణలు, మొదలైన వాని నాదంబులకు సొక్కుచు, నామోదించుచు, తమ ప్రాణవల్లభుల మదన క్రీడలవలనను, కౌగిలించుట వలనను, ముద్దు లిచ్చుటవలనను, మోవి యానించుటవలనను, రతియందు బంధనై పుణిఁ గనఁబడుచుటవలనను, మృచువులైన సరసభాషణంబుల వల ననుఁ గరగించుచు, నివ్విభుజున సెచ్చిత శాశ్వతభోగంబు లను భవింపుచుండుదు రనిన సంతసించి, యో యమునాభాతా ! యో పాశహస్తా ! వీరీ యేనుకృతంబులఁజేసిరో వినుపింపుమని యడిగిన శమనుఁడా యతిశిఖామణికి వారుచేసిన పుణ్యక్రియల నిట్లనిచెప్పం దొడంగె దేవా ! పతివ్రతల మహత్త్వంబు మీరెఱుంగనిది కాదై నను నన్నడిగితిరి కానఁజెప్పెదను, పురుషుండు మహాపాపియైన కతంబు న మద్భటులు వానినడచిపట్టి బంధించి తెచ్చుటకు యత్నించు తఱి నతనిభార్య తన పతివ్రతా మహత్త్వము వెల్లడియగునట్లు భర్త నుదహించు చితియందతనితో నన్నిజొచ్చిన యామె ప్రభావంబు నకు తదీయపతిని డాయనోడి భటుల పరుగిడివచ్చిన యా సాధ్వీ మణి పుణ్యంబు కతన దగవతు లిరువురును దివ్యవిమానాయాధులై యిచ్చటికిఁ జనుదెంతు రామెనుకృతంబువలన భర్తయు సుకృతి వంతుఁడగు కావున పతిమృతిఁజెందినపుడు భార్య సహగమనంబుఁ జేయుటకన్నను నుత్తమంబగు ధర్మంబులేదని మీవంటివెద్దలు సెప్పుదురు. ఆలాగుసేయు పతివ్రతయొక్క భర్త పార్శ్వంబునఁ బడు నాలుగు తరంబులవారును, తండ్రివంక నేడు తరంబులవారును, పునీ తులై స్వర్గాదిభోగంబు లనుభవింతురు. అదియట్లుండ నిచ్చట నుండెడి మచ్చకంటుల సుకృత విశేషంబులఁజెప్పెద నాకర్ణిపుండు. భర్తమరణించినపుడు వేదననొందక సఖులును, బంధువులును, నితర పుంజు యముండు సానందునకు పుణ్యాంగనల సుకృతవిశేషంబులచెప్పుట జనంబులును, బిడ్డలును, దాఃఖించుచుండ వారినందరిని నూరాద్ధి శాంతచిత్తులఁజేసి ధైర్యముతో పతిపాదంబులు మనస్సున స్థిరముగా

నిలిపి ధ్యానముఁ జేయుచు నతనితోకూడి చితిపైఁబరుండి శరీరముగ్ని కర్పించిన వారును, కలనైనను పతిమాటకెదురాడక యతనికిఁ దృప్తి గాఢోజవనిడి యతఁడు భుజించిన పిమ్మట శేషించిన యన్నమును యేవవడక భుజించియు, పరపురుషులఁ దలయెత్తిమాడక యొరులపైఁ గోవగింపక భర్తకెదురాడక కలకొద్దిలో నిమ్మలను, బంధువులను, సతిధులను, సభ్యాగతులనుఁ, దృప్తిపఱచుచు, పతియిష్టంబుఁ దెలిసి నడుచుకొనుచు పనిలేక యిరుగు పొరుగిండ్లకు పోక లోకంబున నందఁ గునుఁ బాగడలాగునఁ బ్రవర్తించినవారును, అత్త మామలను మగ లను నన్నదమ్మలను, పెద్దలను, చిత్తము నొవ్వఁబలుకక సుగుణవత్తలై పతులకుప్రియంబులగు కార్యంబు లొనర్చుచు వారిని విలాస క్షీడా విశోదంబులఁ బరితృప్తి నొందించుచుఁ బ్రసిద్ధిపడసినవారును, ప్రతి దినంబును భర్తలకంటె ముందు మేల్కొని కాల్యకృత్యంబులు నెర వేర్చి వారు మేలుకొన్నంత భక్తివినయంబులెసంగ వారికిందగిన సేవ లొనరించి సంతోషింపఁ జేయుచున్నవారును, పతులు కరదేశంబు లకుఁబోయినపు డలంకారములుమాని నిండుగా భుజింపక భూమిపై శయనించుచు కాలముఁ గడుపుచుండి వారువచ్చినపుడు యెదురేగి తోడితెచ్చి పదములు గడిగి సేదఁదేటునటుల పానీయం భాసగి యుపచారంబులు నడిపి విశ్రమింపఁజేసి వేగంబుగా మేలఁబున పదార్థంబులుపండి, మజ్జనమన కుష్ణోదకములు సిద్ధపఱచి స్నానమునై సంత ధాతవస్త్రంబులుతెచ్చి కట్టనిచ్చి యుపచారయుక్తంబుగా భుజిం పఁజేసి పడకనమర్చి వారుశయనించినంత దానుకీఘ్రంబుగా భుజించి యలంకరించుకొని చనుదెంచి పతులపాదంబు లూరువులపైఁ జేర్చి యెత్తుచు వాఁడప్రియంబునకు పాత్రులగునట్లు వర్తించి క్షీడావిశేషం బులఁదేల్చి సంతోషింపఁ జేయుచున్నవారును, పతులు సంతోష పడిన తామును సంతసించి పతులు దుఃఖపడిన తామును దుఃఖ పడుచుఁ బతుల కష్టసుఖములు తమవిగా భావించియు, తన భర్త లకు మిత్రులైన వాఁడెడల విక్కిలి మహ్యదయు, శత్రులయందు తిరస్కారబుద్ధియు గలిగియు, భర్తలఁచరించు వ్రతంబులు భక్తితో తామును నాచరించియు, వల్లభుల యాజ్ఞలకుబద్ధులై వారు తమపై

కోపించినపు డనూయఁజెందకి నలిగినపుడు మదిఁగరగించి యభిముఖ
మనస్కులఁజేయుచు వారిపాదంబుల కడఁ బరుండుచు, నంటువడి
నపుడు నాలుగవవాడు స్నానముఁజేసి మంచివస్త్రములు ధరించి కిల
కంబుదిద్ది తొలుత వల్లభులఁజూచికాని యచ్యులఁ గనకయు, విభుల
యితరకాంతల మీఁద మరులొంది యున్నప్పుడు పారితం దనూయఁ
జెంది వల్లెత్తుమాటయైన వెగటుఁగాఁబలుకక సత్ప్రవర్తనఁ గలిగి
యున్నవారును, సరస్వతీ వ్రతము, లక్ష్మీ వ్రతము, గౌరీ వ్రతము,
చారుమతి వ్రతము, విశ్వాది సువ్రతములను నిష్ఠాభక్తియుతులై
యుండునట్టి భక్తులును, బ్రాహ్మణ సదుపాధున నుత్తమై నీ భువ
భోజి కలదిని నీ యను శివాలయ విష్ణ్వాలయ సూర్యులయొస పక్కి
కడిగి తోరణంబులుగట్టి ముగ్గులు బెట్టియు పూజకు పుష్పంబులు
దెచ్చి యిచ్చియు సేవఁగావించినవారును, మఱియు దేవార్చనకు
గందము దీసియిచ్చి మంగళహారతులమర్చి పాటలుపాడి భక్తిమీఱ
ప్రదక్షిణ నమస్కారంబు లర్పించుచున్నవారునునై యున్న నారీ
రత్నంబులని మఱియుం బెక్కువిశేషంబులు సెప్పి యటనుండి కదలి
రత్నముల కారతులచే దిక్కులు వెలిగించునదియు నాకాశంబు నంటు
నంతటి పొడవుగలదియు మిక్కిలి యలంకారమైనదియునగు తూరుపు
గోపురము వద్దకుం బోవుదమారమ్మనిశమనుం డమ్ముసిందోడ్కొని చని
యచట విహరించుచుండెడి పుణ్యపురుషులంజూపి మహాత్మా ! వీరలు
మిక్కిలియోగ్యులు జ్ఞానముఁగలవారు వీరు మరణకాలంబున సకల
మయిన వాంఛలును వీడి నిర్మలమును నిశ్చలమును నగు మనస్సులు
గలవారలై బాధంబుల విముక్తిఁజెంది కారణశరీరంబును విసర్జించి
దేవత్వంబునొంది పావనదేహులై వజ్రవైడూర్య మాణిక్య పద్మ
రాగాది మణులచే శోభాయమానమై యొప్పు హారములును, కిరీట
ములును, కడియములును, కుండలములును, భుజకీర్తులును, ఉంగరము
లును మొదలుగాగల సమస్తసూక్ష్మణ్యములును ధరించి వెలలేని పట్టు
వస్త్రాబులుగట్టి కుంకుమపువ్వు, నల్లెరులు, పునుగు, జవ్వాజి, పన్నీరు,
మొదలగు వాసనవస్తువులు మిళిలిముఁచేయఁబడిన గందంబు శరీరం
బుల నుండుకొని గుమగుమ తావులు గ్రుమ్మరింప దేహకాంతులు

నలుగడలఁబర్వ మిక్కిలి సంతోషముతో దేవతల వాద్యముల శబ్దంబు మిన్నముట్టుచుండ గొప్ప మాణిక్యములఁదాపిన యందమగు విమానంబులపై నెక్కి ఆకాశ మార్గంబున నిచ్చటికి వచ్చెడివేళ నాగ కాంతలును, గంధర్వభాసినులును, యక్ష యువతులును, చారణ రమణీమణులును, కిన్నర సుందరాంగులును, వారి కెదురేగి పరిచర్యలు చేయుచుండ, యా యువచారక్రియలకు మిగుల నానందంబుఁజెంది నాచేత సత్కృతులై యా మహాగోపురంబుఁజూచి యిచ్చోట మర కత మణులు మెట్లుగాఁగలవియు, యింద్రనీలముల స్తంభములు గలవి యు, ముత్యముల తోరణములు కట్టఁబడియుండునవియు, చల్లని గాలి పీచునటుల వజ్రములతో వెడల్పుగా నిర్మించియుండు కిటికీలు గలవియు, చిత్రవిచిత్రములైన రతనపు బొమ్మలచే నొప్పుచుండు నవియు, చంద్రకాంతపు రాలతోఁగట్టిన యఱుఁగులుగలవియు, తామరలచేతను, జలపక్షులచేతను, శోభిల్లుచుండు బంగారుమెట్లు గల తియ్యనీరు నిండియుండు కొలఁకుల చెంతఁగలవియు, పార్శ్వంబుల నానాజాతి ఖండ చెట్లును, పూలచెట్లును గలిగి మిక్కిలి చల్లదన ముతో నొప్పునవియు, నగు మేడలయందువసించి దేవతా వేష్యలతోఁ గూడి విమానంబులెక్కి విహరించుచు, సమస్త విధముల నిచ్చా భోగంబు లనుభవింపుచు, శాశ్వతానంద మగుటలై యొప్పు చుండెదరు. అని చెప్పిన నానందమాని సంతోషమును రాశ్చర్య మును జెందినవాడై. దండధరా! వీరేయేపుణ్యంబుఁజేసిరి వివరించి చెప్పుమని యడిగిన మార్తాండుని పుత్తుం డిట్లని చెప్పందొంగె.

❧ కనుకండు సానందునితో పుణ్యపురుషుల నుకృతివిశేషంబులఁ జెప్పుట ❧
 స్వామీ! వీరిపుణ్య విశేషంబులువినుచు. అరణోదయంబున నిదుర లేచి శివనామ నామస్తరణంబును, విష్ణునామ స్తరణంబునుఁజేసి, శివభక్తులను, విష్ణుభక్తులను దలంచి, పుణ్యతీర్థంబులను, కాశి మొదలగు పుణ్యస్థలములను, పుణ్యగిరులను, నుతించి సూర్యుఁడాదిగాఁ గల నవగ్రహముల ఛాయించి, సత్పురుషులను పతివ్రతలను కొని యాడి సూర్యుఁ డుదయింపఁగానే దంతభావ స్నానాదికములు దీర్చి తమతమకు యోగ్యంబులైన సత్యకర్మంబులు తప్పక నెరవేర్చి

యతిధులకును, నభ్యాగతులకునన్న దానధర్మంబు లొనర్చుచు, ధర్మ, పరులై యుండినవారు కొందఱును, మాఘమాసము, కార్తీక మాసము, పర్వతిధులు, గ్రహణకాలములు మొదలగు సమయముల యందు తప్పక భక్తియుక్తులై స్నానమాచరించి భగవన్నామస్తరణఁ జేసి పేదలకును, సాధులకును ధానధర్మములు చేయుచుండినవారు కొందఱును, మనుష్యుఁడు భోజనముఁ జేయఁదగిన ముప్పదిరెండుకబళములలో చంద్రునికళవృద్ధిక్షయము లనసరించి శుక్లపక్షమున ప్రతిపత్తుమొదలుకొని యొక్కొక్క కబళము నెక్కువఁ జేయుచు, కృష్ణపక్షమున పాడ్యమి మొదలొక్కొక్క కబళమును తగ్గించి యమావాస్య నాటికొక కబళముభుజించుచుండు చాంద్రదాయన మనెడి వ్రతమునాచరించియు భూప్రదక్షిణముఁ జేసియు సకలపాపములవలన విడువఁబడినవారును, ఉపవాస వ్రతములొనరించి దేవతలనారాధించియు, వృద్ధులగు తల్లిదండ్రులకు సకలోపచారములును గావించుచు వారిచే దీపెనలందుచుండినవారును, సత్యముఁదప్పక స్త్రీలకులొబడి చెడుకార్యములుసేయక భగవద్భక్తిపరులై పేదలనాదరించుచు న్యాయమునందు దృష్టినిలిపి మంచినడవడికతో కాలమును కడపినవారును, గంగ, యమున, బ్రహ్మపుత్ర, గోదావరి, కృష్ణ, పినాకీనీ, ప్రయాగ, వైఘ, కావేరి, తామ్రపర్ణి, మొదలైన నదులయందును, సముద్రజలంబులయందును, పుణ్య తీర్థము, గ్రహణములు, మొదలగుకాలములయందు స్నానముఁజేసి దేవపితృతర్పణ బ్రహ్మయజ్ఞము లొనరించినవారును, యెల్లపుడును యేకాదశి, కృష్ణాష్టమి వ్రతంబులును, శివప్రీతికరంబులగు సోమవాసరవ్రతంబును నియతఁదప్పకయాచరించి శివకేశవులను, పెద్దలను బూజించుచుండినవారును, మజ్జియు, నియతఁదప్పక, సూర్య నమస్కారములుచేసినవారును, శివునిగుడికిని, విష్ణువుగుడికినిఁబోయి ప్రదక్షిణములుచేసి వందనము లర్పించుచుండినవారును, నవగ్రహ, జపంబులుచేసి దాసంబులిచ్చినవారును, నశ్వత్థవృక్షమానకుఁ బ్రదక్షిణములుచేసి బ్రాహ్మణులకు, శోడశ మహాదాసంబులు చేసినవారును, హరిహరుల కంకితముగా కృతులురచియించి యర్పించి కృతార్థులైనవారును, పరులను మంచిపనులుచేయులాగు పురికొల్పి తామును

ధర్మపరులై తామెరులకు చేసినదానముగాని, మేలుగాని యితరులతో చెప్పక పరమేశ్వరార్పణముగా నెంచినవారును, దేవకార్యములయందును, పితృకార్యములయందును, తమయింటజేసిన పదార్థములను లభ్యులకిడక, తక్కిన దినములయందు జేసిన పిండిపంటలు మొదలగు షడార్థములను యోగ్యులకుఁ బెట్టి కాని భుజింపనివారును, అలక్షములుగట్టియదు. రామాయణము, శివపురాణము మొదలగునవి స్వహస్తమున వ్రాసి బ్రాహ్మణుల కుచితముగా నర్పించినవారును, కశీయములు, నుంగరములు హారములు, పట్టువస్త్రములు, శాలువలు గొడుగులు, బాగాలు, విభోజిష్టములు పెద్దల కొని గొనుటయు, పట్టిననోపియి. వైష్ణవోద్యోగమునందు క్రతువుగా నుద్భావనముఁ జేసినవారును, విఘ్నేశ్వర, సరస్వతీ, లక్ష్మీ, గౌరీ, మహామంత్రింబులును, నారాయణమంత్రి పంచాక్షరీ మంత్రింబులును, శ్రద్ధాభక్తులుగలిగి జపముఁజేసి క్షీరతర్పణ, హవామాదికములకు విఘ్నము నిర్వర్తించిన ధన్యులును, కుతపకాలమనగా మధ్యాహ్నము పదునేనుగడియలకు మీఁద కొంతసేపు వాకిటనిలిచి యతిధులెవరైన వచ్చెదరాయని కాచియుండి యెవరేని వచ్చినవారికి ప్రదక్షిణ నమస్కారము లాచరించి తోడ్కొనిపోయి పదంబులుగడిగి తనపంజ్ఞీనిఁ గూర్చుండఁ బెట్టుకొని కలిగినంతవట్టుఁ దృప్తిగాఁబెట్టించి తామును గుడుచుచుండినవా పరకాంతలను, తల్లులవలెను, తోడఁబుట్టువులవలెను భావించుచు, బరులకలిమికి నైఁవలేక వారికిఁచెఱువుఁ గలిగించుటమాని, తమకుఁ గలిగినంత వరకుఁ దృప్తి గలిగి, యత్యాశ విడిచి, యున్నంతలో పరుల కుపకార మొనరించుచు సదాసంతోషముతోనుండినవారును, నైన మహాపుణ్యధనులు. వీరుచేసిన మహాసత్కార్యంబులింక నెన్నియో, అపు, వీరవృత్తాంత బిట్టినియని చెప్పి యముఁడు వెండియునిట్లనియె మునీంద్రా ! మీరు కోరినలాగుం

❧ యమధర్మమును సావంతుని పాపాత్ములకుఁ బోటుఁ జాడరాదని చెప్పట. ❧

నాపట్టణమునందుఁగల నాలుగుదిక్కుల గోపురములో, తూర్పు, పడమర, యుత్తరములయందలి గోపురములును, నందందుఁగల విశేషంబులును, నందందునుండు పుణ్యపురుషులను, పతివ్రతలకుఁ జూచితివి

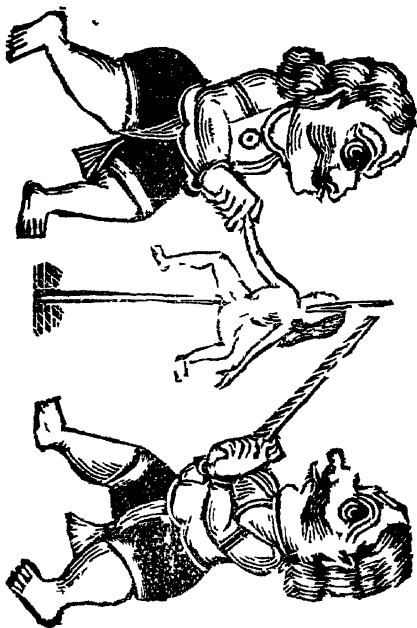
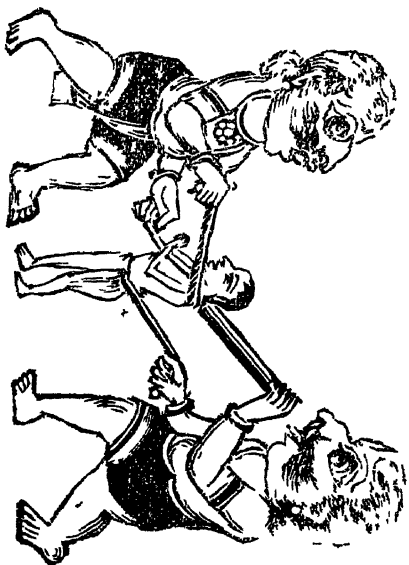
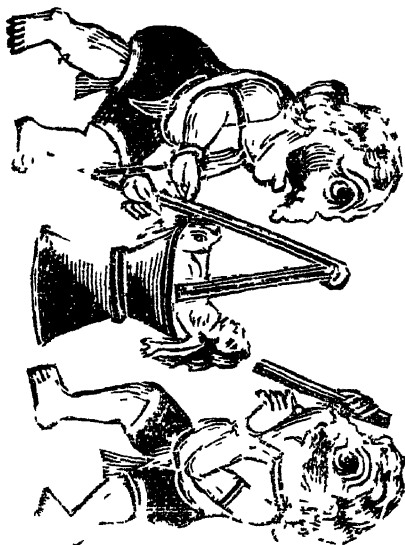
గదా ! యింక దక్షిణ గోపురంబు కొదువయున్నది. కాని యది
మీవంటివారు చూడఁదగినదికాదు, అందు మహాపాపము లొనరిం
చుటవలన నాచేశిక్షితులై నానాబాధలు ననుభవించు వారుండెదరు.
అట్టిఖలుల మీవంటి పాపన స్వరూపులు చూడరాదు, కాన మన
మింక మరలుదము, ఆస్థలము మిక్కిలి భయంకరమైనదియు, చొచ్చి
పోవుటకు కష్టతరమైనదియు, మహా దుఃఖకరమైనదియు, చూచి
సహింపరానిదియు, మనస్సున కసహ్యముఁగా నుండుటయు, చూచు
టకుఁగాని, వినుటకుఁగాని, యర్హము గానిదియనై, బ్రహ్మహత్య,
స్త్రీహత్య, శిశుహత్య, భ్రూణహత్య, గోహత్య, మిత్రద్రోహము,
చేసిన మేలు మఱచి యపకారము చేయుట, వేదనిందచేయుట హా
హరాది దేవతలను దూషించుట, వేశ్యాగమనము, పరకాంతాగ
మనము, కల్లుద్రాగుట, జాదమాడుట, స్వామి ద్రోహముఁజేయుట
యీ మొదలుగాఁగల చెప్పరాని, చూడరాని, తలవరాని, ఘోర
పాపములు చేసిన దుర్మార్గులచ్చట, నానాబాధలు పడుచుండుదురు.
అట్టివారియొద్దకు మిమ్ముఁడొకొని పోవుట నాకుయు క్రమని తోచ
కున్నది. సంయమింద్రా ! మీరింక మరలిపోవుట కనుమతించుట
మంచిదియని చెప్పిన సానందుం డలఁటి నవ్వునగి యోడబడధరా !
మంచిమాటలు చెప్పితివి. ఇందుకు నేను వెఱచువాఁడఁగాను, నాకు
సుఖమును దుఃఖమును సమానమైనవి. లోకంబున నెవ్వఁడు మంచి
చెడుగులు రెంటిని సరిగానెంచక, సుఖము కలిగినపుడు సంతోషించి
కష్టము వచ్చినపుడు పరితాపము పొందునో, యతఁడు నీతిలేనివాఁడు,
అట్టివాఁడు తప్పక నరకమునకుఁ బాత్రుఁడగును, మాఁబోటివారు
సర్వసమత్వమును పాటింపవలయును, ఇదియే సత్పురుష లక్షణము,
నన్ను లేనిపోని యడ్డుమాటలుచెప్పి, వెఱపింపకుము నేను తొలుత
నేమి సంకల్పించితినో, యా కార్యమును పూర్ణముచేయక విడుచు
వాఁడును కాను, యెవఁడు పూనినపనిని కడముట్టింపక నడుమ విడు
చునో, యట్టివాఁడు తెలివిలేనివాఁడను, యత్నించిన కార్యఫలముఁ
జెందలేనివాఁడును, నగునని పెద్దలు చెప్పుదురు. కావున నోధర్మ
స్వరూపా ! నాయత్నమున కాటంకముఁ గలిగించుటవలన బ్రయో

జనములేదు. విఘ్నములు చెప్పక యాదక్షిణ గోపురమునకుఁ బ్రయాణము సాగింపుము. నేనదియునుఁ జూచి తలంచిన పనిని పూర్ణముగా నిర్వహించిన వాడనయ్యెదను ఆగోపురమునుఁ గూడఁజూడవలయునని నాహృదయము నన్నుఁ ద్వర బెట్టుచున్నది. ఆలస్యము చేయకుమని చెప్పెను. ఇట్లు సానందుఁడు పట్టువీడకుండుట తనలో యోచించి, నారదుని మాటలు తలంచి, యింకేమి నేయవచ్చు నిన్నునివరూఁడు పట్టువీడకున్న వాడు యెట్లును నీతఁ డచటికిఁ బోక మానఁడు నేనొకవేళ నింకను నొత్తిచెప్పి, యేదే నిఘ్నములు గలిగించినేని తటాలున కోపముఁజెంది శపించిన పక్షమున నేమి గతి. కావున నేమైననయ్యె నితని యిష్టానుసారముగాఁ బ్రవర్తించుటయే మంచిది. యని నిశ్చయించి ఋషినుండల మండలం డగు సానందునిఁజూచి మిక్కిలి వినయముతో నిట్లనియె దేనా! నేను చెప్పిన మాటలను తప్పుగాఁ దలంపకుండు. నేనిటులఁబలుకుటకు రెండుకారణములు గలవు. తటాలున మిమ్మచటికిఁ దోడ్కొని పోయిన నచ్చోట జరుగుచుండు దుఃఖకరమైన కృత్యములుచూచి మీరేమి కోపగింతురోయను సందేహము పొడముట మొదటి కారణము, చూడరాని యాపాపస్థలమునుఁ జూచుటవలన తమకేదేని కీడు సంభవించునోయని షోచుట రెండవకారణము పైరెండు విధములను దలంచి యచటికి పోవుట యోగ్యము కాదంటిని. కానిమతి యొండభిప్రాయముతో చెప్పిన వాడనుకాను మన్నింపుఁడ. చెప్పవలసిన మాటఁజెప్పితి. మీకుసమ్మతమేని పోవుదమనియెను. సానందుఁ డతఁడమాటలయం దించుకయైన నాదరమునుంచక తనయత్నము ప్రకారము జరుపఁదలంచి, కృతాంతా! ఇక మారుమాటఁ బలుకక యానోటికిం బ్రయాణమగుము. నీవు చెప్పిన కారణములు రెంటి షోడను నాకు సంబధములేదు. నేను భయమొందుటగాని కీడు నొందుటగాని, కోపము వహించుటగాని కలుగదు, కైలాసపతియగు శంభుఁ డన్నిటికిని కర్తయైయున్నవాఁడు. అతని సమ్మి భజించువారికి, యే దెఱుపును గలుగదు, భయము శివభక్తులకు కలుగనే కలుగదు. వారికి కోపమునుమాట కలలోనైననులేదు. వారు సర్వసములు,

(౮౧-వ పుట.) సానందుడు నరకములను నరకవాసులను చూచుట.

నేనును పరమేశ్వరుని నమ్మినవాడను దేవదేవుండగు వామదేవుని కరుణవలన నాకన్నియు శుభములే యగును పోవుదముపద. యని పలునంబయ్యెను. అంత మున్ను వెంట వచ్చుచుండిన వారందఱును వెంటవచ్చుచుండ శమనుడు దారిజాపగా వెడలి యినుముతో దృఢముగాఁ గట్టబడియున్న భయంకరమైన దక్షిణగోపురము వద్దికిఁ జొరిగిన వాడాయెను. అంత శమనుని యుత్తరపు ప్రకార మచ్చటఁ

— ❧ — సానండుడు నరకమును, నరకవాసులను చూచుట. ❧ —

గాచియున్న భటులారాగోపురద్వారమును బంధించియున్న తలుపులను, భారనఁదెలిచిరి. భయంకరులగు కాలకింకరుల యరపులును, పాపాత్ముల హాహాకారంబులతోఁ గూడిన రోదనధ్వనులును మిన్నముట్టులాగున నుండు ఘోషయచ్చటికి వినవచ్చుచుండెను అపుడంతకుండు మునివరునింజూచి అయ్యా! మీరీఘోరంబగు స్థలముఁ జొరనెంచుట నాకాశ్చర్యముగా యున్నది. యనిన సానండుడు పదములు తొట్టుపడ పాపుల యార్తనాదమునకు మనసు సంఘటింప పినాక హస్తాని నాత్మగతంబున సంస్కరింపుచుం గొంతదూరంబరిగి నంత నా భాస్వంత పుత్తుఁడు, మునిశ్రేష్ఠా! యిచ్చటి వారిస్థితి నెప్పెద వినుండని యిట్లనియె. యీగోపుర ప్రదేశము యినుప ప్రాకారముతోఁ గూడినదియు, నయోమయంబుననై యుండునని మీకు మున్నే చెప్పియుంటినిగాదా! దీని వెడలుపు నాలుగులక్షల యామడల దూరమును, నంతియ వెడల్పునుఁ గలిగియున్నది. యిందు, రౌరవముమొదలగు మహా భయంకర నరక ప్రదేశములు లెక్కకు మిక్కిలిగా యున్నవి, భూలోకంబున దుష్టచిత్తులైన మానవులు మహాపాతకములు, నుపపాతకములుచు, చేసి కడపట ననగా ప్రాణావసాన కాలంబున, కర్మశరీరంబులు విడిచి, ప్రేతదేహంబులు ధరించి, యంతట, నవియుఁగూడ వదలిపెట్టి యాతనాదేహంబులు గైకొని, నామొక్కకింకరులు తోడుకొని వచ్చునపుడు, మార్గంబునఁ బెట్టునానా బాధలు ననుభవించుచు వచ్చివచ్చి దాకడ్డముగా నుండునదియు, కరఁగినయుక్కునీరు దగదగమండుచు పాటుచుండునదియు వెడల్పు గలిగి చూచుటకు భయంకరముగా నుండుపదియునగు, 'వైతరణి,

యను పేరుగల మహానదిని దాటజాలక నల్లాడుచు కింకరులు బల
 సంఘముగాఁబట్టి యందుఁద్రోసిన, నార్పుచుఁ బెడబొట్టులుబెట్టి
 యేడ్చుచు, నానదియందుఁ బడి మునుగుచుం, దేలుచు, నీడుచు,
 మిక్కిలి కష్టపడు చుండఁ, గొంతకాలమునకు నాయుత్తరపునుఁ
 గైకొన్నవారై, మాతలు వారల వెలికి నీడ్చి యిచ్చటికిం దెచ్చి
 యిచ్చోటనుండు, సేనాధిపతులును, కావలి కాండ్రును, మొన
 గొండ్రునుఁగూడి వారల బెట్టుబాధలు చెప్పుటకును, చూచుటకును,
 తలంచుటకును, సాధ్యముగానిదై యుండును. సకల జంతుకోటు
 లను, నాభటులవలన నిట్టికష్టములు నిరంతరము ననుభవించుచుండు
 దురు. తాపస్తోత్రమా ! ఇచ్చోటనుండు విశేషంబిదియే ! అని యమ
 ధర్మరాజు సానందునకు నరక విశేషములు వివరించి చెప్పుచుండ,
 తమ దొరయగు కృతాంతుఁడును, తపోనిధియగు సానందమునియుం,
 దనుచేయు కార్యములఁజూడ వచ్చుచున్నారని యెఱింగి వారిముందు
 తమతమ కేర్పును, కార్యములయందు తమకుగల శ్రద్ధయుం గనపర
 చి వారిచే మన్ననఁ బొందవలయునని యుద్దేశించి యమభటులు
 భయంకరముగా పాపాత్ములపైఁగవిసి, కొందఱిని పడములకు పగ్గములు
 నట్టి అసిఫలత్రవనమను కత్తుల యాకులగుల చెట్లయొక్క నేల జీరా
 దుకొమ్మల నడుమనుగడి దేహము తెగి చీలి మాంసమును నెత్తురును
 వెడలివచ్చులాగున, నివలి కావలికి లాగువారును, కొందఱిని కాలిన
 బండలమీఁదఁ బడవైచి కాళ్లుపట్టుకొని వస్త్రములవలె యుగుకు
 వారుచు, కొందఱిని గుదియలుపట్టి యముకలు పొడిపొడియై చెదిరి
 పోవులాగునఁ మోదెడివాగును, కడునుగల బాడిసలుగొని కొందఱిని
 చెక్కికాచిన వారసములు చెల్లయందుచు, ముక్కులయందునుఁ
 జొనిపి బాధించువారును, కొందఱి నినుపరోళ్లతోఁబెట్టి నలియునట్లు
 బటువులైన యుక్కురోకళ్లతో పొడుచువారుచు, కొందఱిని గానుగ
 లఱఁజొనిపి దేహములు ముద్దుగు తెఱఁగునఁ ద్రిప్పివారును,
 కొందఱికి సానందదీనిన కత్తులతో నాలుకలు గోయువారును, కలుకు
 టం-ములతో కొందఱి తనువులను కోయువారును, కొందఱిమెడ
 లకుఁ గాలిన గాలములనుఁ దగిలించి వ్రేలఁగట్టి చర్మంబు లొలుచు

వారును, పొడవైన యుక్కుకొట్టులమీఁదఁ గొందఱింబట్టి దిగవేయు వారును, కొందఱి కండ్లు గోరు గోలలతోఁ దీసివైచి యుప్పును, కారమును, మెత్తువారును, గనగనముండెడి యుక్కు కంబములకుఁ గొందఱి నంటఁగట్టువారును, కొందఱిని బెబ్బులులవాతఁ బడవైచు వారును, కొందఱిని సర్పములచేతను, తేళ్లచేతను, గజపిఁచు వారును, కొందఱిని మదిచిన యేనుఁగులచేఁ ద్రొక్కించు వారును, కొందఱిని చీకటి కూపములలో పడవేయువారును, కొందఱి నినుప ముక్కుల కాకులచేతఁబొడిపించియు, కొందఱిని గండు కణదురీగలచేఁ గుట్టించియు, చెడు పిశాచములచే కొందఱి నెత్తురునుఁ ద్రావించియు, నలచువారునునై నానాబాధలు బెట్టుటయు, నాశోతలకును, నావ్రేటులకును, యాహూతు కును, కాలకింకరులు పెట్టుచున్న యి తర కష్టములకును నోర్వఁజాలక యీ పాపాత్ములయ్యో! కుయ్యో! మొట్టోయని మొత్తుకొని మిక్కిలి దీనాలాపంబుల యమభటుల మన్నింపుఁడని ప్రార్థించుచు తాము భూలోకంబునఁజేసిన పాపకృత్తి ములను దలంచుకొని పశ్చాత్తాపంబున, పార్వతీ పతియైన శూలిని ధ్యాసంపమైతిమి, దేవతలఁ బూజింపమైతిమి, పంచాక్షరి మొదలగు మహామంత్రములు జపింపమైతిమి, సర్వేశ్వరుని సేవింపమైతిమి, శివపురాణమును, శివకథలును, విష్ణుపురాణమును, విష్ణుకథలును, జనువమైతిమి, వినమైతిమి, శివకేశవుల యాలయంబులకుఁ జోయి యొక్కనాడైనను భక్తితో మ్రొక్కమైతిమి, విభూతినలంది రుద్రాక్షదండలు ధరించి గౌరిదేవిని దర్శించి శంకరు నారాధింప మైతిమి, కటకటా! మత్తులమై యొకటేనియు మంచి కార్యమునుఁ జేసిన వారిము కామైతిమి, మనకపుడు నేటి యమబాధలు తోచవయ్యెను. యెవరైనఁ దెలిసినపెద్దలు మంచిదాంజూపిన, వారిని తిట్టి వెక్కిరించి తిమి. తత్ఫల మిపు డనుభవించుచున్నారము. మనలఁ దయఁ, స రక్షించు పుణ్యాత్ము లిచ్చట నెవ్వరున్నారు? ఉండిను మహా శివ ము లొనరించిన మనపై నెవరికేనియు నేల దయగలుగును? ఈబాధ లెంతకాల మనుభవించవలయునోకదా! మనకా కాలంబున ట్టి దర్శియేల బుట్టవలెను? శివకథలు విననొల్లని వారి చెవులలో

యెట్లుగా కాలిన నారసములఁ జొప్పించుచున్నారు. భక్తియుక్తులై దాసధర్మములు సేయని వారి చేతులు తునుకలు తునుకలుగాఁ దెగఁ గొట్టుచున్నారు. పుణ్యస్థలములుకుఁ జోవ నిష్టపడకుండినవారి కాళ్లు అంపములతోఁ గోయుచున్నారు. మున్ను భగవంతుని భ్యానించి యుతించుట విడిచి సాధువులను పెద్దలను దూఱిన వారి నాలుకలు వాడి కత్తులతోఁ గోయుచున్నారు. మఱియు నేయే పాతకము నొన రించిరో యందునకుం దగిన శిక్ష వారివారికిం గావించుచున్నారు. మన మిప్పుడు దుఃఖించుచుండిన నేమి ప్రయోజనము గలదు ? అనుభవించకఁ దప్పనా ? యని యెండొరులు చెప్పుకొని వాపోవు చుండ యమదూతలు వారిమాట లాలించి యో కర్తచిత్తు లారా ! ఇల్లు గూలుచుండఁగా బావిఁ ద్రవ్వ నారంభించినలాగున మున్ను తెలివిలేక చేయరాని కార్యములు చేసి యనుభవము నకు వచ్చినపుడు చింతించిన ఫలమేమి ? చీ! చీ! నోళ్లుమూసు కొనుఁడు. అదిగో! మారాజుగారు వచ్చుచున్నారు వారు మీ ప్రలాపంబులు వినిరేని మిమ్మిత యజాగ్రతగా యుంచి యున్నం దుకు మమ్ము శిక్షించును. మీవలన మేమేలకష్టముల పాలుగావల యును? మీయందు మోమోటముగాని, కనికరముగాని మాకుగలుగ నేరదు. మిమ్మింకను నెక్కుడుగా బాధింతుముగాని విడువము, మీప్రసంగ మింతటితోఁ జాలింపుండని గద్దించి వారలఁ జాట్టుకొని పెరిబాబ్బలుబెట్టి యార్చుచు, పిడికెట్టి పోటులచేతను, వాడియగు బాణములు మొదలగు నాయుధములచేతను నొప్పించం దొడంగిరి. యప్పటి యమకింకరులు చేయు మహోపద్రవము వర్ణింప నలవి గాకుండెను. ఆబాధలకు తాళజాలక దీనులగు పాపులు సేయు రోద నధ్వనులు మిన్నుముట్టుచుండెను. తత్ప్రకారం బంతయుం జూచి నానందముని చంద్రుఁడు శమనునింజేరి యిట్లనియె నయ్యా ! యమ ధర్మగాజా! నీభటులు నిర్దయామతులై బాధపెట్టుటకు నైరింపలేక

—→ సానందుఁడు పాపాత్ముల బాధలచూచి యోర్వకాలక }
కృతాంకుని నాక్షేపించుట. }

ప్రార్థించి ప్రార్థించి యేడ్చుచుండెడి యాజీవులం జూచుచు, నిను

మంత్రై నఁ గనికరించి, యింకఁ జాలింపుండని వలుకకున్నాడవుగదా! ఆహా! నీహృదయం బెంత కఠినమైనదనవచ్చును? ఇంతిన్ని రుణునకు ధర్మరాజును పేరెటులగలిగెను? ఇదిధర్మ కార్యమా? శివశివా! యెంత ఘోరము యెంత ఘోరము. ఇట్టి కఠిన మానసుడవగుట వలననే నీకీ ప్రభుత్వ ముబ్బినది. ఈదొరతనము నీవంటివానికే తగునుగాని మఱియన్యులకు తగదు. నీచిత్త మయోమయంబైనదని నేనెఱుంగ నైతిని. నీవంటివానిని నేనెందునుఁ జూచినదిలేదు. ఈయకృత్యములు నీకుం దగినవిగానే యున్నవి ఇవి ధర్మ లక్షణములు కావు. దొరవగు నీవువచ్చియుండు నీవుచూడఁగనే నీకింకరులు చేయు విపరీత శిక్షలను జూడుము. యిహీ! యన్యాయ మన్యాయము. యిట్టి నీతి విహీనుడవగు నీ-హీ నింక భాషింపరాదు. బలీ! శమనా! నీ ధర్మ పరిపాలన ప్రకారముఁ దెలిసికొంటిని. డాంతదృఢమనస్కున కైనను నీ దీనులగు జీవుల మొరవినిన హృదయము కరఁగకుండునా? చాలుఁజాలు. పేరునకుందగిన గుణంబులు లేకున్నవి. యని తిరస్కరించిపలికెను. అతని మాటలకంతకుండునవ్వి, అయ్యా! శాంతము వహింపుడు. నేన ధర్మమునఁ బ్రవర్తింపలేదు. న్యాయముగానే చేయుచున్నాను, చేయుచుచున్నాను. ఇట్లు చేయుట నాకువిధి. వీరికి నేనువిధించిన శిక్షను నేనే వలదని చెప్పదగినా? వీరికినావలన విధింపఁబడిన శిక్షయుక్తము గానే యున్నది. గాని యధికముగాదు. వీరుచేసిన పాపము లనంత ములు. వీరిముఖముఁ జూచినవారికిం గూడ పాపము సిద్ధించును. అయ్యా! మీరు పెద్దలు సకలమగు మంచిచెడుఁగులుఁ దెలిసినవారు. శివుని వరమువలనఁ గలిగినవారు మఱియు మాకుగురువులు. మీరు మాయందేదైనను తప్పు గలిగినను, మేము చేయుపనుల యందే దేనియు, పొరబాటుండినను, మన్నించి చక్కఁజేయ ఎలసిన భారము మీయందున్నది. గాని, యిప్పుడు తాముసెలవిచ్చిన మాటలలో దేవర నుంచి పొరఁబడినట్లు తోచుచున్నది లేకున్న నన్నివ్విధంబునఁ జాలకఁజేసి వచియింపరు. దుర్వర్తనులగు యీ పాపకర్ములు బాధలకు పడఁజాలక మొరఁబెట్టుట నాలకించి దయాస్వరూపులగు మీకు మనసుకరఁగి యీలాగుచెప్పితిరి. కాని యన్వయముకాదని భావించెద.

నాయందును నాకార్యములయందును నించుకొనను, నక్రమము గలుగదు. మీగు బాగుగా యోచింపుడు. అని చెప్పెను. యముఁ డీప్రకారముగా ధైర్యముగాఁ జెప్పినమాటలువిని, యొక్కింతసేపు యోచించి తలయూచి సానందమాని యతనింగని వైవస్వతా! నీ వివ్విధంబున నాకు సమాధానముఁ జెప్పుచున్నాడవు. మంచిది. కాని ఆలాగేని వీరిలో యెవఁడెవఁ డేయేవాపకార్యము నొనరించెను? ఆపాపములకు నీవు వీరికెట్టి శిక్షలను విధించితివి? వివరింపును? అని యడిగెను. ఆలాగడిగినమునికి శమనుండిట్లని చెప్పదొడంగె. ఓముని కుల సార్వభౌమా! తమ యానతిచొప్పున నీ పాపాత్ములు చేసిన యక్రమములును, నధర్మములును నగు కార్యములను తమకు వివరముగాఁ దెలిపెదను. వినఁడని చెప్పదొడంగెను.

అని నూతుండు, సానందమునికిని, యమునకును నడిచిన సంభాషణ ప్రకారమును శౌనకుఁడు మొదలగు మునీశ్వరులకుం జెప్పిన వారు మిగుల సానందమును, నాశ్చర్యమునుఁ జెందిన వారలై, మహాత్మా! సానందుని ప్రభావంబును, నతని కార్యంబులును, నెంత వినినను తనివి గలుగుటలేదు యింతవరకును నతనిచరిత్రము కర్ణానందముగా వింటిమి. దయచేసి యటుపిమ్మట కాలుండుచెప్పిన విషయంబులును, సానందుని కార్యంబులును, వివరించి మమ్ము కృతార్థులఁ జేయుమని ప్రార్థించిరి.

గద్యము.

ఇది శ్రీమద్వేంకటేశ్వర వరప్రసాద లబ్ధ చతుర్విధ కవితా
విశారదుండగు, పురాణం - పిచ్చయ్యకవిచే రచియింపఁ
బడిన సానందోపాఖ్యాన వచనకావ్యమునందు

త్రితీయ ప్రకరణము.

సంపూర్ణము.

శ్రీ రస్తు.

సా నం దో పా ఖ్లా న ము.

వచనకావ్యము.

చ తు ర్థ ప్ర క రణ ము.

క. శ్రీ భవన ! భవన సర్థన !,
శోభాజిత పద్మమిత్ర ! ♦ శుభకిర ! వరదా
వైభవ పరిపూర్ణ ! ముకుం,
దా ! భానుత ! శేషశైల ♦ ధామ ! సుశీలా !.

దేవా ! అవధరింపుము.

శౌనకాది మహామునులకు, సూతుఁడు సానందుని చరిత్రంబు నిట్లని చెప్పవారంభించెను. ఓ ఋషివర్యులారా ! సానందునిం జూచి యమధర్మరాజు చెప్పిన సమాధానంబు వింటిరి గదా ! ఇంక నతఁ డతనికి పాపాత్ములు చేసిన దుష్కార్యంబులు తెలిపినరీతియు నటుపిమ్మట జరిగిన విశేషంబులుచుఁ జెప్పెదవినుండు. ఆలాగున నడిగిన ముచివగునకు, యమధర్మరా జట్లనియె స్వామీ ! ఇదిగో ! వీరిని వేరువేరుగాఁ జూపి చెప్పెద నాక్షిప్తుఁడు, వీఁడు కలలో యిట్లు సానందునకుఁ జూపుచు చేసిన కార్యములు చెప్పుట శక్యం నై నను, నొకమారుఁగూడ ఎన్నఁది ధ్యానింపఁగల మోక్ష వీఁడు శివదర్శనము చేయుట కొల్లక, శివాలయ-బుచ్చు చోటునకు సయితము పోరాదని దూరముగాఁ దొలఁగి పోయినవాఁడు, వీడు

భగవంతునికి పూజచేసి తీర్థము, ప్రసాదము, నిచ్చిన పుచ్చుకొని
యవి నిరుపయోగంబులని పారవైచెను. వీడు శివభక్తులను, హరి
భక్తులనుఁజూచి యెగతాళిచేసి తిట్టి కష్టపెట్టెను. వీడు శివ
పురాణంబని నకంటగించి యట్టి పురాణముం జెప్పెడి వారిని తన్ని
వెడలనడఁచెను. వీడు శివాలయంబుల మలినం బొనర్చెను వీడు
శివ సంబంధముగల తీర్థములలో స్నానము చేయరాదని లోకులకు
బోధించి తానును మానెను. వీడు ముందెన్నఁడో యేవుణ్య
పురుషులో కట్టించియుండి చక్కఁగా పాలించువారు లేని కఠన
శిథిలమైయున్న గుడికంబము లూడఁబెరికించి, తనకు పేరువచ్చుటకై
చావళ్లకును, వినోద మంటపములకును వేసెను, వీడు విష్ణు
స్థలములకుపోక, విష్ణు దర్శనముచేయక, విష్ణువును పూజింపక, విష్ణు
కథలు విననొల్లక, విష్ణుభక్తులను పూజింపక, విష్ణువునకు విరోధివలె
ప్రవర్తించెను. వీడు బ్రాహ్మణ ద్వేషియై బ్రాహ్మణులను గనినఁ
దిట్టియుఁ, గొట్టియు, వారి మడిమాన్యంబుల నవహరించి, నానా
చిక్కులఁబెట్టి దయారహితుడై బ్రాహ్మణులఁ బూజించుటయు,
వారికి దానధర్మములు చేయుటయు వ్యర్థమని యందఱికిఁజెప్పి చెడ్డ
నడవడి గలిగి యుండినవాఁడు. వీడు గోవులను, భార్యను, బిడ్డలను,
దైవ సమానులయిన తల్లిని, తండ్రిని, తోడుఁబుట్టినవారిని మరుఁగు
జొచ్చినవారిని, పేదవారిని వెలఁబెట్టి తనసుఖమునకై యన్యులనుఁ
జెఱచినవాఁడు, వీడు మాంసమును దినమఱిగి నోరులేని జంతువుల
నన్యాయముగాఁజంపి తృప్తిగాఁ దిని శరీరమును పెంచుకొనుచుండెను,
వీడగ్నిసాక్షిగాఁ బెండ్లాడిన యాలినివిడిచి పరకాంతలను మోహించి
వారిలోఁగూడి రేయింబగళ్లు కామసుఖంబు ననుభవించుచుండెను,
వీడు సాధువులను పెక్కువిధముల కష్టపెట్టెను. వీడు గురువత్నీ
సంగమముఁ గావించెను. వీడు నిర్భయముగా చేయరాని హత్య
లెన్నియొచేసెను. వీడు మిత్రద్రోహము నొనరించెను. వీడు నీళ్లు,
గడ్డియులేకుండా బందె దొడ్డిలోనికిఁదోలి పశువుల నలయించెను.
మొదట బ్రాహ్మణునకు దానముచేసి, యావస్తువు నతఁడడిగిన
కోపగించి కొట్టి నేను నీకు దానమిచ్చినదే లేదు పొమ్మని మెడఁబెట్టి

గంటెను, వీడు దేవపూజార్థముగా వేసి పెంచబడిన పుష్ప ఫలవృక్షములను నాశనము గావించెను. వీడు కోపము మిత్తుడుగాను, కోరిక ప్రేయమైనభార్యగాను, పీసిన గొట్టులనము సహృదరుడుగాను, నీచపు పనులుచేయుట యాచారముగాను తలంచి ప్రవర్తించుచుండెను, వీడు దుర్జనులకు సహాయముగానుండి సజ్జనులకు చెఱుపుఁజేసెను. వీడు యెల్లపుడును కల్లమాటలాడి, యోర్పు, దయ, నీతి, లేక చెడుగులతోగూడి. జారత్వము, చోరత్వము మొదలగు దుష్కార్యము లొనర్చుచుండెను. వీడు కులము, గోత్రము, వావి వరుసలెంచక స్త్రీలోలుడై చూచిన యాడుదానితో నెల్ల సంభోగించుచుండెను. వీడు పెద్దలను, శురువులను, భక్తులను చూచినపుడు వారికి వందనం బాచరింపక యితరులనుగూడ వారిని సత్కరించనీయక వారు నీచులనియు, మాయకాండనియు బోధించుచుండెను. మఱియు, చిలుకలు, కుక్కలు, పిల్లులు, మొదలగు జతువుల నకారణముగాఁ బట్టిచంపినవారును, భస్మము, రుద్రాక్షల దండలుధరించి శివునికిం బ్రിയమగు కార్యముల నొనరించి శివునిఁ బూజింపనివారును, ఉదర పోషణకొఱకు మాయవేషమువేసి పరుల వంచించి వారిధనంబు హరించినవారును, పెద్దలు కూడిదనిచెప్పిన దినములయందును, సాయంకాలములయందును, రాత్రులయందును, తలలకు నూనెనంటుకొని, స్నానముఁజేసినవారును, శివరాత్రి, సోమవారము, కార్తీక పౌర్ణమి మొదలగు శంభునకు ప్రేయంబులగు కాలములయందు, శివపూజఁజేయు పవసింపక తుష్టిగా భోజనముఁజేసి తాంబూలమును, గండము, పూవులు, మొదలగు నిష్టవస్తువుల ప్రేయంబునంగొని పరాంగవా సంభోగ మొనరించినవారును, విషముఁ బెట్టియు, బెట్టించియు, తప్పు సాక్ష్యముఁజెప్పియు, నన్యాయముగా నితరులకు మరణముఁ గలుగఁ జేసినవారును, పరులయందు తిగులఁ బెట్టియు, నన్నమును విక్రయించియు, సత్రములు, సంతఁశాలలు గల చోట సంఘాన్నమునుఁ దినియు, నమ్మినవారిని చెఱించియు, హింసలొడియు, కల్లుద్రాగియు, వేశ్యలతో సంఘము నొనరించియు, గురుపత్నిని, తన యన్నభార్యను, చవతి తల్లిని, తనకంటె వయసున

సా నం దో పా ఖ్యా న ము.

బద్ధుడై తక్కువకులమునఁ జన్పించిన యాడుదానితోడను, సంబంధమును గలిగియుండియు, తమ కులధర్మములను విడిచియు, మఱియుఁ జెప్పనాధ్యముకాని యకార్యములఁ జేసినవారునగుదురు. కాన వీరీ ప్రకారముగా కష్టముల ననుభవింపుచున్నారని యచటఁ గనుపించిన కొందఱు పాపాత్ములను వేఱువేఱుగాఁజూపి యప్పటి ప్రసంగాను సారముగాఁజెప్పి యచ్చటనుండి మహాను భావుండగు సానంతునిఁ దోడ్కొని ముందఁ మఱియుఁ గొంత దూరంబునకుంబోవ, యచట మున్నుగన్న వాఁకింట నినుమిక్కిలిగా బాధపడుచుండు పాపాత్ములం గని మునివరుండు విశ్వయమొంది పలుకుటకు సయితము నోరాడక నట్టె నిలిచి యా దిక్కు మాలిన జీవులఁ గనుఁగొనుచు నిలిచియుండె.

॥ సానం దాడులు వచ్చుటజూచి కింకరులు పాపులను మఱియు బాధించుట. ॥
నప్పుడు మునివల్లభుండును, తమ ప్రభువగు శమనుండును వచ్చుటఁ గని తమతమనేర్పును, కార్యమునందుఁగల శ్రద్ధయుఁ దెలియునటుల నటించి మెప్పుఁగొనఁ దలచినవారై యనుభటులు, దయ, దాక్షిణ్యము, లేక తమచేజిక్కియున్న పాపాత్ములను, దగదగ మండు చున్న యినుప కంబములరుఁ గొందఱి నాలింగనముఁజేసి కొనుండని బాధపెట్టియు, ఆకాశ మంటునంతటి పొడువుగా నాలు కలురేఁగి మంఘాచున్న నిప్పుల గుండములలోఁ గొందఱుఁద్రోసియు, గొందఱినిఁ బట్టి సలసల తెరులుచున్న నూనె గంగాశంబులలోవైచి యుడికించుచు, కొందఱిని గగననుండలమున కెగరవైచి క్రింద చాడిఁగల కత్తులను, బట్టుచు, కొందఱియంగంబులకు నూనెలో తడిపిన గుడ్డలు చుట్టి రగిల్చియు, గొందఱిని, యుక్కుకొఱ్ఱులపై దిగ నేసియు, గొందఱిని గానుగలఁగఁబెట్టి త్రిప్పియు, గొందఱిని కళ్లువట్టి రాళ్లపై నుతి కియుఁ గొందఱిని, సీసంబుఁగఱఁగించి చెవులయందును, ముక్కురంధ్రములయందునుఁ బోసియు, గొందఱిఁ కొండశిఖర గుల మీఁదికిఁ గొనిపోయి క్రిందికి దొర్లించియు, గొందఱి శరీరములు ముక్కలు ముక్కలుగాఁగోసి కాకులు, గద్దలు, కక్కలు, కుక్కలు, మొదలగు వానికిం బెట్టియు, గొందఱిని మెడనుకఁ బూడ్చి నెత్తిన నినుప రోకళ్లతోఁ మోదియు, గొందఱిని పాదంబులు పట్టి రెండుగాఁ

జీర్ణియు, గొందటినిఁ జెక్కియు, గొందటినిఁ జిలుతలఁగట్టి
నొక్కియు, గొందటినిఁ గోసియు, గొందటిని గాలములుగ్రుచ్చి
వ్రేలవేసియు, గొందటిని మలమూత్ర కూపములలో త్రోసియు,
గొందటినిఁ గ్రిమిటీటకాదు లుండు గవులలోఁ బడ నడచియు,
గొందటిని పాములు, తేళ్లు, కేచుకుక్కలు, పులులు, సింగంబులు,
తోడేళ్లు, మొదలుగువానిచేఁ గఱపించియు, గొందటిని తల్ల
క్రిందుగా వ్రేలఁగట్టి కనుగ్రుడ్లుపెటికి చెవులుగోసి తోలును పశు
పులకు దీసిన ట్టూడఁదీసియు, నింక ననేకవిధంబుల బాధించుచున్న
యావేదనకు తాళలేక తలయెత్తిచూచిన చూడనీక రాళ్లుఱువ్వయు,
తన్నియు, దిట్టియు, కొట్టియు, నెట్టియు, నలయుపఁ దట్టుకొనలేక
బెట్టులికి నేలఁబడువారును, మూర్ఖుల మునుఁగు వారును, కుయ్యో!
మొట్టో ! యని యెడ్చువారును, హాహా కారంబులఁ జేయువారును,
బతిమాలు వారును, మ్రొక్కువారును, దైన్యంబున పదంబులపై
వ్రాలువారును, కింకరులు పెట్టుయిక్కట్టులఁ దప్పించుకొనుట కట్టిట్టు
బరుగెత్తి యితరులమరుగున దాగువారును, దాగిన నెందుఁబోయెదరని
లాగిన క్రిందఁబడి తన్నుకొనువారును, తుంభా దాహంబుల కోర్వలేక
మోదుకొనువారును, నొకరి నొకరు కట్టుకొని యంగలార్చువారును,
— పాపాత్ములు తాముచేసిన దుష్కార్యములఁ దలంచి చింతించుట. —
నయ్యో ! మున్ను చెప్పులఁ దొడుగుకొని దేవాలయంబులఁ జొచ్చిన
పాపంబును, దేవ గృహంబులలో నురతి వినోదంబులఁ జేలిన
పాపంబును, పరమేశ్వరునిఁ గలనై నఁదలంపక యిష్టము వచ్చినలాగున
చెడు కార్యములను చేయుచుండిన పాపమును, పెద్దల మాచారధర్మ
ములు విడిచిపెట్టి భ్రష్టులమై దుష్టులతోచేరి పరులకు కీడుఁజేసిన
పాపమును, పరకాంతలను, పరుల ధనమును, నపేక్షించి,
వానికొఱకై చేయరాని చెడ్డకార్యములు చేసి, హత్య లొనర్చిన
పాపమును, దేవతలకును, బ్రాహ్మణులకును, ధర్మముగా యివ్వ
బడిన, మడిమాన్యములను లాగుకొని ధర్మమెక్కడిది, పొమ్మని
నిరాకరించిన పాపమును, యితరుల యిండ్లయందు దోచిడిఁ జేయు
చి, పతివ్రతలఁ జెఱుఁబట్టి చెఱుఁగిన పాపంబును, ఆత్మసంతుష్టికై

నిరపరాధులగు, గొఱ్ఱ, మేక, పొట్టేలు, జింక, గోవు, కుందేలు, మొదలగు మృగములను, కోడి, పావురము, గుఱ్ఱపూరేడు, కొక్కెర, మొదలగు పక్షులను, చంపి తినిన పాపంబును, మన మేలునకై యితరులకు విషముఁ బెట్టియు, నమ్మించి గొంతుఁగోసియు, నీళ్లలోఁ ద్రోసియుఁ జంపినపాపంబును, భగవంతుని పూజంపక, భగవంతుని తలంపక తిరస్కారముఁజేసి దైవ భక్తిఁగలవారిని హేళనఁజేసి యోగ్యుల ననాదరించిన పాపంబును, ధర్మసత్రములు, ధర్మచాపట్లు ధర్మమునకు యేర్పఱచబడిన, కోనేళ్లు, బావులు, మొదలగునవి నాశనముచేసిన పాపమును, ఆడువారిని, శిశువులను, బ్రాహ్మణులను, హత్యఁజేయించియు, జేసియు, నానందించిన పాపంబును, శాస్త్ర మెఱిగిన యోగ్యులు కూడదనినపనులను కూడకేలఁబోవు శాస్త్రం బెక్కడిది. పోపొండని నిరాకరించి యకార్యము లొనరించిన పాపంబును, తల్లిదండ్రులను, గురువులను, తోడఁబుట్టువులను, మరుగుఁజొచ్చిన వారిని, యాచకులను, పేదవారిని, నమ్మినవారిని, కష్టముల పాలుఁజేసి యల్లాడించిన పాపంబును, వేళకు పూరియు, నీళ్లును, లేకుండఁజేసి దయారహితులమై యెద్దులు, గుఱ్ఱములు, మొదలగు జంతువులఁగొట్టి బాధించి పనులుచేయించి యవి ముడిమిఁజేంది పనిజేయ శక్తిలేనివై యిడిగిలఁబడి నంటట వానిని కసాయివారి కమ్మిన పాపంబును, సచ్చదనని పేదవారల కాసఁ గలుగఁజెప్పి పలుమాగుఁద్రిప్పి తుదకు లేదుపోయిన పాపంబును, పరులుచేయు దాన ధర్మంబులు గని మతియొప్పక వారితోతగవులాడి యట్టిధర్మంబువలనఁ బ్రయోజనంబు లేదని వాదించి నివారించి సత్యప్రేమగొన్న పాపంబును, నారకఁబోవునా? ఏలపోవును? యెంత బుద్ధిహీనులము? కటకటా! మనమెప్పుడెప్పుడేయే చెడుకార్యముం జేసితిమో. యాకార్యము లన్నియు నప్పుడప్పుడే వివరముగా లిఖించి యుంచబడినవి. మనము పరులకెవ్వరికినిఁ దెలియరానిలాగున రహస్యముగాఁ జేసిన సర్వ కార్యములును చిత్రగుప్తాడు వ్రాసియుంచెను మనుష్యు లెఱుంగరని మనమెంచినను మనకృత్యంబులు దేవతలెఱుంగకుందురా? మనములో తలంచి నదియుఁ గూడ వారెఱుంగుదురు. ఆలాగున నెఱింగి మన

(౯౩-వ పుట.) యనుభటులు పాపాత్ములను నిందించి తిరస్కరించుట.

మొనర్చిన పనులనుజెప్పి యీ యమభటులు నానాభాధలుఁ బెట్టుచున్నారు వీరు చెప్పిడివానిలో మన మేకార్యము చేయ లేదనఁగలము? అన్నియు మనము చేసిన కార్యములేకదా ! ఏయే పాపముఁజేసిన వానికీతగిన దేయే శిక్షయో, యధి మనకు విధింపబడినది. యీ మహాదుఃఖపాగరము నింక నెంతకాల మనుభవింప గలము? హా! యని యా క్రందనముఁజేయుచు, మనుష్య శరీరంబుతో నుండినపుడు తాము కావించిన పాపకార్యములఁదలఁచి మిక్కిలి తిన్నదనంబుఁ జెందుచు నా యమభటులు బాధించుట కోర్వజాలక, అయ్యా! భటులారా! మావిన్నప మాలకించి మమ్మొక్కమాటుఁగా మీకటుకు కత్తులతో మాకుత్తుకులఁ దెగ వ్రేయుఁడు. నాయనలారా! యొకసారిగా మమ్మీ నిప్పుమంటలలో గాల్చివేయుఁడు. పుణ్యాత్ములారా! యొక్కతరుణమున మమ్ము మీశూలంబులతోఁ గ్రుచ్చి చంపివేయుఁడు. దయానుతులారా ! మమ్మొక్కటే సనుయమున కాగిననూనె కొప్పురలలోవేసి మాడ్చి వేయుఁడు. ఆలాగునఁగావించిన మీకుఁ కీర్తి కలుగును. మాటిమాటికి నివ్విధంబున నలచుటవలన మీకేమిలాభమువచ్చినది. నూ మొరవిని మాయందుఁగనికరించి యీ మాత్ర ముపకారముఁ జేయుఁడనిన

—॥ యమభటులు పాపాత్ములకు నిందించి తిరస్కరించుట. ॥—

యమభటులుగ్రులై, యొకపూత్ములారా! మీ రెంతబతిమాలినను, నెంతయేడ్చినను, బ్రయోజనంబులేదు మీరు చేసిన కర్మల ఫలమును మీ రనుభవించియే తీరవలయును. మీ యాతనా శరీరంబులు యెన్నిమారులు నటికినను నిప్పులలో గాల్చినను, నూ నెలో వ్రేల్చినను, యెట్లు చేసినను చెడిన యుత్తరక్షణంబున మి రల కలుగుచుండును. దానికి కలుగు బాధమాత్రము తప్పదు. మీ రు ప్రలాపించుట నిరుపయోగము. మమ్ము మేము విడుచు వా రముకాము. మమ్మేలబతిమాలెదరు? చీ! చీ! యూరక నోరునుమూ నుకొని చేసినకర్మఫలమని తలంచి, అనుభవింపుడని చెప్పి మఱి యు నెక్కుఁడుగా బాధింపఁదొడంగిరి. అప్పుడు ధర్మదేవతయు, సానందమునియు మఱియును వారికి సమీపంబున కరుదెంచిరి.

అటుల దాపునకు వచ్చిన యమునింగని చేతులుజోడించి యా పాపకర్మలందఱు నొకమాగుగా. నో ధర్మస్వరూపా! పుణ్యపరిపాలకా! దీనజనమందారా! తండ్రి దయామతివై మామొరాలకింపుము. సకల పాపములను నశింపఁజేయు మీ పుణ్యస్వరూపమును గనుభాగ్యము సేడు మాకు లభించినది. యిది మా యదృష్టము. ఇంక మా యందు నెనరుగలిగి మేము పడుబాధలను వివారింపుము. పాపనుఁ డవైన నిన్ను జూచిన పిమ్మట గూడ మా పాపములు నశింపకుండు నా? యుడనేరవు మా పాపము లిప్పుడు తొలఁగిపోయినవి. దేవా! మామందనుగ్రహింపుము. పుణ్యాత్ములమీఁద మీ దయాజూపుట యెక్కువగాదు. దీనులమగు మమ్మరక్షించుటగొప్ప మాయారాటము వారింపుము. ఇంక మాకు రాజ్యములు, భోగములు, ధనధాన్యములు, సొమ్ములు, విఁడ్లు, మిదైలు, మేడలు, భార్యలు, బిడ్డలు, విలాస కరములగు నాటలు, పాటలు, మొదలగునవి యక్కరలేదు పాపము గలిగించుటకు కారణములైన యట్టివి మేము కలనైన నిదిమొదలు కోరము. బుద్ధిగలిగి ధర్మచుగుణధతులగు రైతేగి, సత్యము, సీతి, దయ, శాంతము, శీలము, దయము, తృప్తి, సంత్సోమము, మొదలగు, మంచి లక్షణములు గలవారమై, దైవభక్తిగలిగి, యెప్పుడును పుణ్యకార్యములఁ జేయుచుండెదము. తిప్పకఁ జేయుచుండెదము. మీ పాదము

—౦౯— పాపులు సానందుని తమ్ము రక్షింపుమని ప్రార్థించుట. —౦౯—

లాన. ఓస్వామీ! ధర్మమూర్తి! మమ్మరక్షింపుము రక్షింపుము. అని బహురీతులఁ బ్రార్థించి, యంత సానందముని దిక్కుమొగంబులఁ ద్రిప్పి సాగిలంబడి, మ్రొక్క, అయ్యా! మహానుభావా! మునిగోకచంద్రా! దయానిధి! మీపావనంబులగు పాదంబులఁ గాంచినంతనే మాయా రాటంబు కొంతయడంగినది. మామంటలు కొంతశాంతింపినది. మాదాహంబు కొంత తొలంగినది. తండ్రి! దీనులమై యల్లాడుచున్న మామొరనాలకించి యీ మహాభయంకరమగు నరక బాధలనుండి మమ్మనుద్ధరించుటకు దలంచి వచ్చిన కరుణానిధియైన శంకరుడవోయి ని నోచుచున్న నీ తేజముగల రూపముచూడఁగా మా కన్నుల కా నందముగలిగినది. తండ్రి! మూపైని దయయుంచి నీవైనను జెప్పి మా

కష్టములు నివారణయగులాగున చేయుము. మా యపరాధములను
న్నించుమని యమధర్మరాజునకుఁజెప్పము. వారాజ్ఞాపించిన వత్సము
న నీ కింకరులు మమ్ము కొంతబాధించుట మానఁగలరు. అని మాటి
మాటికి చేతులుమోడ్చి ఫాలంబులఁజేర్చి మొరలిడుచున్న దుష్కర్ము
లఁగని యమదూతలు పండ్లుపటఁటఁగొలుకుచు మఱి మఱి బాధలఁ
బెట్టుచు ఓరి! నీచులారా! దుష్టులారా! ఖలులారా! సాపజనభయం
కరుండును, న్యాయవంతుఁడును త్రిలోకవందితుఁడు నగు మారాజువ
చ్చియండగా విచ్చలవిడిఁజెలరేగి మీనోటికివచ్చిన కాటుకూతలఁగూ
యుచు యివ్విధంబున కేకలు బెట్టి యాకాశము చిల్లులుబడునట్లు ధ్వ
నిఁ గలిగించుట కాగంభించితిరా? యారా ఇతకువచ్చినను యింకను
మీపొగరడంగకున్నది మాకికరాజ్యభోగాదిసుఖము లక్కరలేదనియు
న్యాయముగా ప్రపవర్తించెదమనియు గూసితిరి. మీ కష్టములు తీటి
మరల భూలోకమున జన్మమెత్తినప్పటి సంగతికదా, యది యిపుడేల,
దాసరయ్యకు ముక్కులోకురుపుమాని మాటలు శాగా చెప్పఁగలిగి
ననాడు పూజ్యతగలుగునని యొకసామెత గలదా. మీమాటలందుకు
దగినట్లున్నవి. మీకర్మఫలమును మీరు పూర్ణముగా ననుభవించితీరు
ట యెన్ని నాశ్శకు? దినములా? వాములా? వత్సములా? నెలలా?
ఋతువులా? అయనములా? సంవత్సరములా? యుగములా? యెన్నా
ళ్లకుతీటును? యిప్పటికి మీరనుభవించినబాధలు చాలస్వల్పమైనవి.
యింక నాచంద్రార్కస్థాయిగా, యనుభవించవలసిన సూచిముఖము,
నసిపత్రవనము, క్రిమిభోజనము, తప్తహస్తంభము, రారవము,
మొదలగు మహానిరసము లెన్నియో యున్నవి. చేసినపుడు కండ్లు
గలని మందబుద్ధిలో చేయరావశ్యత్యములను గావించి యిపుడే డ్చెద
రే? యిట్టిపాపిష్టులగు మీయందెటువంటి వాఁకైనను దయగలు
గునా? తలఁగొట్టివేయఁ బోవుచుండఁగా చెవులకు మందడిగినట్లు,
గొప్పకష్టముల ననుభవించుటకు సిద్ధముగ నుండు మీరు బాధల
నుండి తప్పించుకొనుట కుపాయము వెదకెదరు. యదిమీకు ప్రయో
జనమని తలంచితీరా? యెప్పటికిని మేము మిమ్మువిడుతుమని తలంప

కుండు. నెమలికంటసీరు గారితే వేటకానికి ముద్దగునా? యమధర్మ రాజు శాసనమనిన మూడు లోకములును గడగడవడంకును, అట్టి వాని భటులమగు మాచేశఃజిక్కిన మిమ్ము మీకర్త ఫలము ననుభవింపక దప్పింప నెనరికి సాధ్యమగును. కష్టమతులారా! ధర్మదూరులారా! మీరిట్లే ప్రేలుచుంటిరేని యింకమీకుం దగిన శాంతిఃజేయక విడుచు వారముగాము యని కండ్లలో నిప్పు లురులునటుల గోపము వహించి యట్లే వారలంబట్టి పెట్టరాని బాధలం బెట్ట దొడంగి, ప్రేసియు, గోసియు, దంచియు, నొంచియు, గాల్చియు, జీల్చియు, నీళ్ళియు, మాడ్చియు, గ్రుచ్చియు, వ్రచ్చియు, వివిధరీతుల నలయుప, నయ్యో! యని యార్చువారును, కుయ్యో! యని కూయువారును, హా! హా! యని యటచువారును, కటకటా! యని యాక్రందించు వారును, చేతులుమోడ్చి మ్రొక్కువారును, పాదంబులుబట్టి బలి నూలువారును, క్రిందుమీఁదై తలదించు వారును, కండ్లుబెఱికిన నల్లాడువాగుచు, చేతులు తఱిగిన కూతలిడువారును, కాళ్లుఖండించిన పోరలువారును, మంటలఁగ్రోసిన తన్నుకొనువారును, రంపములతోఁ గోసిన తలలమోడుకొను వారుచు, శూలంబులఁ బొడిచిన మూర్ఖిల్లు వారునునై యీ పాపకర్తులు చెప్పఁగూడని, తలంపరాని, చూడ సయివని, యమభటులు సేయు మహోద్రవంబుల నొందుచుం బల వించుటను సానందమునివరుండు చక్కఁగాఁజూచి వెఱఁగును నాశ్చర్యమును, జాలియు, మనంబున నంకురింప, పదంబులు గడగడవడఁక, గుండెలదఁక, పలుకుటకు మాటరాక, నోటతడియాట కొంతవడి రాతి బొమ్మవలె నిద్విజ్ఞుఁడై యుండి, మిక్కిలి ప్రయత్నమున మనసుగుదురు కలుచుకొని ధియిర్యంబు నహించి యమధర్మ రాజంజూచి మిగుల దయగలవాడగు చునీ ద్రుం డిట్లనియె నోయి శమనా! యితకు మున్ను చూచినవారికంటె వీరలగతి మఱియు దుర్లభమయినదిగాఁ గనఁబడుచున్నది. వారికంటె వీరి కెక్కుండు శిక్షవిధించి బాధించుటకేమి కారణము? వీరేమిచేసిరి? పాపము, పుణ్యము, నను రెండునుగాక వానిలోన హెచ్చుతక్కువలు గూడఁగలవా? ఉండిన నవియెట్లు? వాని తారతమ్యంబు లెట్టివి? వివరింపుమని యడిగెను. ఆమాటలు

విని దండదరుండు వినయంబుమీఱ సానందుని కిట్లనియె. స్వామీ!
ఇంతకుమున్ను మీరుచూచిన పాపులకంటె వీరు మిక్కిలి పాపములు

— యముండు సానందునకు పాపాధిక్యతను నిరూపించి చెప్పట. —

చేసినవారు గనుక వీరికి వారికంటె యధికమగు శిక్ష విధించియున్నా
ను. వీరుచేసిన చెడ్డపనులన్నియు వివరించిన తమకు చాలాతొందర
గలిగించినట్లుగను, అదియునుగాక చాలాకాలము వట్టును. గనుక
కొన్నిమందిని గుఱించి మాత్రము విన్నవించెద నేనెవరినిగురించి యి
పుడు తమకెఱిగించఁ జూపుచున్నానో వారు యిచ్చట నుండెడివారి
లో తక్కువ పాపముఁజేసినవారు. తక్కిన వారినిగాని వారి కార్యము
లనుగాని, నోట నుచ్చరించుట సయితము మహాదోషము, వారిలో
కొందఱు చేసినవి చెప్పెదనువినుండు. అని యొక్కొకనిఁజూపి యిట్ల
నియె. దేవా! వీడు యోగ్యుడగు విప్రుని నన్యాయముగా చంపెను.
వీడుకొండఁగాడు. కొండము చెప్పట మహాపాపము. కొండఁగాం
డ్రను దాపునఁ జేర్చుకొనినవారు చెప్పెడివారికంటె పాపులు. యెట్ల
నిన, కొండెపు మాటలు వినుటచేత కోపముపుట్టును. కోపమువలన
నన్యలకు కీడుఁ గలిగింతురు. ఆలాగు కలుగఁబడిన చెరువు
వలన నెందఱో నానాదుఃఖములు నొంద పాలగుదురు. అటుల దుః
ఖము గలిగించుట మహాపాపము. అట్టిపాపమువలన గొప్పనరకము
సంభవించును. వీడెట్టి పాపహేతువగు కార్యమొనరించెను. వీడు
ప్రభువైయుండి తనరాజ్యంబునఁగల జనులుసేయు మంచిచెడుగుల
విచారించక యెప్పుడును కామప్రియుండై యుండి, పేదసాధులను
భేదిములేక యక్రమముగా పన్నులు విధించియు, దండుగలు వసూలు
చేసియు ప్రజల నానాబాధలుపెట్టెను. వీడు దేవాలయాధి కారిగా
యుండి దేవుని సొత్తునంతయు తనగృహవెచ్చముల కుపయోగ పర
చుకొని దైవకార్యములు చక్కఁగా జరుగక ధూపదిప నైవేద్య
ములు లేకుండఁజేసి యాలయమును పాడుఁబడఁజేసెను. వీడు తా
నగ్ని సాక్షిగాఁ బరిణయమైన యిల్లాలిని విడిచి పరకాంతాలోలుండై
యుండి భార్య యట్టికార్యము చేయఁగదని యాక్షేపించిన
కనలి తన్ని నిర్దయగా గొంతఁగోసెను. వీడు బ్రాహ్మణస్త్రిలఁ

జేఱఁబట్టి తెచ్చి వారినిఁ గులబ్రబ్బులఁజేసి పిదప వారికన్నపానాదులు విచారింపక యడిగినందునకై వారలందన్ని గొంతుకల కురివేసి చంపెను. వీడు యుద్ధములోనోడి పరుగెత్తినవానిని శరణుజొచ్చినవానిని పూరిఁగఱచినవానిని నిర్దాక్షిణ్యముగా తన కరవాలమున ఖండించెను. వీడు ధన మదాంధుడై యాచకుఁడువచ్చి యడిగిన మిక్కిలికోపించి వాని పైబట్టలను, వానియొద్దనుండిన రూకలును బలాత్కారముగాఁ దీసికొని వాసినికొట్టి యూరు దాటనంపెను. వీడు బ్రాహ్మణులు యజ్ఞమునేయఁగా నమకట్టి ప్రారంభించినపుడు ఆకార్యమును జరుగనియక యాటంకములు కలిగించి వారలు యాగార్థముగాఁ గొనితెచ్చిన యాగపశువును దొంగతనముగాఁ దోలుకొనిపోయి దానిని వధించి తానును తనకుఁ గావలసినవారును భుజించుటకు యేర్పాటుఁగావించెను. వీడు వ్యాపారముఁజేసి డబ్బు సంపాదించఁదలంచి వోరులతో సఖ్యముఁ గలిగించుకొని వారివలన గోవులచర్మంబు లొలిచి తెప్పించి యవి యమ్మి ధనముఁ గూర్చెను. వీడు తండ్రి చనిపోయినపిమ్మట భార్యకుల్బడి తల్లికి అన్నపానములు విచారింపక అన్నమడిగిన కాలిఱోతన్ని మెడఁబట్టి నూకినవాడు. వీడు దేవాలయములు, ధర్మసత్రములు, షడఁగొట్టించి యారాళ్లను తనయింటికిని కడపలకును వేసుకొనెను. వీడు యావనవతియగు మఱియొకని యిల్లాలి నపేక్షించి యాబిడ యొల్లకున్న, సమయము వేచియుండి పురుషు డింటలేనితఱి రాత్రి నిద్రించుచుండగా హఠాత్తుగా వారియింటఁ బ్రవేశించి బలాత్కారముగా పైఁబడి కాసుక్రీడఁ గావించెను. వీడు నోరులేని చతుష్పాత్తులనఁగా, గోవు, యెనుము, మెదలగు జంతువులను రమించెను. వీడు దొంగతనమ వృత్తిగాదిరుగుచు, ధనమునకై చేయరాని యకార్యములఁజేసి లెక్కలేని హత్యలుగావించెను. వీడు కర్మచండాలుడు. అనఁగా తనకులాచారమును విడిచి యన్య మతములయందుఁ జేరి, ధర్మ, సీతి, శీల ముల విడనాడి తన యిచ్చవచ్చినలాగున ప్రవర్తించుచుండెను. వీడు ప్రభువైయుండి తన కెదురులేదని యోగ్యురాండ్రగు మగువల బలాత్కారముగావించి

రమించెను. వీడు దైవచింతమాని దైవమేలేదని వాదములాడుచు, వేశ్యాలోలుడై యెల్లపుడును నాత్మ సంతృప్తికొఱకు పరులకు చెఱుపుఁజేయుచుండెను. వీడు విరోధించి యిండ్లను, గోగ్రాసముగ కనవును, తగులఁబెట్టియు, జనోపయోగముగ గుంటలు, బావులు, మొదలగు జలాధారములలో నశుద్ధవస్తువులు కలిపి త్రాగుటకు వీలు లేనట్లు చేసియు నానా యిక్కట్లుల పాలుఁజేసెను వీడు దర్పిదల యిండ్లను మాన్యపుభూములునుహరించి యల్పక్రయమునకుదీసి యా క్రయమును సయితము వారికివ్వక నానాచిక్కులుం బెట్టి గట్టిగాయడి గిన కొట్టి తుదకు యిచ్చుటలేదు పొమ్మనినిరాకరించెను. వీడు దుష్టుల తో సాంగత్యముఁజేసి జూదము, వేటపానము మొదలగు దుర్వ్యసన ములకులోనై నీచముగుపనులఁగావించి పెద్దలను దూఱుచుండినవాడు, వీడు యెల్లపుడును నాత్మస్తుతియు, పరినిందయుఁ జేయుచుండినవాడు, వీడు జలములయందు మూత్రపురీషంబులువిడిచియు, నశుచికార్యముఁ జేసినపుడు కాళ్లు చేతులు కడుగుకొనక యల్ల దేవాలయములకుం బోయినవాడు. యిట్టివారు గావున వీరుచేసిన పాపంబధికం బగుటఁ బట్టి యెక్కుడుశిక్షకు పాత్రులై యనుభవించు చున్నవారని చెప్పి, మునివరుండు మరల నేమియడుగునో యని, కాలుం డతనిమాటకు గాచియుండెను. ముందు వివరించినలాగున పాతకులు, మహాపాతకులు పడుభాధలకు తగిన కారణంబులును, వారువారుచేసిన కర్మముల తారతమ్యములును, వివరముగా యమధర్మరాజు చెప్పఁగా వినిన వాడై సానందముని యొడలుజలదరింప సర్వేశ్వరుని ధ్యానించి యధికంబగు నాశ్చర్యంబుఁజెంది యమునింగని, యోయి ధర్మ స్వరూపుడవైన వైవస్వతా! యీ పాపాత్ములుచేసిన చెడుకాన్డములును, వీరనుభవించు కష్టములయొక్క భేదమును వివరముగాఁ జెప్పితివి. నీవుచేసినశిక్ష న్యాయముగా నేయున్నది. కాని అయినను వీరుపడుబాధలు వర్జనాతీతములుగా యున్నవి. యా బాధలను, వివరింప నెవ్వరితరము? పరమశివుండే యెఱుంగవలెను. కదూ! చూడఁజాలకున్నాను. ఇదియిట్లుండ, నా కిపుఞ్చాక సంశయము గలిగినది. అదియేమనిన, కోసరను, పొడిచినను, చీల్చినను, కాల్చి

నను, దంచినను, ప్రేల్చినను, నడచినను, వండినను, యెట్లుచేసినను, వీరు యీదేహములు చెడక మరలమరల రూపములు ధరించి బాధ పడుచున్నవారు. వీరిముందటి శరీరములు భూమియందు కాల్చి వేయంబడి నశించిపోయినవి. మరల శరీరమెవ్విధంబునఁ గలిగినది? కలిగిన యెడలు నశించక నిలుచుట కేమికారణము? నీవునాయందు మిగుల దయఁగలవాఁడవై, వీరికిని యీ దేహంబులకునుఁ గల సంబంధంబు నెఱిగింపుము. మఱియునీవు యిదివరకు జరిగిన కాలము నను, యిపుడు జరుగుచున్న కాలములోనను, నింకమీఁదట జరుగఁ జూపు కాలమునను, నేయేకార్య మెవ్విధంబున నెట్లెట్లునడుచునో యదిచక్కఁగా నెఱిగినవాఁడవు. సకలప్రాణులమర్మములు, కర్మములు, తలంపులు, నీవెఱుంగుదువు గాననీకుఁ దెలియని విషయ మొకటియు లొకంబునఁ గలుగదు ఇది సత్యము. కావున, జీవశరీర సంబంధమును, జీవస్వరూపంబును, దేహంబుల స్వభావంబును, పిండోత్పత్తి క్రమంబును, తచ్చరీరబంధ విమోచనమగు రీతియు, నీమొదలగు రహస్యంబులు వివరముగా నాకెఱిగింపుము. ఇట్టివిశేషంబుఁ దెలియకున్న నామనంబునకు దృష్టికలుగదు. అనియడిగెను. ముని యివ్విధంబున తననుఁగూర్చి యడుగుటయు, సంతసించి, అరవింప మిత్ర నందనుండు, సానందముని పురందరున క్షీలాగునఁ జెప్ప నుపక్రమించెను. మునివ కేణ్యా! మహాప్రభావ సంపన్నులరగు మీరునన్నొక పెద్దఁజేసియిట్టి విషయంబు లడుగుట మిక్కిలి యాశ్చర్యకరమగు విషయము. అయినను, నాయందు మీకుంగల దయావిశేషంబునఁజేసి యడిగితిరి. యిందు మీకుఁదెలియని దెద్దియులేదు, కాని నావల నవినఁ గోరితిరగుటచే, నేనెఱిగినంత విన్నవించెద నాకర్ణింపుఁడు, లోకముల కన్నిటికిని కర్తయై, భరించువాఁడును, పరంజ్యోతి స్వరూపుఁడును, యమధర్మరాజు సామయకు శరీరతత్వము నిరూపణముఁ జేయుట. శరీరశుద్ధమైన వాఁడును, చరాచరములగు వానితో నూడిన భువనమును, పుట్టించుటకును, రక్షించుటకును, నశింపఁ జేయుటకును కారణమై యుండెడివాఁడును, పేరు, నూరు, కులము, గోత్రము, హుళము, లేచివాఁడై యుండి, యన్నియుం గలవాఁడును తుద

మొదలు, నేడుమలులేని వాడును, స్రవచములకు నెప్పుడును శుభముల నిచ్చుచుండు వాడును, వర్ణించుటకు సాధ్యముకాని వాడును, పాపములు లేనివాడును, దయయే రూపముగాఁ గలవాడును, నగు పరమేశ్వరుని పరిపూర్ణమగు దివ్యరూపంబై, స్థావరములు, అనఁగా కదలకయున్నచోటనే యుండు చెట్లు, కొండలు మొదలగునవి, జంగమములు, అనగా నొకచోటనుండి మఱియొక చోటికిఁబోవుటకు శక్తిగల మనుష్యులు మృగములు, క్షతులు మొదలగునవి, కూడిన లోకంబులుగా నొప్పుచుండును. ఆపరమాత్మ యొక్క శరీరమే సకల ప్రాణికోటులుగా విలసిల్లుగాన, యా జీవాత్మకును, పరమాత్మకును, భేద మినుమంతయైనను లేదు, రెండు నొక్కటియేయని భావము. జీవాత్మ పరమాత్మలు వేరువేరుగా నుండునని తలచుట యవివేకము, వివేకు లావిధంబున నెపుడును తలంపనే తలంపరు. అట్లగుటంజేసి, యాచిత్స్వరూపుఁడగు పరమాత్మునియందు వటబీజ న్యాయమున, (అనగా మఱిచెట్టున నల్పములగు ననేకవిత్తనములు కలిగి యవి మరలమొలిచి పెద్దపెద్ద వృక్షములైనవిధము) నిష్పన్నందలి రవలవలె (అనగా పెద్దమంటనుండి రవ లెగసి యవి మఱియొకచోటఁబడి మండి పెద్దమంటయగుట) జీవకోటులు జనించి త్రొడుంగని పామని భ్రమపడిన విధంబున, నెపుడును నశించని యీశ్వరునియందు తత్సంబాధమగు మాయ చేత భేదంబు జేయఁచుచుండు. నట్టి యీశ్వరాంశంబగు జీవుండు. భగత్స్వరూపముగా నొప్పు లోకంబున ముందు చెప్పినలాగున మాయచేత మోహిత మాననుడై నిజస్వరూపమనఁగా లానిట్టి వాఁడని తెలియఁజాలక, యనాదియగు కర్మవలన ప్రారబ్ధ మెటుల కలుగునో యావిధంబున శరీరంబుల నొందుచుండు. నిట్లు జీవుండు శరీరధారియై నంతట, కష్టము, సుఖము, జీవునకు లేకున్నను, తాను స్వతంత్రుఁడనను మోహంబునకు వశుండగుటంబట్టి, కామము, (అనఁగా కోరిక.) క్రోధము, (అనఁగా కోపము.) లోభము, (అనఁగా పిసిని తనము.) మోహము, (అనఁగా యజ్ఞాన సంబంధమైన భ్రమ.) మదము, (అనఁగా తనకంటె నెదును నధికులు లేరనుతలంపు.) మాత్స

ర్యము, (అనఁగా విరోధము.) నను నారుగుణములకు లోఁబడి వర్తిం
చుటచే వ్యర్థమగు కార్యముల నొనరించి యందువలనఁ గలిగెడి సుఖ
ము, దుఃఖము, ననుభవించుటకు కారణంబగును. కాని యట్టి కర్మల
వలనఁ బాడముఫలముగాని, పాపముగాని, యాత్మనంటనేరదు సను
స్తశాస్త్రములునుఁ దెలిసిన బ్రాహ్మణుండు, కల్లు సారాయి ద్రాగి
నపుడు తన తెలివిఁగోలుపోయి యొడలెఱుంగక తోచిన లాగున
మెలంగు విధంబున తొలఁగరానిదై యవివేకమునకు కారణమైన
ప్రకృతి (మాయ) వలనఁబుట్టిన భ్రమచే లోకంబున జీవులును, యజ్ఞ
ములు, యాగములు, దానములు, ధర్మములు, మొదలగు మంచి
పనులుచేసి, స్వర్గలోక సుఖమును, బ్రహ్మహత్య, గోహత్య,
స్త్రీహత్య, శిశుహత్య, భూణహత్య, మొదలగు మహా
పాతకముల నొనరించి రారవము మొదలుగాఁగల భయంకరములగు
నరక దుఃఖములను ననుభవించుట తటస్థించుచున్నది. ఇట్టి సర్వ
ప్రపంచమును, నిజమైనదియు, యెల్లపుడు నుండునదియుఁ గాదని
యెఱింగిన. తెలివిఁగలవారు, స్థిరమైన పరమాత్మనుఁ జేరుటకుఁ
దగు యత్నంబుఁగావించి కృతార్థులగుదురు. మఱియును జగంబునఁ,
జంతువులు, జరాయుజంబులు, (అనఁగా గర్భకోశమునుండి మావి
వలన బుట్టినవి) నండజములు, (అనగా గ్రుడ్లవలనఁ బుట్టినవి) స్వేద
జములు, (అనగా చెమటవలనఁ బుట్టినవి) నుద్భిజములు, (అనఁగా
విత్తనముల వలన భూమినుండి పుట్టినవి) అన్తువానికి స్వతంత్రమగు
జ్ఞానముగలిగి యేకార్యమును నొనరింపలేని వగుటచే వానికి
పుణ్యముగాని పాపముగాని కలుగదు. కర్మానుసారముగా జన్మించు
టయు నశించుటయు మాత్రమే సంభవించుచున్నది. కావున ప్రేరీతిని
నాలుగు విధములగు జన్మములలో జరాయుజము (మావివలన బుట్టి
నవి.) లేముఖ్యములు. వానియందు మనుష్యజన్మము ప్రథానమైనది.
దుర్లభంబగునట్టి మనుష్యజన్మప్రకారంబుఁ జెప్పెద నాకర్ణింపుఁగు.

— యముండు సానందునకు మనుష్యుల యుత్పత్తికడం బెఱిగించుట. —

లోకము స్త్రీలు ఋతుమతులైనపుడు నాలుగు నాల్గురు గడచిం
పై ప్పాన మొనరించి తిలకముఁ బెట్టుకొని పరగడుపుగాకుండులాగున

నేదేని యొకవస్తువు, యేదియు లేనియెడల నుప్పురాయివైనను నోటవేసుకొని యితరులను చూడక మొట్టమొదట తనభర్తముఖమును చూడవలయును. భర్త యాసమయమునకు యింటలేకున్న యతనిరూపము నయినను పూర్ణముగా మనసున నెంచి యటు పిమ్మట నితరులను చూడవలయును. ఇది విధి. యేలననఁగా స్నానము చేసి, తోడనే యెవరి ముఖముంజూచునో వారివంటి సంతానమే యామెకుఁగలుగునని తత్వమెఱిగిన పెద్దలుచెప్పదురు. కనుకనే యుత్తమస్త్రీ లీ యాచారమును తప్పక నడుపుచుండుదురు. అటుల స్నానముచేసినది మొదలు పదహారుదినము లాడువారికి ఋతు కాలముగా శాస్త్రంబులవలన నెఱుంగఁబడు. అట్టి ఋతుదినంబులలో స్త్రీపురుష సంయోగంబున, శుక్ల శోణితంబులు గలిసి యువతులకు గర్భోత్పత్తియగును. అందు, అనగా నా పదునాఱు నాళ్లలో బేసి దినములయందు గర్భమునిలిచిన యాడుశిశువును, సరిదినములలో గర్భమొదవిన మొగళిశువును, గలుగును, సరిదినము, బేసిదినము కలియుకాలమున నయ్యెనేని నపుంసకుఁ డుదయించును. యీ పది యాఱునాళ్లలో కడపటిదినంబున గర్భిణి యయ్యెనేని యామెకు జనించువాఁడు మండలాధిపతి యగును. ఇది దేవరహస్యమగు విషయము మఱియొక విశేషముఁజెప్పెద. స్త్రీపురుషుల సంగమంబున పురుషుని వీర్యమెక్కుడైన పురుషుఁడను, స్త్రీశోణితమెక్కుడైన స్త్రీయును జనించును. శుక్లశోణితములు సమానముగాఁ గలిసెనేని నపుంసకుఁ డుదయించును. గర్భంబున కుడిప్రక్క పురుషుఁడును, యెడమప్రక్క స్త్రీయును నుండును, నపుంసకుఁడగు నేని గర్భమధ్యమున నుండును. కారణములేక జన్మకలుగచేకలుగదు, సతిపతులు కూడనపుడు, విలాసము నానందమును గలుగుటకు నిమిత్తమైన శుక్లము జాతి యువతీమర్తస్థానములోపలనుండు కమల అధ్యక్షులనఁబడి నపు డచ్చటి శోణితముచే నావరింపఁబడి, తత్సమయమున సూక్ష్మమైన యొకపొరగప్పికొనుట వలన నది యతివ గర్భకోశములో నల్లెనిలిచి శిశుజననమునకు కారణమగుచున్నది. అలాగున కూడి యేర్పడిన శుక్లశోణిత బిందువులు కలిసినదియు,

పొరచే గప్పబడినదియునై యా కమల కోశాంతరస్థమున నడి యేర్పడిన మొదటిమాసమున మొదటిపక్షములో నురుగువలెనుండి రెండవ పక్షమున యానురుగుపేరి గట్టిపడును. రెండవమాసము నిండునప్పటి కది యొకముద్దగానగును. తరువాత నొకనెలకు గింజల యందునుండి యంకురములు పుట్టినలాగున నవయవములుపుట్టి యవి నాలుగవ మాసాంతమునకు, కాలు, చేయి, వ్రేళ్లు, గోళ్లు, ముక్కు, చెవులు, తలయేర్పడును, మఱి యొదవ మాసాంతము లోపల యెముకలు, నరములు, మాంసము, రక్తమునుఁ గలుగును. ఆరవ మాసమున పెండ్రుకలు, రోమములు, నుద్భవించును. అపుడే ప్రాణ యుక్తమై యుండుంగావున, నేడవనెలయందు దేహచ్ఛాయయు దేహ పుష్టియుఁ గలుగును. అపుడు మనస్సును వివేకమునుఁ గలదైన యాశరీరము నొందిన ప్రాణము (అనఁగా నాశీశువు) గర్భ నరకవేదన సహింపలేక తపించి యనేకవిధంబుల విలపించుచుండును. యెల్ల నఁగా, తల్లియొక్క జరరాగ్నివేడికి తాపమును గొని, తల్లియొక్క యిరుప్రక్కల యెముకలును అంపములవలె నొత్తుచుండ చిన్నచిన్న వగు గర్భముననుండు పురుగులు ముండవలె బొడుచుచుండ వీని కన్నిటికిని బాలుపడి, శోణితముఁ ద్రాగుచు, గర్భకోశమందలి మలము మూత్రముమొదలగు వానిలోమునిగి, దుఃఖమునుఁ జెందుచు, రెండు చేతులతోను రెండు చెవులను మూసికొని మోచేతులు ముడుచుకొని, రెండు కాళ్లకు నడుమనుంచుకొని, తపించుచుండును. ఆ సమయమున పూర్వజ్ఞానము గలిగియుండుటంజేసి జీవుండు తన తత్పూర్వజన్మమునఁ గావించిన పనులును, తానొందిన కష్టసుఖ ములును, నరకాది ఘోరబాధలును, జ్ఞాపకమునకుం దెచ్చుకొని మరల జన్మించవలసి వచ్చినందుకై మిక్కిలి దుఃఖమును చెంది. అయ్యో! ప్రారబ్ధ కర్మ యూరకపోవునా? మరల పాపభూయిష్ట మైన లోకంబున జన్మించవలసి వచ్చెనుకదా! యేమి సేయ వచ్చును? కష్టసుఖములను తరంగములతో కూడినదియు, నాలు బిడ్డలను తిమితిమింగ లాదులతో కూడినదియు, దాటుటకు నాధ్యము గాని వెడల్పుగలదియు, నాశయనెడి లోతుఁగలదియునగు సంసార

మనెడి సముద్రములో మరల మునిగిపోవుటకు సమయము తటస్థి
చెకో ! దైవమా! యని మొరఁబెట్టుచుండును. మఱియు నిట్టి నరక
హేతువగు జననము గలుగకుండుట కెయ్యదిమార్గము? యీ మ
హోపద్రవముఁ దప్పించుట కా పరమేశ్వరునికిఁ దక్కు యన్యలకు
సాధ్యముకా నేరదని చిదాకారుడైన ఋషభాముని తన వివేకంబుకతన
హ్యసముఁ జేయు. యిట్లుండ నెనిమిదవ మాసంబు ప్రాప్తించిన
తన్నానరించిన మాయచేఁ గట్టవడినవాడై, కదల మెదలలేక
పరితాపంబున కాళ్లు, చేతులు, నొక్కిగఁ జలింపఁజేయఁపుడు. లికి
శిశువుగర్భంబునఁ గదలుచున్న జాతి తోచుచుండు. సవ్యధంబున
కష్టపడుచుండియు, ప్రాణహీనుని విధంబుననుండి, యధోముఖంబుగా
మాతయొక్క నాభిప్రదేశంబునఁ జేరి, మాత భుజించు నన్నరసంబు
జారి హృదయంబుననుండి నాకులమూలంబున నాభిచెతకు బ్రస
రించిన, నదియ యాహారంబుగా ప్రాణాబులాబట్టుకొని యుండ. నంత
తొమ్మిదవ నెలయగుడు, ప్రసూతిసమయమున గర్భగోళమునుండి
ఋషభాముని నచ్చోటువిడిచి, యధోద్వారమునఁ జేరి తల్లక్రిందగా
వెలువడి, దుఃఖంపుచు మేదోరక్తములతోఁ గూడిన దేహమూలల
వాడై, సూత్రముతెగి క్రిందఁబడెను బొమ్మవలె భూతలంబున బడి,
పూర్వము తనకుఁగిలిగియున్న తెలివి కోలుపోయియు. తద్వారనా
మూలమున నేడ్చుచు, కుక్కలు, పిల్లులు, యెలుకలు మొదలగు
జంతువులు కిఱవకయ్యుండులాగున దండిహస్తలచేత రక్షితుడై, తన్ను
తా నెఱుంగక చెంతఁదోచువానిని మనుజునిగాఁ దలంచును, మోహి
గ్రహంబు కనుపించిన తల్లియని భ్రమింపును, చీము, నత్తుగులు
పానము చేసిన కతంబునజ్ఞానమునశించి, శ్రేష్ఠునుండి గుణగూ సుహమ్న
య నెడినాడియందాపూరిత బగుటవలఁ చెడియ జేయనేరక యుండును.
ఈ శ్రేష్ఠప్రభావంబువలననే గర్భమునుండు కాలమున గోదామర
జేయఁజాలక యిక్కట్లులపాలగు. సవ్యధంబున మూఢభావ మొంది
క్రమముగా, కొంతకాలము బాల్యమును, కొంతకాలము గుమారి
త్వమును జెంది కడపి, పిమ్మట యశావనదళ సమకూరినపుడు ముందు
వెనుక యోచింపక, విలాసాదికృత్యంబుల నిమగ్నుడై, కాచుంబు పోచ్చి

మచ్చుకంటులతోఁగలిసి నుదనతంత్రముల నానందింపఁ బ్రయత్న మొనరించి, యందుకై నానాకష్టములును గొందాచు తనకోరిక నెరవేరినపుడు సంశోషముఁజేగదాచు, నెరవేరినపుడు చింతిల్లుచు, నిల్లుకొంతకాలంబు కడపి, యనంతఃము సంసారమనెడి గట్టిదారములచేఁ గట్టఁబడినవాఁడై, భార్య, బిడ్డలు, ధనమునను, యీషణత్రయము నకుంజిక్కి, కష్టకారణమయిన కుటుంబపోషణ భారంబుఁ దలమోచి యందునకుఁగా నెన్నియోమాయలు తంత్రములుఁబన్ని చేయరాని పనులన్నియుఁజేయుచు, నందఱిలో మోసపుచ్చి వెతలనొందు నట్లొనరించుచు దయ, సత్యము, శుచిత్వములుమాని చరించుచు, గొంతకాలంబు గడపి, యటుమీఁదట ముసలితనము ప్రాప్తించుటయు, శ్రమకులోఁబడి, యింద్రియంబులు పటుత్వముదుగుటంజేసి, వాతము పిత్తము, శ్లేష్మమునను, మూడుగుణంబులును నానారోగములను గలిగింపఁగా, వానిచేఁ బీడింపఁబడుచుండును. ఇట్లు కొంతకాలంబు శరీరపటుత్వంబు దప్పి కష్టపడుచున్నతఱి, మెఱుము మెఱసిన లాగున మృత్యువాసన్నంబైన, గరుడునిచేఁ గాలఁదన్నికొనిపోఁబడుపామువలె, జీవాంబుఁగోల్పోయి, కుబుసమువిడిచిన నాగుబాము చందంబునను, పక్షులు చెట్టుమీఁదనుండి యెగసి మఱియొక చెట్టుపై వ్రాలిన విధ మనను, మానవశరీరంబువిడిచి. స్వచ్ఛమైన యాతనా శరీర మైకొనిన, యాజీవుని నాదూతలు రయంబున బోయి పట్టికొనినట్లు. అట్టిపాపకర్మలు విచారించబడి, వారుచేసిన పాపంబులకుఁదగిన శిక్ష నావలన బొందినవారై, యనుభవించుచుండుదురు. అట్టివాగు బొందిన దేహంబులేమిచేసినను ప్రాణంబులఁబ్రాయపు ఒకవేళ నటులతటస్థించినను, నిచట పోచుచుండు సంజీవనియనుగాలి సోకినవెంటనే, మరల బ్రతుకుచుండుదురు. యెల్లప్పుడు నిత్యమిహము, యీషాపులగు జన్మలకీ శరీరంబులు పోవదగిన మరణము కలుగ నరదు యది యనాదికల్పితమైన భగవంతుని సిద్ధసంకల్పమునఁ గల్గినవిశేషము. దాని నెన్నదుండెలయఁజాలదు. పుట్టుటకు గిట్టుటయుఁ గిట్టుటకుఁ బుట్టుటయు, నిమిత్తంబులగు, నియనాదియగు రోగంబు మూలప నాది మధ్యాంతం హితుఁడైన పరమేశ్వరుండను వైశిష్ట్యమిదపు, యితరులకు సాధ్యము

కానేరదు. జన్మమును, మరణమును, మహాదుఃఖ కరములయినవి యని తత్వ మెఱిగినవారైన పెద్దలు వివరించు చుండుదురు. ఇది మానవజన్మ ప్రకారము. ఇంక దేహనిర్ణయ విశేషంబులఁ జెప్పెద వినుండుని యిట్లనియె ముసింద్రా ! వికల్పము లేనివాఁడును,

— యదుఁడు సాక్షాత్తునకు దేహనిర్ణయ ప్రకారమునఁ జెప్పుట. —
అంతము లేనివాఁడును, అంతఃకేని కర్తయు, మొదటివాడును, యెల్లపుడును, నానందమే రూపముగాఁ గలవాఁడును, నిర్మలమైన వాఁడును, లోకంబు లన్నియు నదరింబునఁ గలవాఁడును, పరిమూలకు పరమైనవాఁడును. నగు యీశ్వరునకు నేను ముందుచెప్పిన యవిద్య (మాయ) సమస్తకార్యములకు నాధారమైయుండును. అది యీశ్వరుని సంకల్పము 'లాగునఁ బ్రవర్తిల్లును, సాత్వికము, రాజసము, తామసము, నను మూఁడుపేరులతో మూఁడు విధముల గుణములు గలిగి యుండును. వాని విశేషంబు లెట్లన, నందు సత్యమును పేరుఁ గల గుణము జ్ఞాన స్వభావముఁగలదై తెల్లని వర్ణముననుండును. రాజసము చంచలమగు స్వభావమును, నెఱ్ఱని వర్ణమును, గలిగి యుండును. తామసగుణమున కజ్ఞానము స్వభావము. కోపము, ప్రధానమై నలుపు, తెల్లపుంగలిసిన బూడిదరంగుం గలిగియుండును. యీగుణంబులతోఁ గలిసిన మాయ దేవితో చేరినపుడు దానిగుణము నిచ్చుచుండును తెలిసిన యోగులు మొదటిదానినే యనుసరింపుచురు సకల జీవకోటులకును, నుత్పత్తికిని, వర్థిల్లుటకును, నాశము నొందుటకును, నీమూఁడు గుణములే కారణమగుచున్నవి. జన్మ ప్రకారము ముందు వివరించియున్నానుగదా ! అటుల గర్భమునందు త్రిగుణ రూపమయిన ప్రకృతి (మాయ) తోగూడిన శరీర మేర్పడుట యెట్లన, తల్లి దండ్రులుతి నెడి యాచారసములు (అనఁగా, నుప్పు, పులుసు, కారము, తీపు, చగరు, చేరు) కలిసిన యన్నరసము క్రమముగా నారుకోణముల (మూలలు) యందుఁ బ్రసరించి యవి కూడి శరీరమేర్పడుచున్నది. తండ్రి భుజించురసము వలన నెరుకలును, మజ్జ (యనఁగా యెముకలలోననుగు మూలుగు) కలుగుచున్నది. తక్కినవి తల్లిరసమునఁగలుగును. ముక్కులికి, దేహమున, త్వక్ (అనఁగా

చర్మము ను, చక్షువు, (అనగా కన్నలు) ను, జిహ్వయు, (అనగా నాలుకయు) ను, శ్రోత్రము, (అనగా చెవులు) ను, ఘ్రాణము, (అనగా ముక్కు) ను, నను జ్ఞానేంద్రియము లైదును, వానికార్యముల (అనగా నవియైనను చెయ్యవలయు) ను తాకుటను తెలుసుకొనుట, చూచుట, వ్రలుకుట, భ్రమించుట, వాసనను గ్రహించుట, యను నైదు గుణంబులఁగలిగి యవియును, నోరు, చేతులు, కాళ్లు, గుదము, ముత్రస్థానము నను, నైదుతోగలిసి యీపదియును కర్మేంద్రియములని చెప్పబడును. వెనుక చెప్పిన యైదుగు వానికి మాటలాడుట, యిచ్చుట, పుచ్చుకొనుట, లేక చెయుట, నడుచుట, విసర్జించుట అనగా విడుచుట, మర్మక్రియా సంబంధము గలుగుట, విషయంబులు మఱియు, మనస్సు, బుద్ధి, చిత్తము, సహంకారము నను పేరులతో నందఱియును చతుష్టయమనబడు మనస్సుయొక్క వికారంబులు తొలుతఁ జెప్పిన గుణములు మూడింటి యొక్క భేదములై యొప్పుచుండు. ఇట్టి ముంద్రియములతో గూడిన శరీరమున ప్రథానమగు సత్త్వమును పేరుగల గుణంబువలన జీవునకు మంచిగుణములును, తృప్తియు, సౌఖ్యమును, నారోగ్యమునుఁ బుట్టెను, రాజసంబను పేరుగల దానవలన, గర్వము, ధైర్యము, మత్తత మొదలగునవి జనించెను. తామసంబను దానిచే, కోపము, కోరికలు, మచ్చరము, పిశినిగొట్టుతము, మదమును, నాలస్యమును, నిద్రయుఁ, బ్రమాదము (అనగా బొరపాటు)ను, మోసమును, జనియించెను. శరీరము పంచభూతములగు, భూమి, నీళ్లు, నిప్పు, గాలి, ఆకాశము వీనిసమ్మేళనమున వానియందుఁ బుట్టెడి గుణములు, మనస్సు మొదలగు సంజ్ఞాకరణములని చెప్పబడు వానిచే వరింపఁబడు చున్నది. ఇట్లు పంచభూతములును, నెట్లువచ్చెననిన, శూన్యమగు నాకాశంబు నుండి చెవులకు నున్ననైన శబ్దంబు జనించె. నాశబ్దబలమును గూడుకొని యాకాశమున గాలిపుట్టెను. గాలి గుణము దేహమునకుఁ దగులుట కాచుట, నది తెలియుటకై త్వగింద్రియ (మనగా తగులుటను తెలుసుకొను శక్తి) ను సంభవించెను. యీవాయువు పెక్కు విధములుగా భేదములు గలిగియుండు. నెట్లన్న యెగయుట, పడుట,

వచ్చుట, పోవుట, ముణుగుట, మొదలగు గుణములకు నిమిత్తమైన యీగాలి, ప్రాణవాయువు, సపానవాయువు, సమానవాయువు, వ్యానవాయువు, నుదానవాయువని యొందును, పంచప్రాణములుగాను, నాగము, కృకరము, కూర్మము, దేవదత్తము, ధనంజయము, నను నుపవాయువు లైదుశుశ్రేణి పదివిధంబులయ్యె. నన్నిటియందునుఁ బ్రాణవాయువు ముఖ్యమైనది. యదికుత్తుకకు క్రిందుగను, బొడ్డునకు మీఁదుగను నుండుప్రదేశంబున సంచరించును ఇది నాశికారంధ్రముల నుండిచొచ్చి బొడ్డువరకుఁబోయి, హృదయంబున వ్యాపించి, కుత్తుక వరకుం దిరుగును. రెండవదియును, మాటలాడుటకును, దేహమునకు పటుత్వముఁ గలిగించుటకును, కారణమగు సపానవాయువు. గుద స్థానమునుండి మేఢ్రము, నడుము, రెండుతోడలు, పిక్కలు, నాభి కడుగుభాగము, వృషణములు మొదలగు ప్రదేశముల సంచరించును. మలము, మూత్రము, వీర్యము మొదలగువానిని విడుచుటకు కారణమైనది వ్యానమను పేరుగల గాలి. యది కనుఁగొలుచులయందును చెవులయందును సంచరించుచు, సమయము వచ్చినపుడు ముందుచెప్పిన ప్రాణవాయువు, సపానవాయువును, గలిసి వర్తించుచుండును. పైని పేర్కొనిన మూడువిధములగాలికిని, సమానముగా వానివానినిఁ జేరి సమానమనుపేరుగల నాలవగాలి, తినినవస్తువులను జీర్ణముఁజేయు జరరమనెడి గర్భకోశమునందుండు నగ్నికి సహాయకారిగా నుండి పదార్థంబులు జీర్ణముఁగావించి యన్న పానాదులరసమును, యెఱుఁ డెఱుఁ డేయేయంగమునకును, నాడికిని యెంతెంతగావలయునో యంతంత వానివానికిఁ బంచిబెట్టి వానిని వృద్ధిఁజేయుచుండును, అయిదవదగు నుదానవాయు వెల్లనాడులయందును సంచరించును. అది కాళ్లు, కేతులు, మొదలగు నవయవములయందుఁ దిరిగి, చూకలి, దాహము, కిష్టము, మొదలగునవి పుట్టించుచుండును. నీ యైదునుఁగాక మణియుంగల యుపవాయువు లైదును, చర్మము, రోమములు, రక్తము, మాంసము, మెదడు, యెముకలు, యెముకల లోని మూలుగు ననియెడి సప్తభూతువులనిఁ చెప్పఁబడువానియందు సంచరించుచుండును. అయిదు భూతములయందు నొకటియగు అగ్ని

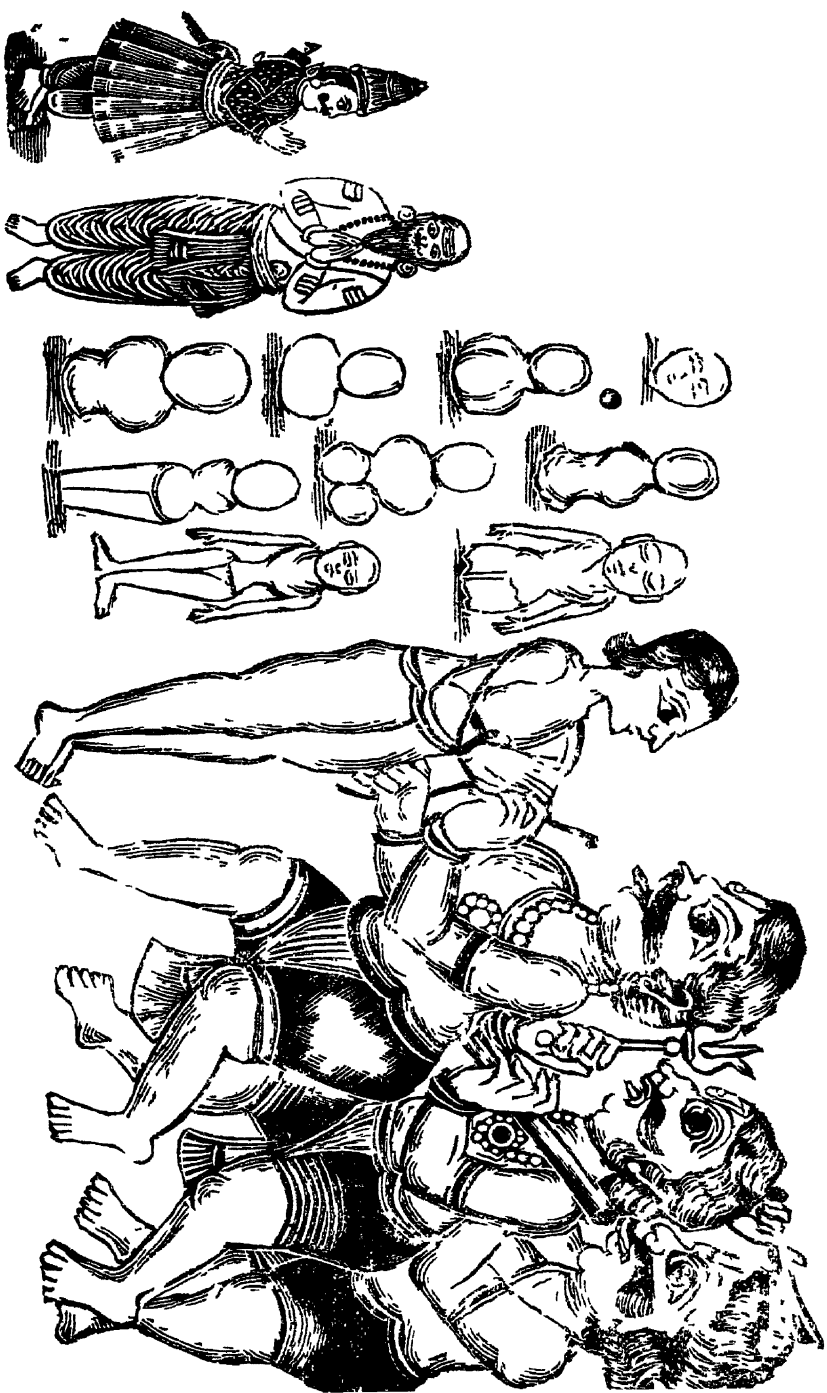
యందు గల గుణమువలన రూపము, తెలివి, తినిన పదార్థములు జీర్ణించుట, ప్రకాశముగలుగుట, శౌర్యము, విలాసము, సంతోషము, మనస్సునకు బలము, కోపము, యిట్టి లక్షణములు కలుగును. మఱి యొక భూతమగు జలగుణము వలనను, రుచి తెలియుట, చల్లదనము, శరీరమున నీరూతుట, అనఁగా చెమఱించుట, యీ మొదలగు లక్షణములును, మఱియొక భూతమగు భూమి గుణమువలన, వాసన తెలియుట, గౌరవము, ధైర్యము, సాహసము, మొదలగు లక్షణములును గలుగును. యీ భూతము లయిదింటియందును పృథ్వీభూతము ముఖ్యమైనదని వివేకులు సెప్పుదురు. ఏలనన, సమస్తయోషధులును, పైరులును, ఫలవృక్షములు మొదలగునవి యన్నిటికి పృథివి యాధారము. దానియందుఁ బుట్టిన వస్తువలె జీవకోటుల కన్నిటికి జీవనోపాయము కాఁబట్టియు, చర్మము మొదలగు నిందిముములు పృథివి వలఁ బుట్టిన వగుటఁబట్టియు, నది ముఖ్యముగా చెప్పఁబడినది. జీవులు భక్షించు వస్తువులు జరరాగ్నివలన జీర్ణమైనపుడు పురీషము, (అనఁగా, మలము)గా మారిపోవును, పదార్థసారములొ కొంత భాగము మాంసమునకుఁ జేరును. కొంతభాగము మనస్సునకు దార్శన్యము నిచ్చుట కుపయోగమగును. ఇట్లు అగ్నరస సంయోగముఁ గలిగిన దగుటచేతనే మనస్సునకు అన్నమయందైనది మనస్సని పెద్దలవలన చెప్పఁబడినది. అన్నసారమున కొంతభాగము రక్తముగా మారిపోవును. అదియే ప్రాణమని చెప్పఁబడినది. యింక జంతువులు త్రాగెడి నీరు జీర్ణకోశమున జీర్ణించుటకు నోడ్పడి శేషించిన జలము మూత్రముగా వెలువడును. యిట్లుగడుటఁబట్టి ప్రాణము పృథివీ హతాత్మకమని చెప్పుదురు. అగ్ని భూతకాగణమున శల్యములకు బలమునిచ్చు మజ్జయొదవెను. తత్సంబంధమున మాటలాడునట్టి సభవితలైన యది యట్టిది కాఁబట్టి తేజస్సు అభిన్నమై అనఁగా అన్ని భూతముల మందుఁ గలిసినదై యుండును, రక్త సంయోగమువలన మాంసమును, నుడువలన వీర్యమును జనించెను. వీర్యముచే నాతము, పిత్తము, క్లేష్మము అనెడి భేదములుగలిగి ధాతువులు పుట్టెను. మఱియొక్క విశేషంబేమనిన, శరీరమున అంజలి, (అనఁగా నోపలి) కొంత వకమునుంచి

పది దోసిళ్ల సీనును, తొమ్మిది దోసిళ్ల రసమును, యెనిమిది దోసిళ్ల రక్తమును, యేక దోసిళ్ల పురీషమును, నాఱుదోసిళ్ల పురీషమును, నైదుదోసిళ్ల పైత్యమును, నాలుగుదోసిళ్ల మూత్రమును, మూడు దోసిళ్ల మజ్జయు, రెండదోసిళ్ల మేదడును, అరదోసిడు శుక్లమును, గలదియై యుండును. యిట్టి శుక్లమును పేరుగల వీర్యమే శరీరమున కంటటికిని బలకరమై తేజస్సు నిచ్చుచుండును. ఇదిగాక ఆపో భూతా త్త క సుగా, అనగా జలంబులచే రుచికరములు, తరుణంబులు, నవ కంబులు, నను పేరులతో ఆరునూరుల నరములు దేహంబున నుండు నని తత్త్వము నెఱిగిన యోగులు చెప్పుదురు. మఱియు రారవములు ప్రసవంబులు, సేచనంబులు, నలూఖిఖండంబులు, సముద్గమంబులు, మండలంబులు, శంఖఘాతంబులు, వాయుసతుండంబులు, నను పేర్లు గల యెముకలతోఁ గూడి కీళ్లు అనగా యెముకలసగ్గులు యెనిమిది విధములై యొప్పుచుండును. శరీరమంతటను మూడుకోట్ల యేబది లక్షల రోమకూపము లుండును. యిట్టి లక్షణములతో గూడిన శరీర మునకంటె మేలగు పదార్థం బెద్దియునులేదు. యిట్టి శరీరము మోక్ష బానము గలిగి సత్యవర్తకులై నిరహంకారమున నొప్పువారికిఁ దప్ప తక్కిన వారికి సార్వకంబు గానేరదు. మహాత్మా! శరీరలక్షణంబుఁ జెప్పితి నింక జీవస్వరూప మెఱిగించెది నాలకింపుము.

—॥ ముందు సానందునకు జీవస్వరూపంబుఁ దెలుపుట ॥—

అహంకారాదులు లేనివాఁడును, చింతయాకారుఁడును, ఊరు పేరు రూపము పని యిట్టిదని చెప్పుటకు సాధ్యము కానివాఁడును, మహా శేజోవంతుఁడును మోగములకు కర్తయైనవాఁడును, నైన యాశ్వ రుఁడు బ్రహ్మమొదలు పిపీలకాదుల కర్తవ్యతమును సర్వమును తానయై కర్త (అనగా చేయువాఁడు) ప్రేరకుఁడు (అనగా చేయించువాఁడు) క్రియ (అనగా చేయుబడిన దానివలనఁ గలుగు సుఖదుఃఖములు) తానె విశ్వమంతయు తన స్వరూపముగా విలాసక్రీడ సలుపుచుండు ను అన్ని జంతుజాలముల పుట్టుకకుచ, యోసి ప్రధానమై, ది శగ త్త్యయు, నందు బీజప్రధానఁ డయ్యెనుడైన పరమేశ్వరుడనియు, చెప్పుదురు. యెవ్వనియందు సమృద్ధిమైన సమదృష్టి యనగా శాంత

మగు చూపు గలుగునో యట్టివాఁడే పుణ్యకార్యములును, యెవ్వని యందు విషమదృష్టి యనఁగా తీక్షణమగు చూపుగలుగులో యట్టి వానిచే పాపకార్యములునుఁ జేయించుటయే యతని విలాసమునకు ప్రధానలక్షణము. కావున మానవులు యెల్లపుడును సంతోష మన న్ముక్తై భగవంతునియందు నమ్మకముఁ గలిగి యతని నారాధించి రేని, సద్గతి జెందుదురు. సంశయముఁ గలవాఁడు మోక్షము నొందఁ జాలఁడు. కావున నభిమానము సందేహమువిడిచిస్థిరచిత్తుడై వేదాంతవిదులగు పెద్దలవలన తత్వమునుఁ దెలిసికొని సన్మార్గమునఁ బ్రవర్తించువానికి మోక్ష మరచేతిదై యుండుననుట నెఱుంగవలయును. యెవ్వఁడు సత్యము, దయ, యోగ్యు, శాంతము, ధర్మము, నీ మొదలగు గుణములఁ గలిగి తత్వవిదుడై సదా పరోపకార చింతఁ గలిగి జీవహింసఁ జేయక సర్వసముఁడుగా ప్రవర్తించుచు, భగవంతుని మాయను గడుచుటకుం దగిన యత్నముఁజేసి సర్వేశ్వరు నారాధించునో, యట్టివాఁడు నా వాహనమగు దున్నయొక్క మెడయందుఁ గట్టఁబడిన గంటయొక్క గణగణశబ్దము వినఁజాలఁడు. అనఁగా అట్టి సత్పురుషుని చెంతకుఁగూడ నేను పోవుటకు శక్తుడను కాననుట. మ్రాకులయొక్క రాపిడిచేత నిప్పుపడి యది కొండలయందలి యడవుల నన్నిటిని భస్మముచేసిన లాగున వేదాంతశాస్త్ర మెఱిగిన పెద్దల యుపదేశమనడి యగ్ని చే యోగ్యుడగువాఁడు మహా పాతకములను నడవులను దహించినేయును. యేపని చేసినను తీరని పాపమును వేదాంత విచారమువలనఁ బాపుకొనవచ్చును. దానివలనఁ బొలంగని పాపమేలేదు. ఇది సత్యము. ఇది జ్ఞానియగువాఁ డెఱుంగుచుగాని సామాన్యు లెఱుంగరు. అద్దమును చూచునపు డందు రూపము స్పష్టముగాఁ గనుపడి యా యద్దమును మూసియుంచినపు డంతకు మున్ను కనుపడిన రూపాదులు తోచనిలాగున భగవంతుని మాయయను నద్దమున జగంబులు ప్రతిఫలించి లీనమగుచుండును. గాని స్థిరమనియు, సత్యమనియు, నమ్మరాదు. మంచిమార్గము నవలంబించిన యోగులయందు దయఁగలవాఁడై యీశ్వరు డట్టివారికి కీమఁ గలుగనియక వారిని రక్షించుచుండును. యీ విశేషంబును విచా

(౧౧౨-వ పుట.) యమరాసు సానందునకు శివస్వరూపంబుఁ జెప్పట.

రించి చక్కగా తెలిసికొని దయాకరుడైన భగవంతుని మరువక
యతని యగ్రహము కు పాత్రులగుటకై ప్రయత్నముఁ జేయుట
మంచిది. సంసారసంబంధముగు సమస్తకష్టములును, తాపత్రయముచు,
దేహభిమానమును, నాశా సంశయాదులును, భగవంతుని కరుణకు
పాత్రులగువారు సులభముగా తరించి శాశ్వతముగు సౌఖ్యమును
పొందుదురు. శేషివారు పాపపంకమునఁబడి యల్లాడుదురు. తత్వవే
త్తలగువారు దానధర్మముల వలనను, తపఃబువలనను, జపంబువల
ననుఁబడయరాని నిర్వాణావదవిని సులభముగాఁ బొందఁగలరు. గనుక
మనుష్యుఁ డవశ్య మాత్మ విచారముఁ జేయుటమంచిది. నాస్తికుఁడుఁ
(అనఁగా భగవంతుఁడు లేడని వాదించువాఁడు) క నమ్మకముతో
సచ్చిదానంద మయుండగు నీశ్వరునికిని జీవునకునుఁగల సంబంధమును
చక్కగా నెఱిగిన పెద్దలవలనఁ దెలిసికొని మహాకష్టములగు కార
ణమును జననదుఃఖములకు మూలంబున నె న సంసారబంధమునఁ
గట్టువడక నిర్మలచిత్తుఁడై రాగము ద్వేషము మొదలగువానిని విడిచి
యేమానవుఁడు అహంబ్రహ్మస్మి, (అనఁగా నేనే బ్రహ్మము.) అని
నిశ్చలుఁడై యూడి శాశ్వతంబగు ముక్తిమార్గమునరసి సంతసించునో,
యతఁడే యానందమయుడని యోగుల యభిప్రాయము. అట్టివానికే
జీవేశ్వరులు భేదములేక మొకటిగానే తోచుచుండును. శరీరమునకు
నాశము కలదుగాని జీవునకు చెరువులేదు అనఁగా జీవుఁడు నాశముఁ
జెందువాఁడుగాఁడు. అట్టిపరమాత్మ స్వరూపుఁడగు జీవుఁడు మాయా
మయంబగు ప్రపంచమున పలువిధములగు శరీరములను ధరించిరూపం
బునకుండగిన కర్మల నాచరించుచుండును యెల్ల జీవులయందును
మొదటిదని చెప్పఁబడిన మానవ శరీరము, తెలివికి మూర్ఖమై జ్ఞానేం
ద్రీయములచుపేరుతో నొప్పు నట్టి యెదిగింద్రియంబులును, సంతోకరిణ
చతుష్టయము (అనఁగా మనస్సు, బుద్ధి, చిత్తము, నహంకారము) గల
గూడి ప దొమ్మిది తత్వములతో లింగశరీరము (అనఁగా మానవ
దేహము) గలిగెను. అట్టిశరీరమున ప్రకృతి (మాయా) కలితమై ప్ర
తిఫలించుట వలన నందు వసించుట నిమిత్తంబుగా నా భగవంతుని
జీవుఁడని మారుపేరు సంభవించెను ఆజ్ఞనుకు క్షేత్రజ్ఞుఁడు. పునః

మొదలు, మొదలగు నామంబులు పొసంగెను. అట్టిపేరులను వహించి యిహ సుఖము, కష్టము, పరసుఖము, కష్టము, జాగ్రత (యనఁగా మెలఁకువ) నిద్ర (అనఁగా తెలియకుండుట) స్వప్నము (అనఁగా కలలు గాంచుట.) యీ మొదలైన యవస్థలకుఁజొనై యుండు. నెట్లన్న, నద్దము మాసి యున్నపుడు చూచుకొన్న పక్షమున తనముఖముఁ గూడ మాసినలాగున దోచునుగదా ! యట్లే జీవుఁ డంతఃకరణ చతుష్టయ మనెడి మాలిన్యముతోఁ గూడినవాఁడై చూచునపుడు తాను మలిన వాఁడుఁడైయున్నట్లు భ్రమపడి యభియానగు కలంబున సుఖము ను ఖము ననుభవించు చుండును. తెలివిలేనివానికి యెండ మాపులు నీరుగాఁ దోచులాగునను, గ్రస్తుఁడు (అనఁగా మ్రొగఁబడిన వాఁడు) కాసి సూర్యుఁ డుగ్రస్తుఁడయిన విధంబుగఁ గనుపట్టు చందంబునను, నెట్టికళంఁమును లేనిజీవుఁడు కళంకముఁగలవానివలె సుఖదాఃఖములకు లోనగుట మాయయొక్క ప్రభావమని తెలియవలెను. పి డాండము (అనఁగా దేహమున) పాదముమొదలు శిరవఁకును వ్యాపించి కను బొమలనడుమ తేజోరూపంబున జీవుఁడు ప్రకాశించును. పుంమని పేరుఁడైన శరీరమునంద, బొడ్డుకు మీఁదకు మెడకు క్రిందనుగల ప్ర దేశము నమధ్య భాగము హృదయంబగును. తత్వవేత్తలు హృదయము కమలమునలె నుండునని యుగ్గడించిరి. అట్టి హృదయకమలమునకు మీఁదిభాగమునాళము, (అనఁగా కాడ) యాకమల మధోముఖంబు (అనఁగా తలక్రింగు) గానుండును. మీఁదికి సాగయుండుదారి కాడ లోని సన్నఁ రంధ్రమునందు సూక్ష్మమునకంటె సూక్ష్మమగు శాతి రూపమున జీవుఁడు సంచరించు చుండును. యిట్టి కంఠ పర్యంతమైన నాళము దేహమునఁగల యన్నివిధమలయిన నాళముల (నాడుల)కు ను నాధారముగాచుండును. యీ జీవ నాళాధారమున శరీరమునందు జ్వేలికొడు పేలు నాడులుగలవని యాచార్యులు లెఱంగి చెప్పుదురు. అదియే యీ దేహమునకు నగులహితకంబులు. వానియందు నూ యొక్క నాడులు ముఖ్యము. ౧. వానియందు నూము మిక్కిలియై యుండును. అద పది ముతయు సుత్తికంబులు. అవి దశే ద్రియము లు. సంబంధముఁ గలిగి వానివాని సూక్ష్మములకు తోడ్పడి పూర్వ

కర్తవశంబులై స్వప్నము మొదలగు నవస్థలను, నీచములగు నుఖములను, గలిగించుటకు హేతువులై యుండును. అపదినాడులలోను పెద్దదియు నుత్తమోత్తమమును, నగు నాడియొకటి సుషుమ్నయను పేరువహించి మీఁదికి వ్యాపించియుండును. అది యనంతము (అనఁగా కొలతఁబెట్ట రానిది) గా భావించి వేదాంతశాస్త్రము నెఱిగినవారు దానియందు సంచరించు జీవుని నిజమైనరూపముఁ దెలిసికొనఁ బ్రయత్నింపుదురు. లోకంబున నెవ్వఁడా జీవుని స్వరూపమును గనుఁగొని యదియే తానగుటఁదెలిసి, యాసుషుమ్నయను పేరుగల నాడినచారమునుపాయుటకు యత్నించునో, యత్నించి నెరవేర్చునో, నెరవేర్చు ధన్యుండగునో, యతఁడు (అనఁగా అట్టి జీవుఁడు) ముక్తిస్థానముఁ జేరును. (అనఁగా మోక్షరూపమగు తేజమునఁ గలియును.) అదియే జీవేశ్వరుల యైక్యమనఁబడును. అలాగునఁజేయు మహాత్ములనే యోగులు వర్ణించుచుండుదురు. యోగులు (అనఁగా తత్వమార్గమున బుద్ధిఁజూచిపి యితరచింతలుమాని జీవుని స్వచ్ఛమైన రూపము ననేక విధములగు కృత్యములచేఁ దెలిసికొనఁ బ్రయత్నించువారు) సదా నిర్మలచిత్తులై వేదాంత విచారముఁజేసి సాంఖ్యాది యోగముల నభ్యసించి కష్టపడుట యట్టి యనాదియు చలఁములేనిదియు, నాన దమును గలిగించునదియు, నగు జీవస్వరూపమును దెలిసికొనుట కే యని యె

— యగుండు సానంకునకు జీవేశ్వరుల యైక్యంబు వివరింపుట.

అుఁగ నలయును. సర్వవ్యాప్తుఁడు (అనఁగా నంతటను నుండువాఁడు) గానుండు జీవుఁడు కొయ్యయందుండు నిప్పువలె దృగ్గోచరుఁడు (అనఁగా కంటికి కనఁబడువాఁడు) గాకయడఁగి శరీరంబున లీనమై స్వేచ్ఛగా వర్తించుచుండును. నీటితో నింపఁబడిన కుండయందు నీటికాళము కనఁబడుచుండి యాకుండు నెచ్చటికిఁ గొనిపోయిన నచ్చటి కాకాళమునుఁ గూడవచ్చు చుట్టు దోచుచుండి, యాకుండ పగిలిపోయినపుడా కాళము నిరాకాళము (అనఁగా లేనిది)గాఁ గనపడిన విధంబున, శరీరసంబంధముగల వరును నుండినట్లగఁపడుచుండ జీవుఁడు దేహంబు పోయినపుడు మాయంబగును. కాని నాశమగుటగదు మరల శరీరము భరించిన తొల్లిటి చందముననే కనుపట్టును. యదియే

భగవన్నామయని చెప్పనట్టి విచిత్రమహిమ. లింగదేహము (అనగా శరీరము, న జీవుడు పూర్ణుడై యుండుటయు, గొంతకాలమున కాదే హమును విడుచుటయు, వారోపణ మాత్రమే కాని యదిజీవునికి నిజ మగు ధర్మముకాదు. శరీరసంబాధముఁ గలిగినపుడు జీవుడు, సూర్యుఁ డుదయించి లోకంబంతయు వెలింగించు చందంబున జ్ఞానమును కాంతి గలవాఁడై యి ద్రియసాధనంబులచే సర్వకార్యములును నొనరించుచు, కర్తృపరిపాకమైనపు డాకర్తృ దేహమును విడిచి నిర్వాణముఁ జెందును దీనికి దేహబంధ విమోచన మనిపేరు మున్ను వివరించిన తెఱంగున నీతికూడలో యాకాశము కనుపడునట్లు జీవుఁ డాకర్తృరూపముఁగ నుండియ ననేకదేహంబులయందుఁ బ్రకాశించును. ఆకాశము యెన్ని సెటిమఁడులుంచి చూచినను నొకటిగానుండియు వేటువేటుగా వాని వానియందు సంబంధములేకఁ గనుపించునుగదా! వాసనాస్థితులంబట్టి యా లింగదేహము నశించినపుడు తాను వేతై చిదానందమగు భగవత్స్వరూపమునఁ గలిసిపోవును. అట్లేని యశాశ్వతమగు దేహసంబంధము జిప్సినకే గలుగుటకు నిమిత్తమేమి ? యనిన, నదియే భగవల్లీల. సృష్టిక్రియంబున నేర్పడిన శరీరంబున నీశ్వరతేజంబు జీవరూపంబునఁ బ్రవేశించి మాయాచ్ఛాదితమైన కారణంబున సుఖదుఃఖములఁగలిగింప హేతువులైన యింద్రియాదులచేఁ గలువడి, కర్తృంబులారచించి నానివలనఁబొడమిన పుణ్యపాపములను శరీరముతోడ ననుభవించు చట్టి జీవుడు విజ్ఞానమువలన స్థూల శరీరము, సూక్ష్మశరీరము, కారణశరీరము, నిర్మూలమైనపుడు స్వయంజ్యోతి ర్తయుండైన సూర్యుని తన కాంతిచే సర్వభూతముల యందునుఁ బ్రకాశించి ప్రేరకుండైయుండి క్షపణ తన తేజముఁ దనయంద యడంచికొనిన భంగి, హామనకును, నింద్రియము లకును, దనకును, సంబంధములేక వీడిపోయి, తేజోరూపంబువహించును. అ కంబునఁ బురుషుఁ డట్టిమాయాసంబంధంబునఁజేసి, జనన, మరణ, కష్ట, సుఖంబుల ననుభవించిన లాగునఁబరిభ్రమింపఁగాని, నిజముకాదా కలఁగన్న నందంబని యెఱుంగవలయును. దేహమునకును, దేహసంబంధములగు నింద్రియంబులకును. నాత్మవేత్తైదియు, బదుల యగదియు నయ్యు ప్రకృతి మోహబ

ద్ధంబై, కలిసియున్నట్లు తోచుచుండును. జ్ఞానంబువలన నిజ స్వరూపంబుఁ దెలిసికొనినపుడు తనకును శరీరంబునకు నెట్టి సంబంధమును లేమి నెఱింగి పరిశుద్ధుడై, వెలుంగును. తేజోవంతుడవగు నో ముని శ్రేష్ఠా! ఇప్పుడు నాచేతఁ జెప్పఁబడిన వేదాంత సారంబగు నీ పరమ తత్వరహస్యంబును మున్ను దండకారణ్యంబున సీతాలక్ష్మణ సమేతుడై వసించు చున్నపుడు దశరథ పుత్రా! గేసరుఁడును, పరంథాముఁ డాను, విశ్వరూపకుఁడునునైన శ్రీరామచంద్రునకు, పరిపూర్ణ సచ్చిదానంద మయుండును, జగదీశ్వరుండును, గౌరీ మనోవల్లభుండును, నగు శంకరుండు ప్రయంబుమీఱ నానతిచ్చెను ఈ వ్యాఖ్యానముఁజదివినను, వినినను, వ్రాసినను, నట్టివాఁడు పరిశుద్ధుడై మిక్కిలితెలివినొంది యిహనుభుంబులును, పరనుభుంబులును, (అనగా మోక్షము) జెందును. ఇది సత్యము. దీని నెవ్వఁడు నమ్మకుండునో యట్టివాఁడెన్నిరీతులఁ బ్రయత్నించినను, జ్ఞానియై పవిత్రమగు నిర్వాణ పదవి నొందఁజాలఁడు. ఇట్లు నేదంబులు ఘోషించుచున్నవి. మహాత్మా ! మీరెఱుంగఁగల బ్రహ్మవిద్యా రహస్య మేదియున్నది? ఇది యంతయు మీకుఁ గరతలామలకంబై యుండు. నైనను, తెలివిగల పెద్దవాఁడు బాలుని తెలివిమూలిన మాటలనాలకించి సంఘోషించి మఱియుం బలికించు చందంబున నావలన వినుటకుం గోరికఁజెందితిరిగాని యన్యము కాదు సంతోషంబయ్యె. నేనెఱింగిన నట్టుకుఁదెలిపితి. నింక నన్నేమి యొనర్చుమనియెదరో శిలపు నొసగుఁడనిన, యమునిమాట లాలించి సంతృప్తి నొంది సానందముని యతనికిట్లనియె. దండధరా! నీవచనంబు లమోఘంబులు. వివేకకరంబగు తత్వరహస్యమును ప్రయంబున నీవు నాకెఱిగించితివి. అయినను, నింకఁ గొన్నిసందియంబులు నాకుం గలవు. నాసంశయంబులు నివారణ యగులాగున నాకుఁ దృప్తిగలిగించుటకుఁ దలంపుము. యోగంబులును, నాసవంబులును, జపంబులును, దపంబులును, నిమోదలగున వనేకము లనేకవిధంబులఁ బెద్దలు చెప్పుచుండుదురు. వాని తారతమ్యములును, విశేషములును, ధర్మంబులును, విధులును, నవి మోక్షసాధకములగు తెఱుగును, నిత్యాది విశేషంబులు వివరముగా వివరింపుము. వాని నెఱుంగుట

నాకు మిక్కిలి యావశ్యకమై యుండుననిన, ప్రీతుండై సానందునకు వైనస్వతుం డిట్లనిచెప్ప నారంభించెను. దేవా! జ్ఞానేంద్రియములైదును, కర్మేంద్రియములైదును జేరి పదియింద్రియము లయ్యెననియు దెహి కీయింద్రియములవలన గలుగు ప్రయోజనమును మున్ను వివరించి యున్నాడనుగా! అట్టి పదియింద్రియములకును, సంతోకరణ చతుష్టయమనబడు, మనస్సు, బుద్ధి, చిత్తము, సహంకారము నను నాలుగింటిలో మొదటిదగు మనస్సునకును మిక్కిలి సంబంధముగలదు.

— యనుడు సానందునకు జీవతను చతుష్టయ మెఱిగించుట. —

ఇంద్రియములకు మనస్సధిపతి యగునుగాని యింద్రియముల సంబంధము లేనపుడది వ్యాపించజాలదు. (అనగా మనసునకు స్వతంత్రత క్కీలేదు) సత్త్వము, రజస్సు, తమస్సు, నను మూడును మనస్సుయొక్క గుణములని పెద్దలుచెప్పుదురు. ఆమూడు గుణములకును తారతమ్య మెట్లనిన, జాగ్రత్త, స్వప్నము, సుషుప్తులను గురుతుగాఁ జెరింగిన నులభముగాఁ దెలియఁగలదు మనస్సాదియగు సంతోకరణములలో మొదటిదియగు మనస్సు సంశయరూపము (అనగా వికల్పరూపము గలది) బుద్ధి ప్రయత్న వ్యాపకమైన నిశ్చయరూపముగలది. చిత్తము విచార రూపమున నొప్పును. అహంకారమనునది యభిమాన కారణంబై నేను తాననెడి భావమునకు మూలమైయుండును. మొదటినుండి లెక్కించిన సితత్వము లన్నియు నిరుపదియైదగును. వీని నన్నిటినిఁ గూడిన దే స్థూలదేహం బనఁబడును జ్ఞాత వీనిం దెలిసికొని సాక్షియై యుండును. సూక్ష్మశరీర మెట్టిదనగా—జ్ఞానేంద్రియము లైదును, కర్మేంద్రియము లైదును, వాయువు లైదును, సంతోకరణములలో మనస్సు, బుద్ధియను రెండును జేరి వానివాని వృత్తులు క్రమంబుగా నొంది పరివర్తనంబున నొప్పుచుండును. దీనికి లంకేశరీరమనియుఁ బేరు కారణశరీరమను నది పైఁజెప్పిన రెంటికిని కారణమైనది. దాని స్వరూపమెట్లనిన, సుషుప్తాత్మకమై (అనగా పరిమాత్త ప్రాణ వాయువులతోఁజేరి) స్థాభించి శాంతముతో నుండును. దీనికి లయము నిద్రయందేకలుగును. వాయువు ఆధారమున నాకాశము కానఁ బడును. భూమి మొదలగు పంచభూతములును నొక దానివలన నొకటి

పుట్టినలాగుననే లయమగునపుడు నొకదాని కొకటి కారణమైయుం
డును యెట్లునో, పృథివి (అనగా మట్టి) నీళ్లయందును, నీళ్లు నిప్పు
నందును, నిప్పు గాలియందున, వాయువు ఆకాశమునందును లేనమై
(అనగా కనుపడక) పోవును. మిక్కిలి గొప్పదగు మట్టిచెట్టుయొక్క
రూపము దానిదగు చిన్నచిత్తనమునంగు లీమైయుండునట్లు స్థూల
శరీరమును, సూక్ష్మ శరీరమును, కారణదేహంబునం దడగి యుం
డును, శాంతమగు నిద్రావస్థయు, నానందమును, నిత్యాదిలక్షణ
ములుగల యీ కారణ శరీరముగాక, మహాకారణ శరీరమనునది
మఱియొకటికలదు. అది యెట్లునిన. సద్యోజాతమనియు, వామదేవ
మనియు, నఘోరమనియు, తత్పురుషమనియు, నీశానమనియు, పేరు
లుగల పరబ్రహ్మముయొక్క పంచకళలు పంచభూతములుగానేర్పడి,
తుర్యావస్థయు, మూర్ధస్థానమును, నింద్రభోగమును, జ్ఞానశక్తియు,
సత్త్వగుణమును, ప్రత్యేగాత్మాభి మానమును, నోంకార మాతృ
కయుఁగలిగి మూలప్రకృతియైన నిర్మలాత్మయే జీవుఁడుగా నేర్పడి
యుండును. ఇది యెరుఁగుట మిగులకష్టమైనను, మహాత్ములగు యోగులీ
వివరణముఁదెలికొని యానందింపం బ్రయత్నించి పెద్దకాలంబు వెతఁ
బడుచుండుదురు. మునీంద్రా! ఇవి నాలుగును, జీవునియొక్క నాలుగు
శరీరమాలని తెలిసికొన వలసినది. యీశరీర భేదంబులు నాలు
గును, దృశ్యము (అనగాఁ జూడఁదగినది) వాచ్యార్థము (అనగాఁ
చెప్పఁగావిని తెలుసుకొఁదగినది) నను రెండువిధంబులు గలదై
యుండును. యీరెంటి యందును పరమాత్మయూడు చోటును నిర్మ
లాత్ములగు తత్వవేత్తలు తెలిసికొని సంతసింపు చుండుదురు. జీవుని
శరీర భేదంబులు నాలుగును జెప్పితి. నింక పరమాత్మయగు నీశ్వరుని
కి నాలుగు విధంబుల శరీరంబులుగలవు వానిం జెప్పెద నాకర్ణిం
పుము మన్న, నీళ్లు, నిప్పు, గాలి, మిఠు, సూర్యుఁడు, చంద్రుఁడు,
పరమాత్మ, యను నెనిమిది టీతో గూడిన యీశ్వరుఁడు విరాట్స్వ
రూపుఁడగును, నవ్వనూరి (అనగా నెనిమిది రూపములు గలిపిన
వాడు) యనియుఁ జెప్పఁబడెను. జాగ్రత యవస్థగా సూర్యమండల
నర్తియై కర్తృత్వము గలిగి క్రియాశక్తింగూడి, రిజోగూము చెలయ

— క్షయమిదం సానం దం కీర్త్యతా చతుష్టయ మేతీగించుట. —

ఋగ్వేదము యుక్తారమే యా కారముగా సర్వభూతము లందును, సమానముగాఁ బ్రవర్తించు నీవిరాట్స్వరూపునిఁ దేలిసికొనుట మిగుల కష్టము. హిరణ్యగర్భ శరీరమను మఱియొకదాని లక్షణం బెట్టిదనిన, వినుము, జ్ఞానేంద్రియము లైదును, కర్మేంద్రియములైదును, సంతః కరణములు నాలుగునుఁజేరి త్రిపుటియనఁబడును. (అనఁగా చూచుట, చూచువాఁడు, చూడఁబడినది యను మూడులక్షణములు కలిసిన దానికి త్రిపుటియనిపేరు) పైనిఁ జేర్కొనిన దానికి కర్మేంద్రియ త్రిపుటియని యోగులు నామకరణముఁ గావించిరి. చంద్రుఁడు, బ్రహ్మ, క్షేత్రజ్ఞుఁడు, రుద్రుఁడు, ననువా రధిదైవతములుగాఁ గలిగి, మనస్సు, బుద్ధి, చిత్తము, సహంకారము, ననునాలుగును చేరినదానికి యంతఃకరణ త్రిపుటియనిపేరు పైఁ జెప్పఁబడిన పదునాలుగునుఁ జేరినదానికి హిరణ్యగర్భ శరీరమని నామము. నిద్రయందుకల యెట్లో యాలాగుననే షరమాత్మ హిరణ్యగర్భుఁ డయ్యెను. ఆ హిరణ్యగర్భ నామముగల ఋగ్వేదముఁడు వస్త్రంబుననుండు నూలువిధంబునఁ గలిసి యుండుటచే నూత్రధారి యనియు, నల్పంబుగాఁ గనుపట్టుట వలన సూక్ష్మదేహుఁడనియు, నిచ్చాప్రవర్తనా శక్తిఁ గలవాఁడగుట వలన సర్వశక్తుఁడగు సమిప్తిరూపుఁడనియుఁ జెప్పఁబడెను వివేకనిధి వగు మునిచంద్రా! ఇది హిరణ్యగర్భ శరీరలక్షణము. మఱియొక యవ్యాకృత శరీరలక్షణము నాలకింపుము. ముందుచెప్పిన విరాట్స్వరూప రూపంబును, హిరణ్యగర్భ శరీరంబునుఁ గలిసినదాని కవ్యాకృత శరీరమనిపేరు. ప్రళయావస్థయు, తేజోస్థానమును, సర్వసంహారకత్వ భోగమును, ద్రవ్యశక్తియు, తామసగుణంబును, విశుద్ధాత్మానులును గల యవ్యాకృత శరీరము మిక్కిలి యుత్తమంబై ప్రకాశించును. దీనికి సాక్షియగు మూలప్రకృతియను మఱియొక శరీరముకలదు. జ్ఞానవంతులు వివేకించి దేనిని విరాట్స్వరియు, నాదమనియు బ్రహ్మ మనియుఁ జెప్పుదురో, దానినే పంచభూతములకును కారణమైన మూలప్రకృతి రూపమని చెప్పుదురు. తుర్యావస్థయు, బ్రహ్మస్థాన మును, సర్వ భూన్యభోగమును, జ్ఞానశక్తియు, తుర్యావస్థాదులును

గలదానిని మూలప్రకృతి శరీరముగా వేదాంతులు విభజనగావించిరి. ఈ ప్రకారంబునఁగల జీవునియొక్కయు, నిశ్వరుని యొక్కయు, చెని యిది విధములగు శరీరంబులు విలసిల్లు. నింకసాంఖ్యభావప్రకారమును వివరించెదను, వినుండని యిట్లు యె సకలకారణ కర్తయు మొదటి

— యమండు సానండునకు సాంఖ్యభావప్రకారంబుఁ జెప్పటం జేయె—

వాఁడును, లెక్కించి చెప్పటకు సాధ్యముకాని లక్షణములు కల వాఁడును, పరులకు తెలియరాని బలముఁగలవాఁడును, జేదించుటకు సాధ్యము కానివాఁడును, గుణములులేకయుఁ గలిగిన వాడుగా దోచువాడును, వేదములవలనఁ దెలి.కొనఁ దగినవాఁడును, సత్త్వము రిజస్తమములను మూడు గుణములచే తెలుసుకొన సాధ్యము కానివాఁడును, తర్కముచే గోచరించనివాఁడును, వేదాంత తత్త్వ మునకు సమీపముగా నుండువాఁడును, నైన యీశ్వరుఁడు పరి బ్రహ్మస్వరూపుఁడై సచ్చిదానంద మయుండై యొప్పుచుండును. అట్టిపరమాత్మ తన సగుణ స్వరూపమునుమాని ద్వంద్వరహితుఁడై యుండును అతఁడు సర్వభూతముల యందును రహస్యముగా నంత ర్భూతుఁడై సమానముగా నొప్పుచుండును. అతఁడు సమస్తకార్య ములకును నధిపతియైనవాఁడు. అతనికి సర్వసాక్షియనిపేరు. పర మాత్ముఁడు తా నాదియతము లేనివాఁడై, క్షుమునకును, వృద్ధికిని బాధ్యుఁడుగాక సర్వము నెఱిగి, మాయకును, మాయలేమికిని, సాక్షియై నాశముఁజెందినలాగునఁ దోచుచు నాశములేనివాఁడై ప్రకాశించు చుండును. ఆరమాత్మ యంగుష్ఠమాత్ర ప్రమాణముఁగఱిగి హృ దయ కమల కర్ణి కయందుండునని వేదంబులు చెప్పుచున్నవి. నాశము లేనియతఁడు తేజోరూపమున నేత్రములయందుండి ప్రకాశించునని వేదాంతము నెఱింగినవారు వచింపుదురు. నేత్రమునం దేది గోచర మగునో యదియే పరబ్రహ్మము ఈ రూపముగల పురుషుఁడు కంటి యందు నీళ్లు, నేయియంచిన నెట్లుండునునో యా పిధముగా నెందును నంటుకుండును. ఈ ప్రపంచము సృష్టికి పూర్వము కుల మాత్మగానే యుండెననియు, నాపరమాత్మ పిలాసార్థము మాయను వరించి తత్కారణమున నేను, అని భావమునుఁగొని, సృజించెనని

చెప్పుదురు. అట్టిపరమాత్మనుండియే యవ్యక్తరూపమైన ప్రకృతీసంభవించెను. దానినుండి యిచ్ఛయుద్భవించెను. యిచ్ఛామిళితమైన ప్రకృతి సగుణమనెడి గర్భముభవించెను. ఆమూలప్రకృతిచే జీవులకు మలినవాసన పొడమి జన్మనాశనాదులు సంభవించెను. సత్ అనియు, నవిద్యయనియు దేనినిఁ జెప్పుదురో, దానితోఁగూడినవాఁడు పరమేశ్వరుఁడు అతనినుండి చూలప్రకృతి సంభవించెను. అందుండి మహత్తననది పుట్టెను ఆమహత్తువలన నహంకారమును, దానినుండి పంచతన్మాత్రలును, వానివలన పంచభూతములును, వానివలన ప్రపంచము సర్వమును నుద్భవించెను. ఈప్రకారము పృథివి మొదలుగాఁగల యైదు భూతములును, త్వక్కాదిగాఁగల యైద జ్ఞానేంద్రియములును, వాక్తు మొదలగు నైదుకర్మేంద్రియములును, శబ్దమాదిగాఁగల యైదు తన్మాత్రలును మొత్తముఁ జేసిన నిరుపదింటిలో మనస్సు, బుద్ధి, అహంరమ, నను మూడింటినిఁ జేర్చి వానితో మాయ, జీవఁడు, నను రెండునుగలిపి తత్త్వపేతలు యిరువదియైదు తత్త్వములయ్యెననియు, వీనితో సర్వసాక్షియైన పరమేశ్వరునిఁ గలిపిన నిరువది యాఱు తత్త్వములయ్యెననియు, నిట్టతత్త్వమును గలిగినదియే శరీరమనియుఁ జెప్పఁబడె. ఈ యిరువది యారవదాని స్వరూపమిట్టిదని యెఱుంగునుగొనఁగలరో యట్టివారు మహాత్ములు. పారేయాశ్రమమున (అనగా బ్రహ్మచర్యము, గార్హస్థ్యము, వానప్రస్థము, సన్యాసము) నుండినను సంసారాది బంధములవలన విడువఁబడిన వారై పరుగుస్థులగుదురు. శరీరంబున వేదాంతపద్ధతి ననుసరించి, మూలాధారిమనియు, స్వాధిష్ఠానమనియు, మణిపూరకమనియు, ననాహతమనియు, విశుద్ధమనియు, నాజ్ఞేయమనియుం బేరులుగల యారు కమలములు గలనని యెఱుంగవలెను. వీనికి షడాధారములయ్యుం బేరుకలదు. ఈ యాఱింటి నాధారముఁ జేసికొని పరమాత్మ వర్తించును. గణక యాఱువిధములగు భ్రమలువిడిచి, మరిపడ్వర్గ మనఁబడిన కామ, క్రోధాదులకు గొఱబడక జయించి స్థిరమగు పరమాత్మ స్వరూపంబు నెఱుంగవలయును ప సుహృద్వై న యోగింద్రా! యట్టి యాత్మస్వరూపుఁడగు పరమేశ్వరుఁడే తానిని తెలియలేక

నశించి పోవునదియు, నసహ్యకరమునైన దేహంబున నుండు జీవుఁడు ప్రకృతి బలంబునకు లోపడి శరీరమునందలి యభిమానము వలన తన్నుడాను మఱచి జననమరణములు, కష్టసుఖములు, మొదలగు సమస్తవిధములగు నవస్థలకును నాస్పదుండగును. మిట్లు మూఁ డత్వము నొందిన యాజీవుఁడు, విషయేచ్ఛాపరుఁడైనపుడు, తాను, తనది, యను తలంపుఁగొని, యాఁగు, బిడ్డలు, బంధువులు, వస్తువులు, వావానములు, గృహములు, ధనము, ధాన్యము, భోగములు, శాశ్వతమని నమ్మి యెల్లప్పుడును నుఖముఁకొరుచు, నందు నిమిత్తమై యనేక సుఖటంబుల నొందుచు నలయుచుండును. యట్టివాని నెఱిగి నవాఁడే జ్ఞానియనఁబడును దేహము, భార్య, బిడ్డలు, ధనము, మొదలగునవి నావియను తలంపు మానుటచేతనిర్వలత్వము ప్రాప్తించును. ఎవ్వఁడు నేనే సర్వమునకు కర్తననియు, నేనే సర్వము ననుభవించు వాఁడననియు, సంతయు, నాయదియని యుండులంచుచుండునో యెవ్వఁడు, జాతి, యాచారము, మొదలగు వానిపై ప్రేమను వహించి కర్తలనొనరించునో, యట్టివాఁడు సంసారబంధముచుండి విముక్తుఁడు కానేరఁడు. ముందు చెప్పఁబడిన యభిమానవత్తుడిఁగ జీవుఁడు, కర్మబద్ధుఁడైనపుడు, పాపము, పుణ్యము, తాపము, కోపము, మొదలగు దుష్టములు నొంది పరాధీనమనస్తుఁడై, శాశ్వతమగువాఁడును, పరిశుద్ధుఁడును, నైన సర్వేశ్వరునిఁ దెలిసికొనఁజాలక, యహంభావము క్తుఁడై, వెఱిలొందుచుండును. పట్టుపురుగు గూఁడుఁగట్టుకొని తన కింక చలనములేదని యెంచుచు కడపట నందుండి వెడలఁజాలక నశించిన విధంబున సంసారసుఖమునమ్మి, శరీరధారి యహంకార మమకారములువహించి దుఃఖముల పాలగును, జపములు చేసినను, తపములు చేసినను, వ్రతములు చేసినను, స్నానసంధ్యాదులయిన యనుష్ఠానము లొనరించినను, వానివలన ముక్తి లభింపదు. ధనధాన్యములు, బండ్లుపుత్త్రులు, బంధువులు స్నేహితులు, దేవాముచు శోషింపఁజేయు వ్రతములు, తీర్థస్నానములు, దేవాలయముల యర్చనాదివిధులు, యివి మొఱుగాఁగల వెవ్వియు శాశ్వతమగు మోక్షము నొసంగ జాలవు. ఇట్లుగటచేయని చేయరాదని కాదు. మోక్షసత్తుఁడైన వాని కిట్టివి

యక్కరలేదు. మనస్సు నెవ్వఁడుజయించునో, వానికి మాత్రమే యది లభించును. సరిశుద్ధములగు కర్మలును, భగవన్నామ స్మరణానుశాసనములగు జపంబులును, తపంబులును, యజ్ఞములును, యాగములును, తీర్థయాత్రలును, దానధర్మాది సుకృతి కృత్యంబులును వాదిగాఁగల కార్యంబులన్నియు, పరమాత్మ తత్త్వమునుఁ దెలిసికొను నంతవరకుం జేయఁదగినవి ఆత్మా : తత్త్వము విచారించువారి కివి యనావశ్యకములు. ఈశ్వరుని మనస్సువలన నే యెఱుంగవలయును ఆలాగునఁ దెలిసి కొనుటకుఁ బ్రయత్నింపక సత్త్వరజస్తమోగుణంబులకుఁ జిక్కి కర్మలాచరించువారికి, పశ్చేత్తురునిఁ దెలిసికొనుటకు మార్గము కనుపింపదు. మోక్షోక్షేపకలవారు యోగులగు గురువులవలన తత్త్వోపదేశము నొంది యందుఁజూలమున నుత్తమంబగు సాయుజ్యమును పడయుటకుం దగిన సాధనము లెఱింగి, కృతార్థులు కావలయును శరీరసంబంధమున నొప్పు నింద్రియములు నేను వాదియనెడి భ్రాంతినివీడి సకలకార్యములయందును నిర్మలమైయుండు తురీయమై విషయమును తానని యెవఁడెరుఁగునో వాఁడు ధన్యుఁడు. మెలఁకువయందును, నిద్రయందును, కలలయందును, వికారమునొందక పరమాత్మవలె నొక్కటిగా నిలుచు తలంపునకు తుర్యునిపేరు అది కలవారు యోగులనఁబడుదురు. ఆత్మజ్ఞానముఁ గలవారందఱును, పాపపుణ్యరూపమున నొప్పు సకల సుఖదుఃఖ హేతువులగు కార్యములయందును, నంటినట్లు కినపడుచు లేశమైన నంటకుండు పరమాత్మ నెఱింగి, స్వస్థచిత్తులై యానందింపుదురు. సిల్లలోఁబుట్టిన చేప దేహమునకు సిల్లఁటక సంపదించినలాగున ప్రకృతి స్వరూపుఁడుగాఁ గాన్పించు సర్వేశ్వరుఁడందునకు భిన్నముగాఁ (అనఁగా ప్రకృతికి నేత్రై) యుండును జలము లఁబుట్టిన తామరాకునకు జలము లంటనిలాగునను, నీటి కుండలో కనఁబడు గగనము కుండనంటని విధంబునను, శరీరమునఁ గనపడు పరమాత్మయింద్రియములనంటక వేత్రైయుండును. ఆత్మకును, ప్రకృతికిని, సంబంధము లేదు అయినను సంబంధము కలిగియున్నట్లు తోచుచుండును. సగుణ నిర్గుణ రూపుఁడైన పరమాత్మ యొక్కఁడయ్యు, బ్రహ్మయనియు, విష్ణువనియు, రుద్రుఁడనియుఁ జెప్పఁబడుచుండును

యీ పేరులన్నియు, నొక్కనికే యని యెఱుంగవలయును. స్థిరమగు మనస్సుగలవాడు మాత్ర మిందలి సత్యముఁ దెలిసికొనును. అట్టి పరమాత్మ యంతయుఁదానయైయుండి, చరములు, నచరములును నగు నీ ప్రపంచము నంతయు సంతరించుచుండును. (అనఁగాఁ దన్నుఁ దానరక్షించుకొనుట) లోకమంతయు, నొకసూర్యునివలన వెలుఁగు తెఱఁగున, నాత్మస్వరూపుఁడగు నీశ్వరునివలన (అనగా నీశ్వరుఁడు శరీరముననుండుట వలన) నిండియములన్నియు, తేజిల్లుచుండును. ఆత్మప్రకాశ ముడఁగనేని యింద్రియముల న్యాపారమును నడఁగి పోవును. సూర్యుఁడొక్కఁడయ్య ననేక జలాశయములలో గనఁబడు లాగునఁ బంచభూత స్వరూపుఁడగు పరమాత్మ స్వర్గమునందును, భూమియందును, జీవ, మనుష్య, తిర్యగాది రూపములతోఁ గనుపించుచున్నాడు. మనకు కనఁబడునవియు, వినఁబడునవియు, నన్నియు, నీశ్వరస్వరూపమేగాని వేఱుకాదు. ఎఱుఁడు నాశముఁజెందని పర బ్రహ్మముతానేయని తెలిసికొనునో, యతఁడు యిరువది యారవది యగు తత్త్వము (అనఁగా పరమాత్మ) నెఱిగినవాఁడని చెప్పుదురు. ఇట్లు పరమాత్మనుఁ దెలిసికొనఁగానే ప్రకృతి (మాయ) నశించి పోవును. జీవాత్మ పరమాత్మలు, క్షురాక్షర స్వరూపులు. క్షురమనఁగా నశించునదియనియు, నక్షురమనఁగా నాశములేనిదనియు, భావము, క్షురుఁడైన జీవుఁడక్షురుఁడైన యీశ్వరునితో నైక్యమొందినపు డా నంద పరిపూర్ణమును, నాటిలేనిదియు, నైన, (అహం బ్రహ్మస్మి) నేనేబ్రహ్మము, అనుభావమునుఁ బొంది ప్రకృతిని విడిచి యానందముఁ జెందును. జీవుఁడు కార్యమైన యవిద్య నుపాధిగాఁగలవాడు. ఈశ్వరుఁడన్ననో, యతీతమైన మాయ యను కారణమును పాధిగాఁగల వాడు. ఈరెండును (అనఁగా కార్యకారణములు రెంటిని) జయించి నపుడు శేషించునది జ్ఞానస్వరూపమగు నట్టి యాత్మ. నేను బ్రహ్మమునని పలుకు వాక్యమువలనఁ గలిగిన జ్ఞానమునకే మోక్ష మనిపేరు. శరీరమున పరమాత్మ వసించుచుండుటవలన దాని సభ్యాత్మ యందురు. దానికే ప్రత్యగాత్మ యనియుఁ బేరు. దీనిభేదము నా సక్తితో తెలుసుకొనినవాడు ముక్తుఁడగును విక్షేపమనియు, పరా

పరమనియు, పరమాత్మ తత్త్వమును విభజించి, యందువిశేషమును విడిచి, కరావరమునుగ్రహించిరి. విశేషమనగా మాయాశక్తి. పరావరమనగా పరబ్రహ్మము. ఆపరబ్రహ్మమే పరమపదము. దేహతత్త్వ మెఱిగిన పెద్దలు శరీరమునకు శ్మేత్రమని పేరుబెట్టిరి. యందుకు వాడగుటఁబట్టి యీశ్వరుఁడు శ్మేత్రజ్ఞుఁడని చెప్పుదురు. శ్మేత్రజ్ఞుఁడనిన పరమాత్మయని తెలియవలెను. పరమాత్మ స్వరూపుఁడైన జీవుఁడు దేహసంబంధమున గవ్వముల పాలయ్యెను. అజీవుఁ డెప్పుడు తానేపరమాత్మయని తెలుసుకొనునో, యప్పుడు భేదముతోలఁగి పరబ్రహ్మత్వమునొందును. యందుకు ముఖ్యముగా సమస్త సంకల్పములు (అనగా తలంపులు) నశింపవలయును అటుల సంకల్పముపోయి నంతట జీవాభ్రాంతితోలఁగి యక్షురుఁడగు పరమాత్మయగును. యిట్లు క్షురాక్షరభేదముల వర్తించు జీవబ్రహ్మల తారతమ్యమునుఁ దెలిసికొని యోగసాధనచే, కనుబొమల నడిమిప్రదేశమున నుండు పరమాత్మను చూడవలయును. దీనికి మొదట ప్రపంచసంబంధమైన భ్రమను విడువ వలయును. యివిధముగా తత్త్వరిహస్యముఁ జక్కఁగాఁదెలిసికొని యెవఁడు బ్రహ్మైక్యసాధనము శేయఁబ్రయత్నించి కృతార్థుఁడగునో, యతని జీవన్ముక్తుడనియు, నానంద మయుండనియు మహాయోగీ శ్వరులు వక్కాణించి స్తుతించుచుండుదురు. యిది సాంఖ్యయోగమని

—→→→→→ యమఁడు సానందునకు తారకప్రభావముఁ జెప్పట —→→→→

పెద్దలు చెప్పుదురు. జ్ఞానస్వరూపుఁడవైన యోగీ ద్రా! యికతారక లక్షణంబు వివరించెదను వినుము. అకారము, ఉకారము, మకారము, ననునివి మూఁడువర్ణములును, నాదము, బిందువు, కళ, యనుమూఁడు విధంబులుగా నేర్పడి, కలిసి, ఓం. అనుప్రణవముగా నేర్పడెను. ఆప్రణవమే పరమాత్మ యనఁబడును యట్టిప్రణవమునకు నాపోజ్యోతి యనుపేరుకలిగెను. ఆయాపోజ్యోతిని తెలిసికొను జ్ఞానమునకు (అనగా శక్తికి) తారకమగ్నమము. ప్రతిదినమును నర్ధనివాలిత లోచనుఁడు (అనగా యరగన్నుమూసినవాఁడు) గానుండి, చలనము లేని మనోదృష్టితోచూచి యెవఁడు పరబ్రహ్మమునుఁ దెలిసికొనునో, యతఁడు రాజయోగి యనఁబడును. చంద్రసూర్యులనడుచు (అనగా

రెండుకండకు నడిమిభాగమున) నుండు స్థిరమైన తేజస్సు (అనగా వెలుగు) ను తాంముచే (అనగా కంటిలోని పాపచే) లెస్సగా నెవఁడు చూచునో, యతఁడా వెలుగుయొక్క స్వభావమును గుర్తెఱుంగును. ఇది యభ్యాస క్రమంబునఁగాని యలవడద. బాహ్యలక్ష్యము, అంతర్లక్ష్యము, మధ్యలక్ష్యము నను మూఁడులక్ష్యములయొక్క భేదములనుఁ దెలిసికొని, ప్రణవనాదము నాలకించుచుండు వానికెవ్వఁడును నిమానుఁ లేడు. (లక్ష్యమనఁగా గుఱుతు) ప్రణవమనునది మూఁడు రూపములకు (అనగా మూర్తిత్రయమునకు)ను మూలమైనది. యది, నాద, బిందు, కళాత్మకము. ఉత్పత్తి, స్థితి, లయములకదియే కారణము దానిని శక్తిత్రయాత్మకమనియుం జెప్పుదురు. ఓమ్. అను వర్ణాకృత్యయందు మొదటి యంగమునకు తారకమనియు, రెండవ యంగమునకు, దండకమనియు, మూడవయంగమునకు, కుండలమనియు, నాల్గవయంగమునకు, అర్థచంద్రమనియు, నామములు గలిగియున్నది విడవయంగము బిందువుతోఁ గూడి యోంకారమయ్యెను. దానిలో, అకారముతోఁ జకారముచేరినపుడు, ఓ అను నక్షరమగును. దానితో నచునాశికమైన మకారముచేరఁగానే ఓం. అనియయ్యెను దీనికే ప్రణవమనిపేరు. శరీరమున మూలకండము మొదలు శిరఃపర్యంతము వీణెయొక్క కాడవంటి చంద్రప్రభయనెడి బ్రహ్మనాడికలను. దానిమధ్యయందు క్రొక్కాఱుమెఱుమునుఁ బోలి తామరతూగులోని నూలువంటి తీగెలుగల తేజ మొకటి ప్రకాశించుచుండును బాహ్యము, నంతరము, మధ్యము, ననుమూఁడు లక్ష్యములచేతను క్రమముగా కనుపడునదియు, కనుపడనిదియు, కనుపడక యుండునదియు, నగు బ్రహ్మస్వరూపమగు వెలుగును ప్రయత్నముతో చూచి తెలుసుకొనవలయును. యదియే యోంకారరూపము. యోగియగువాఁడు లలాటమునకు పైభాగమున గొల్లాటమంశపమను చోట సుస్థిరముగా ప్రకాశించు వెలుంగును నిర్మలమగు మనోద్వప్తితో చూచి యా స్వరూప మెఱుంగవలెను. అరగన్నులుగలవాఁడై భ్రూమధ్యమున మనస్సుతోఁగూడిని దృష్టినినిలిపి చూచుచు, జుత్తైఃప్రశ్నల్లో రెండు చెవుల రింద్రములను గట్టిగామూసి యాలకించిన ప్రణవనాదము

సముద్రఘోషవలె వినఁబడును. దానిని విని యందు లీనమైయున్న గంటాధ్వనినిఁదెలిసికొని యానందమునుఁ జెందవలయును. ఆ గంటా నాదమే ప మేశ్వర స్వరూపగు ప్రణవనాదమనియు, భూమధ్యగత మైన వెలుంగే పరబ్రహ్మమనియు తత్త్వవేత్తలు వచింపుదురు. యిది గాక బాహ్యలక్ష్మ్య మెట్టిదనిన, ముక్కుయొక్క కొనమొదలుగా మీఁదకి, నాలుగు, ఆఱు, నెనిమిది, పది యంగుళముల దూరమువర కును, మున్ను చెప్పిన లాగున దృష్టినిగుడించి యచ్చటచ్చటందోచు, నీలవర్ణము, ధూమ్రవర్ణము, రక్తవర్ణము, శ్వేతవర్ణము, హరితవర్ణము, (అనఁగా నైదువిధముల రంగులు) గల విచిత్రముగా ప్రకాశించు వెలుగును పరిశీలించి చూడవలయును. కంటికిముందుగాఁగాని కడ కంటియందుగాని కరఁగిన బుగారు వర్ణముఁగల భూమినిచూచి తెలిసి కొనవలెను. యీపద్ధతులన్నియు గురువువలనగాని తెలిసికొనుటకు వేరుమార్గము లేదు. ఇది సనుభవజ్ఞులు గానివారికి గోచరింపవు. శిరస్సునకు మీఁదుగా పండ్రెండు అంగుళములవరకునుఁ బ్రకాశించు నా వెలుతురును చక్కగాచూచి కనుఁగొనినఁగాని కృతార్థుఁడు కాఁజాలఁడు. యోగియగువాఁడెట్టి ప్రయత్నముఁ గలవాఁడగు చున్నాడో యట్టి పురుషార్థమునే చెందును. ప్రయత్నపరుడగు వాఁడు తనకడంకను విడువక నెరవేర్చి యానందించును. మఱియొక మధ్యలక్ష్మ్యమును వినుటమంచిది. వినుండు తెలుపుమొదలగు పంచ వర్ణములు గలదియు, బాలచంద్రుఁడు, సూర్యుఁడు, మెఱుపు, అగ్ని, వీని బింబములయందు ప్రకాశించునట్టిదియునగు నాకాశమును ముందు చెప్పిన విధులచేఁజక్కఁగాఁ జూడవలయును. అట్లుచూచి బాహ్య దృష్టి కుదిరినపిమ్మట సంతర్దృష్టినిఁజూడవలయును. పంచాకాశములు (అనఁగా నిరాకార నిర్గుణాకాశము, గాఢాధికారాకాశము, అగ్ని జ్వాలాకాశము, తత్త్వాకాశము, సూర్యాకాశము) నెవ్వఁడు బాహ్య మందును సంతరమందునుఁ జూచునో, యతఁడు నిర్మలాడగును. గురువును, శిష్యుని యిరువురను తరింపఁజేయు నట్టిదియు, శ్రేష్ఠమగు నట్టిదియుఁగాన భవసాగరమును దాటింపఁగల తారకము మిక్కిలి యుత్తమమని చెప్పుదురు. సాంఖ్య, తారక, యోగముల రెంటి

యందును, నుపాధులులేనిది సాంఖ్యము, తారక ముపాధితోకూడినది. యిట్టి భేదము నెఱింగి జ్ఞానియగువాఁడు యోగాభ్యాసమొనరించిన కృతార్థుఁడగును. తారకమునకు ప్రణవమే యాధారము. పరబ్రహ్మమును, మోక్షమును, వేదములును దేవతలును, లోకంబులును, మంత్రంబులును, ప్రణవము వలననే కలిగినవి. యన్నిటికిని మూలము ప్రణవము. కావుననే వేదాంత శాస్త్రమునందున నోంకారము విల్లుగాను, నాత్మ బాణముగాను, పరబ్రహ్మము గుఱుతుగానుఁ జెప్పఁబడి యున్నది. మునివశ్యా ! కళలన్నియు సత్తామాత్రముగాఁ దోచెడి భావమెద్దికలనో, యాభావమునకే భావ్యలక్ష్యమనిపేరు వేదము లన్నిటియందునుఁ జెప్పఁబడిన లక్షణములన్నియు జ్ఞానియగువానికి బాహ్యమునఁ గనఁబడును. అనుభవజ్ఞులైన ఋషులును, యోగులును, నెచ్చట దృష్టినిలిపి చూడవలయునని నిర్ధారణజేసి చెప్పదురో, యెచ్చట నిశ్చలమగు చూపుఁగలవానికి యాపోజ్యోతి యనుపేరుఁ గల వెలుఁగు కాన్పించునో, యాస్థలము, (అనగా కనుబొమలనడిమి చోటు) నకు త్రికూటము. (అనగా మూఁడు లక్షణముల కలయికఁ గలది) అనియు, నగ్నిస్థానము (అనగా వెలుతురుఁగల ప్రదేశము) అనియుపేరు. ఆ వెలుతురుండు చోటునకు సంబంధముఁగల కన్నుల యందును, నైదురంగులతో పంచభూతముల కళలు ప్రకాశించుచుండును. వెలుగురూపమున, కనుబొమల నడిమిచోటఁ దేజరిల్లు ప్రణవ మనునదియే, యట్లు పంచవర్ణములుగలదై, మిక్కిలి రహస్యమైనదై, నిండుకొని చలనముఁగల దానివలెతోచుచు చలనములేనిదై కన్నుల యందు బాహ్యంతరములకు లక్ష్యము (గుఱుతు) గా ప్రకాశించును. ఇది దాని స్వభావగుణమని యెఱుంగవలెను. కన్నులులేకనే సమస్తమునుఁ జూచువాఁడును, చెవులులేకనే సమస్తమును వినువాఁడును, చేతులులేకనే యన్నియుం జేయువాఁడును, యెల్లచోటులయందు నుండువాఁడును, తా నేయంతయునైన వాఁడును, నగు పరిమాత్తయే యిట్టి తేజోరూపమునప్రకాశించును. గాని యన్యమగువస్తువేదియును కాదు. ఆపరమాత్తయే సకలజీవుల హృదయ కుహరమునందును, నేత్రములయందును, కనుబొమల నడుమను, వెలుఁగువలెదోచుచు,

వేదములకు మూలకారమై, యక్షరమను పేరువహించి బ్రహ్మ, విష్ణువు, మహేశ్వరుడు, సనురూపములకు నిమిత్తముగా నొప్పుచుండును. నీటియందలి సూర్యకాంతివలెను, వజ్రముయొక్క కాంతివలెను, నీల మణులకాంతివలెను, నానావిధములఁ బ్రకాశించు వెలుఁగేదిగలదో, యదియే యాపోజ్యోతి. యదియే స్వయంభువు, స్వరాట్టు, పర మాత్మ, యని పలువిధములగు నామములుగలిగి సకలశ్రుతులకు నాధారమగుచుండును. ఆతేజస్సు (వెలుఁగు)ను గనుఁగొని కొందఱు దానిని చిత్తనిపలుకుదురు. కొందఱుచిత్తనియు, కొందఱు బ్రహ్మ యనియు, కొందఱు విష్ణువనియు, కొందఱు శివుండనియు, కొందఱు శూన్యమైన యొకవిధమైన వికారమనియు, కొందఱు పురుష, కాల, ద్రవ్య, రూపమనియు, కొందఱు వికల్పమనియు, మఱియు సనేకుల నేకవిధంబుల భావింపుదురు గాని నిక్కముగా నది ప్రణవ స్వరూప మైన పరమాత్మ యని యెవఁడు తెలుసుకొనుకో వాఁడు నిత్యముక్తుఁ డగును. ఆతేజస్సు సంచల వృష్టితో నెడమకన్న మూసి కుడికంటి తోడను, కుడికన్న మూసి మెడమకంటి తోడను, రెండుకన్నల తోడను, రెండుకన్నలు మూసి యగ్రతర్జ వృష్టితోడను, గనుఁగొని విజ్ఞానవంతులు దాని స్వభావమును, స్వరూపమును చక్కఁగా గుర్తె టిగి సంతసించుదురు. ఆజ్యోతిని చూచులక్ష్యములను మూడింటిని ముందే వివరించి సాన్నిధ్యమును. అమూఁడు పద్ధతులును మాటలచే సాధ్య మగునవికావు. మహాకష్టము. తారకమను నది సులభమని తలంప రాదు. నిర్మలచిత్తుడై యనుభవజ్ఞుడైన గురువునాశ్రయించి, యతని వలన పద్ధతులను క్రమముగాఁ దెలిసికొని ప్రయత్నమున, కష్టమున కోర్చి పట్టువిడువ, నియతితో యెవఁడు ధృఢముగా నభ్యసించునో, యట్టిమనుష్యున కందలి తత్త్వము గోచరమై పరిపూర్ణానందముఁ గలిగించును. అట్టివాడు తప్పక ముక్తుఁడగును. లోకంబున నెవఁడు నాంఖ్య, తారకమున పద్ధతిఁ దెలిసికొని యభ్యసించునో, యట్టి వానికి శాంతి భవీ ముద్ర సులభమ గా సిద్ధించును. ఉత్తమంబగు శాంభవీ

కమహాఁడు సానంసకు, శాంభవీ ముద్రాలక్షణంబు నెఱిగించుట క్లుప్తముద్రాప్రభావం బెఱిగించెద నాలకింపుడు. మహానుభావా ! జెజో

నిధి ! భ్రమమువిడిచి అంతరముగను, 'బాహ్యముగను (అనగా లోప
లను, వెలుపటను) 'లక్ష్యమునుంచి (గుఱుతు) చలనములేక (అనగా
కనుటచూయుట తెఱచుట) వెలుగును చూచుటకు శాంభవిలేక
శాంభవీముద్రయని పేరు. తా నెచటగుఱుతు నిడిచూచునో, యచ్చట
నాచూపు. శో మనస్సును లయింపవలెను. (అనగా కలుపవలెను)
అట్లు లయమైన మనోదృష్టులు గలిగియుండుటకు ఖేచరియనిపేరు.
నిర్మలచిత్తులకుఁగాని యదిలభింపదు. ఇట్లు చూచుదృష్టిని, వ్యక్తము,
వ్యక్తావ్యక్తము, సవ్యక్తము, సముపాఁగు విధములుగా పెద్దలు విభ
జనఁగావించిరి. వివేకవంతులు వెనుకటిరెంటిని విడనాడి మొదటిదాని
నే యనుసరించిరి. యేలననఁ రెండవదియు, మూడవదియు, మిలిన
యొక్కమటలని వారిభావము. యెట్లనగా— రెండుగుక్కు పుటము
లను, రెండుచెవులను, రెండుకన్నులను వ్రేళ్లతోమూసి చలింపని
మనస్సుఁగలవాఁడై, యంతర్మృష్టి (అనగా లోచూపు) చే చూచుట
యవ్యక్తదృష్టి యనఁబడును. దీనిని యోగు లిచ్చయింపరు. ముక్కు
పుటములును, చెవులును, వ్రేళ్లతోమూసికొని కన్నులు సగము
విచ్చి క్రిందిచూపుగాఁ జూచుట వ్యక్తావ్యక్త మనఁబడును. వివేకవంతు
లిదియునుఁగోరరు. ఇంక వ్యక్తమనుదానికే యందఱు సనుసరింతు
రని చెప్పువలసినది లేదుకదా ! యచంచలమగు దృష్టితో భ్రామధ్య
మునఁ జూచుటకే, వ్యక్తమనిపేరు. దీనినే యందఱును నుత్తమమగు
నదియనికై కొనిచేయుదురు. ఈవ్యక్త దృష్టి నులభమైనదని చెప్పు
రాదు. యిది దేవతలకుఁ గూడ కష్టమైనదియే ! యిట్టి దృష్టియే
కాగ్రముఁజేసి శాంతముగా చలింపక చూడఁగాచూడగా కంటికిదు
ట మహాప్రకాశ మొకటి కాన్పించును. దానింగని భ్రమయొక చ
లింపక, మేటియు నేకాగ్రదృష్టినిఁ జూచుచున్న యాగొప్పవెలుగు
నడును చిత్రవిచిత్రంబులగు వర్ణంబులు కనుపించును. అపుడును
చూపు చలనములేక యుండేని నిర్మలమైన స్వచ్ఛమైన పరబ్రహ్మ
స్వరూపమగు చంద్రమాండల సదృశంబైన శాంతిగపపించి యుం
నకు నమము మెరుపువలె ప్రణవ స్వరూపమని దేనినిఁ జెప్పుదురో
యాజ్యోతి (అనగా పరమాత్మ) గోచరిం పును. దీనిఁగనుఁగొనుటకు

మఱియొక పద్ధతికలదు. దానికి ఫేచరీ ముద్రయనిపేరు. మనసును ప్రాణవాయువుచే బంధించి యొకటిఁజేసి చంచలములేక వికార రహితుడై, బాహ్యదృష్టిచే చూడవలయును. దీనిపద్ధతిఁ జక్కఁగాఁ దెలిసివాఁడు జగద్గురుఁడనఁబడును. యిందలి రహస్యంబెఱుంగని కొందఱు, బాహ్యఫేచరియనుపేరుతో పెక్కుతెఱుంగల నవలంబించి, యెందునుఁ గృతార్థులుకాఁజాలక, తుదకు విఫలమనో రథులగుచుండుదురు. కొందఱు బాహ్య ఫేచరినంతర ఫేచరిగాను, నంతరఫేచరిని, బాహ్యఫేచరిగాను నంచి యవలంబించి వ్యర్థప్రయత్ను లయ్యెదరు. ఫేచరీముద్ర నవలంబించువారికి మనస్సును, వాయువును, నొక్కమారే నిశ్చలము కాఁజాలదు. వానిలో యెదియో యొకటిమాత్రమే నిలుచును. అవిరెండును నిశ్చలముగా నుండునట్లుచేయుట కష్ట సాధ్యము. అయినను దృఢమనస్కులగుచు బుద్ధిమంతులు యత్నంబున మొదట మనస్సును చలనము లేని దానినిఁగాఁజేసికొని, యటుపై సంచరించువాయువును నిల్పి, యారెంటిని నేకముఁజేసి యానందింతురు. మునిశ్రేష్ఠా ! ఫేచరీ ముద్రనభ్యసించు కొందఱు యోగులు తాము మనస్సుతోకూడా వాయువు నిల్పితిమని చెప్పదురు. కాని యదినమ్మఁదగిన మాటకాదు. యేలనన, నిరంకుశముగా (అనఁగా నడ్డము లేక) సంచరించు వాయు వంత సులభముగా నిలుచునదికాదు. ప్రయత్నముఁజేసిన పక్షమున మనస్సయినను నిలుపవచ్చును. కాని వాయువును నిలుపుట మిగులకష్టము. మనస్సును, వాయువును చలనములేక నిలుపుటయనునది, యేనుఁగును తామరకాడలోని నూలుతోక దలసీక కట్టినలాగని యెఱుంగవలెను. ఇది యంతకష్టమో యదియు నంతకష్టము. మొదటమనస్సును నిల్పినఁగాని వాయువునిలువదు. వాయువుచేత మనస్సునిలువదు. ఓడగాలిచే కొట్టుకొని పోవులాగున శరీరమునగాలియుండు పర్యంతము, నది చలనము నుడుగునదికాదు. మనస్సెచట నిలుచునో యచటవాయువు నిలుచును. కావుననే యీరహస్యమెఱిగి, యోగులుముందుగా మనస్సు చలనము లేనిదై యుండులాగునఁ జేసికొనఁ బ్రయత్నింతురు. ప్రాణవాయువు నడఁగి మనఃస్థాయోగము బ్రహ్మజ్ఞానులవలనఁదెలిసికొని, యెల్లపుడును,

న భ్యాసముజేయుచు మనస్సునునిలిపి, విదప యాయలవాటును వాయువునందుఁ బ్రసరింపఁజేయుచు, తుదకు నిశ్చలత్వమున నేదియుం జేయక యుండి నట్లేయుండు వానియందు వాయువు స్థిరముగా నిలుచును. శరీరంబున పదితెఱఁగుల వాయువులు సంచరించుచుండు నని మున్ను చెప్పితిని వానిలో ముఖ్యమైనదగు ప్రాణవాయువు మాత్రము హృదయమున విడువక నిలిచియుండును. దీని తత్త్వమును గురువు వలనఁ దెలిసికొన వలసియుండును. అట్లు తెలుసుకొని యాగురువు చెప్పినలాగున చిత్తమున గుఱియుంచి స్థిరపరుచుకొని యభ్యాసముఁ జేసిన పక్షమున మనస్సచంచలంబగును. అటుపిదప దాని ననుసరించిన దగు ప్రాణవాయువు స్వాధీనమై చలింపకనిలుచును. కొందఱు మేము రాజయోగులమనియు, పరబ్రహ్మమునుఁ గంటిమనియుం జెప్పుదురు. కాని యదికల్ల. వారీరహస్యంబు నెఱుంగకుండినను నెఱింగి నట్లునటెందురు. అట్టివారు సద్గురుకటాక్షము నొందనివారని తెలియవలెను. పురాకృత పుణ్యాబువలనంగాని యీతత్త్వమునుఁ జూఁఁగఁగల జ్ఞానియగు గురుుడులభింపడు. లోకంబున కొందఱు వేదములును శాస్త్రములును తమకుజూఁఁగవడకున్నను సర్వమునుఁదెలిసిన వారివలె జనుల భ్రమింపఁజేసి తమకుఁదోచిన శాగున నేమేమియో బలుకుచుండుదురు. అట్టి యనుభవములేనివారు చెప్పెడియేమాటయు నమ్మకూడదు. అందువలన ప్రయోజనంబు కలుగనేరదు. ఇట్లుగాక గురుచోదితముగా నలవాటుఁజేసిన వానికి నిర్మలమైన జ్యోతికనఁబడును. ప్రణవనాదము వినఁబడును. ఆజ్యోతి ఇంద్రధనుస్సువలెను, చంద్రబింబమువలెను, వజ్రమువలెను, అద్దమువలెను, బంగారువలెను, మెఱుపువలెను, తామర పూవువలెను, పొగవలెను, బిందువువలెను, సూర్యునివలెను, మిఁగురువలెను, దీపమువలెను, యిట్లు నానావిధములుగాకనఁబడును. పరభ్యాసములేక యాలించిన ప్రణవధ్వని వినఁబడును. ఆప్రణవనాదము వరుసగా గజల లాగునను, తాళము వాయించినట్లును, వేణువు (అనఁగా పిల్లనగ్రోవి) యూదినవిధమునను, ఉరుమువలెను వినఁబడును. క్రమముగా మనస్సునిలిపి వినఁగా వినఁగా గంటాశబ్దము స్పష్టముగా వినఁబడును. యితేగాక యాధ్వని, వీణె,

భేరీ, శంఖము, మద్దెల, సముద్రము, వీనిశబ్దములవలె ననేకవిధములుగా ముందును. ఆశబ్దమెచ్చట పుట్టుచున్నదో యచ్చట బుద్ధినిలిపి యాలించుచుండు వారికిది యనఁగా యానాదము తనకాధారస్థానమైన హృదయంబునందలి యనాహతమనెడి చక్రముననుండు ప్రాణ వాయువు, వెనుకటిదియందుండు వీణాదండము మార్గమున నాశికా ద్వారమునుండి త్రికోణమార్గమును జేరుచుండుటఁ దెలిసికొనవచ్చును. అట్టిసమయమున నాప్రణవనాదము మిక్కిలి భయంకరముగా వినవచ్చుచుండును. యోగాభ్యాసముఁ జేయువాఁడాధ్వని విని నపుడు భయపడిచలింపక స్థిరచిత్తుఁడై యుండవలయును. యిట్టి తత్త్వ మెఱుంగువారికి సమాధిలక్షణ మావశ్యికము. సమాధియే ముక్తికిసాధనము. సవికల్పము, నిర్వికల్పమని సమాధిరెండు తెఱంగులు. 'ఈ రెంటిలో మొదటిదగు సవికల్పసమాధి, దృశ్యాను విద్ధసవికల్పము, శబ్దానువిద్ధ సవికల్పమని రెండు విధములయ్యెను. ఇవి బాహ్యమునంతరము ననుభేదములవలన నాఱువిధములుగా విభాగింపఁ బడినవి. ఈసమాధులవలన భేదముపోయి సర్వసమత్వ మేర్పడును. వీనిలో పూర్ణముగా మనసైక్యము గానపుడు సంప్రజ్ఞాతమనియు, మనను పరమాత్మయందు లయించియేకమైనపు, ఉపసంప్రజ్ఞాతమనియుఁ జెప్పఁబడును. దీనినే నిర్వికల్పసమాధియందురు. సమాధినిష్ఠకు వాయు సంచారముఁగల యిడా, పింగళా, నుషుమ్నా యనిపేరుగల నాడుల నెఱుంగవలయును. వీనిమూలముననే ప్రాణవాాయువు సంచారముఁ జేయును. దానిసంచార క్రమముఁగనిపట్టి చూపుసరిగానిలిపి మనను నావాాయువుతో కలిపియెడల, పైఁజెప్పిన యిడా, పింగళా నాడుల మధ్యనుషుమ్నా నాడి నెఱుంగవచ్చును. బుద్ధిమంతులు, మిక్కిలి ప్రయత్నముఁజేసి యూరహస్యమును దెలిసికొని యానందింతురు. చంద్రమండల గోచరమైనది యిడానాడి. యదియెడమ తల్వముక్కున చరించును కుడితల్వ ముక్కున సంచరించునది పింగళానాడి, యది యగ్నిమండల గోచరమైనది. వీనిరెంటికిని సుబుధించి నడుమ సూక్ష్మమైన నుషుమ్నానాడి యుండును. యందే సర్వము నున్నది. ఈనాడిశరీరమునకు వెనుక ప్రక్క వీణా కాడవలె ఈతల. వరకును నుం

డు దండియందు సూక్ష్మమగు మార్గమున సూక్ష్మరూపమున. బ్రవేశించియుండును. సర్వమునకును నాధారమైన బ్రహ్మనాడియనునది యిదియే. దీనియందే పరమాత్మ యుండును. ఇది మహారహస్యము. ఇది మూలాధారమనెడి చక్రముమొదలు బ్రహ్మరంధ్రము వరకుం గల చక్రములాటింటికిని సంబంధము కలిగియున్నది. ఈ సుషుమ్నా నాడిలోనుండి కుండలియనునది కపాలమునకుంజేరి యచటనుండి నాలుకకొనకు వచ్చుచున్నది. అప్పుడా కుండలీశక్తికి సరస్వతియను చేగు కలుగుచున్నది. ఈ సుషుమ్నానాడి యిడా పింగళితోగలియు చోటు కనుబొమలకు నడుచునుండు స్థలము. ఇడా, పింగళా, సుషుమ్నలు మూడునుఁ జేరుటవలన నాస్థానమునకు త్రికూటమనియు, త్రివేణీసంగమ మనియు, నాజ్ఞాచక్రమనియు పేరులుకలిగెను. ముందుచెప్పిన ప్రణవనాద మనాహత చక్రమున నున్నది. దానిలో సూక్ష్మమగు మతీయొక ధ్వనియున్నది. యాధ్వనియందు జ్యోతి వెలుగుచుండును. మనసాజ్యోతియందే లీనమైయుండును యెచ్చట మనసులీనమగునో యాచోటునకే పరమపదమనిపేరు. ఈ చెప్పిన విషయమంతయుఁ దారక ముద్రాలక్షణమని యెఱింగి తప్పక దీనినిఁ జేయుచుండినయెడల పరబ్రహ్మమును దెలిసికొని చిదానంద పదవిఁ గొంచును. అనిచెప్పిన యమధర్మరాజు మాటలు విని మునిచంద్రుఁ డగు సానందుఁడతనిఁ జూచి, యోనియమరాట్టా ! నీవుచెప్పిన సందర్భములవలన నామనస్సు కళవళమొందుచున్నది. ఏలననిన, తారకమున, కిళలును, నందువలన నాదమునుఁ నేర్పడునని చెప్పితివి. యాత్మస్వరూపమెఱిగి, తానే యాత్మయని తెలిసికొనుట కాధారమై ద్వియో, తెలుపలేదు కావున నాకావిషయ మెఱిగింపుమని యడిగెను. అందునకు శమనుండు సంతుష్టిఁగలవాఁడై యిట్లనియె. నయ్యా! ఇప్పుడు మీరడిగిన ప్రశ్నము చాలాగోప్యమైనది సులభసాధ్యము కానిది. అత్తనాత్మ విచారసంబంధమగు మీసందేహము నివర్తి

— ం శమనుండు సానందున కాత్తనాత్మ వివరణముం జెప్పట ం

యగునట్లు చెప్పెదను. దృక్కు (అనఁగా చూపు) దృశ్యము (అనఁగా జూడఁబడినది) ఈరెంటియందును. యోగాదులగు సాధనములచేత

దృశ్యము నశించిపోగా దృక్కుమిగులును. అపుడా దృక్కు బ్రహ్మ మనితోచును. ఎపుడు దృశ్యములగు భ్రమలన్నియుఁదీటి, యేవ్యాకుల మునులేక యెఱుకయైన దృక్కు శేషించునో, యపుడు పరమాత్మ యిట్టిదని నులభముగాఁ దెలియవచ్చును. యీరెంటిలో కనఁబడునవి యన్నియు సస్థిరములనియు, ససత్వమనియునూహించి, స్థిరమైనదియు, నిజమైనదియు నగు యెఱుక (దృక్కు) ను నమ్మి, మలినచిత్తుఁడుగాక, చూచుచుండిన, దృక్కు బ్రహ్మచనియు, దృశ్యము మాయ యనియుఁ, దెలియవచ్చును. ఈలోకము, నేను, వాఁడు, నాది, వానిది యెఱిగి కనఁబడు సర్వమును, తోచునదంతయు, నిజముకాదు. యివి యన్నియు ముందుచెప్పిన దృశ్యమునకు సంబంధించిన భ్రమాత్మక ములు. సమస్తమును పరమాత్మయని నమ్మెడివానికి కన్నులయందు, పూర్వముచెప్పిన సద్యోజాత, వామదేవ, యఘోర, తత్పరుష, ఈశానాది రూపములుగల పంచవిధములగు కళలుకలిగి, దానికి తరువాత స్వచ్ఛమగు పరమాత్మ గోచరించును. నేత్రములద్వారా పంచకళల నెఱుఁగలేనివాఁడు, పరమాత్మను తెలుసుకొనఁజాలఁడు. నేత్రమునందు చుట్టు నెఱుఁగా మొదటిభాగమునఁ గనఁబడు వర్ణము (రంగు) స్థూలదేహము. దానికావల తెల్లఁగాఁగనఁబడునది సూక్ష్మ దేహము. దానితర్వాతఁ గనఁబడెడి నీలవర్ణము కారణశరీరము. దాని పిమ్మటఁ దోచు మలినపురంగును వచ్చురంగునుఁ గలిసిన భాగము మహా కారణశరీరము. అన్నిటికిమీఁద కొనయుండున సతీసూక్ష్మ మగు రంధ్రముగల కైవల్యమనెడి శరీరము కలదు. ఆ రంధ్రమునం దంతయుం బ్రకాశించుచుండును. ఇట్లు పంచదేహములు (అనఁగా కళలు)కన్నులయందే ప్రకాశించుచుండును. యీ యైదువిధములగు శరీరములయొక్కయు కొలతయెట్లన్న, మూఁడున్నర యంగుళములు స్థూలదేహము, నొకయంగుళము సూక్ష్మదేహము, నరయంగుళము కారణశరీరము, నాలుగంగుళములు మహాకారణ శరీరముఁగలిగి, యుండును. పరమాత్మశరీరమగు నైదవదానికి పరిమాణములేదు. ఈ యైదువిధముల శరీరములతో ప్రకాశించు పరమాత్మ పద్మము వలె గూఢ్రముగను, రాయివలె చలనములేకను, ఉన్నదియు లేని

దియుఁ దెలియరాని సూక్ష్మకారముఁ గలదిగాను నుండును. మంటకుఁ జట్టును నాలుకలు వ్యాపించినలాగున పరమాత్మ తేజమువలన ప్రపంచము వ్యాపించియుండును. ఆపరమాత్మ యంతటను నిండి యుండును. సుషుమ్నా నాడియందలి సూక్ష్మరంధ్రమున పరమాత్మ యుండుటఁ దెలిసికొని, యాబ్రహ్మమే, త్రిమూర్తి స్వరూపమని నిశ్చయించి, నీత్రమలకు వెలపటను, లోపలనుఁ దేజరిల్లినది యాపరమాత్మశాక యన్యమేదియులేదని యూహించి, యితరచింతలును, భ్రమలునువీడి యప్పటికి, స్పష్టముగా తనస్వరూప మిట్టిదనియఁ దానిట్టివాఁడనియుఁ, గనుఁగొని తత్త్విజ్ఞుఁడు పరమాత్మ తానేయనియుఁ దనకంటె వేఱగునది యేదియులేదోయు, నిర్ధారణఁజేసికొని సంతృప్తుడై, తనలోఁ దా నానందముఁ జెందుచుండును. ఇప్పుడు చెప్పినరీతి యందొక విశేషముకలదు ఎద్దియన్న, దృక్కులేక దృశ్యము సంభవించదు. దృక్కుకలిగినపుడే దృశ్యమునుఁ గలుగును. అయినచు వివేకి దృశ్యమును విడుచుటకే ప్రయత్నించవలయును. మనుష్యుఁడు నిజమైన దృక్కును గనుఁగొన సమర్థుఁడుగాక భ్రమింపఁజేయు దృశ్యమునకు లోఁబడి వివేకముచెడి మాయాబద్ధుఁడు గావున నింద్రియంబుల బలంబును జయింపనేరక, జాహ్నప్రపంచంబున మనసు వ్యాపించుటంజేసి కర్తంబులఁజేయుచు, జనన మరణాద్యవస్థలు చెందుచుండును. పరమాత్మ సర్వజీవులందును, కిరణములలోఁగూడిన సూర్యునివలె వెలయుచుండును. ఆకిరణములే మాయ. యవిచూచి భ్రమింపక వానికి 'నిమిత్తమైన మొదటివస్తువునుఁ జూచి, యదియే తానవి బుద్ధిమంతుఁ డెఱుఁగును. విదువిధములగు శరీరముల రూపములుగలకన్నునందు పరమాత్మ వెలుఁగురూపమున నొప్పుచుండును. అది (పరమాత్మ) ఒకయంగుళ ప్రమాణము స్థూలమును (లావు) నరయంగుళ ప్రమాణము సూక్ష్మము (సన్నము)నై యయిదు రకముల రంగులతో పాదములు మొదలు శరన్నువరకును శరీరము వోలెకనఁ బడును. ఇదిప్రత్యక్షమైనది. యిందలి తత్త్వమును గురువువలనఁ దెలిసికొనవలయును. ఎంతనేర్పజీ యైచను. నెంత బుద్ధిమంతుడైననుఁ దనంతఁ దాను తెలిసికొనఁజాలఁడు. ఇందుకు మఱియొక యుపాయము

కలదు. రాత్రికాలమున చలనములేని దీపముముందు కూర్చుండి నాశి
కాగ్రమున దృష్టినిలిపి యచలుండై (యనఁగా కదలక) చూచు
చుండిన నచట నొకప్రకాశము గోచరించును. అదియే పరబ్రహ్మము.
అట్లుచూచి యెఱింగి కన్నులు మూసికొనిన స్వస్వరూపమేర్పడును.
ఈతాగు పరమాత్మరూపమునుఁ దెలుసుకొన్నప్పుడు సకలమైన
భ్రమలునుఁదీటి తనకును పరమాత్మ కును నెందును భేదములేదనుటఁ
దెలిసి ముక్తుండు గావలయును. ఇట్టి పరిశుద్ధమైన యాత్మతో
మాయచేరి సమస్త జీవులను భ్రమింపఁజేయుచున్నది యావిధంబు
నెఱింగించద వినుండు.

—❧— శమసుండు సానండునకు మాయాస్థాన విశేషంబులఁ జెప్పట. —❧—

మహాత్మా ! మాయకుస్థిరమైన స్థానము నేత్రము. అదియే
ప్రత్యక్షబింబముగు పరమాత్మ యుడుచోటు. ఆపరమాత్మకు ఉనికి
వలెన శరీరమాదు బుద్ధిఁగో పరమాత్మ కలిపిన కాలమున, నెల్ల దేహ
ములయందును. మాయయే భేదభావముతోఁ కనఁబడుచుండును
కన్నులయందలి ప్రతిబింబముతోఁ గూడిన పరమాత్మ రూప మెచ్చు
టఁదోచునో, యచట మాయ సిద్ధముగాయుండును. ఈశ్వరుఁడా
మాయచేతనే సకలజీవులను, మోహింపఁ జేయుచున్నాఁడు. ఈశ్వ
రుఁడున్న స్థానమునెఱింగినవారికి యచటనే మాయయు నున్నదని తెలి
యును. సమస్తమునకును మాయయే కారణము. దానివలననే
యత్పత్తి స్థితిలయములు సంభవించు చున్నవి. మాయలేనియెడల
పరిశుద్ధుఁడగు పరమేశ్వరుఁ డేదియుఁ జేయఁవరఁడు. నేత్రము కొనల
యందుండురంగు (అనఁగా యెఱ్ఱనికాంతియే) మాయయనియు, యది
యన్నిటికిని మూలమనియు, దృశ్యాదృశ్యములని చెప్పఁబడిన వాటి
కది నిమిత్తమనియు, దానిఁగడచిన పిమ్మట సంతయు పరమాత్మయై
యుండుట తోచుననియు, వివేకులు చెప్పుదురు. ఇట్టి మాయను
స్థిరమైన మాండుచెప్పిన దృక్కుసలనఁ గడచి, పిమ్మటచుండు వెలుంగుఁ
గని, నిర్మలుండైన యోగి యా వెలుంగునందు తానలీనమై పోవును.
(అనఁగా పరమాత్మతో నైక్యముఁ బొందును.) ఇది ప్రకృతియను

పేరుగల మాయ మొక్క వివరము. ఇక మూడవదియగు యమ

— ❧ — శమనుడు సానందున కమనస్కయోగం బెఱిగించుట ❧ —

నస్కముం జెప్పెదను. అయ్యా ! మునిశ్రేష్ఠా ! అమనస్కమనెడి యోగము నులభసాధ్యమైనదికాదు. దానికిమనస్సు ముఖ్యాధారము. మనస్సును నిలుపుటయే యమనస్క తత్త్వము. ఇంద్రియముల యొక్కపనులన్నియు, మిథ్య (నిజము కానిది)యని తెలిసికొని, భ్రమ మొదక మెలకువఁ గలవాఁడై మనస్సునుఁ జలింపనీయక, యంతర దృష్టి (అనఁగా లోచూపు) చే యాత్మస్వరూప మిట్టిదని యెఱుంగుట కమనస్కయోగమని పేరు. ఇది మిక్కిలి ప్రయత్నముతో చాల కాలము కష్టపడి యభ్యాసముఁ జేసినఁగాని లభింపదు. యేలనన, నమనస్కయోగ విధిప్రకారము మనస్సును కట్టుపరుచుట సాధ్యము కాదు. సప్తసముద్రములు నీఁది యావలిదరిఁ జేరవచ్చును. కొండల నైనను, బంతులవలె నెగరవేయవచ్చును. మహాభయంకరమైన కార్చిచ్చును మింగవచ్చును. కాని మనస్సును చిక్కఁబట్టుటకు శక్యముకాదని, యోగులు చెప్పుదురు. ఇంద్రియ సంబంధములగు భ్రమలతోఁగూడిన యా మనస్సు నిలుచుట కష్టము మనస్సును చల్చిపసక, హృదయంబున ప్రాణవాయువును కుంభించి (అనఁగా బిగఁబట్టి) ఇంద్రియ వ్యాపారములనడఁచి, యోగాసనమునఁగూర్చుండి చూపును స్థిరముగా ముక్కుయొక్క కొనయందు నిలిపి చూడవలయును. లోకంబున కాయ్యలతోడను, రాగితోడను, మట్టితోడను, రాళ్లతోడను, బొమ్మలుచేసి, వానిని ప్రతిష్ఠఁగావించి యవియే దైవముగానెంచి భక్తితో భూషము, దీపము, పూజాసమస్కార నైవేద్యములఁ గావించుట కదా ! యాలాగునఁజేసి పొందనెంచిన యుత్తమ నదమునకన్నను, చిత్తము నిర్మలముగాఁజేసి దృష్టిని పరమాత్మయందు లయింపఁజేసెడి యమనస్కయోగమువలనఁగలిగెడి మహావిశేషమగు పదవియుత్తమమైనది. తత్త్వము నెఱిగిన పెద్దలు, (అనఁగా మునులు మొదలగువారు) గంగయాదిగాఁగల పుణ్యస్థిర్థములని చెప్పఁబడునవి నీళ్లనియు, గుళ్లయందు దేవతల పేరులతోనిలిపి యుంచెడి విగ్రహములు, రాళ్లు, కొయ్యలు, మట్టి, గోహములు, మొదలైన వాుచే.

గల్పితములనియు, జలంచి యట్టివాని సేవించుట కిచ్చయింపరు అవి యన్నియు మూఢులు (అనఁగా తెలివితేలినివారు) సేవించురు. యోగి తన మనస్సును రాయవలె గట్టిపఱచి పరమాత్మ రూపము నెఱుంగుటకే ప్రయత్నించును. ఇట్టి తత్త్వమునే యమనస్కమందురు. యోగ్యుడగు గురువు నాశ్రయించి యతఃపలన యోగవిధుల నెఱింగి కష్టపడి సాధించినదగ్గరి జెందువారితో, యజ్ఞయోగములును, మహాదానములును, దేవప్రతిష్ఠలాదియగు ధర్మములును, తపస్సులును, జపంబులును, బ్రహ్మచర్య మాదియగునట్టి వ్రతంబులును, నొనరించి కృతార్థులైనవారు సమానులు కాఁజూతురు. సర్వేంద్రియములకును మనసే యధిపతియని ముందే చెప్పియున్నాను. సకల భ్రమలును మనశేకలిగించుచున్నది. కాఁబట్టి యట్టి మనసును, చలనములేని దానినగాఁజేయవలయును. దానినెల్ల పుడును పరమాత్మయందై క్యముఁజెందునదిగా నొనరించుటకుఁ దగిన ప్రయత్నముఁ గావింపవలెను. అటులఁజేయు యత్న మమనస్కయోగము. దేనిచేత భ్రమలు పుట్టుచున్నవో, దానివలననే యాభ్రమలు నినర్తిఁ జేయఁబడవలయును. దానికి సదా పరమాత్మను తలంచుచు, నితరచింతలుమాని శాంతముతో మెలంగవలయును. ఇట్లమనస్కయోగ మెఱింగి మనసును పరమాత్మతో లయింపఁ జేయువానికి మూడు విధములగు కర్తలు నంటవు యెల్ల పుడును సీశ్వరునియందే లగ్నమైయుండును. దానిని యాత్మాను సంధానము (అనఁగా యాత్మతోఁజేర్చుట) చేయనపుడు, బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరులను ముగ్ధులు మూర్ఖులయినను, భ్రమకులోఁబడి పోవుదురు ఇది సత్యము. మునివరా ! ఇంద్రియ సంబంధములేక స్వాంత్రమునుఁ జెందనేరని దగుటచే మనస్సంత రింద్రియమైనది. వీనినే యంతఃకరణమందురు. పురుషుఁడు మొట్టమొదటఁ దన్నుఁదా నెఱుఁగుటకుఁ బ్రయత్నింప వలెను. అటులఁ దెలియనేరనివాని యాత్మతో వానిమనస్సు చేరక, చంచలమై నానాభ్రమలను గలిగించును ఉప్పును నీటిలోకలిపిన యెడల దానిరూపము కనుపడక నీళ్లలోఁగలిసి పోవునట్లు, మనసు నాత్మతో సంధింపఁజేసిన పక్షమున నది పరమాత్మయందుఁ గలిసి నిర్మలమై, సమస్త భ్రమ

లును తొలగి శాశ్వతమగు పరమపద ప్రాప్తిగలిగించును. పరమాత్మయం దెవఁడు చిత్తమును నిలుపునో, యట్టివాని కితరసంకల్పము (తలంపు, లన్నియు తమంతటనే నశించును. నీటియందుఁ బుట్టిన నిప్పు, నీటివలననే నశించునుకదా ! సూర్యుఁడుండు వరకును, ప్రకాశము కలిగియుండి యస్తమించఁగానే యా వెలుఁగు నశించినలాగున, నింద్రియముల వ్యాపారముకలిగి యున్నంతవరకును, నన్ని భ్రమలును కలుగుచుండును. అవి తొలంగిన (అనఁగా నింద్రియ వ్యాపారము) నన్నియు నడంగును. పిమ్మట మనస్సొకటి మాత్రమే మిగిలియుండును. ఆమనస్సును తేజోహవమైన యంతరదృష్టి (బోచూపు) తోఁ గలిపి నపుడు స్వచ్ఛమైన పరమాత్మ గోచరించును. ఆదృష్టిచలనమైన నన్నియుఁ జలనమగును. యది కర్మఫలముగాని యితరముకాదు. వెలుపటిదగు దృష్టినివిడిచి యంతరముననే చూపుఁగలిగి నిర్గుణ పరబ్రహ్మమునుఁ గనినవానికి జన్మ జరాది బాధలుకలుగవు. వానికి పుణ్య పాపములు లేవు. సహ యానందసముద్రమున నోలలాడుచుండును. ఏపురుషుఁడు నిర్మలచిత్తుఁడై యమనస్కు విధిప్రకారము మనస్సును జయించి శుద్ధమగు బ్రహ్మముతోఁగలిపి సుస్థిరుఁడై చలనములేక వర్తించునో, యట్టివాఁ డేకజ్ఞములునునొందఁడు వానికేదిగాని కొఱతయూడదు. శరీరముఁ గలిగియున్నపుడు పుణ్యపాపములు కలుగకపోవునా ? యనిన, వస్త్రమునుకాల్చిన నది కాలినపిమ్మటఁ గూడ వస్త్రముగానే కనుపడును. ఆలాగున దోషములు కలిగినట్లు తోఁచును. కాని యట్టిదోషములా పురుషుని (అనఁగా నాత్మ) నంటనేరవు. ఈప్రకారము యోగులు, సాంఖ్య, తారక, అమనస్కు, యోగముల నభ్యసించి ప్రపంచ సంబంధమైన కోరికలువిడిచి, చెడనిదియు శాశ్వతమైనదియునగు, మోక్షపదవినొంది యానందింపు చుండుదురు. కావున వారు పరిశుద్ధులనియు, దోష రహితులనియు, గొనియాడఁబడుదురు ఇట్టి యుత్తమమగు వానిలో యుత్తమముగు వేదాంతవిచారము ప్రతిమానవునకును మిక్కిలి యావశ్యకము యెందుకనిన, జనన, మరణ, పుణ్య, పాప హేతువగునదియు, నీచము, ససవ్యామునగునదియునైన, ఈశరీర సంబంధమును, లేకుండునట్లు చేసికొనుట

కంతకన్నను మఱియొక మంచిమార్గము లోకంబున లేనేలేదు. ఈతత్త్వమును గురువు లేక తెలిసికొనుటకష్టము. కనుక, శాంతుడును, తత్త్వ మెఱిగినవాడును, కపటము లేనివాడును, దయగలవాడును, పరిపూర్ణమైన చంచలములేని మనసుగలవాడును, నింద్రియముల జయించినవాడును, పరిశుద్ధాచరణ గలవాడునునగు, సగ్గురుని నాశ్రయించి, యతనిసేవించి యతని కరుణవడసి, వేదాంత రహస్యంబును వివరముగాఁ దెలిసికొని, యావిధుల ప్రకారము పట్టుదలపడక యెవ్వఁడు ప్రవర్తించునో, యతఁడు తపక సచ్చిదానంద పదవికి మూలమగునట్టి యాత్మస్వరూపుడైన సర్వేశ్వరుని దెలిసికొని, తానే యతఁడౌట గుర్తించి, యనంతమగు బ్రహ్మానందమును జెందును. చిత్తు (అనఁగా జడాజడముల నెఱుఁగు జ్ఞానము) నకును యమధర్మరాజు సానదునకు కలకైక్య విధానము నెఱిగించుట నచిత్తు(అనఁగా నట్టిజ్ఞానము లేకుండుట)కును నిమిత్తమైనది పరబ్రహ్మ స్వరూపము. అవిద్య (మాయ) సుబంధమునఁజేసి నిర్మలమగు నాపర బ్రహ్మము, చలనముఁబొందును. ఈవిషయ మింతకుపూర్వమే నాచే జెప్పఁబడి యున్నది. అటుల బ్రహ్మము నావరించిన మాయ, శుద్ధ సత్త్వము, మలిన సత్త్వమునను రెండు తెఱఁగుల నొప్పుచుండును. ప్రపంచనిర్మాణాదులగు పనులకు కారణమైన యామాయయే యీశ్వరునియందు మోవాశక్తిగాఁ బరిణమించును. ఆశక్తియే జీవుని మోహింపజేయును. నిర్మలుండగు యీశ్వరుండు ప్రకృతివశుండై లింగదేహమున ప్రతిఫలించి ప్రపంచమునో జేరిన కార్యములన్నియుఁ జేయుచున్నాడు. మానవు లిరహస్యము నెరుంగక జనన, మరణాదులగు నుపాధులకు లోచగుచున్నారు. ఈశ్వరుని, కారణమువలన పరమాత్మ యనియు, కార్యమువలన జీవాత్మ (జీవుఁడు) యనియు జెప్పుదురు. కారణ కార్యములు రెండును నొక్కనివేయని యెఱుంగవలెను, తృణ జలూకన్యాయము (అనఁగా జలయొక గడ్డిపోచఁ బట్టుకొనిన పిమ్మట మొదటఁ బట్టియున్న గడ్డిపోచను విడిచినట్లు)గా దేహి (జీవుఁడు) వేటొక దేహము నాశ్రయించి యీదేహము (అనఁగా తన మొదటి శరీరమును) విడుచును. ఆదేహికి కర్తామగుణముగా జన్మము కలుగు

చుండును సుఖము, దుఃఖము, మొదలగువానికి కారణమైన యట్టి శరీరమును బొందినంతట సకల కర్మలును జేయుచు, పెంట్ల నంటి యుండు మృత్యువు (అనఁగా చావును) దప్పించు కొనఁజాలక, క్రమముగా ననేక జన్మములెత్తి యాకర్మంబులు తీరిన తరువాతఁ గూడ, తెలివిమాలి మరల మఱియొక శరీరమునే చెందుచుండును. జీవుఁడు మూడవస్థలు గలవని చెప్పియుంటినిగాదా ! వానియందు, మూడువిధములుగా జీవాత్మ పరిణమించి, శరీర, కారణశరీర, మహా కారణ శరీరములయందు సంచారము జేయుచుండును. ఈ రహస్యమును సూక్ష్మగుఱుదప్ప యన్యు లెఱుంగఁజాలరు. అందుమొదట స్థూలదేహమును, పిమ్మట సూక్ష్మమును, పిమ్మట తుర్యమును జెందుచుండును. జీవుఁ డెప్పుడును సంచారము జేయుచుండునుగాని, నిలకడయుండను. ఆసంచారమే జనన మరణములకు హేతువగును. ఇట్లు జీవుఁడు ప్రళయము వరకును చచ్చుచుం బుట్టుచుండును. ఈరీతిగా జన్మ కారణమైన సూక్ష్మ దేహసంబంధముచే పూర్వజన్మముయొక్క కర్మ ఫలమున బద్ధుడై, స్థూలదేహమధరించి కొంతకాలము వసించి, యంతట పాము కుటుసము విడిచినలాగున స్థూలకాయము విడిచి మరల సూక్ష్మ శరీరమును దాల్చును. మరణమనునది శరీరమునకుగాని జీవునకుఁ గాదు. జీవునకు మరణమే లేదని ముందు చెప్పియున్నాడను. చినిగిన గుడ్డను పారవైచి మంచిదిగు క్రొత్తగుడ్డను గట్టుకొన్నలాగున జరా (ముసలతనము) భూతమై శిథిలమగుచున్న దేహమును విడిచి సూతనము (క్రొత్తది)గానొప్పు మరియొక దేహమునఁ బ్రవేశించును. జీవుఁడు పుట్టుటకు గిట్టుటకు నిమిత్తమునుఁ దెలిసి గూరీతి నితరులెఱుంగునట్లు చేయు జ్ఞానమే శబలైక్య మనఁబడును. ఈశబలైక్య విధానము నెఱిగిననుకూడ, మోక్షము గలుగునందురు. కాని యది శాశ్వతమగునది యని చెప్పుటకు వలనవడదు. యెందునల్ల ననఁగా, యది యెఱిగినను జననము మరణము గలుగుచునే యుండును. అట్టిది లేనిదానినే ముక్తియని చెప్పుట సమతము. శబలైక్యముఁ దెలిసినపిమ్మట గురు ముఖంబుగా తత్త్వము నెఱిగింపు డది కేవల భావకరముగా నుండును. అపుడేగాని జనన మరణ దుఃఖములు

నశించుటకు మార్గమేర్పడదు. ఈశబలమును మాటను చక్కగా విమర్శ జేసినయెడల, శబలమనగా, మాయాసహితంజైన పరమేశ్వరుడనియు, మాయాప్రాప్తుడైన జీవుడనియు, నేర్పడును. ఈభేదమును చక్కగా గురువువలనఁ దెలిసికొనవలయును. ఇట్లుచెప్పటలో మీకొక సందేహము కలుగవచ్చును. యెట్లన్న గురుముఖమున నీవిధాన మెఱింగినవారికి జన్మములేదని చెప్పితిని. అటుల గురువు నాశ్రయించి తత్త్వ విచారముజేసి యోగంబు లొనరించిన పిమ్మటఁ గూడ జన్మము గలుగుటకలదు. అందుకు నిమిత్తము మీకుఁజెప్పట యావశ్యికము కానఁ జెప్పెదమినుఁడు. యోగ్యులగు గురువుల నాశ్రయించి, శమనుఁడు సానందునకు శరీర భంగ ప్రకారమును జెప్పట. ఇంకొకటి యోగాభ్యాసముజేసి, తత్త్వరహస్యముం దెలిసికొన్నప్పటికిని, యహంకార మనుకారములకు గురియగు భ్రమను బోగొట్టుకొనలేనపుడు, జననముమరణముల గలుగక తప్పదు. అయినను నవి జ్ఞానముతోఁ గూడియుండును. జీవుఁ డజ్ఞానవశుడై సూక్ష్మశరీరమున నుండునపుడా యజ్ఞానవాసనచే నాచ్ఛాదితుఁడు (కప్పబడినవాఁడు)గా నుండు పరమాత్మతోఁ దన్నుఁ జేర్చుకొనుటవలన, మఱియుం దెలివించి యింద్రియముల నిగ్రహింపఁ (గెలువ)జాలక వశుడై తాపత్రయములఁ జెందును. అప్పుడే జనన మరణములఁ బొందుటకు కారణమేర్పడును. కనుక, యట్టిప్రకృతి (మాయ) తొలఁగుటకుం దగిన యుపాయమును మొదటఁ జింతించి, మనస్సును పదిల పరుచుకొనవలెను. ఆలాగునఁ జేసిన జీవుఁడు నిర్మలత్వము వహించును అప్పుడు పరమాత్మయు నిర్మలఁడగును. అట్టి కళంకములేని పరమాత్మతో కళంకములేని జీవాత్మ చేరినపుడు పునర్జన్మములేక శాశ్వత మోక్షము సంభవిల్లును. కర్మబద్ధుడైన యెడల జీవుఁడు వాని ననుభవించుటకు మరల జన్మ మెత్తవలసియుండును. కావున కర్మ రహితుఁడగుటకే బ్రయత్నించవలెను. కర్మ, సంచితమనియు, త్రారభమనియు, నాగామియనియు, మూడువిధములు పూర్వము తానుచేసినదానిలో యనుభవించినదిపోగా మిగిలియున్నదానికి సంచితమనిపేరు. పూర్వ మనుభవించి కేమించినదానిని మరల ననుభవించుటను ప్రారబ్ధమనఁబడును.

ఆగామియనునది వర్తమాన కాలమునఁజేసిన కర్తలో ననుభవించినది పోగా మిగిలినది. ఇదిరాఁగల జన్మమున ననుభవించుట కొఱకు నిలిచియున్నది. ఈకర్తల తారతమ్యమెఱిగి నేనేవరఁబ్రహ్మముననియు, జననము, ముసలితనము, మరణము లేనివాడననియు, ప్రపంచమంతయుఁ దనస్వరూపమనియు, సకలజీవులునుఁ దానేయనియు, నెవ్వఁడు సృష్టముగాఁ దెలిసికొనునో, యతఁడేయోగి. యతఁడే ముక్తుఁడు. ఇట్టి పరతత్త్వముఁ జక్కఁగాఁ దెలిసికొన్నవానికి మోక్షము కరతలామలకము. అట్టివానికిమాయాసంబంధములగు గుణములన్నియు నశించును. ముక్తిసాధింపనెంచిన వారలందఱును, వీనినిఁ గనుఁగొని, యెవ్వివిధువ వలయునో, యెవ్వివిధువఁగూడదో, వివేచనఁజేసి తత్త్వమును దృఢముగా నభ్యసించదగును. జడుఁడై, కామము, క్రోధము, లోభము, మోహము, మదము, మత్సరము, నను నాఱుగుణంబులును విడిచి, సుఖము, దుఃఖము, ననెడి వానియందు బుద్ధిజలన మొందనీయక, భ్రమలకు లోఁబడక, శాంతి, దాంతిఁగలిగి, మానసమునుఁ జిక్కఁబట్టిన వాఁడు తప్పక ముక్తుఁడగును. మనస్సెప్పుడును సుఖ దుఃఖములు నొందుట కలవాటుపడియుండును. గనుక అద్వమును బాగుగాఁ దోమినయెడల నది బాగుగాఁ బ్రకాశించు విధంబున మనసును మలినయత్తముగానీయక, దానిని శుభముఁ జేసికొనుటకుఁ బ్రయత్నింపవలెను. అలాగైన యెడల నది నిర్మలమగును. ఎప్పుడు మనస్సు నిర్మలమగునో, యపుడన్నియు ననుకూలము లగును. అపుడు బురదనిశ్లోఁ జిల్లగింజ జాది కలిపిన యా బురదయంతయు నడుగుననిలిచి తేటయగు నీరుపైఁ దేలువిధంబున, మనసనెడి చిల్లగింజవలన సకల పాప పంకములును, నశించి పరిశుద్ధుఁడగు నాత్మారామునిఁ గనుఁగొను భాగ్యము చేకూఱును. నిర్మలమైన పరమాత్మనుచూచి తెలుసుకొని, సుఖదుఃఖముల సంబంధమునుమాని నిశ్చలుఁడై, నిత్యమగు యోగ సమాధినుండు పద్ధతికే లింగశరీర భంగమవివేచి. యిట్లు లింగశరీర భంగముఁజేసికొన్నవారికిఁ జెందరాని దెద్దియునులేదు. స్థిరచిత్తము సంతోషమును, దుఃఖమును, కష్టమును, సుఖమును, కంఠము భీతియు, నాశయు, భ్రమయుఁ గలుగ నేరదు. అట్టివాని కన్యలతో,

నేసంబంధమునులేదు. అతఁడెవ్వరితోను భాషింపఁడు. దేనికిని తలంకఁడు. యేవిషయము నాలోచింపఁడు. అతనికి లాభనష్టములు లేవు. భ్రమ యతని నంటదు. సర్వమును పరమాత్మ యనియు, నాపరమాత్మ యే తాననియు నెఱింగి నెమ్మదిగా యుండును. ఇట్లు జీవుఁడు సకల విచార ములను వర్జించినఁగాని పరమాత్మ ను గలియఁడు. ఇంక నవస్థాత్రయ లక్షణ మెఱింగించెద వినుండు. జాగ్రత, నిద్ర, స్వప్నము, నని జీవునకు

—॥ యముఁడు సానండున కవస్థాత్రయ లక్షణముఁ జెప్పఁట. ॥—

మూఁడవస్థలు కలవు. అందు మొదటియవస్థయందు సర్వేంద్రియంబు లును తమతమ వ్యాపారమును జరుపుచుండును రెండవదానియందు వ్యాపారరహితములై యింద్రియములు స్తంభించి శాంతముగానుండును. ఆసమయమున జాగ్రత్తయందలి కార్యజ్ఞానము మనస్సుతో సంక్ర మించి తద్రూపమున జనించిన భ్రమ యంతర్వర్తియైన జీవుని కాపా దిల్లును. అదియే స్వప్నము (కల) లేక స్వప్నావస్థ యనఁబడును. కలఁగను కాలమున జాగ్రతయను నవస్థయందలి వికారము, నిద్ర యందు లేకుండుటకు కారణమేమనిన, నిద్రాః లంబున జీవాత్మ ప్రాణములకు బుద్ధిని సహకారింజేసి వెడలిపోవును. అప్పుడు (అనఁగా జీవాత్మ) బహిష్సంచారమున నుండునపుడు, ప్రకృతి సంబంధముతో నుడుబుద్ధి ప్రాణవాయువుతోఁ గలిసి తెలివితేక యుండునుగాన నపు డే వృత్తియు లేకయుండును. జీవాత్మ వెడలిపోయిన, పిమ్మట ప్రాణ మెల్లుండును? ప్రాణమనునదియేకదా! జీవాత్మ. యనినచో, జీవాత్మ ప్రాణ మైయుండియు, పంచభూతసమ్మేళనమునఁ గలిగిన వాయురూప మైన యా జీవాంశ మొకటి యెల్లపుడును శరీరముననే యుండును. దానితోడనే మాయావశమైన బుద్ధిచేరి స్వప్నములు కలిగించును. ఈవివరము పంచీకరణము నెఱిగిన వారికి సులభముగాఁ దెలియ వచ్చును. నిద్రా సమయమున మత్తుఁగొని యున్న యా ప్రాణముపరి పూర్ణ జీవత్వము నొందినపుడా మత్తయడంగును. అప్పుడేమెలఁకువ కలుగును. అదియే జాగ్రత్త. అట్టికాలమున శరీర నేనుచక్కఁగానిదిం చితి నని తలంచును. సుషుప్తికాలమున స్తంభించి యుండుటవలన జీవాత్మ సంబంధములేక, యంతరముననుండు తేజోరూపమైన పర

మాత్మ సాక్షియై వెలుగుచుండును గాని, యితరవిషయముల నేమి యుజేయఁజాలఁడు. ఇట్టియవస్థలకు పరమాత్మయే మూలకారణము. అతఁడు సమస్త కార్యములయందును జీవాత్మతోచేరి యాయా కార్యములను చేయించును. యిట్టి యవస్థలు మూఁడింటి నంటనీయక, యఖండమగు తేజము (అనఁగా వెలుగు)ను తెలుసుకొనవలయును. ఈ మూఁడవస్థలే ఉత్పత్తి, స్థితి, లయములకుఁ గారణములుగా నుండును అనఁగా యట్టివాని కివి సాక్షియను మూలము నెఱుంగవలెను. యెఱుక యనునది య్నవిషయముల నిజముచుఁ దెలిసికొనుటకుఁ దగినసాధనము. మన్నవలనఁజేయఁబడిన యనేక విధములగు పాత్రలు మొదట నొక మట్టినుండియే వేఱు వేఱు రూపములఁ గల్పించఁ బడినవనియు, ప్రత్తివలనఁ గలిగిన నూలు పలు విధముల రంగు లద్దఁబడియు, మొదట నంతటికి నొకవస్తువయే యాధారమనియుం దెలిసి కొన్నటుల, ననేక యవస్థలం జెందుచు మారుచుండినను ప్రపంచముగాని, జీవకోటి గాని సర్వమును నొక పరమేశ్వరుని వలననే గలిగిన వనియు, కారణవశంబగు నుపాధులచేఁ బెక్కురూపంబు లొంది లయమగుచుండుననియుం దెలుసుకొన వలయును. ఆలాగు తెలుసుకొను తెలివియే యెఱుక యనఁబడును. నీ శ్లయం దలలుపుట్టి మరల నీశ్లయందే యడంగువిధంబున, జీవులు పరమేశ్వరునియందు జనించి యతనియందే లయమగుచున్నవి. అఖండమైన యాపరమాత్మను, బాణములు, కత్తులు, శూలములు మొదలగు సాధనములచే భేదించుటకు సాధ్యముకాదు. నిప్పు కాలఁజాలదు. నీళ్లు మంచఁజాలదు. గాలి యెగరఁగొట్టఁజాలదు. అతఁడు దేనికిని నందఁజాలఁడు. యిద్విధంబున సర్వవ్యాపియైన యీశ్వరుఁడు కపట నాటక సూత్రధారియై బాష్పములను నాట్యమాడించులాగున నాడించుచున్నాఁడు. అతని తత్త్వమును యోగాధి సాధనములచే గాని తెలియరాదు. ఈచెప్పఁబడిన తత్త్వమును నమ్మి యభ్యాసముఁజేసినవారే యతని గనుఁగొందురు. అట్టివారు పాపరహితులై నిర్మాణ సుఖము ననుభవించుదురు. ప్రాణులకు పుణ్యపాపములు కర్మలచేఁ గలుగుచు జీవుఁడు కర్మముచేఁబుట్టి కర్మముచే నశించును. జీవునకు కర్మమే, సంతోషము

ను దుఃఖమును గలిగించును. ముందు చెప్పబడిన 'మూడువిధములగు కర్తలు (అనగా, సంచితగామి ప్రారబ్ధములు) నశింపజేయునది తత్త్వవిచార మొక్కటి మాత్రమేయని చెప్పదురు. సాంఖ్యాదియోగములు జన్మ రాహిత్య మొనరించును. కాబట్టి ప్రపంచ వాసనలయం దభిమానము లేనివారు, (అనగా వేదాంత విచారా సక్తులు) తత్త్వవిచారమున బుద్ధిజోనిపి పెద్దల యనుగ్రహమున యెఱుకఁ గలిగిముక్తులగుదురని వేదములును శాస్త్రములును బోధించుచున్నవి. యంతవరకునుఁ జెప్పినవిగాక సమాధిలక్షణము వివరించెద. దేహసం

—ॐ॥ యముడు సానంతునకు సమాధిలక్షణముం జెప్పట. ॥—

బంధముంగల యింద్రియముల యొక్కయు, బుద్ధియొక్కయు, పుణ్య పాపముల యొక్కయు, నాకలీదవ్వల యొక్కయు, కష్టసుఖముల యొక్కయు, సంతోష దుఃఖముల యొక్కయు, వికారము లెపుడు తనకు లేకయుండునో, యెపుడు జీవాత్మ పరమాత్మల యొక్కరూపము నెఱింగి యారెఱినిఁ గలిపి యభేదముగా నిశ్చలమనస్కుడై యుండునో, యాలక్షణము యోగులకు సమాధియని చెప్పబడినది. ఇట్టి సమాధియందండు యోగి యీజన్మమునందే ప్రపంచ సంబంధములగు లాభాలాభములును సకల సుఖదుఃఖములను విడుచు చున్నాడు. యెపుడు కర్తములు, చూటిచే విడువఁబడి సమాధి నిష్ఠంగల వాడగునో, యెపుడు జనన మరణములులేని మోక్షపదవినిఁజెందుట కర్హుడగును. ఈ సమాధికి పరిపూర్ణమగు జ్ఞానము కావలయును. దానికి గురువుయొక్క కటాక్షము మిగుల నావశ్యికము. గురువు. కరుణచే సకలమున తెలివి నుపయోగించి సమాధినిష్ఠ నుండువానితో నెవ్వరును సమానులు కాజాలరు. పరిపూర్ణ సమాధియందు మనస్సు నిలిపినవానికి బాహ్యమున (అనగా బయట) వృత్తు లెవ్వియుఁ దోచవు వాఁడచల బ్రహ్మానంద సుఖమున లగ్నమైన మన్సుంగల వాడగుటచే నేమిచేసినను చలంపడు. రాతిబొమ్మవలె నుండును. రేచకము, పూరకము, కుంభకము, నను పేరులుగల వాయుధారణ లెఱింగి ప్రాణవాయువును కుంభించి (బిగఁబట్టి)యున్న కతంబున సంతర్భుడు (లోచూపుఁ గలవాడు)గా నుండును. చెవులుండియు బయటి

శబ్దంబులు వినఁజాలఁడు, కన్నులు తెరిచి చూచుచుండినను బయట వస్తువేదియూ నతనికిఁ గనుపింపదు. నోరుగలిగియు మాటలాడనేరఁ డు ఏల? యతఁడు తనస్వరూపమును పూర్ణముగా సంతరదృష్టిచే పరమాత్మ స్వరూపమున నైక్యముఁజేసి నిశ్చించుటఁడై స్తంభింఁ న యింద్రియ వ్యాపారముఁ గలవాఁడై పోవుచు. యిట్టి యుత్తమంబగు సమాధిలక్షణము నెఱుంగనివాఁడు యోగి కానేరఁడు. పరమాత్మ సత్త్వి, చిత్త్వి, ఆనందము, నను మూడులక్షణములుకలవాఁడు. సమాధి నిష్ఠుఁడగు యోగి క్రమముగా మొదటిదానిని, రెండవదానిని, తరించి (అనఁగా దాటి) కడపటిదగు యానందమునుఁ జెందును. సమాధి నిష్ఠుఁ డన్ని బంధములను విడిచిన వాఁడగును. లేక బంధకములఁ దగిలిన యోగికి నిష్ఠకుదురదు. ఎంతటి నేర్పటియైనను, బుద్ధిమంతుఁడైనను, నొక్కొకపుడు పెనుగాలివలెను, సముద్ర తరంగముల (అలలు) వలెను పైవచ్చు మాయా వికారములకు తటాలున లోఁబడి తనసంపూర్ణమైన సుజ్ఞానమునుఁ గోలుపోయి తనస్థిరత్వమునకు తానేమోసముఁ దెచ్చుకొనును. అపుడు తత్పూర్వ మతఁడు పడిన కష్టమంతయు నిష్ఫలమై మరల బంధబద్ధుఁడగును. కావున తెలివిగల వాఁడేవిషయంబున జాగరూకతఁ గలిగి ప్రవర్తింపవలసి యుండును. అటులఁ గాక పూర్వకర్త వశంబున బద్ధుఁడయ్యెనేల, యిట్టి పురుషునకు యెల్ల పుడును, బంధమే (సంసారమే) కలుగును. సాధారణముగా లోకంబున మానవులకు మనస్సున నేకోఁకకలిగియుండునో, యదియే లభించునని శాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి. మరణకాలముననే విషయమునుఁ గాని దేనినిఁగాని యే వేలుపునుఁగాని మనస్సునఁ దలంచుచు, ప్రాణములు విడుచునో యిట్టిభావన ప్రకారముగా యాజీవుఁడు తానాభావమునే పొందును. కావుననే దేహము విడుచునపుడు ఐరఘ్నేశ్వరుని ధ్యానించుమని పెద్దలు చెప్పుదురు. కావున నెల్ల పుడును పరబ్రహ్మలోకనమునందు బుద్ధినిలిపి యీశ్వరుని ధ్యానించుచుండు యోగికి సమాధి నిష్ఠయందు బంధములంటక ముక్తుఁడగును. సమాధి విశేషముం దెలిసియుండువాఁడు. మూఁడుజాముల రాత్రికాలమున, విజన ప్రదేశమునందు శుచిగలవాఁడై సుఖాసనంబునఁ గూర్చుండి గురువు

చెప్పిన ప్రకారమున దీపమును తూర్పుముఖముగా వెలిగించి పెట్టి తాను ఉత్తరముఖుండుగా కూర్చుండవలెను. ఆదీపము వెలిగించుటకు నేయి యుత్తమము. విప్పనూనె మధ్యమము. నువ్వులనూనె యధమ మైనదియని చెప్పుదురు. అలాగు దీపముదగ్గఱఁ గూర్చుండి, మానమునఁ దాను తెలుసుకొనఁదలంచిన గురుతు నాజ్యోతియందు, చలనములేని మనస్సుతో దృఢముగాఁ జూడవలయును. అట్టివాఁడు ముఖ్యముగా నాసనముల వివరమెఱింగి, యెపుడెపు డేయే యాసనమున నుండవలసినదిగా యాచార్యుఁడు (గురువు) చెప్పియుండునో, యాయా ప్రకార మాయా యాసనములయందు తానుపవిష్టుఁడు (కూర్చున్నవాఁడు) కావలయును. ఆసనములు యోగ శాస్త్రమున ననేకుల చేత ననేకవిధములుగా ననేకములు చెప్పఁబడియున్నవి. కాని, వానియందు బుద్ధిమంతులగు వారు యేర్పఱచి, సిద్ధము, పద్మము, స్వస్తికము, ముక్తము, వీరము, భద్రము, మయూరము, సింహము, గోముఖము, సుఖాసనమను పదింటిని మాత్రము మిగుల నుత్తమములైనవని పేర్కొనియున్నారు. వీనిలో పద్మాసనమనునది గృహస్థు (సంసారముతోనుండు వాఁడు) నకును, సిద్ధాసనము సన్యాసికిని, తక్కినవారికి సుఖాసనమును, నుత్తమములైనవని ముందు చెప్పిన యాసనములు పదింటినుండి కొందఱు పెద్దలు యేర్పఱచి చెప్పియున్నారు. అయినను, యోగాభ్యాసముఁ జేయువాఁడు తనకే యాసనమునం దిష్టమో, దాని నవలంబించవచ్చును. అట్లు యోగాసనమునఁ గూర్చుండువానికి యెట్లపుడును నేకాంత ప్రదేశ మావశ్యికము. యేలనన, నితరచింతల కింద్రియములు ప్రసరింపక యొకటే భ్యాసముఁ గలిగియుండుటయగత్యమగుటఁబట్టి యట్లుండక బాహ్య ప్రదేశమునఁ గూర్చుండిన లక్ష్యము చెడిపోవును. మునులు మొదలగువారు, కొండలయందును, నడవులయందును, గుహలయందును నుండి తపస్సుఁ జేయుట కిదియే కారణములు. ఆరూఢుండు (అనఁగా రాగద్వేషములు విడిచి స్థిరచిత్తుఁడగు యోగి) కూడ సంగముచే భంగమునొందును. ఇంకనభ్యాసముఁ జేయువారి కా సంగము లక్ష్యభంగ మొనరింపకుండునా? తప్పక భంగము వాటిల్లును. కనుకనే యేకాంతప్రదేశము గావలయు

నని చెప్పఁబడినది. అట్లు యేకాంతముగాఁ గూర్చుండి తననేత్రముల
యందుండు, పరమాత్మకును, మాయకును పుండు, సమృద్ధములను
గుర్తెరిగి చూడవలయును. అభ్యాసము చేయఁగా యావిధమంతయు
బోధయగును. కన్నులకును పరమాత్మయుండు చోటునకును నొక
యంగుష్ఠ ప్రమాణ మెడముండును. క్రమముగా యా యంగుష్ఠ
ప్రమాణమును భాగించుచు వచ్చిన తుద కణు ప్రమాణ మేర్ప
డును. ఆ సూక్ష్మస్థానము రహస్యములో రహస్యమైనది. దానికి
అనఁగా యాచోటికి చలనమును, మలినమును లేదు. అది శాంత
మును, శాశ్వతమును నైనది. దానినే యభ్యాసకుఁడు చూడ
వలయును. యోగముచేత జ్ఞానము కలుగుచున్నది. జ్ఞానముచే
లక్ష్మ్యము కుదురుచున్నది, లక్ష్మ్యమువలన నాత్మ స్వరూపము తెలి
యును. అటుల తెలిసినవాఁ డానందమయమగు మోక్షరాజ్యమున
కథిపతియగును. కనుబొమలకు దిగువనుండు రెండు దళములు
(రెండుకన్నులు) హం సః. అనుసంజ్ఞలు గలవైయుండును. ఈరెండు
బీజములును, హృదయము మొదలు కనుబొమలవరకు నుండు వాయు
స్థానమున వర్తించును. ఈ హంసమును. భూమధ్య (కనుబొమల
నడుమ) నుండి సహస్రారము (శిరస్సు)వరకుఁ గల యాకాశస్థానమున
కుం జేర్చి, బిందుస్వరూపుఁడును, తేజోమయుఁడును, నగు పరబ్రహ్మ
మును తెలుసుకొనవలయును. ధ్యానమే యిందుకుప్రధానము. దానికే
యాత్మ మంత్రమని పేరు. ఆత్మ మంత్రమను నదియే హంస యనఁబ
డును. హంసయే ప్రాణము. ప్రాణమే పరమాత్మ. హంసయెపుడును
వెలుపటికిని లోనికిని సంచరించు చుండును. అది దాని స్వభావము.
ఊపిరివిడుచుట, కొనుటయను లక్షణము లా హంసయొక్క సంచార
ము. (అనఁగా రాకపోకలు) సూర్యోదయము మొదలు, మరునాటి
సూర్యోదయ కాలపర్యంతము గడచుకాలమున యాహంస వాయు
రూపమున నిరువది యొక వేలా యాబునూలు మారులు నడుచును.
ఈపరమ రహస్యమైన హంసయందు మొదటిది శివబీజము. రెండ
వది శక్తి బీజము. ఈ రెండును, శుక్లశోణితములై బిందువగును.
ఈబిందువునే సోహం భావమందురు. ఈ శబ్దమున మొదటి యక్ష

రము మీఁది స్వరము ఓంకారమును, రెండవ యక్షరము బిందువు నగును. ఈ రెండును నెపుడుకలియునో యపుడు, శుద్ధపరబ్రహ్మ స్వరూపముగు ఓంకార మగుచున్నది. సమస్త తత్త్వములకును, సమస్త మంత్రములకును, వేదములకును, శాస్త్రములకును, వేయేల! ప్రపంచమున నంతటికిని యా ఓంకారమే యాధారమైచది. దాని నిజ స్వరూపమునుఁ దెలుసుకొనుటకే యోగములు నిర్ణయింపఁబడినవి. యట్టి నిర్ణయములు తెలిసికొని ప్రవర్తించు మహాత్ములు యోగులనియు, మునులనియుఁ చేరొందిరి. గురువువలన తత్త్వరహస్యమునుఁ దెలిసికొని క్రమముగా నిఁక్కనెల దినముల కాలము యోగా భ్యాస మొనరించి నంతమాత్రముననే, యట్టివాఁడు బ్రహ్మత్య మొదలగు పాపములవలన విడువఁబడినవాఁడగును. మఱియు నొక్క సంవత్సరముచేసిన వాఁడు సిద్ధుఁడగును. ఎల్లపుడునుఁ జేయువాఁడు జీవన్ముక్తుఁడగును. సంశయములేదు. పరమార్థజ్ఞానముఁగలవానికి యెప్పుడును. రోగముగాని, కష్టముగాని, సంగముగాని కలుగనేరదు. అట్టివానికి, ధనము, ధాన్యము, భార్య, బిడ్డలు, యిండ్లు, యేనుఁగులు, గుఱ్ఱములు, పశువులు, రథములు, వస్త్రములు, సొమ్ములు, మొదలగు వానియందు కోరికయుండదు. అట్టివానియంద పేక్ష నొందువారు తెలివిలేని నారని తెలియవలెను. వివేకులు తా మారోగ్య వంతులుగా నుండి సుఖము ననుభవింప వలయునని యెప్పుడును గోరరు. యెట్టి గొప్పకార్యముఁ జేసినను, పడయరాదగు మహోన్నతముగు పరమ పదప్రాప్తి, యొక తత్త్వవేత్తతప్ప, యన్య లొందఁజాలరు, ఇది సత్యము. కాఁబట్టి కర్మ పరిపాకముగుటకును, తన్మూలమున జన్మము లేకుండులాగునఁ జేసికొనుటకును, పురషుఁడు వేదాంత విచారంబున నాసక్తిఁగలవాఁడై యోగులగు గురువుల వలన దాని వివరమును, లక్షణములునుఁ, తెలిసికొని యన్యములగు వాంఛలు విడిచి, యోగము లభ్యసించి, యందకమై తోచు జీవేశ్వరుల స్వరూపమును పఠికించి, తానే పరమాత్మయగుట గుర్తించి, ప్రపంచవాసనల వలన విడువఁబడినవాఁడై, పరమానంద పరిపూర్ణమగు మోక్షసామ్రాజ్య షట్పాభిషిక్తుఁడు కావలయును. ఈ ప్రభావము గురువులేక కలుగ

నేరదు. ఇదివరకునుం జెప్పినలాగున మంచివాఁడుగా నుండు గురుఁడు లభించు యెట్లనిన, నదిచెప్పటకు సాధ్యముకాదు. సన్మార్గవంతుఁడై యోగ్యమైన వేదాంత విచారమున నాసక్తుఁడై పెద్దలను సేవించు చుండెనేని కర్మవిపాకమై మహాత్ముఁడైన గురువు హఠాత్తుగా తనకుఁ దాకే యాసజ్జనునకు లభించి తత్త్వబోధఁ గావించవలెను. యది పూర్వకృత పుణ్యవాసనాబలంబున సిద్ధింపవలసినయంతయుఁ శొందఱు తనుంతట తామె విరక్తులై గురువులేకనే వేదాంత విచారముఁజేసి యాతత్త్వము నంతయుం దెలిసికొంటిమని చెప్పుదురు కాని యది నమ్మరాదు. వారుసత్పురుషులుగా నుండిన నుండవచ్చును. వారికి వేదాంతాభి మానమును నమ్మకమును గలిగియున్న నుండవచ్చును. ఐనను గురువునలనఁ దెలిసికొనవలసిన మిక్కిలి రహస్యంబయిన తత్త్వము వారికి గోచరింపదు. వీరుగాక కపటయోగులు శొందఱు కలగు వారు బకధ్యానముచేయుచు, పలువిధములగు వేషములు వేసి తమకు తత్త్వశాస్త్రము కరతలామలకమని చెప్పి మోసపుచ్చి గురువులమని తెలియనివారిని గొండఱిని శిష్యులను జేసికొని వారి మూలమున గురుపూజాది క్రియలుచేయించి ధనమునార్జించి యా త్తోపయోగమునకు వినియోగించుకొనుచుండుదురు ఆవేషములును, వాఁమాటలును, శుద్ధముగా నబద్ధములు, అవియన్నియు వారు పొట్ట కూటికి సంపాదించుకొనఁబన్నిన మాయలు. అట్టివారినిఁగాని వారి మాటలనుగాని లేశమాత్రమును నమ్మరాదు. వారు తత్త్వ రహస్య మునుబోధించి యాశ్రయించిన వారిని కృతార్థులఁ జేయుదురను మాట కల్ల కావున బుద్ధిమంతుడగు వాఁడు, సంసారాది బంధములులేని వాఁడును, యెల్ల కోరికలు విడిచినవాఁడును, శాంతమును దయయుఁ గలవాఁడును, యోగరహస్యము లన్నియుం జక్కఁగాఁ దెలిసినవాఁడు నయిన ఈశ్వర స్వరూపుడగు సద్గురువు నాశ్రయించుటకే ప్రయ త్నించు చుండవలయును. మహానుభావులగు, నట్టిపెద్దలు లేకపోలేదు గాని వారిట్టి వారని తెలిసి కొనుట కష్టము అట్టిమహాత్ములు తాము తమక క్రియవ్యులకు గోచరింపని లాగున వర్తించురు. పెద్దలసాంగత్యము చేయుచుండినచో యట్టివారు తలఁపని తలంపుగా లభించి

కృతార్థుని జేయుదురు. అని యివ్వధమున యమధర్మరాజు వేదాంత రహస్యము తెలిపించి విని సానందముని చంద్రుండు సంతసించిన వాడై మరల యమునింగని గుట్టని ప్రశించెను. ధర్మ స్వరూపుఁ డవగు నోయంతకానీవు చెప్పిన విషయంబులు మిగుల నుత్తమంబులు. కాని యిందువలన నాకొక సంజేహము కలుగుచున్నది. యెట్లన్న. — అత యెట్టి యుపాధియు, జెందనిదని నుడివితీవి, శరీరముతో సంబంధముగల యంతవరకును. దేహసంబంధములగు నుపాధులన్ని జెందవలసి యుండునుగదా! అలాగుచేడక యుండుట కేమినిమిత్తము? యెఱింగింపు మనిన నతనికి దండధరుంశిల్లని చెప్పఁదొడఁగెను.

అని సూతుఁడు శౌనకాదులకుం జెప్పిన వారుమిగుల సంతోషంబున నాలకించి, అయ్యా! యటుమీఁద సానందుని ప్రశ్నమునకు ధర్మదేవత చెప్పిన సమాధాన మెట్టిదియో యెఱింగించి మమ్ముఁగ్గుతార్థులఁ జేయుమని యామహర్షులు సూతుని పెక్కువిధంబులఁ బ్రార్థనఁ గావించిరి. —

గ ద్య ము.

ఇది శ్రీమద్వేంకటేశ్వర వరప్రసాద లబ్ధ చతుర్విధ కవితా విశారదుండగు, పురాణం - పిచ్చయ్యకవిచే రచియింపఁ

బడిన సానందోపాఖ్యాన వచనకావ్యమునందు

చతుర్థ ప్రకరణము.

సంపూర్ణము.

స్మరస్తు.

సానందోపాఖ్యానము.

వచనకావ్యము.

పంచమప్రకరణము.

క॥ శ్రీలోల ! నీల వర్ణ ! ద,
యాలక్షణ పూర్ణ ! నిర్త ధ లానందమయా
లీలావతార ! సద్గుణ,
జాలాశ్రయ ! ధీర ! శేష ధ శైలవిహారా!
స॥ దేవా ! అవధరింపుము. —

శౌనకాది మహామునులకు సూతుఁడు సానందుని చరిత్రము నిట్లనిచెప్ప నారంభించెను. పూర్వోక్త ప్రకారంబున నడిగిన మునికుల చంద్రుండగు సానందునిఁ జూచి ధర్మ స్వరూపుడైన వైవస్వతుం డిట్లనియె:— అయ్యా మునిశ్రేష్ఠా ! నీటితో నింపఁబడిన ఘటము (కుండ) లో నాకాశము కనుపడుచున్నదికదా! పేరును, రూపమును లేని యా యాకాశము కుండయందున్నదని చెప్పవచ్చునా ? అలాగున నె యాత్మ శరీరమున నుండియు, దానినంటని వాడగును, కుండ పగిలిపోయినపుడా యుపాధి యాకాశమున కెట్లులేకుండునో, యాత్మకును శరీర సంబంధమగు హానివృద్ధులట్లే కలుగ నేరవు, కార్య రూపముగా యుండు ప్రపంచమున కుత్పత్తి నాశములు గలవు గదా! కారణమగు పరమాత్మ స్వరూపమునకును నవి కలవాయని మీ రడుగ వచ్చును. అందుకు రజ్జు సర్పభ్రాంతి (అనఁగా త్రాడుఁ జూచి పాముని జసియుట) దృష్టాంతము, కార్యమగు పామునెడ్డివికా

రము కారణమైన త్రాటికి లేనివిధమున, కార్యరూప ప్రపంచ వికారములు కారణ రూపముగల యాత్మకుఁ గలుగవని తెలియ వలయును. జీవన్ముక్తుడైనయోగి తానే పరబ్రహ్మమైయుండియు మూఁడు కాలములయందు (అనఁగా జరిగినది, జరుగుచున్నది, జరుగఁ బోవునది) ను గలుగువిషయంబులు ప్రహింపలేమికి కారణమేమనఁగా.—

త్రిగుణ రూపములైన యామూఁడు కాలముల నెఱుంగు జ్ఞానము మాయా పూరిత మగుటచే, మాయావర్తియగు యీశ్వరునికే యాగుణంబులు గలుగును గాని యాత్మకుఁ గలుగవు. అయినను సీశ్వరోపాసనా సద్ధివలనఁ కొండిటికిఁ గలుగునని చెప్పుదురు. జ్ఞానాజ్ఞానములే యెఱుకయు మఱపును నగుచున్నవి, కల్పితము లగుటచే నివిరెండును నశించుటకలదు. కాని సహజమగు తెలివి యేది కలదో యది మూఁడవస్థలకును గుఱియై నాశముఁ జెందకుండును. అజ్ఞానమేయాత్మ! యనఁబడును తనకంటే వేతేదియు లేదని యెఱుఁగుట వలన నాత్మను నాశముఁ జేయునది యేదియునులేదు. అత్త జ్ఞానము వేదాంతుల సహవాసము వలనను, వేదాంతులు చెప్పఁగా వినుట వలననుఁ గలుగునని చెప్పియున్నాను, శరీరమునశించినపుడా జ్ఞానము నశించునా? యనినచో, ప్రచండ తేజముతో ప్రకాశించు సూర్యునికి మబ్బు మరుగైనపుడు మందరశ్శిఁ గలవాఁడుఁగాఁ గనఁబడును. కాని సూర్య కంతికిలోటు కలుగుటలేదు. అట్లే జ్ఞానస్వరూపమగు నాత్మకు జనన నాశనములు లేవు, మేఘచ్ఛాదన వంటి శరీర సంబంధము తొలఁగినను, (అనఁగా నవిద్యా సంబంధమున తెలివితేనట్లు కనఁబడినను,) నాజ్ఞానము నశింపక ప్రకాశించు చుండును. త్రికాలములయందును బ్రహ్మమగు నాత్మనాశముఁ జెందినిదగుట చేతనే పెద్దలు సత్తని చెప్పిరి. జడములు నజడములు నిట్టివని తెలుసికొనుజ్ఞానముఁ జిత్తనిరి. స్వానుభూతియందుఁ గలుగు సుఖమున కానందమనిపేరు పూవునకు రంగు, వాసన, మెత్తఁదనమునను మూఁడుగుణములు నెట్లు వేఱుపఱచుటక సాధ్యముకాదో, యట్లే సత్తు చిత్తు నానందమను లక్షణములు మూఁడును నాత్మయందేకీభవిండున్నవి. అయినను, సత్త్వరజస్తమములను గుణములు మూఁడును, నంతః కరణమునుఁ బొందియుండు

టచే, నది (అంతః కరణము) క్రమముగా, శాంతము, ఘోరము, మూఢత్వమును వృత్తిభేదములు గలిగి సచ్చిదానంద లక్షణమొకటి యేయైనను వేఱువేఱుగాఁ దోచుచుండును. అది యెట్లన్న గులాబి పుష్పము యెఱ్ఱనిరంగు గలది. దానిని కనులు తెలిసికొనును, మెత్త దనమును, స్పర్శము (తాకుఁడు) తెలుసు కొనును. వాసన ముక్కు తెలుసు కొనును. ఇవి యన్నియు నోక్కయాత్మకు సాబంధించియు వేఱువేఱుగా నెఱిగిన లాగున, నానంద లక్షణ మొకటియే యైనను పలువిధములుగాఁదోచును. తమోగుణము ప్రధానముగాఁ గల వియు, జడములు నగు మన్ను, చెట్లు, తీగెలు, మొదలగు వాని యందు సత్తనెడి గుణము మాత్రమే కనఁబడును. యింక రజోగుణ మన్ననో, యది విషయరూప మగుటచే కాదు, క్రోధాదులగుదు ర్గుణములకు కారణమై సత్తు చిత్తులను రెండుమాత్రమే తోచును. శాంతిమా ప్రధానమగు నపుడా గుణము నందు ప్రసిద్ధమగు నానంద ము కనఁబడును. ఆలాగైన మాయవలనఁ బుట్టిన భూతములైదును నొకటిగా నుండవలయును కదా! యాలాగున లేక వేఱువేఱు గుణ ములు కలిగి యుండుటకు నిమిత్తమేమి? యనఁగా. మాయ త్రిగుణ గులకును నాధారమైనది. బ్రహ్మము, ప్రకృతి, ఈశ్వరుఁడు, విశ్లేష ము యైదును నైదు భూతములుగా కీర్పడినాదున నవివేఱు పడ వలసి వచ్చినది. ఇందువలన జీవేశ్వరు లొక్కటియై యుండినపుడు జీవుఁడు బాధదశనుండు నపుడు మోక్షోపేక్ష యేలఁ గలుగవలయున నెడి కారణమేమియని యొకప్రశ్న రావచ్చును. యిందుకు సమాధాన మేమనఁగా, సూర్యుని వెలుగులో దీపము వెలుతురులయించి (మిళితిమై) నలాగున శరీరముక్తుడగు జీవుఁడు పరమాత్మయం దైక్య మగును. ఆలాగు కానపుడు, (అనఁగా శరీరముఁ గలిగి యున్నపుడా జీవుఁడు,) తానువేరుగా నున్నాడనను భావమును పొంది మోక్షము గోరుచున్నాఁడు. కర్మ, ప్రాణాయామ యోగము, తపస్సు, వీనిచే పరమేశ్వరుని యనుగ్రహముఁబొంది త్రికలజ్ఞుని కావలయును. వీనిలోయోగము, తపస్సు, యీరెండును, కల్లయగు మాయాసంబంధ మైన కామ్యరూప (కోరికలు) ముల కాస్పదములు, కాబట్టి సమస్త

కోరికలును విడిచిన బ్రహ్మజ్ఞుని వీనినికోరఁడు స్వభావజ్ఞానరూపమై బ్రహ్మమొకటి మాత్రమే సత్యమని యెఱిగి తెలివఁగలవాఁడు (జ్ఞుని) తానే యాబ్రహ్మమని నిశ్చయించు కొన్నపుడు స్వరూపజ్ఞుని కలుగదు:— అని చెప్పిన యముసింహుచి సానందుఁడు, ధర్మరాజా ! జీవేశ్వరుఁకు భేదములేనపుడు జీవులుచేయు కార్యములన్నియు సీశ్వర నియమితములు కదా ! కారకుఁడు యీశ్వరుఁడు కానపుడు ప్రాణు లేమిచేయఁగలవు ? అట్టిదయ్యు జీవులు చేయుకార్యములు పుణ్యము లనియు, పాపములనియు, నేర్పఱచి జీవులయందు గుణదోషములారోపించుట కేమికారణము ? వివరింపుమని యడిగిన శమనుండిట్లనియె. అయ్యా ! చెప్పెదవినుండు. సృష్టి క్రమమున, సీశ్వర సృష్టి యనియు జీవసృష్టియనియు రెండు విధములు గలవు. స్థావర జంగమాది చరాచరములతోఁ గూడినది యీశ్వర సృష్టి నేను నాది యనెడి యహంకార నిమిత్తములైన, కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మాత్సర్యములుచు, నాశయుండేరి జీవసృష్టి యనఁబడును. ఈ సృష్టి సర్వేశ్వరునకు సంబంధించినది కాదు. నిర్మలుడును, సర్వ సముఁడును నగు భగవంతుఁడొకని యోగ్యునిగాను, నొకని నయోగ్యునిగాను, నొకని జ్ఞునిగాను, నొకని నజ్ఞునిగాను సృజించునా ? సృజింపఁడు. ఇంకజీవుఁడు వాసనా మూలమున నహంకార మమకారములకులోనై యవితనకు తానే సృష్టించుకొనుటచే కామక్రోధాదులు సంభవించి వానివలన జననమరణములనుఁ జెందుచున్నాఁడు. ఎట్లనఁగా. ఈశ్వరసృష్టితములు మోక్షకారకములు, జీవసృష్టి జన్మకారణములు నగును పంచములు, వానివలన బుట్టిన యితర లక్షణములు, చిత్ర విచిత్రములగు సంచరించునవియు, సంచరింపలేని వియునైన ప్రాణికోటులును, సూర్యుడు, చంద్రుఁడు, నక్షత్రములు, నివి మొలగు నవి యన్నియుఁజూచి భగవంతుని కల్పితములనియు వీనిని సృజించిన సర్వేశ్వరుఁ డొక్కఁడున్నాఁడనియుఁదోచి యతని యందు భక్తిగలిగి యతని కల్పితములైన వేదములు శాస్త్రములును చదివి వేదాంతవిచార మొనరించి, జ్ఞునియై తత్త్వమునెఱింగి ఈశ్వర సృష్టి నిమిత్తమున ముక్తి నొందును, జీవసృష్టి ఫలముపంటిదికాదు,

జీవుడు తనచే కల్పితములైన, కామ, క్రోధాలకు లోబడి యనేక కర్మలనొనరించి, వానివలనఁ గలిగిన సుఖదుఃఖముల ననుభవించి చావుపుట్టుకలు కలుగించు కొనుచున్నాడు. ఈశ్వర సృష్టియందుఁ జేరిన పంచభూత మయమైన ప్రపంచమున్నపుడె, తనకల్పితములగు నహంకార మమకారాదులు నశింపఁ జేసికొనిన పక్షమున జీవుడు పునర్జన్మములేని ముక్తినిబొందును. యీశ్వరకల్పితమగు ప్రపంచము నశించినను, పైఁజెప్పిన కామాదులు విడవకుండినను, శివునకు ముక్తిలేదు. అట్టి జీవుడు తానీశ్వర సృష్టి కలిగినపుడెల్ల మరల మరల జన్మించుచుండును తప్పదు. కాబట్టి జీవుడు తనతలంపు వలనఁ గలిగెడి కామ, క్రోధాదులు నాశముం జేసుకొనఁ బ్రయత్నించ వలెను. ఈశ్వరుడు సర్వసముద్రుడు. అతని కొకనియందు దయయు, నొకనియందు కోపమునులేదు. తనచేత కల్పింపఁ బడియుండు యెల్ల జీవులకునుఁ కర్మానుసారముగా సుఖదుఃఖములు కలిగించును. అనఁగా పుణ్యకర్మలుచేసిన వారిని శిక్షించుటయు, పాపకర్మలుచేసిన వారిని శిక్షించుటయు, నతనికాచారము, తండ్రి తన కుమారుడు చెప్పనడతఁ గలవాడైనపుడు వానిని శిక్షించును గదా ! ఏల ? వానియందు క్రోధమువలననా ? కాదు కాదు. వాఁడు బుద్ధిమంతుడు కావలయు నను కరుణచేతనే యటులఁ జేయును. ఆవిధముననే భగవంతుడు, పాపాత్ములను శిక్షించును. అది యాపాపాత్ముడగు జీవునియందుఁగల దయావిశేషముకాని పక్షప్రాతమేత మాత్రమునుకాదు. ఆలాగు తొంచుట యవివేకమును, నగకపేతువు నగును, కల్పవృక్షము దారి ర్ద్ర్యమును, నిష్ప చలిని, గంటపుమ్రాను తాపమును. తమ్మా శ్రయించిన వానికే పోగొట్టును ఆలాగే పరమేశ్వరుఁడు తన్నా శ్రయించువారికే మంచి తెలివి నొసంగి మోక్షార్హులఁ గావించును మోక్షమొనంగునది కర్మయా? జ్ఞానమా? యనిన, కొందఱు మంచి కార్యములుచేసి యనుష్ఠానపరులగుట వలన మోక్షముం జెందవచ్చు నని కలుకుదురు. గాని యది నమ్మదగిన మాటకాదు అట్లు వచి యించువారు మూఢులు, యెట్లన్న మనము క్రొత్తగా యొకనిఁ గనుఁగొనవలయునని ప్రయత్నించినచో వాని యాకారలక్షణాదులగు

గుఱుతులు మనకుఁ దెలిసి యుండవలయును. అటుల తెలియక యెంత కష్టపడినను వాఁడిట్టి వాఁడని కనుఁగొనఁ జాలముకదా ! అట్లే జప తపములు మొదలగునవి తన్నుతాను తెలుసుకొనుటకు సాధనములు కాఁజాలవు వేదాంత విచారము చేయుటవలన తత్త్వజ్ఞానముకలిగి నపుడే తన్నుతాను తెలుసుకొని తానే పరబ్రహ్మమని చలింపక యానందమొందును జపములు, తపములు మొదలగు సత్కర్మ కూడ దని చెప్పుట తప్పు అవిచేసినచో నిష్కామ్యముగాఁ జేయవలయును (అనఁగా ప్రతిఫలాపేక్ష లేకననుట) అటులఁజేసిన యెడల వానిచే చిత్తశుద్ధియు నీశ్వరభక్తియుం గలుగును. యెప్పుడు చిత్తశుద్ధికలు గునో, యప్పుడు తత్త్వవిచారణఁ జేయుతలంపు పుట్టును తత్త్వ విచారమువలన నజ్ఞానము నశించి తానే పరమాత్మయనెడి యైక్య జ్ఞానముకలిగి ముక్తుఁడగును మహాత్మా ! గర్భముననుండి శిశువు జనించిన లాగున, ఈశ్వరుని వలన ప్రపంచము జననమయ్యెను. ఇట్లు చెప్పుట కారంభ వాదమనిపేరు. ఇది సరియైన వాదముకాదు. ఏలననీ తల్లి వేరుగాను, శిశువు వేరుగాను నుంటున్నవి. అలాగున నీశ్వరుఁడును ప్రపంచమును వేరువేరుగా నుండుటలేదు. కావున నీవాదము యుక్తమైనది కాదని చెప్పవలసి వచ్చినది పాలపలన పెగుగు పుట్టినలాగున (అనఁగా పాలు పెరుగుగా మారినట్లు) భగవంతుఁడు జగద్రూప మయ్యెనని చెప్పుదురు. దీనికి హరిణామ వాదమనిపేరు. ఇదియును ముందటిదానివలె యుక్తమైనదికాదు. పాల రూపముచెడి, పెరుగు రూపమునుఁ బొందినట్లు, చిదానంద స్వరూపుఁడగు పరబ్రహ్మము చెడి, యన్మత, జడ, దుఃఖ, భౌజనమైన ప్రపంచముగా నయ్యెననిన నది యసంగతముగా తోఁచును. కార్యకారణ వాదమని మఱియొక వాదముచేయువారు కొందఱు కలరు. వారి వాదముకూడ నిరాకరింప వలసినదియే యగును. మన్ను దాని నిజమగు రూపము చెడకనే కుండగా మారిన లాగున, బ్రహ్మము తన స్వరూపము మారకనే ప్రపంచమయ్యెనని ఈకార్యకారణ వాచుల దృఢాభిప్రాయము. కాని, యీవాదము కొంతవరకు యుక్తియుక్తముగా తోఁచినను, సిగ్గమైనదికాదు. ఇదియును ఖండింపఁ బడుచున్నది. యెట్లనగా:—

మన్ను స్వభావరూపముఁ గలదైనను, కుండగాఁ జేయఁబడునపుడా మన్ను వికారమొంది (అనఁగా గుణభేదమును వహించి) కుండయగు చున్నది. కాని యట్లేకుండగా నగుటలేదు పరబ్రహ్మము నిర్వికార స్వరూపము. అట్టి రూపమును మట్టికిని కుండకును పోల్చినయెడల వికారమునొంది జగత్తయ్యెనని చెప్పవలసి నచ్చును. అట్లు చెప్పట యుక్తమగునా? కానేరదు. ఇదిగాక బింబప్రతిబింబ వాదమొకటి కలదు. సూర్యుడు వికారము నొందకయే నీటిలోకనుపకునట్లు యేవికారమును జెందిని యీశ్వరునిరూప మే జగత్తుగా ప్రతిబింబించు చున్నదని యీవాదముఁ జేయువారి సిద్ధాంతము. మఱియొక వస్తువున, దోచునది పరి పూర్ణవస్తువు కానేరదు. ఈశ్వరుఁడు పరిపూర్ణుఁడు, సూర్యునివలె ప్రతిబింబించుట కతనికి మఱియొక యాధారమెద్దియును లేదు. సూర్యుఁడాకచోటను, జలము లొకచోటను, నుండుటవలన సూర్యుఁడు, నీళ్లు పరిపూర్ణవస్తువని చెప్పటకు వీలుపడదు. మఱియు, నీళ్లులేకుండిన సూర్యప్రతి బింబము తోచదుగదా! గనుక సూర్యుని రూపము కనుపడుటకు నీళ్లధారమని యందఱు నెఱుంగుదురు. నిరాధారుఁడగు పరమాత్మ కాపోలికసరిపడదు. కావున నిదియును త్రోసి వేయఁబడినది పరిపూర్ణత్వము చెడక, దోషరహితమైన ముత్తైపు చిప్పకుండు వెండిరూపము (అనఁగ వెండివంటి కాంతి) తోచిన లాగున, పరిమేశ్వరునియందు ప్రపంచమున ప్రపంచముతోచుచున్నదని వివర్తనాదులు చెప్పుదురు. వెండియున్నదా లేదా యని పరీక్షచేసి చూచినపు డాముత్తైపుచిప్పయందు వేటుగావెండి కనుపడుటలేదు. దీనినిబట్టి ప్రపంచము పరబ్రహ్మ వికారముకాని వేరుగాలేదనినచో, ప్రపంచమున్నదని చూచి యెఱిగి చెప్పవలసినట్లు తటస్థించుచున్నది. కాబట్టి యీవాదముకూడ సరికాదు దృష్టాంతవాదులను నారు కొందఱు ఎండమావులకును, నీశ్వరునికిని బోలికఁజేసి, మరచికలు (యెండమావులు) నీళ్లుగా కనుపడినభంగి, నీశ్వరుని నిర్మల రూపము జగత్తుగా దోచుచున్నదని వాదింతురు. కాని, అస్థిరమగు యెండ మావులు నీళ్లుగా కనుపడినను, నవి నీళ్లుగావని యందఱికిందెలియును. యెండమావులయం దెవ్వఱును నీళ్లుత్రాగియుండలేదు ప్రపంచమున

నన్ననో యన్నిజంతువులును, నీళ్లుత్రాగియు, స్నానముజేసియు, మూనింగియు, ననుభవమును గలిగియుండట విదితమేకదా ! ఇట్లను భవించుచున్న ప్రపంచమందలి నీళ్లను, కనుపడిని, లేని, యెండమావుల నీటిని యొకటిగాఁ జెప్పటయు, దానికి పరబ్రహ్మమును పోల్చుటయు సరిపడదు. కావున నీవాదమును చెడినది. ఇంక నిశ్చయింప వలసిన దెట్లన్న, దానికి వివేకులగువారు చక్కగా తత్త్వవిచారముఁ జేసి స్వప్నమునందు తోచు జగత్తువలె పరబ్రహ్మమునందు ప్రపంచము తోచుచున్నదని సిద్ధాంతము (అనఁగా నిశ్చయము)గావించిరి. యెట్లన్న. — కలయంచుతోచు (అనఁగా గనబడు) ప్రపంచమెట్ల సత్యమో, యట్లే యీ ప్రపంచమును కల్ల యని వారిభావము. కలలో తోచునది యనుభవమునకు రాని లాగున బ్రహ్మప్రపంచ మయ్యెననుట మాయవలనఁ గలిగి భ్రమమాత్రమే కాని యీశ్వరుఁడు తాను ప్రపంచముకాలేదు మనోవైకల్యము వలనఁ గలిగినను కలలో నిక్కమురీతిగా మాయా భ్రాంతిజనితమైన యీ ప్రపంచము నసత్యమైనదని భావము. యోచింపఁగా యీ యుకమానము సరిగాయున్నది. మహాత్మా! ఋషిశ్రేష్ఠా! మన సేసేమాయ. మాయయే మనస్సు. ఈరెటికిని భేదములేదు. ఈ మనోరూపమైన మాయా భ్రాంతిచేతనే ప్రపంచము కనఁబడుచున్నది కాని, నిజముగా లోక మను పరార్థము లేనేలేదు. మాయయు, దాని కార్యమగు ప్రపంచమును, రెండును కల్లయని యెఱుంగవలెను. పరబ్రహ్మ మొక్కటి మాత్రమే, నిలకడ యైనదియు, సత్యమైనదియు, నగుచున్నది. నీవు, నేను, నితరములగు ప్రాణులు, జగత్తు మెదలగునవన్నియు, భ్రాంతి మాత్రములుకాని, నిజముకాదు. అని యిష్టధముగా సానందుల వారి ప్రశ్నలకుదండధరుండు సమాధానముఁజెప్పి, యోగీంద్రా! యిక నేమి యనుజ్ఞయాననిండనియెను అంత సానంగుఁ డతినిఁజూచి, ధర్మరాజా! నీభాధవలన నేను పెక్కు గొప్పవిషయములఁ దెలిసి కొంటిని. నీవు సకల ధర్మములును, తత్త్వమునుఁ జక్కగా నెఱింగిన మహాత్ముఁ డవు. నీకుఁదెలియని న్యాయ మెందునుఁ గలుగ నేరదు. నీవలన మఱి యొక విశ్మయముం దెలిసికొన వలయునని నాకు కోరిక గలుగుచు

న్నది. యది యెద్దియంటివేని, భూలోకంబున జన్మించిన మనుష్యునకు ముఖ్యముగ నేదికావలయునో దానిని బాగుగాఁ దెలిసికొనవలయు న నుటయే! కావున ప్రీతి మాననుడవై యావిషయము నాకెఱింగింపు మనియడిగెను. యముఁ డతని మాటలకు సంతసించి యిట్లని చెప్ప నారంభించెను. ముసీంద్రా! వినుము. సత్యమనునది యేదికలదో, య

— { యమ భర్త రాజా సానదునకు మనుష్యుని సత్కర్త } —
నాది విశేషంబులు చెప్పుట

దియే తపస్సనఁబడును. నేత్రమను నదియే జ్ఞానము (అనఁగా సర్వ మునెఱుంగునది యనుట) నిరాశాపరుండుగా నుండుట, పరమ సుఖ మనఁబడును. (అనఁగా దొఱకిన దానితో తృప్తినొంది, దొఱకని దానికి చింత పడకుండుట) ఇట్లుండువాఁడు పరమ సుఖవంతుఁడు. మోహము దుఃఖకరము. యోగము ముక్తిసాధనము. ఈజన్మమునం దు ముక్తి జెందుటకు యత్నముఁజేయని వానికి మరుజన్మ మాన మోక్ష మొందు భావము కలుగదు. కాఁబట్టి. వేదాంత విచార మొ నరించి ముక్తికి సాధనము లెఱింగి యభ్యాసచూఁ జేయవలయును. ఆలాగునఁ జేయనివాఁడు, చావుపుట్టుకలకుల్ నై తుద మొదలు లేని కష్టములును, దుఃఖమునుఁ జెంగుచుండును. కామము (కోరిక) క్రోధము (కోపము) నరురెండును, మోక్షాపేక్షఁ గలవానికి పగుల శత్రువులు. కావున సజ్జనుఁడు ముఖ్యముగా యారెంటిని జయింపవల యును. ఎవఁడు వివేకవంతుడై కామ, క్రోధములను విడిచి యుత్తమ మగు మోక్షము నొందుటకుం బ్రయత్నించునో, యట్టిమనుష్యుఁడు, జనన, మరణ, దుఃఖముల వలన విఘనఁబడిన వాడై, తప్పక సాపన మైన మోక్షసుఖము పనుభవించును. ఇతరులవలన నేదియును కోర కుండుటయు, సర్వయత్నములను విడుచుట యరు రెండును, నెవని యందుఁ గలుగునో, వాఁడు కృతార్థుఁడగును ఇతరములగు భూతము ల (జంతువుల) చూడక (అనఁగా బుద్ధి ప్రసరింపఁ జేయక) ముట్టక, పరులతో మాటలాడక, జీవముల హింసింపక (అనఁగా చంపక) యింద్రియ నిగ్రహముఁ గలిగి, వైరాగ్యముతోఁ గూడిన మనస్సుఁ గలవాడై, చంచల మొదక, యుఁ వాఁడు యోగ్యుఁడని చెప్పు

బడును. యెంతటి వివేకవంతుడైనను, భార్య, బిడ్డలు, ధనము మొదలగు వానియందపేక్ష యుంచెనేని లోతగు బురదగుంటలో దిగఁబడిన యేనుఁగు విధముగను, వేటకాని వలలోఁ దగులుకొన్న మృగవలెను, దుఃఖముల పాలగును. అధర్మములను విడిచి, ధర్మములనే చేయుచుండ వలెను, జీవహింస యధర్మమైనది. కావున దాని విడుచుట యధర్మమును విడుచుట యగును. సంకల్పము నశించిన యెడల నది ధర్మము విడిచినట్లగును.. ఇందు సత్యాసత్యములు బుద్ధిబలముచేఁ దెలిసికొన వలయును. ఎట్లన్న. సత్యముఁ జెప్పుట వలన, ప్రాణహానియు మానహానియుఁ గలుగునట్లుండిన పక్షమున నపుడు సత్యమును మానవచ్చును అది యధర్మము కానేరదు. కాని యసత్యమెప్పుడును కూడదు. సత్యమనఁగా ఉన్నదనుట. యసత్య మనఁగా లేదనుట ఈ రెండును బుద్ధియొక్క గుణములు. అట్టివి తనకు సంబంధము లేనివిగా భావించి నిర్వి కల్పిండుగుట శ్రేయము. యట్లుండుటకు సత్యాసత్య పరిత్యాజ్యము. అనిపేరు. ఇట్టిసద్గుణములు కలిగి అత్తను సంధానము (అనఁగా జీవేశ్వరులను కలుపుట) చేయువానికి మనస్సు తనకుతానే లయుచును. అట్టివాఁడు ప్రాణవాయువును బిగబట్టి చలింపక కూర్చుండి యుండు కర్మయోగము నభ్యసించ వలసిన యవసరము లేదు. లోకమున జన్మించినవారి కందఱికిని, సుఖము, దుఃఖము, భయము, మొదలగునవికలవు. కాని జ్ఞానియగువాని కవి కలుగవు యెట్లన్న ఈ భయదుఃఖాదులు శరీరమునకేగాని సాక్షిగా నుండెడి యాత్మ స్వరూపుడగు తనకు లేవని జ్ఞానియగువాఁడెఱింగి నెమ్మదిగా యుండును ఇతర భూతముల జూచియు, నింద్రియాదులను గురించియు, దుఃఖించుట యవివేకుల లక్షణము. స్త్రీలు పురుషులకాళ్లకు సంకెలలవంటి వారు. స్త్రీల మూలముననే పురుషులకు భోగేచ్ఛ కలుగును. ఎవఁడు స్త్రీలతోటి సంబంధమును విడుచుకొనునో, వాఁడు బ్రహ్మానంద మనుభవించును. కామము, క్రోధము, లోభమునను మూఁడుచు నరకముల యొక్క మూఁడు వాకిళ్లవంటివి. ఏని నెవఁడు విడుచునో, వాఁడే యుత్తముఁడు. సకలేంద్రియములతోఁ గూడిన శరీరమును భగవదర్పణముఁ జేయవలయును. సర్వే

శ్వరుని మూడు కాలముల యందును మూడవస్థల యందును భాసి
నించుచు, మనస్సు నాపరంభామునియందు లగ్నముఁ జేయవలయు
ను. తల్లిగర్భమున నుండి పుట్టినదిమొదలు ప్రతివానికిని మృత్యువు
వెంటనంటి కాలము నిరీక్షించుచుండును. ఇంతకాలము బ్రతికియుం
డఁగలమని యెవ్వరుం జెప్పకలరు. అది కరమరహస్యము. కాబట్టి
పుట్టినవాడే చచ్చితిమని భావింపవలెను. స్థిరమైనది చావుగాని, బ్ర
తుకుగాదు తాను చావులేనివాడ ననుభ్రాంతిచే నవఁడు భార్య
బిడ్డలనెడి మోహభ్రాంతినిఁజెంది లోలుఁడగునో, వాఁడు నీళ్లు వట్టి
పోయిన గుంటయందలి చేపవలె నశించుచు, అట్టివానిని, యడవిలో
నిద్రించు మనుష్యుని హఠాత్తుగా వచ్చి పులియెత్తుకొని పోయినట్లు
తెలివిలేని సంసార మోహనిద్రలో నుండు సమయమున తటాలున
మృత్యువు కొనిపోవును, భయపడినవాడనియు, ధైర్యముఁ గలవా
డనియు, తెలివిలేని వాడనియు, పండితుండనియు బలహీనుఁ డని
యు, బలవంతుడనియు, పేదయనియు, ధనికుండనియు, బాలుఁడని
యు, ముసలి వాడనియు, స్త్రీయనియు, పురుషుండనియు, నేభేది
మునెంచక యందఱిని విషవక మృత్యుదేవత మ్రింగి వేయుచున్నది.
ఆమృత్యు వెచ్చటనుండును? ఎట్లుండును? అని సంశయించ నక్కర లే
దు. సంసారమే మృత్యువుయొక్క? వాస స్థానము. జీవుఁడచేయు
కామక్రోధాదులవలన నేర్పడు కార్యములే మృత్యువుయొక్క రూప
ము. కాబట్టి ప్రతిమానవుఁడును, సంసారబంధము నుండి విముక్తుడ
గుటకుఁ బ్రయత్నింప వలయును. విరక్తి మోక్షకారణమైనది. స
త్యశీలముల వలన మోక్షమును, మోహ లోభాదుల వలన మృత్యు
వునుఁ గలుగును. లోకంబున తాచుచేయునట్టి పుణ్య, పాప, కర్మలవల
ననే తనకు, స్వర్గము, నరకము, సుప్రాప్తించును. కాని, మఱియొక
రివలనఁ గలుగదు. కాబట్టి తనకుతానే సకలబంధములను త్రెంచుకొ
ని సద్గతిఁ జెందవలయును. ఇతరుల సహాయము వలనఁ గలుగఁ జాల
దు ఆత్మ స్వరూపుఁడగు పరమాత్మ తానేయని తెలిసి కొననేని,
వానికి మోక్షము సిద్ధించుట సత్యము. యజ్ఞయాగాదిక క్రియలు
సత్కర్మలు కావా? వానివలన మోక్షము కలుగదా? యనిన,

జీవహింసా కార్యముగాను, నహంకార యుక్తమైనదిగాను నుండు యజ్ఞమువలన స్వర్గాది భోగములు కొంతకాల మనుభవించి మరల భూమిలో జన్మించవలసియుండును. గాన నది మోక్షముం గలిగించు నదికాదు. కాలికిఁదగిలిన బురదఁ బురదనీటితోఁగడిగిన పోవనట్లును, కల్లుకుండకంపుఁ గల్లు నీళ్లతోఁ గడిగిన పోనట్లును, పాపకరమయిన జీవహింసచు, యజ్ఞమనుపేరుతో చేయు జీవహింసా పాపము, పాపనేరదు. కాఁబట్టి జీవహింసతోఁ గూడిన యజ్ఞయాగాదులు చేయుట యవివేకము. అట్టివారు మరల జన్మించక తప్పదు. మనస్సుచేతను, వాక్కుచేతను, పరిశుద్ధుఁడగు పరమాత్మను ధ్యానముఁ జేయుటయే యోగ్యముగు యజ్ఞమును, తపస్సునని యెఱుంగవలెను. కామక్రోధాది దుర్గుణములు పోనడచి యేకాంతముగా విజన ప్రదేశముల (కొండ గుహలు కాననములు) యందు నివసించి యచంచలచిత్తులై యాత్మాను సంధానముఁ జేసి యాత్మ నెఱుంగు వారు ధన్వంతరములు. అజ్ఞానదశలో యుండువారికి ప్రసంచమంతయు, స్త్రీమయముగాఁ దోచును. అపుడు కామాదులగు నరిషడ్వర్గమునకు లోబడిపోవుదురు. జ్ఞానియగువాఁడు తత్త్వమనెడి కాలుకను కండ్లకు రాచుకొని యా కామాంధకారమును దాటి ఈచరాచర ప్రపంచమంతయు, పరిబ్రహ్మస్వయావమని కనుఁగొనును. కోరికలనునీళ్లుచు, నతృప్తియనెడి యలలును, ననురాగమనెడి మొసళ్లును, ధైర్యమనెడు చెట్లును, వృద్ధినొందనిక ముక్తులతో పోడిచి పాడుసేయు విపరీతములగునింద్రియ వ్యాపారమనెడి పక్షులును, మోహమనెడి సుళ్లును, దుఃఖమనెడి లోతును, గలిగి మిక్కిలి వెడల్పుగల యాశతోఁగూడిన భయంకరమైన నదిని, విజ్ఞానవంతులగు యోగులు నిమిషకాలములో నులభముగాదాటి, నిరతిశయ బ్రహ్మానందము ననుభవింపుదురు. యెంతవరకు కామక్రోధాదులను జయించి పరిశుద్ధమగు మనస్సుగలవారై యుందురో, యంతవరకును, విజ్ఞానమును, పాండిత్యమును, బ్రాహ్మణత్వమును, తత్త్వవివేకమును వారియందు ప్రజ్వరిల్లు చుండును. ఆలాగు కామాదులను జయింపని వారికి మేలుగలుగదు. గంగాది పుణ్యతీర్థములకుం బోయి గ్రుంకుటవలన నొకవిధమైన భక్తుత్సా

హములుకలుగును. కాని యాతీర్థములు దేహమలినమునుదక్క మానసికములగు రాగద్వేషాదిమలినమునుఁ జోగొట్టనేరవు. అట్టిమనోమలినమును తత్త్వజ్ఞానమువలన నేకడిగివేయవలెను. మనస్సునందుబ్రహ్మజ్ఞానమనెడి తీర్థముఁగో స్నానముఁజేసి, యాత్మమాలిన్యమును బాపుకొనుటకు నేరక, గంగా, గోదావరీ, కృష్ణాది నదీతీర్థములలో స్నానముఁజేయుఁ బోవువాఁడు, తనయొద్దనుండెడి రత్నమును పారవైచి సూర్యకిరణములచే దూరము, తళతళ మెఱయుచున్న గాజరాతికై పరుగెత్తిన వానిలాగున నుండును. శమదమాదులును, సహింసయు, నిష్కామ్యమగు తపస్సునను మూఁడును మూఁడు మహాతీర్థములనఁబడును. ఈతీర్థములఁగో నెవర స్నానముఁజేయదురో (అనఁగా శమద మారులుగలిగి జీవహింసమాని ప్రతిఫలముఁగోరక తపముఁ జేయుటయే స్నానముఁ జేయుట) నారు పరుశుద్ధులగుదురు. మఱియు దైవాధీనముగాఁ దనకు లభించినదాని ననుభవింపుచు, లభింపనిదానికి చింతింపరాదక, నుండవలయును. అట్టివారు నిరాశా పరులనఁబడుదురు. వారుమిక్కిలి పరిశుద్ధులు. వారికి గంగాది తీర్థములకుంబోయి స్నానముఁ జేయ నక్కరలేదు. వివేకముగలవాఁడు భోగములను కోరఁడు. అతని కెచ్చటనుండిను సమస్తభోగములును మనస్సువలననే కలుగుచుండును. అట్టివానికి భూమియే రమ్యమైన మంచము చేతులు పట్టుదిట్లు, మంచముయొక్క మేలుకట్లాకాశము. చెట్లకొమ్మలనుండి వినరుగాలి పట్టివేళ్ల విననకట్టులు. సూర్యచంద్రులు రత్నదీపములు. ఇట్టి శృంగారమగు శయ్యపై నిరక్తియ నెడి నిరుపమాన శృంగారవతియైన భార్యతోఁగూడి శయనించి మహా చక్రవర్తివలె నానందవా ధ్లో నోలలాడుటకంటె యధికమగునా ? బాహ్యభోగములు యెప్పటికినిఁ గావు. కావున, నెముకలు నరములు, మాంసము మొదలగువాస్తవ మిశ్రమమైన పచ్చితోలు బొమ్మలనుఁ బోలి మల మూత్రములచే నసహ్యమగు దుర్గంధమయమైన స్త్రీలనుఁ జూచినపుడు పామరుఁగుభ్రమించి సామాంధకారమునఁ జిక్కియల్లాడుచు కాని యట్టివాంఛవలన లాభములేదని తెలిసి జ్ఞానియగువాఁడు వికారము నొందఁడు. ఓమహాత్మా ! లోకంబున జన్మించినవారు యిట్టి కామక్రోధాదులకు

లోనుగాక భగవద్భక్తిఁగలిగి ధర్మజ్ఞాన పరిపూర్ణులై సత్కార్యముల
యందు ప్రియము మానక, పెద్దలగువారి నాశ్రయించి వేదాంత విచారముఁజేసి నిర్వికార మనస్కులై యోగాభ్యాసము నొనరించి జీవేశ్వరుల యభేదతత్త్వమెఱింగి యాత్మను సంధానమొనర్చి పునరావృత్తిలేని యానంద మోక్షసామ్రాజ్యమును చెందవలయును. ఇంద్రియములను పాశములచే కట్టువడి, కామక్రోధ భావాదులకు స్వాధీనులై యీషణత్రయ మనఁబడ, భార్యా, బిడ్డలు ధనముమొదలగు వానిపై నాశ విడువఁజాలక తమ మీఁదటికతి యోచించక సంసార మను మహాసముద్రములో మునిగి చేయరాని యకార్యములెల్ల నుఁజేయుచు తమ యాయుష్కాలము పృథాపుచ్చి వార్ధిక్యమాదియగు కష్టము లనుభవించి దేహము విడుచువారు తమదుష్కార్యములకుఁ దగిన నరక బాధలకులొనై నానా యాతిబాధలును పెద్దకాల గును భవించి తత్కర్మ శేషంబున భూలోకములో మరల జన్మించుచుండుచురు. కనుక మనుష్యుఁ డెల్లపుడును హించునన్నుఁ గలవాఁడై మంచికార్యములఁ జేయుచు తత్త్వజ్ఞానము నార్జించి శాశ్వత సుఖము ననుభవించుట కర్తవ్యము. అని యమధర్మరాజు సానందులనారికి ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. అతని మాటలు విని, మునిశ్రేష్ఠుఁడగు సానందుఁ డానందముఁజెంది శమనునిజూచి, అయ్యా! శమనా! భక్తి తొమ్మిది విధములని చెప్పుదురు భగవదారాధన నైమిది విధములగు పూచలచే పూజింపవలె నందురు. భక్తులగు వారెనిమిది విధములవచ్చియుండురు. ఈ వివరమును నాకుఁజక్కఁగాఁ దెలుపవసినది. యనియడిగెను. అందున కా మహాజ్ఞానవంతునిజూచి ధర్మరాజిట్లని చెప్పనారంభించెను మహానుభావా! వినుఁడు శ్రవణము, కీర్తనము,

—॥ దండధరుఁడు సానందుఁడు సవవిధభక్తి భేదంబు లెఱిగించుట. ॥—

సేవనము, అర్చనము, వందనము, దాస్యము, సఖ్యము, చింతనము, నాత్మ సమర్పణము, నను సీతొమ్మిదియు, బాహ్యభక్తిభేదము లనఁబడును. శ్రవణమనఁగా కరమేశ్వరుని గుణములును, నవతారములును, లీలలును, చరిత్రములును పెద్దలు వర్ణింపఁగా విని సంతోష చిత్తుఁడగుట. కీర్తనమనఁగా లీలామానుష స్వరూపుఁడైన భగ

వంతుని రామకృష్ణ నారాయణ గోవిందాది నామములను పాటలుగాఁ బాడియు, పద్య గద్యములుగా చదివియు, వర్ణించి యానందించుటయు, నాభగవంతుని దివ్యరూపముఁ బ్రత్యక్షముగాఁ జూచిన లాగున మనస్సున నెంచి దేహము పులకరింపగా కన్నులయందున నానందభావము లురులఁగా తన్మయుఁడైస్తుతించుటయును స్మరణ యవగా, యెల్ల పుడును పరంభాముఁడగు భగవంతుని పేరులను మనస్సునం దలంచుచు జపించుట. పాదసేవన మనఁగా, నీశ్వరుని శ్రీపాద పద్మములను మనస్సున నిలిపి సేవఁగావించుట. యర్చన మనఁగా భగవంతుని రామకృష్ణాది యవతార మూర్తులు (అనఁగా రూపములు లేక విగ్రహములు, పుష్పములు, పత్ర, మాలికాదులతో నలంకారముండేసి తులసి, బిల్వము మొదలైన వానితో పూజించుట. వందనమనఁగా, సర్వేశ్వరుని దివ్యమంగళ స్వరూపమునకు సాగిలఁబడి మొక్కుట. దాస్యమనఁగా, దేవునికి నమస్కరించి సంతట చేతులు మోడ్చి నిలుచుకొని భయము, భక్తి, విషయముఁ గలవాఁడై, యోదేవా ! నాకు నీపురక్షకుఁడవు. ప్రభువవు. నేను నీసేవకుఁడను. నాతప్పలన్నియు మన్నించి నన్ను రక్షణఁ జేయుభారము నీయందున్నది. యని యనేక విధంబులఁ బొగడుచు, సన్నిధి యందుండుట. సఖ్యమనఁగా, తనకు ప్రేయులగు వారి యొకరి యందునకంటె భగవంతునియందు మిక్కుటముగు ప్రేయమును గలిగి తండ్రీ, యన్న, మిత్రుఁడను వరుసలు గల్పించుకొని సేవించుట. చింతనమనఁగా, తాను చూచునవి యగు సమస్త రూపములును, వినునట్టి సమస్త ధ్వనులును భగవంతుఁడుగాఁ దలంచి యతని కరుణ వడయుట కొఱకొప్పడును భ్యానముఁజేయుట. ఉత్త సమర్పణమనఁగా తనమనస్సును, వాక్కును, కార్యమును సర్వమును భగవంతున కర్పణఁజేసి యితర చింతలేక సదా నిస్సంకల్పుఁడై తదేక భ్యానముతో నానంద పరవశుఁడైయుండుట. ఇవి బాహ్యభక్తి విధములు. ఇదిగాక యనన్యభక్తి యనునది యొకటికలదు అది యెట్టిదనిన బ్రాహ్మణుడు, శూద్రుడు, చండాలుడు, గోవు, గుఱ్ఱము, గాడిద, కుక్క, నక్క, పంది, గొట్టె, చెట్టు, తీగ, రాయి, మొదలగు సమస్త మును

సా న ం దే పా ఖ్యా న ము.

వానియందును, భగవంతుడు సమానముగా నున్నాడని యెఱింగి, సిగ్గు, గర్వము, ననుమానము, భేదము ననువానిని విడిచి, తానుకాంచి నవియెల్ల విశ్వర స్వరూపముగా నెంచి వానియందు ప్రేయమును, భక్తియు పాటించి వానికి సాష్టాంగముగా మ్రొక్కుచు సదా భగవంతుని ధ్యానించుట యనన్యభక్తి. సముద్రమునందు అలలుండు విధమున భగవంతునియందు ప్రపంచ మున్నదనియు, ఈదేహమున నతఁ డాత్మరూపముతో ప్రకాశించు గున్నాడనియు, తెలిసికొని, యోగ సిద్ధాంతము ననుసరించి కనుబాముల నడిమిచోట దృష్టినిలిపిచూచుచు తన్మయఁడై యుండుట కేళాంతభక్తియని పేరు. ముందు చెప్పిన తొమ్మిదియుఁగాక వెనుకఁ జెప్పిన రెండు విధములును విజ్ఞానాధిక్య తవలనఁ గాని లభింపవు. అష్టవిధ పుష్పంబులతోఁ బూజించుటయు నుపధతి నీ యేకాంత భక్తిఁగలవారి కొఱకు మాత్రమే చెప్పఁబడి నది. ఇతరుల కాలాగు పూజించుటకు సాధ్యముకాదు. ఆ పుష్పము లెవ్వయినఁగా. ఆహార (జీవములఁ జంపకుండుట) మొదటిపూవు. ఇంద్రియ నిగ్రహము (అనఁగా తాబేలు నిద్రించునపుడు దానియంగములు బయటికి తెలియనీయక లోపలికిచ్చుకొని నిదురించిన లాగున తన యింద్రియములను బయట వ్యాపింపకుండా చేసి, లోపలియుఖములై యుండనట్లు చేయుట) ఇదిరెండవ పువ్వు భూతదయా పశ్చాత్తాపము. (అనఁగా నాకలి దప్పులచే బాధనొందు పేదవారిని రోగులను, చూచినపుడు, వారిబాధ తనకుఁ గలిగిపట్టించి తనభక్తి కొలఁదిని వారి కన్న పానానులోసంగి యుపచరించుట) ఇదిమూడవ పుష్పము. క్షమ, (అనఁగా తనకొకఁ డపకారముఁజేసినను, తిట్టినను, కొట్టినను, పైనుమ్మిఁపినను, వానియందు కోపముఁజెందక యది తన కర్తానీనముగా జరిగినదిఁ దలఁచి, వానిని మనఃపూర్వకముగా దీవించి మైత్రిఁగలిగియుండుట) ఇది నాలుగవపూవు. శాంతి (అనఁగా తానుచేసిన పాపకార్యములకు భయమొంది యట్టి పాపములు క్షమించుమని సిరమైనమనస్సుతో భగవంతుని వేడుకొనుట) ఇదియైదవపూవు. తపస్సు (అనఁగా సదాపఃబ్రహ్మమైన సర్వేశ్వరుని మనస్సున ధ్యానముఁ జేయుట) ఇదియాఱవపుష్పము. ధ్యానము (అనఁగా యెప్పుడును నిశ్చలమి

తనము పు వేరులేక బ్రహ్మవిచారముఁ జేయుచుండుట) ఇది యేడవ పుష్పము. సత్యము లేక ధర్మము. (అనఁగా నిజముఁజెప్పుట వలన జీవహింసయు, మానభంగమును, పరులద్రవ్య నాశనమును గలుగు నట్లుండి నపుడు సత్యముఁజెప్పుట మాని యసత్యమునుఁ జెప్పియైన, జీవహింస, మానభంగము, పరుద్రవ్యనాశనముఁ గలుగనియక రక్షిం చుట. ఇట్టి సమయంబులయందు తప్ప యసత్యమును తక్కిన సమ యమందు పలుకకూడదు.) ఇది యెనిమిదవపూ. అష్టవిధ పుష్పము లనఁగా నీచెప్పబడినవేకాని, సాధారణముగా నె మిదిరకముల పూవు లని భావింపకూడదు ఇట్టి యెనిమిది విధములగు పూవులతో భగ వంతునిఁ బూజించుటయే మానసిక పూజయనఁబడును. ఈ పూజ వలన నిశ్చరుఁడు పరమానంద మొనరించెప్పుడు. ఇది యేకాంత భక్తియుక్తులకు మిక్కిలి యావశ్యకము ఇట్టి యేకాంతభక్తి కలుగ వలెననిన మాత్రమున లభింపదు క్రమముగాఁ గుదురవలెను. యెట్ల న్ని మొదట బాహ్యభక్తిగలిగి, యటువెనక ననన్యభక్తి గలుగ వలయును. అనన్యభక్తి పొడమిన పిమ్మట నేకాంతభక్తి కుదురవల యును. బాహ్యభక్తి గలవాఁడు. తంకులాచారముల ననుసరించి గాయత్ర్యాది జపములును, సత్కర్మలు నొనరించి యవి భగవదర్పణముఁ జేయుచుండును. అనన్యభక్తి గలవాఁడు సత్కర్మలు మొదలగు వానిని విడిచి కేవలము నిశ్చర భక్తిని మాత్రము కలిగి యుండును. ఏకాంత భక్తిగలవాఁడు, సత్కర్మలగు, జపతప యజ్ఞయాగాదులు లోకుల పాతకములు నశింపఁజేయుట కీశ్వరునిచే నిర్ణయింపఁబడినవిగాఁ దలంచి భగవన్ముఖోల్లాసార్థముగా నిష్కాముడై (అనఁగానంపు వలనఁగలుగు ఫలితము నపేక్షింపక) యాసత్కర్మలనుఁ జేయుచుండును, ఈమూడ రకములగు భక్తి తంత్రముల వలనను. సాలోక్య, సామీప్య, సారూప్య, సాయుజ్యములను నాలుగు చేరి మూడువిధములగు ఫలముల సచ్చునని చెప్పుదు. భగదర్పణముఁ జేయఁబడిన కర్మములతోఁ గూడనదగు బాహ్యభక్తి వలన, సాలోక్యము, సామీప్యము, నను పదవులనుఁ జెందుదు. కర్మములను విడిచిన స్థితియై యనన్యభక్తి వలన, సామీప్యమును పదవిగలు

గును. లోకులు కడతేరుటకు నిష్కామ్యముగాఁ జేయఁబడు కర్మము లతోఁ జేరినదగు యేకాంత భక్తి నాయుజ్యము నొసంగును. వీని భేదము లెట్టివనఁగా. సాలోక్యము, భగవంతుడు, బ్రహ్మ, విష్ణు, శివ రూపములతో నివసించు, లోకంబులఁజేరి యచ్చట చరించుట. సా మీష్య మనఁగా దేవుని సమీపమునఁ జేరుట. ఈరెండును బాహ్య భక్తికి ఫలితములు సారూప్య మనఁగా, భగవంతునిలాగుననే రూప మునొంది యెల్లపుడును నతని నెడబాయకుండుట. ఇదియనన్య భక్తి ఫలితము. సాయుజ్యమనఁగా. నీశ్వనియందు లయించుట అనఁగా నైక్యమగుట ఇది యేకాంత భక్తిఫలితము. భక్తులగు వారు వీనిభేద ముల నెఱింగి క్రమముగా నుత్తమ మార్గంబు నవలంబించి భగవం తుని సేవించి మోక్ష మొందవలయును. నాభక్తుల యందు ప్రేయ ము గలిగి యుండుటయు, భక్తులగు వారు నన్ను పూజించుటను చూచి సంతోషించుటయు, తానును భక్తియుక్తుడై పూజించుటయు నన్ను పూజించుటలో గర్వము, డంబములేకుండుటయు, నాయవతార, లీలావిలాస కథల నాలకించుట కుత్సాహముం గలిగి యుండు టయు, నాయందుఁగల భక్తివిశేషముచే పులకితాంగుడై యానంద భావ్మ కలితములగు కన్నులు గలవాఁ డగుటయు, యెల్లపుడును నాపేరులను స్మరణచేయు (తలఁచు) టయును. నాసన్నిధి (సమీ పము) విడిచి పోవుటకు తలంపు లేకుండుటయు, నను నీయెనిమిది విధములగు భక్తి లక్షణములు కలవాఁడు, తురకయైనను, చండా లుఁడైనను, వాఁడునాకు మిక్కిలి ప్రేయుఁడగును వాఁడెట్టి వాఁడైనను, వాఁడే యుత్తమ బ్రాహ్మణుఁడు. వాఁడే మునిశ్రేష్ఠుఁడు. వాఁడే బ్రహ్మజ్ఞుని. వాఁడేసన్యాసి వాఁడేయోగి. వాఁడే శ్రీమంతుఁడు. అట్టివానిని నేనెల్లపుడును నెట్టిచెట్టయుఁ గలుగ నీయక రక్షించు మండుదునని భగవంతుఁ డానతిచ్చి యున్నాఁడు. మఱియు, పత్ర, పుష్ప, ఫల, జల, భోజనాదులు యెవఁడు ముందుగా నాకు సమర్పించక తా ననుభవించునో యట్టివాఁడు చండాళ సమానుఁడు. మహాపాపి, పానియందు నాకనుగ్రహము కలుగదనియు జెప్పి యున్నాఁడు. కావున మన మేవస్తువు ననుభవించు చున్నామో

దానిని భక్తితోముందుగా భగవదర్పణజేసి, పిమ్మట భుజింప వలయును. అట్లుచేయని వాడు పందియు, వాడు భుజించునది మలమునుగా భావించ వలసినది. ఇట్లు సర్వవిధముల భక్తి గలిగి సర్వేశ్వరుని నారాధించువారు పుణ్యాత్ములు. అనిచెప్పిన సానందముని భగవంతుని భక్తుల యొక్క ప్రభావ మెట్టిది? తెలుపుమని యడిగిన శమనుండతని కిట్లనియె. భగవద్భక్తి గలవాడు చూలకడైనను, బ్రాహ్మ

—౦౧— శమనుడు సానందునకు భగవద్భక్తుల ప్రభావంబు జెప్పట క్కం

ణునికంటె శ్రేష్ఠుడగును. బ్రాహ్మణ యోగియైనను, నీశ్వరభక్తి లేని వాడు చండాలునకంటె నధముడు. శూద్రుడైనను, భగవద్భక్తియు సత్కర్మముల యందును ననుష్ఠానక్రియల యందును ప్రియమును గలిగి, యాచరించు వాడైనచో, యతడును దానపాత్రుడగును. అట్టి శూద్రుడు వంటజేసి పెట్టిన బ్రాహ్మణుడు భోజనము జేయ వచ్చును యోగ్యుడైన యట్టి శూద్రునికి పితృ కార్యములయందు భోజనము జెట్టవచ్చును తప్పదు. ఈశ్వరునిధ్యానింపక, పరమేశ్వరుని స్తుతించుటయు దానక్తిలేని వాడు తానెంత యుత్తమ బ్రాహ్మణుడైనను, కుక్క, గాడిద, యెంటె, పంది మొదలగు నీచజంతువులతో సమానుడని భావింప వలసినది. భగవద్భక్తిలేని జన్మమూ పిరి గలిగిన కాలిమి తిత్తి వంటిది. శూద్రుడైనను, శాంతము, సత్యము, దయ, యోర్పు, న్యాయము, శీలము, గుణము, భక్తి, యీ మొదలగు లక్షణములు గలవాడయ్యె నేని, వానిని బ్రాహ్మణుడని చెప్పవచ్చును, లోకమున నెవ్వడును కులము వలన బ్రాహ్మణుడు కాజాలడు. భక్తిగల వారందఱును, భగవతులనియు, బ్రాహ్మణులనియు జెప్పఁదగును. అట్టివారే జాతివారైనను, బ్రాహ్మణుడకూడ వారిని బూజింపఁదగును. పురుషులైనను, స్త్రీలయినను నీశ్వరభక్తిగల వారు పూజార్హులగుదురు జాతి విచారించ వలసినది లేదు. ప్రపంచము పుట్టినపుడు జాతిభేదములు లేవు అందఱును భగవంతుని వలన సృజింపఁ బడినవారేయగుట వలన నందఱును, బ్రాహ్మణులే యగుదురు. జాతియనునది వారు వారు తమ తమ గుణములను కర్తాచ్యుతాన ములను బట్టి క్రమముగా వారు

లోకంబున)నాచేత శిక్షితుడై, యిపుడుమీరుచూచుచున్న వారివలె నావాక్ష్పములు ననుభవించి జన్మకుఁగావలసి నంతటి పాపము శేషింపఁగా, మరల భూలోకంబునఁ బుట్టుచుండును. అట్లుగాక, సత్రప్త వర్తకుడై భగవంతునియందు భక్తియు, భగవదా రాధనయందు ప్రీతియు, యోగ్యులగు పెద్దలసాంగత్యమునుగల సజ్జనుఁడు సమస్త కష్టములవలనను విడువఁబడి, మనస్సంతుష్టిఁ గలిగి క్రమముగా విజ్ఞాన సంపద గడించి వేదాంతవిచారమునం దాసక్తిపొడమి తత్త్వజ్ఞుడై, యాత్మయు పరమాత్మయు నొక్కటియే యని తెలిసికొని, తానే పరబ్రహ్మమని నిశ్చయించి నిరుపమానమగు బ్రహ్మానందము ననుభవించును. మీరింతకుముందు చూచిన పుణ్యాత్ములగువారు యిట్టి సుకృతములెన్నియో చేసినవారు. అయినను పూర్ణత్వము నొందక మున్నే దేహములు విడిచినపుడు, వారికిని మరల జన్మముకలదు. కాని కొంతకాల మిచట సర్వసౌఖ్యములు ననుభవించి భూలోకంబున జన్మించి, తాము ముందటి కొరవయగు కార్యమును పూర్తిఁ జేసి, యాకారణమున నిత్యముక్తులగుదురు మీరడిగిన ప్రశ్నంబుల కన్నిటికిని నేనెఱింగిన వరకునుఁ జెప్పితి. మునిచంద్రా ! ఇంకఁదా మేమియడుగం దలంచితిరో, శలవిండని, యమధర్మరాజు సానందుని గురించి యడిగెను. యమధర్మరాజు చెప్పిన విషయంబులు విని సానందముని మిక్కిలియుం దృష్టిఁజెందినవాడై యమునిజూచి, అయ్యా ! శమనా! నీవు చెప్పిన విషయములు నాకు చాలాసంతుష్టిఁ గలిగించినవి. ఇంతవరకునుభక్తిమార్గమునుఁజక్కఁగాయెఱింగించితివి. ఇంక యోగాభ్యాసముం జేయవలసిన పద్ధతిఁ దెలిసికొనఁజలయు నను కుతూహలముంగలవాడనై యున్నాను. కావున నాకు తత్ప్రకారంబు వివరింపుమని యడగెను. కాలుఁడతని మాటలకు (అడుగుటకు) సం తరించినవాడై యతఁడడిగిన లాగున, యోగముల నలవాటుఁ జేయవలసిన రీతులనుం దెలుపఁదలంచి యిట్లుని చెప్పనారంభించెను.

—ॐ॥ యమధర్మరాజు చెప్పిన యోగాభ్యాస క్రమము. ॥—

మునీంద్రా ! వేదాంతవిచారమునం దాసక్తిఁ గలిగిన వారందఱును, నీయోగా భ్యాసక్రమమునుఁ జక్కఁగాఁ దెలిసికొనుట, మిక్కిలి

యావశ్యకము. ఈక్రమమును గురుమూలముగాఁ దెలిసికొననివాఁడు యోగముల నలవాటుఁ జేయుటకు సమర్థుఁడు కాఁజాలఁడు. యోగము లభ్యసించుట యనఁగా మిగిల కష్టసాధ్యమగు కార్యము. కాని, సులభమైనదికాదు. అందువలననే యందఱికిని యాశక్తి లభింపదు. పట్టదలఁ గలిగి శ్రద్ధతో యలవాటుఁ జేయువారికి మాత్రమే దాని తత్త్వము బోధపడును. మొదట కష్టమైనను, నలవాటుఁజేసిన పిమ్మట సులభముగా నుండును. దాని క్రమమెఱిగించెద. వినుండు. ఇంతకు పూర్వమీ యోగాభ్యాసముం జేయవలసిన పద్ధతిని వివరించియున్నాను. కాని యంత విపులముగాఁ జెప్పినవాఁడను కాను ఇప్పుడు వివరముగా జెప్పెదను యోగముల నలవాటుఁజేయని వానికి జ్ఞానము కలుగదు. మోక్షముఁ జెందవలయునను కోరికఁగలవాఁడు, యోగములు చేయవలసిన రీతియును, సాంఖ్యముయొక్క వివరమును తెలిసికొని యలవాటుఁ జేయవలసినది. ఇంతవరకును భక్తిమార్గముచు చక్కఁగా వింటిరికదా! ఇంక యోగములను తెలుపుచున్నాను. యోగము నలవాటుఁ జేయఁబూనినవాఁడు, పరిశుద్ధమైన చోటున, మిక్కిలి యెత్తుగను, మిక్కిలి పొట్టిగను, లేక నడితరముగా నేర్పాటు చేసుకొనిన యరుగు మీఁద పరుశుద్ధముగానూడు (అనఁగా బాగుగా నుతికి యార వేసిన) గుడ్డనుగాని, లేక తేడితోలునుగాని, పటచి, దానిమీఁదఁ గూర్చుండి, మనస్సు చంచలములేక (యేకాగ్రముగ) లలిపి, యభ్యసించవలయును ఎట్లన్న, శరీరమును, మెడను, తలను, కదలకుండునట్లు నిలిపి, స్థిరచిత్తుడై, చూపుచు తనయొక్క ముక్కుకొనయందు ప్రసరింపఁజేసి చూచుచు, తక్కిన దిక్కులను చూడక, శాంతము వహించి, మనస్సున నెట్టికోరికయును గలుగ నీయక, యా మనస్సును బయటి వస్తువులయందుఁ బోసీయక లోపలికిఁ ద్రప్పికొని, మొదట నిష్ఠదైవమును, పిదప గురువును, భ్యాసముఁ జేయవలసినది. అటు తరువాత తన శరీరమనునది యొక యిల్లుగా నిశ్చయించి, దానికి, దేహమునఁగల తొమ్మిది దారులును, తొమ్మిది వాకిళ్లుగాఁ దలచుకొని యింటిలోపలఁ గూర్చుండిన వాఁడు వాకిళ్లు మూసికొనిన లాగున, నవద్వారములు (తొమ్మిది దారులు) ను మూసి మనస్సును

చిక్కఁబట్టవలసినది. అటులఁజేసి మనస్సు కుదురు బాటైన వెంటనే, ప్రాణవాయువును, కుంభించి (అనఁగా గడలసేకఁగిలిపి) భూమధ్యమున (కనుబొమల నడిమిచోటున) చేర్చి పరబ్రహ్మ రూపమగు ప్రణవము (ఓంకారము) ను ధ్యానముఁ జేయుచు, పదిరకములైన యా ప్రణవముయొక్క చప్పుడును బాగుగా నాలకించి వాని తారతమ్యములనుఁ దెలిసికొనవలసినది. అంత కనుబొమల సందునగాని ముఖంబుననుండు సహస్రార పద్మమను పేరుఁగలచోటఁగాని, మనస్సును, ప్రాణవాయువునుఁ గలుపవలయును. ఆరీతిగా వానింగలిపి చూచుచున్నయెడల సచ్చోట మిక్కుటమైన వెలుగు కలిగి దాని మధ్యమున పరమాత్మ స్వరూపము కనుపడును. అట్టి పరమాత్మయందు లోచూపు స్థిరముగా కదియించి తనలో నానంద మనుభవించుట యోగం బనఁబడును. యోగము నలవాటు సేయువారికి మిక్కిలి యావశ్యకమైనది ప్రాణాయామము. కాఁబట్టి మొట్టమొదట ప్రాణాయామము చేయుటఁ దెలుసుకొనవలెను. అది తెలియకుండిన పక్షమునఁ నెట్టియోగమునుం జేయఁజాలఁడు. అది యేలాగుచేయ

—ॐ— ప్రాణాయామ విధానము. —ॐ—

వలెఁనిన, ప్రణవము (ఓంకారము) గాని, పంచాక్షరి, యష్టాక్షరి, ద్వాదశాక్షరి మొదలగు మహామంత్రములనుండు దేనినో యొకదానిని గురువువలన నుపదేశించుకొని, యామంత్రమును, తానొకమాత్ర (లఘువు) గాఁ జేసికొని, యెన్నిమాత్రలు (అనఁగా యెన్ని లఘువులు,) పూరించుచున్నామో (అనఁగా ప్రాణవాయువును లోనికిం గొనుచున్నామో) దానికి రెండంతలు కుంభించి (అనఁగా ప్రాణవాయువును) బిగియఁబట్టి, యనంతరము పుండుపూరించిన మాత్రలలో సగము బయటికి రేచించి (అనఁగా విడిచి) యిదేవిధముగా క్రమముగా, పూరించుచు, కుంభించుచు, రేచించుచు, సుషుమ్ననాడి (అనఁగా కనుబొమలసంధి) యందు చూపునునిలువవలయును మాటిమాటికిని ప్రాణవాయువు నెడమ ముక్కురంధ్రమున నుండి పూరించి (లోపలికింగొని) యావాయువును కనుబొమల నడిమికిఁ చేర్చి గొప్పటనుండి కుడిముక్కు రంధ్రమునుండి రేచించి (బయటికి

విడిచి) అట్లే కుడిముక్కు నుండి పూరించి యెడమ ముక్కునుండి
 రేచించుచుండవలయును. ఇవిధముగా విషవక తన కెంతకైక్తికలదో
 యంతవరకునుఁ జేయు చుండవలయును ఊర్ధ్వకుంభక మనియు,
 నధోకుంభకమనియు, నిందు కుంభకములు రెండు విధములుగా
 నుండును. లోపలికీడ్చిన ప్రాణవాయువును రెండు ముక్కురంధ్రము
 లును గట్టిగామూసి కనుబొమల నడుమ నిలుపుట కూర్ధ్వకుంభక
 మనిపేరు. ప్రాణవాయు నంతటిని బయటికి విడిచి రెండు ముక్కులును
 మూసికొని కొంతసేపు గాలిలోపలికిఁ దీసికొనక నిలుపుట, యధో
 కుంభకము. ఈలక్షణములు తెలుసుకొని ప్రాణాయామముఁ జేయ
 వలయును. ఇదిగాక మఱియొకవిధమైన ప్రాణాయామముకలదు. అది
 యెల్లన్న, ఇదియును, రేచక, పూరక, కుంభకములు మూఁగునుఁ
 గలిగియుండును. మూలాధారము (హృదయము) నుండి ప్రాణవాయు
 వును, షడాధారముల (ఆరు కమలముల) ద్వారా బ్రహ్మరంధ్రము
 (నడినెత్తి) నకుఁ దీసికొని పోవుట రేచకము. అచ్చట నిలిపిన వాయు
 వును క్రమముగా నందుండి మరల నదేమార్గమున మూలాధారమున,
 జేర్చుట పూరకము. ప్రాణవాయువును బ్రహ్మరంధ్రమునకుఁ జేర్చినపు
 డు కొంతసేపచట నిలుపుట కుంభకము. యీ రెండవ మారుచేప్పిన
 ప్రాణాయామమున కాంతర్య ప్రాణాయామ (అనఁగా లోపలనే
 చేయునది.) అనిపేరు. పైరెండు విధములలో నేదైనను, తానుచేయఁ
 గల ననుభవనిశ్చయము గలుగు దానిని గురుముఖముగాఁ దెలిసి
 కొని యలవాటుఁజేసి వాయువును వకపరుచు కొనవలయును. ప్రాణా
 యామము భుజించినపుడు చేయకూడదు. పరకడుపుగానుండి. జలమల
 భాధలుతీర్చుకొని శుద్ధియై కూర్చుండి యలవాటుఁ జేయవలయును.
 ముఖ్యముగా నుదయ కాలమునను, సాయంకాలముననుఁ జేయుటమ
 చిది. యోగాభ్యాసమునకు ప్రాణాయామమెట్లావశ్యకమో, యట్లేను.
 ద్రాలక్షణముం దెలిసికొనుటయగత్యము. ముద్రలైదువిధములు, వానిం

— ముద్రా లక్షణము. —

జెప్పెదను. కన్నులు రెండును నొక్కటిగాఁజేసి (అనఁగా రెండుకన్నుల
 చూపు నొకటిగాఁ గలిపి) చలింపనియక ముక్కు యొక్క కొన

యందు దృష్టి (చూపు) నిలిపి చూచు చుండుట భూచరియను ముద్ర
 యనఁబడును. కన్నులు రెండును మూసికొని గాని, తెఱచుకొనిగాని
 ముఖమును మీఁదికెత్తి, నల్లగుడ్డంతయుఁ గనుపడకుండు లాగునను,
 దెల్లగుడ్డు కనుపడు లాగునను, గన్నులం ద్రిప్పికొని, లోఁజూపునఁ
 గనుబొమల మధ్యమునుఁ జూచుట యంతర భేదరీయనఁ బడును.
 కన్నులు సగము మూసి చూపును ముక్కు యొక్కనడిమి భాగ
 మునఁజేర్చి మీఁదనుండు కనుబొమల నడిమి స్థానముఁ జూచుట
 మధ్యలక్ష్య మనఁబడును. రెండు చెవులును, రెండుకన్నులును, రెండు
 ముక్కు రంధ్రములును, వ్రేళ్లతో గట్టిగా మూసికొని కనుబొమలకు
 నడుమనున్నను నిలిపి, పది విధములుగా వినఁబడు ప్రణవధ్వనిని వి
 చుచు, భూమధ్యంబున వెలుఁగుఁ గనుఁగొనుటకు వజ్రభీముద్రయని
 పేరు. రెండు కన్నులును తెఱచికొని తలపైకెత్తి మీఁది చూపును
 కనుబొమలకు నడుమ నిలిపి యచ్చటనుండు కాంతిని చూచుట శాం
 భవీ ముద్ర యనఁబడును. ఇట్లు ముద్రలైదు విధములుగా యోగీం
 ద్రులు నిర్ధారణం గావించిరి. ఈముద్రా లక్షణంబునకు సాధకగుణులు
 దృష్టులు. (అనఁగా చూపులు) అవిమూఁడు విధములు. వీని విషయ
 మును మున్నుసంక్షేపము గాఁజెప్పి యున్నాను. ఇప్పుడు వాని తార
 తమ్యమును వివరముగాఁ దెలిపెదను. ఎట్లనఁగా,— వానికి యమా

—❧— దృష్టి భేదములు. ❧—

వాస్య. పాడ్యమి. పౌర్ణమిదృష్టులని పేరులు పెట్టియున్నారు. అమా
 వాస్య దృష్టియనఁగా— రెండు కనుల రెప్పలను చక్కఁగా మూసి,
 లోచూపున కనుబొమల నడుమఁజూచుట. పాడ్యమి దృష్టియనఁగా.
 ముక్కులు వంతు కనురెప్పలు మూసి, పాతికపాలు తెఱచుకొని,
 కనుబొమల నడుమ చూపు నిలిపిచూచుట. బాహ్యభేదరీ యనుపేరు
 తో యీపద్ధతి శాంభవీ ముద్రకు సాధనమై యుండును పౌర్ణమి
 దృష్టియనఁగా— నల్లగుడ్డంతయు లోపలికింద్రిప్పి తెల్లగుడ్డు మాత్ర
 ముకనఁబడు లాగునఁ జేసికొని, దవడలకు క్రిందచూడు యెముకలు
 మొదలు కొని, కనుబొమలకు పైన నాలు గంగుళముల దూరము
 పరకుచు, లోదృష్టితోఁ జూచుట. ఇదియంతర భేదరీ ముద్రకు సాధ

నమై యుండును. ఈపద్ధతుల నెఱిగి యోగాభ్యాసముం జేయువానికి వైరాగ్యము జనించి పరమాత్మయందు మనస్సు లయించును. అపు డట్టివాడు, అణిమ, మహిమ, గరిమ, లఘిమ, ప్రాప్తి, ప్రాకామ్యము, ఈ శత్ర్వము, వశిత్వము, ననునెనిమిది విధముల సిద్ధులు గల వాడగును — వానివివరం బెట్లనిన. కంటికి కనుపడ నంతటి నలుసు వంటి శరీరముగల ప్రాణులలో ఆప్రాణుల కంటికి కనుపడనంతటి

—❧— అణిమాదిసిద్ధుల వివరము. ❧—

(పరమాణువు ప్రమాణము) రూపమున వానియందు వెలుంగు చుండుట యణిమ యనఁ బడును. బ్రహ్మ, విష్ణువు, శివుడు, విరాట్పురుషుడు, వీరికంటె పెద్దవాడుగా నుండుట మహిమ యనఁబడును. కోటియేనుఁగులు కట్టిలాగించిననుఁ గదలక కొండవలె స్థిరముగానుండుట గరిమయనం బడును. పెనుగొండ యంతటి పెద్దవాడై కనఁబడుచు, దూదికంటె దేలికగా యుండుట లఘిమ యనఁబడును. తానేది కోరునో యావస్తువు తనయొద్దకు వచ్చిచేరుట ప్రాప్తియనఁబడును. తానెచ్చటికిం బోవలయునని తలంచునో యాచోటున కాక్షణమున నాకాశ మార్గమునఁ బోయిచేరుట ప్రాకామ్య మనఁబడును. ముప్పదిమూఁడుకోట్ల దేవతలకును తానునాయకుఁడుగా నుండు లాగునఁజేసి కొనుట యీశత్వ మనఁబడును. లోకములోఁగల మనుష్యులు మొదలుకొని సమస్త జంతువులును తానుచెప్పిన రీతిని వినునట్లు లోబడఁజేసి కొనుట వశిత్వమనఁబడును, ఈ యెనిమిదియునే యష్టసిద్ధులని చెప్పుదురు. వీనింగలవారు సిద్ధులు. ఈసిద్ధత్వము యోగము వెఱింగి యభ్యాసముం జేసి మనోజయముఁ గలిగిన వారికి సిద్ధించును. యోగా భ్యాసముం జేయుట సంపూర్ణ ముగాక తప్పినయెడల నట్టివాడు, స్వర్గము మొదలగు పుణ్యలోకములకుఁ జేరి పెద్దకాల మచ్చట సుఖము ననుభవించు చుండి పిమ్మట భూలోకమున జ్ఞానవంతులకుగాని, ధనవంతులకుఁగాని బిడ్డగాఁ బుట్టును జ్ఞానులకును, ధనికులకునుఁ బుట్టి యోగాభ్యాసమునందు పూర్ణులగు వారికి మాత్రమే ముక్తికలుగునుకాని, యితరులకుఁ గలుగదు. ఇట్లు జన్మించిన వాడు మరల జ్ఞాన వంతుడై పూర్వ మెక్కడనుండి భ్రష్టుఁడు (విడిచిన

వాఁడు) కాఁబడెనో యచ్చనుండి మరల నారంభించి పూర్ణముగా వించుకొనును. యోగము వలన పూర్ణసిద్ధి నొందిన యోగి, ప్రాణ వాయువును బంధించి బ్రహ్మరంధ్రము (అనగా కపాలమార్గము)నుండి విడిచి పరబ్రహ్మ పదముఁబొంది పరమాత్మయం దైక్యమగును. నిప్పు కట్టలను కాల్చివేసిన లాగున, జ్ఞానము సకల కర్తములను ససింపఁ జేసి ముక్తిఁ జెందునట్లు చేయును. పరిపూర్ణమగు నట్టి జ్ఞానముతో యేదియు సమానము కాఁజాలదు. పూర్వ జన్మమందైనను, లేక యీజన్మము నందైనను, పుణ్యకార్యములు చేసి యోగాభ్యాసముఁ గావించిన యోగులకు మాత్రమే పరిశుద్ధమగు తత్త్వజ్ఞానము కలుగును. తదితరులకు కలుగదు. జ్ఞానములేని వాఁడు చావుపుట్టు కల నెడి గొప్పవెల్లు వలోఁ జిక్కుకొని నానాకష్టము లనుభవించును. జ్ఞాని యగువాఁడు ముఖ్యముగా నెనిమిది విధములగు మదములు వి

— పదాష్టక వివరణము. —

డువవలయును. అవియేవనిన, కులమదము, బలమదము ధనమదము, యశావన మదము, తపోమదము, రాజ్యమదము, పాండిత్య మదము, విద్యా మదమునను నెనిమిదియునుండ కూడనివి. నేనుమంచి గొప్ప వంశమునఁ బుట్టినవాఁడనని విట్టిపేగుట కులమదము, నాకంటె నింకెవ్వఁడును బలకాలిలేడు. యెంత వానినైనను నేను పడఁగొట్టఁగల నని తలంచుట బలమదము. నేను మిక్కిలి ధనవంతుఁడను. నన్ను మించిన వారెవ్వరును లేరు. నేనుతలంచిన నెట్టిపని నైనను నిమిషములో చేయఁగలను. నాకండఱును వశ్యులై యుండక తప్పదని గర్విం చుట ధనమదము. నేనుమంచి రూపవంతుఁడను. యశావన వంతుఁ డను. నన్ను చూచిన స్త్రీలు నాసుగమ సుఖము నపేక్షింపక తప్పదు. అనుకొనుట రూపమదము. యెట్టికాంతగాని, కోరితి నేని నాకువశ్య మగుననియెంచుట యశావనమదము. నేనుగొప్ప తిపశ్శక్తిఁ గలవాఁ డును సమస్తతత్త్వములు నెఱింగినవాఁడను. మిక్కిలి జ్ఞానవంతుఁడను లోకమున తక్కిన వారందఱును, నాకంటెఁ దక్కువైనవారు. అని యెన్నుకొనుట తపోమదము. నేను రాజును. యేమిచేసిననుఁ జేయఁ గలను. నన్నుమించిన వారు లేరని నిశ్చయించుట రాజ్యమదము. నేను

గొప్ప కవిని. పండితుడను. మిగులగౌరవవంతుడను. నన్నుజూచిన యందఱును చేతులు మోడ్చినమస్కరింప వలయునని యనుకొనుట పాండిత్య మదము. ఇట్టి మదములు గలవాఁడు వీనికి సంబంధించి యెనిమిది విధములగు పాశలకులోనై తన్న నిరుప మానమైన పరమాత్మ స్వరూప మని తెలుసుకొన నేరక పెక్కువిధములగు కర్మలు కావించుచుండును. ఆయెనిమిది విధములగు పాశలు నేవనఁగా. — దయ, విరోధము. మోహము, భయము, సంశయము, కులము, బలము, నాచా

— పాశాష్టకము. శ్లో —

రమునను నవి పాశలనఁబడును. ఇవి లేకుండవలయును. ఇవిగాక జ్ఞాని యగువానికి యుండకూడని యూర్తులను నవియూలుగలవు. వీని నేవఁబ్బి కారములందురు. అవియేవేది ? యనిన. — ఆకలి గలుగుట. దాహము గలుగుట. ప్రాణవాయువు యొక్క వికారగుణములు. మోహము

— పదార్థము. శ్లో —

గలుగుట, దుఃఖము కలుగుట, యీరెండును. మనస్సు యొక్క వికారగుణములు. చచ్చుట, పుట్టుట యీరెండును, శరీర వికారగుణములు. ఇవియూను తనకు లేనివనియు, తాను వీనిని జెందని పరమాత్మయనియుం దెలిసి కొననేరక, యీయూర్తులు తనకుంగల వనిభ్రమించి, యీకారణమున, కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మాత్సర్యములు గలవాఁడై, పెండ్లాము, బిడ్డలు, ధనము, వస్తువులు మొదలగు యీలోకి సంబంధములగు వానిని జూచుచుండుట చేతను, తాకుచుండుట చేతను, వానియందు కోరిక నొందుచుండుటచేతను, తెలివిని కోలుపడి నానావిధములగు పనులును జేయుచుండి, మరణించిన పిమ్మట, తానుచేసిన పనులయొక్క ఫలితము ననుసరించి, నానా దేశాలయందును, నానా విధములగు జన్మము లెత్తుచుండును. జీవుఁడొనరించు పనులు, దేహ సంబంధములు, వాక్సంబంధములు, మన స్సంబంధములునని మూఁడువిధములగుచు. వాని ఫలంబెట్లనిన. — దేహముచే జేయఁబడిన పనుల వలనఁగలిగిన

— క్రియా త్రయము శ్లో —

ఫలముచే చెట్లుగాను, తీరగలుగాను, కొండలుగాను బుట్టును.

వాక్కుచే జేయఁబడిన పనులవలన, పశువులుగాను, పక్షులుగాను, నానా విధములగు పురుగులుగాను జనించును. మనస్సుచే జేయఁ బడినపనుల (అనఁగాఁ దలంచినవి) వలన మనుష్యులలో, నధముఁడు గాను, పాపకార్యముల యందు ప్రేయముం గలవాఁడు గాను నుద యించును. మనోవాక్కాయ కర్తముల వలన ననేక జన్మములెత్తి మనుష్యుఁడుగాఁ బుట్టినపుడు మోక్షమును పొందుటకు (అనఁగా మరల జన్మములేకుండు నట్లుచేసి కొనుటకు) ప్రయత్నించి యోగ్యుఁ డగుగురువును వెదకికనిపట్టి యాగురువునకు నమస్కరించి యాశ్రయించి, సేవజేయుచు, మోక్షమార్గము నుపదేశింపుఁడని ప్రార్థించియత నికరుణకుఁ బాత్రుఁడై నపుడా గురువు ప్రేయముతో శిష్యునకు సందేహము లన్నియుండిచ్చి తత్త్వమార్గమును బోధించును అప్పు డతఁడు అనఁగా శిష్యుఁడు గురుని యనుగ్రహముం బొందినవాఁడై యోగాభ్యాసముజేసి దానిమూలకముగా ముక్తినిఁ జెందవలయును. అట్టివాఁడు. తాను తల్లిగర్భమున పిండరూపముగా నుండుట, శిశువుగాఁ బుట్టుట, పిమ్మట యౌవనవంతుఁ డగుట, వృద్ధత్వము (ముసలి తనము) నొందుట, నానాటికి కృశించుట, కడపట చచ్చుట, యనెడి భావవికారిములు చెందఁడు. ఆవికారములు స్థూలదేహమునకు సహజములుగా తెలిసికొనును. ఇట్లు తెలిసికొని నిత్యమైన పరబ్రహ్మ స్వరూపమును గనుఁగొనుటకుం బ్రయత్నించవలయును. పరమాత్మను తెలిసికొనుటకు యోగులగు వారెనిమిది విధములగు ప్రమాణములు నిర్ణయించిరి. అవి, క్రత్యక్షము, సనుమానము, నువమానము, శబ్దము, నర్థాపత్తి, యభావము, నైతిహ్యము,

—❧— అష్టవిధ ప్రమాణములు ❧—

సంభవము, ననుపేరులుగలవై యుండును. క్రత్యక్షమనఁగా కంటితోఁ జూడఁబడు తెలుపు, నలుపు, పసపు, ఎరుపు, పచ్చ, బూడిద వర్ణము, ననురంగులును, పొడుగు, పొట్టి, లావు, సన్నము, ననునాకారభేదములునుఁ గలిసి, దశవిధరూపములుగా నొప్పును. ఈ రూపములన్నియు, నగ్ని సంబంధమైన తన్మాత్రలు. నశించునట్టివి. కాన కండ్లకు కనుపడనట్టియు, నాశనము లేనట్టియు పరబ్రహ్మము కాఁజా

లవు. ఇందుచే బ్రహ్మప్రత్యక్షము (కనుపడనిది) గాఁ జెప్పబడినది. అనుమానమనగా, కార్యమునకు కారణమున్నూ, కారణమునకు కార్యమున్నూ కలదని తలంచుట. యెట్లన్న, మాయచే నావరింపఁ బడియుండు జీవుఁడు, కార్యోపాధిని బొందినవాఁడు. మాయ యందు బ్రతిబింబించు పరమేశ్వరుఁడు, కారణోపాధిని బొందినవాఁడు. ఈ జీవేశ్వరు లిగువురే, కార్య. కారణోపాధులను బోధించుచున్నారు. కాని శుద్ధ సత్త్వమగు పరబ్రహ్మము యీ కార్య కారణములు లేని వాఁడు. దానివలన ననుమానము గలుగని వాడగు చున్నాఁడు. ఉపమాన మనగా, — తనజాతి, వేఱుజాతి యనుభేదములు లేనివాఁడు కనుక పరబ్రహ్మ మనుమానింపఁ బడుచున్నాఁడు. శబ్దము. అనగా — చెవులకు వినఁబడు చప్పుడు. ఇదియాకాశ గుణము. పరబ్రహ్మము, నిశ్శబ్దఁడు. కనుకనిశ్శబ్దఁడగు చున్నాఁడు. అర్థాపత్తి యనగా. ఇక్కడ నున్నది. యక్కడ నున్నది యని యొక్కడనో యొకస్థలమును నిశ్చయించి చెప్పుట. ఇట్లునుట వలన పరబ్రహ్మము సర్వ పరిపూర్ణఁడుగాని యొక్కచోటున నుండువాడు కానందున, నర్థాపత్తి లేని వాడగును. అభావ మనగా — లేదనుట. (అసత్యము) పరబ్రహ్మము సత్య స్వరూపుఁడు (అనగా నెప్పుడునుండు వాఁడు) కాన నభావ రహితుఁడయ్యెను నితివ్యాము. అనగా, — క్రొత్తక్రొత్తగా వచ్చుచు బోవుచుండుట. జీవేశ్వరులు ప్రళయము కలిగినపుడెల్ల నశించి కలుగు చుండుదురు. కాని పరబ్రహ్మమునకు రాకపోకలులేవు. అందువలన నైతివ్యామునకు లోబడని వాడగును. సంభవ మనగా — ఒకటిగాఁగూడి మరల ననేకములుగా నగుట. ఇవిమాయచే జేయఁబడు కార్యములు. ఇట్టివి లేనివాడగుటచే పరబ్రహ్మము సంభవుఁడనఁబడును. ఇట్లు యెనిమిది విధములుగా నుండు ప్రమాణములకును, సుబంధిపక నేదికలదో, యదియే సచ్చిదానంద స్వరూపమగు పరబ్రహ్మము శరీరమున తనకుఁదానే వెలుఁగుచుండు నట్టి యాత్మ, పుట్టుకతోనే నిర్మలమైనదిగా యుండును. అట్టి నిర్మలాత్మ వేద ప్రమాణముల వల్ల నేగాని తెలియఁబడదు. కాశీ, రామేశ్వరము, గయ, ప్రయాగ, మొదలగు పుణ్య స్థలములకుఁ బోవుట వల్లను,

నుత్తనారాయణ, దక్షిణాయనాది పుణ్యకాలముల వలనను, తాను పరి శుద్ధముగా నుండుట (అనఁగా చక్కఁగా స్నానముజేసి మడుగు వస్త్రములు కట్టుకొనుట) వలననూ దెలియఁగాదు. జీవుఁడు తానజ్ఞాన వశుఁడై మాయచే గప్పబడి యున్నాఁడు. కాన తత్త్వజ్ఞానము కలిగినపుడే గాని తాను జీవుఁడనను భ్రమనఁచి, తానుసాక్షి మాత్రముగాఁ గనఁబడుచుండు పర బ్రహ్మమని యెఱుంగనేరఁడు. మహాత్మా! మీరడిగిన విషయంబుల కన్నిటికిని సమాధానముం జెప్పి తిని. ఇంకనేమి యనుజ్ఞ యెఱుంగఁ బలుకుఁడనిన పరమానంద మనస్కుఁడై నాకందుఁడ దండధరునిఁ జూచి, పరిశుద్ధముగా నొప్పు స్వరూపముఁగల పాపజన భయం కరుఁడవైన, వికర్తన కుమారా! ధర్మారాజా! నామదినిఁ బాడమిన సందియములు చక్కఁగా నివారిం చితివి. నేనడిగిన వాని కెల్లను వివరముగా సమాధానముం జెప్పి నన్నుఁ దృప్తి నొందించితివి. ఇంక నొకవిషయంబు మాత్రము నిన్న నుగఁ దలంచితిని వినుకుంజెందక దానిని మాత్రముఁ జెప్పుము. పిమ్మట జరుగ వలసిన విధానమును యోచింతమనియెను. ఆమాటలు వినియముఁడు ముఖంబున చిఱున న్నొక్కురింపగా, స్వామీ! మీ రిట్లు చెప్పట తగనా? మీరడిగిన విషయంబులకు సదుత్తరంబుగా వివరించుట నాకే వినుకుగలుగును? ఎప్పుడును మీరాలాగునఁ దలంప వలదు. నాకుఁ దెలిసియుండు విషయమును మీరే దానినడి గినను భక్తితో తమతో చెప్పటకు నేను సిద్ధముగా యున్నాను. తాను సంకోచింపక యడుగవచ్చును. ఇప్పుడు మీరే విషయమువినఁ గోరెదరో శలవొసఁగుదు. అని చెప్పిన మనీంద్రుఁడు సంతసించి బ్రహ్మజ్ఞుని యెట్టివాఁడో, గుఱివి అక్షణము లెట్టివో తెలుపుమని కోరెను. అతని యష్టాను సారముగాఁ దెలుపఁ దలంచి శవనంఁడ తని కిట్లనియె. (బ్రహ్మజ్ఞాన యగువాఁడు చిన్నపిల్ల వాండ్రు, అకలి

బ్రహ్మజ్ఞాని లక్షణము. -

దప్పి తెలియక, యుత్సాహముతో యెల్లు ఆట్లాడుచురో ఆవిధముగా నహంకారమును, మమకారమును విడిచిపెట్టి సదా యుత్సాహముతో పర బ్రహ్మమునందు మనస్సును నిలిపి, భ్యానించుచు, నాపరబ్రహ్మ

మును కనుగొని యానందించు చుండును. అట్టిజ్ఞాని తానుధనము లేనివాడయ్యును నిత్యసంతోషియై యుండును. తోకములో సంతటి సంతోషము ధనవంతునకుఁ గలుగనే కలుగదు. అనెకుల సహాయము గలవాడై యుండు చక్రవర్తియు గూడ నొక్కొక్కప్పుడ ధైర్య పడుచుండును కాని, జ్ఞానిమగువాఁడసహాయుడయినను మహా బలవంతుఁడును ధైర్యవంతుఁడును నైయుండును పంచభక్త్యపాయ సాన్నములు భుజించిన వానికైనను నొక సమయంబున నతృప్తి కలుగును కాని, బ్రహ్మజ్ఞాని కాలాగు కలుగదు. యెల్లపుడును తృప్తిఁజెంది యుండును. అతఁడు, ఆకలియు, దాహమును ప్రాణవాయువు యొక్క ధర్మములు గాని, దేహమునకును, సింద్రియ ములకును, ప్రాణ ములకును, సాక్షి భూతముగా నుండు నాకులేవని శ్చయించి, ఎండమావులు నీళ్లుగాఁ దోచినట్లు యాకలి దప్పియుఁ దనకుం గలిగినట్లు తోచునుగాని నిజముకాదనియు, నెంచి నిశ్చలుండుగా నుండును అతఁడెవరికిని సమానుఁడుగాఁ దోచకున్నను తానెట్టి పక్షపాతి బుద్ధియులేక, యంతయునుఁ దడవలేనే చూచుకొను చుండును. నిత్య నైమిత్తికాదులగు పనులు చేయుచుండియు, నహంకారము, మమకారము లేని వాఁడగుటచే యాకార్యములఁ జేయనివాఁడేయగును కష్టములు, సుఖములు నను భవించు చున్నను, పరబ్రహ్మమగు నాత్మయే తానని నిశ్చయముఁ గలిగియున్న వాఁడు కావున నట్టి సుఖదుఃఖములను చెందనివాఁడే యగుచున్నాఁడు. శరీరముగలవాఁడుగాఁ గనుపించు చుండినను, శరీరముతో సంబంధము లేనివాఁడై యుండును. ఒక స్థలమున నొకదేహమున నుండు వాఁడైనను, తానే సర్వ సాక్షియగు నాత్మస్వరూపుఁడగు సర్వవ్యాపకత్వమును పొందు చున్నాఁడు. ఇట్టివానికి పుణ్యపాసములు కలుగవు. సూర్యుని రాహువు మ్రింగక పోయినను, పాము జనులు గ్రహణ కాలముల యందు సూర్యుని రాహువు మ్రింగు చున్నాడని తలంచిన విధమున, నచలుండును, నభిమానము లేని వాఁడును, తానే పరబ్రహ్మమని తెలిసిన వాఁడును, నిర్వికారుఁడు నై బ్రహ్మజ్ఞానిని సూచి సప్రభు జనసామాన్య మతనిమహత్త్వి మెఱుగ నెరక యతఁడును తమ

వంటి సామాన్యమనుష్యునిగాఁ దలంతురు. అట్టితలఁపునకు కారణము వినేకము. అటువంటి యోగ్యతఁగల జ్ఞానవంతుడు పాము తనకు సంబంధము లేకుండా కుబుసమును విడిచిన భంగి శరీరాభి మానమును వదిలి, ప్రాణవాయువుతోఁ గూడి, దేహమున నిమిత్త మాత్రము గాఁ గదలుచుండును. నదీప్రవాహము (వెల్లువ) లోఁ గొట్టుకొనిపోయెడి కొయ్య యాప్రవాహము పోయినలాగున మిట్టపల్లములను చిక్కుచు దప్పుచు నెల్లు పోవునో, యాలాగున బ్రహ్మజ్ఞాని యొక్క శరీరము సుఖ దుఃఖములను పొందుచుండును. అతఁడు, జీవించి యున్నపుడే దేహము మీఁది యభిమానమును విడిచియుండుట వలన, నెట్టిసత్కర్మలను చేయకుండినను, చేసినవాఁడుగానే నిత్యముక్తుఁడగును. ప్రారబ్ధ కర్మనశించఁగనే, మూఁడువిధములని పూర్వము చెప్పియున్న శరీరములును, జీవో పాధులును నశించి, ఘటము ఖగిలిన తోడనే ఘటమునఁ గనుపించు చుండిన యాకాశము మహాకాశముతో చేరినరీతిగా ప్రపంచ సంబంధమును మాని బ్రహ్మమగును. వేషగాఁడు ఆడ వేషము వేసుకొని యాడినప్పుడును. ఆవేషమును, తీసి వేసినపుడును, తాను పురుషుఁడుగానే యున్నాఁడు. కాని వేషము వేసినకాలమున స్త్రీకాలేదు. అట్లే బ్రహ్మజ్ఞాని తనకు తెలివిలేక జీవత్వమునుఁ జెందినపుడును, జ్ఞానియై యాజీవత్వమును తొలగించుకొన్నపుడును తాను పరమాత్మగానే యగునుగాని వేరుకాదు. వేషగాఁడనేక వేషములు వేసికొని యాడుచున్న తీరుగా మాయావశిమున నానావిధ జీవులుగా తోచుచున్నాఁడు. కడవట వేషములన్నియుఁ బోయి వేషము వేసినవాఁడు మాత్రము నిజమైన చొప్పున యెన్ని జీవులుగాఁ దోచినను తుదకు పరబ్రహ్మ మొక్కఁడే నిజమగు చున్నాఁడు. తక్కిన జీవస్వరూపము లన్నియు భ్రాంతి మాత్రములు. బ్రహ్మజ్ఞాని యట్టి యచల పరబ్రహ్మ స్వరూపుఁడగును. అతని కటు పిమ్మట జన్మకలుగనేరదు. ఇవి బ్రహ్మజ్ఞాని యొక్క లక్షణములు ఇట్టి మహానుభావులను మాత్రమే తత్త్వవేత్తలని చెప్పవలయును. కాని యితరులను చెప్పకూడదు. అయిదువిధములగు మలము (దోషము)లు లేనివాఁడగు బ్రహ్మజ్ఞాని కెవ్వఁడును నాటిరాడు. మలముతై దును

—ॐ॥ మతపంచక విశేషము. ॥—

నెవ్వో? యనిన, ఆణవ, కార్తిక, మాయక, మాయేయ, తిరోధాన ములను పేరులు వానికిఁ జెల్లుచుండును. మొదటిదగు నాణవకము, బ్రహ్మజ్ఞానము కలుగునపుడు కలుగినీయక యడ్డుగానై మఱుగుచేయును. రెండవదగు కార్తికము, పెద్దలగువారు వేదాంతవిచారము చేయుచుండఁగా వినుటయందు బుద్ధిని నిలకడగా నుండనీయక నేమరించునది. మూడవదగు మాయక, యెప్పుడును పరబ్రహ్మమను నొకటి యున్నదనెడి తలాపుఁ గలుగనీయక యుండునది. నాలవదియగు మాయేయ, సదా చిదానందరూపమైన పరబ్రహ్మమునం దసత్యబుద్ధిఁ గలిగించుచు తదితర దేవతలయందును, మతముల యందును, మంత్రముల యందును నమృతముఁ గలుగఁజేయునది యైదవదైన తిరోధానము. నిరంతరమునుఁ బాపపుపనులుచేయుటయందు కోరికలు పుట్టించుచుండునది. ఈపంచమలములును నెవరులేక యుందురో, వారు బ్రహ్మజ్ఞానులని చెప్పఁబడుదురు. మఱియు, జ్ఞానాజ్ఞాన భూములను బాగుగాఁ దెలిసికొని, యం దజ్ఞానకరములను విడిచి జ్ఞానభూములయందు సంచరించు చుండవలయును. వానిభేదము లెట్లనిన. చెప్పెదను వినుండు. శుభేచ్ఛ, విచారణ, తనుమానసి, సత్వాపత్తి,

—ॐ॥ జ్ఞానాజ్ఞాన భూవితరణము. ॥—

యసంసక్తి, పదార్థభావనము, తుర్యము, ననెడి యేడును, జ్ఞానభూములనియు, బీజజాగ్రము, జాగ్రము, మహాజాగ్రము, జాగ్రత్స్వప్నము, స్వప్నము, స్వప్న జాగ్రము, సుషుప్తి, యనెడి యేడును సజ్ఞానభూములనియు, దెలియవలసినది. మొదటివగు యేడింటియందును, వరుసగా, దుర్జనుల సహవాసము విడిచిపెట్టి మోక్షముఁ గొందవలయుననే యపేక్ష కలుగుట శుభేచ్ఛయనియు, సజ్జనులగు సాధువులతో సహవాసముఁజేసి వారివలన తత్త్వశాస్త్రముం దెలిసికొని, వేదాంత విచారముం జేయుచుండుట విచారణ యనియు, నట్లువేదాంత విచారణఁజేసి జ్ఞానియై, పరబ్రహ్మ మొకటియే నిజమైనదనియు, తక్కిన దేహము, పనులు, లోకము, లోకసంబంధమైన భోగములు మొదలగునవి యన్నియు నస్థిరములు, నసత్యములు ననియు, దెలిసి వాని

యందు కోరికను విడిచి యరిషడ్వర్గము (కామక్రోధాదులు) వదలి, పరబ్రహ్మమును సదాధ్యానముఁ జేయుచుండుట తనుమాసియనియు, తత్త్వమసియను మహావాక్య విచారముఁ గావించి దేహమునకును నింద్రియములకును, సాక్షిమాత్రుఁడుగా నుండుతానే యాత్మ స్వరూపముగాఁ గనఁబడు పరబ్రహ్మముని నిశ్చయించి యెల్లపుడును, 'అహం బ్రహ్మస్మి' యని యాత్మాను సంధానముం జేయుట సత్త్వాపత్తి యనియు, ఆత్మాను సంధానముం జేసినపిమ్మట నసత్యములగు దేహము నింద్రియములు ప్రపంచమును, మఱచి, సంకల్పము (తలంపు) లేక యుండుట యసంసక్తియనియు, సముద్రమునకు వేఱుగా నలలు లేనట్లు తనకు వేఱుగా ప్రపంచము లేదనియు, ప్రపంచమున్నట్లు తనయందుఁ దోచుటచే నది యసత్యమనియెంచి మున్ను చెప్పిన లాగునఁ ద్రిపుటీ రహితుఁడును, దృశ్యములు మఱచిన వాఁడునై, సాక్షి మాత్రుఁడుగాఁగనఁబడును. సదా, యానంద మనుభవింపచుట వదార్థ భావనమనియు, అన్న పానాదులు విడిచి వాని సంబంధములగు వికారము లెవ్వియునుఁ జెందక ప్రపంచ వాసనలులేక ప్రాణనాయువును సహస్రారము (కపాలస్థానము) నఁజేర్చి కదలనీయక కుంభించి, తనకు తానై నిర్వికల్పసమాధి యందుండుట తురీయ మనియు, నిట్లు జ్ఞాన భూములను వివేకించి తెలిసికొని, వానియందు ప్రవర్తించుచు, రెండవవి యైన యజ్ఞానభూములు యేడును వరుసగా నిర్వికార శుద్ధ బ్రహ్మమునందుఁ గలిగిన మూలప్రకృతి (మాయ) తోఁగూడిన యవ్యక్తము (అజ్ఞానము)గా నొప్పెడి తెలివి బీజజాగ్రమనియు, ఆ తెలివి ప్రపంచమున కభిముఖమై నేను తాననెడి యభిమానయుక్తమైన భేదములకులొనై సకల సంకల్పములు (తలంపులు) గలిగియుండుట జాగ్రమనియు, ఆ తెలివియే పలువిధములుగా పలురూపములతో జీవేశ్వరలోకములుగాఁ దోచుచు, నహంకార షుమకారములు చెంది యుండుట మహాజాగ్రమనియు, తా నెఱుగనివియు చూడనివియు నగు వానిని తనలో తలంచుకొని, మనస్సులోనే వాని ననుభవింపచుట జాగత్స్వప్నమనియు, నిద్రొచునపుడు, తాను మేలొనియున్న కాలమునఁ జేసినట్టివియుఁ జూచినట్టివియు మనస్సునఁ దగులఁగా వా

నిని తాను పొందినలాగునఁ దలంచుకొనుట స్వప్నమనియు, తాను జాగ్రతయందుండి నపుడు చూచియెఱిగి యున్నవానిని మఱచి, స్వప్నానస్థయైన మరలవానిని జ్ఞాపకమునకుఁ దెచ్చుకొనుట స్వప్న జాగ్రమనియు, ప్రపంచమును, నందలి సర్వమును మఱచి యెవ్వియఁ దలంపునకురాక యాధికార మయమగు నిద్రనుఁ జేయుట సుషుప్తి యనియుం దెలిసికొని యాయేడును జననమరణ హేతువులని వివేకించి బ్రహ్మజ్ఞాని వీరియందు మనస్సుగ జొరనీయక జాగ్రతగాఁ బ్రవర్తింపవలయును. జ్ఞానభూము లేడింటిలో, శుభేచ్ఛ, విచారణ, ఇనుమూసి, యను మూఁడింటి యందును సంచరించు వారభ్యాసులనఁ బరుదురు వారికి జగత్తు విషయదూషముగాఁ దోచును. కావున నది వారికి జాగ్రదవస్థ యనఁబడును, మిగిలిన నాలుగింటియందును సంచరించు వారారూఢులనియు, ననుభవ జ్ఞానులనియుం జెప్పఁబడుదురు. ఆనాలుగింటి యందును, సత్త్వాపత్తి సంచారులకు జగత్తంతయు, సకల్పదూషముగాఁ దోచుచుండును అది వారికి స్వప్నావస్థ యనఁబడును. సంసక్తి సంచారులకు జగత్తుతోచదు. కావున వారికది నిద్రావస్థయగును. పదార్థ భావనా సంచారులకు ప్రపంచము చిన్నాశ్రయిగాఁ గనఁబడుటచే వారికది తుర్యావస్థ యనఁబడును. తుర్యసంచారులకు, ద్రవ్య, దృక్కు, దృశ్యములు (చూచువాడు చూపుచూడబడినది) లేకపోవుటయు, నిమిత్త మాత్రముగాఁ గనఁబడుట వలనను, నదివారికి తుర్యాతీతమని చెప్పఁబడును ఈచెప్పిన జ్ఞానభూములేడింటిలో ముందు తెలిపిన వగునట్టి మొదటి మూఁడింటి యంగును సంచరించుచుండి మరణించిన వారున్నతమైన కదినికి జేరి యచట కొంతకాలము సకల సుఖములు ననుభవింపచుండి యటుపిమ్మట మరల భూలోకములోపుట్టి, జ్ఞానవంతులై క్రమముగాతక్కినవియగు జ్ఞానభూములునాల్గింటియందును, నదియో యొకదానిని జేరి జీవన్ముక్తి నొందుదురు అటుపై వారికి జననమరణములు కలుగవు, జ్ఞాన భూములగు యేడింటిలో మొదటిదగు శుభేచ్ఛయ దుఁ జేరుట యేమిక్కిలి కష్టము చక్కగా ప్రయత్నించి యందుఁ జేరెనేనిక్రమముగా తక్కినవానియందుఁ జేరవచ్చును మిగిలినవి యటుపిమ్మట వంత

కష్టముగా యుండవు, ఈచెప్పబడిన జ్ఞానభూముల నెఱిగిసంచరించు బ్రహ్మజ్ఞానులను యోగులగువారు నాలుగు రకములుగా విభాగముగా

— శాలగువిధముల బ్రహ్మజ్ఞానుల తారతమ్యము. —

వించిరి. యెట్లన్న. బ్రహ్మవిత్తులు, బ్రహ్మవిద్వరులు, బ్రహ్మవిద్వర్యులు, బ్రహ్మవిద్వరిష్ఠులని వారిలో భేదములు గలవు. బ్రహ్మవిత్తులు సత్త్వపత్తియను జ్ఞానభూమియందు సంచరించుచు, లోకోప కాధారముగా సకలకార్యములును జేయుచు, గృహస్థాశ్రమమున నుండి శిష్యులకు వేదాంత రహస్యముల బోధించుచునో, లేక సన్యాశాశ్రమమును పొందియో యుందురు. వీరు దొరకని వస్తువులనుకోరి యవి లభింపక పోవుటకు చింతనొందకయు, నింకపై దొరకునని యెదురు చూపకయు, దైవాధీనము (అనఁగా ప్రారబ్ధ కర్మాను సారము) గా దొరకిన వానితో తృప్తి నొంది యనుభవింపు చుండుదురు ఎండవెన్నెలవలె చల్లగా నుండినను, చచ్చినవాడు మరల బ్రతికినను అమృత వర్షము కురియుచున్నను, వారు వానిని సధికముగానెంచరు. సగంత్రియను జ్ఞానభూమియందు సంచరించుచు బ్రహ్మవిద్వరులను వారు, దేహము కదలుటకు (అనఁగా తిరుగుటకు) గాను భిక్షుమెత్తికొనితిని యేకాంత స్థలమునఁ గూర్చుండి బ్రహ్మనిష్ఠఁ జేయుచుండుదురు. పదార్థ భావనమను జ్ఞాన భూమియందు సంచరించు బ్రహ్మ విద్వరీయులను వారు, యేకాంత స్థలములఁజేరి బ్రహ్మనిష్ఠఁబూని తన్మయులై యుండి శిష్యులు మొదలగువారు లేపి ప్రేరేపించగా నన్న పానములఁ గొనుచుండుదురు. ప్రేరేపణ లేనపుడు యెంతకాలమైననువారి కాయపేక్షయే కలుగదు. తురీయమను జ్ఞానభూమియందు సంచారముకల బ్రహ్మ విద్వరిష్ఠులు యెల్లప్పుడును, వికల్పములేని సమాధి నిష్ఠవహించి. యన్న పానాదులయందు తాముచాంఛఁజెందక శిష్యులు మొదలగు వారు ప్రేరేచినను లేవక కదలక మెదలక ప్రపంచ స్మరణయే లేక పరమానందమును జెందియుండుదురు. వారికాకలి దప్పులు యెప్పుడును కలుగనే కలుగవు. ఇట్లు వీరు నాలుగువిధములుగా భాగింపఁ బడినను, నావిభాగము బ్రహ్మ పరోక్షము నందేగాని, తక్కిన విషయంబులలో నందఱు నొక్కటియే. ముక్తిఁజెందుటలో

నేమాత్రమును భేదముకలుగదు. ఈనాలుగు రకముల బ్రహ్మజ్ఞానులును, పదిహేను విధములైన జ్ఞానాంగములతో జ్ఞానయోగమును సాధింపుదురు. ఆజ్ఞానయోగాంగము లెట్టివన్న. ఆకాశము మొదలు

— పంచదశ జ్ఞానయోగాంగ నిరూపణము. —

గాఁగల భూములైదును, శరీరములు మూఁడును, జ్ఞానేంద్రియములు, కర్తృత్వేంద్రియములు పదియును, నివియుం బ్రహ్మజ్ఞానునియు, నాపర బ్రహ్మము తానేయనియుం దలంచుట యమమనియు, దేహేంద్రియము లన్నింటికీనిఁ దాను వేతై, సాక్షీమాత్రముగా నుండువాఁడనియు, ఇంద్రియ వ్యాపారములును, సకల సుఖదుఃఖములును, తనకు లేవనియు, జాతులు, మతమును, నామము, రూపము పనులు, గుణములు, మొదలగునవి తనకు లేవనియునుఁ దెలిసికొని, యెల్లప్పుడును బ్రహ్మానందమునుఁ జెందియుండుట నియమ మనియు, దేహేంద్రియంబులు తాను గావని వానియందు నమృతమును నభిమానమును పూర్ణముగావిడిచియుండుట త్యాగమనియు, మనస్సుచేతను మాటలచేతను, పనులచేతను, నిట్టిదియని నిర్ధారణజేయ తరము కాని షరద్రహ్మమే తానని తెలిసి, యూరక మాటలాడుట విడిచి మితభాషియై, తానొకవేళ మాట్లాడినను మాటలాడ నట్లేతలంచుచు, యేకాగ్రీకయు, నేతలంపును లేక, బ్రహ్మానందమునుఁ జెందియుండుట మూసమనియు, నెచట మనస్సును నిలుపుటచేత నింద్రియ వికారములు తొలఁగి, చావుపుట్టుకలు, తాపములుమూఁడును, సుఖము, దుఃఖము సీమొదలగున వన్నియు నశించి తా నెప్పుడును బ్రహ్మానందము ననుభవింతునో, యాచోటు దేశమనియు, ప్రపంచము యొక్క పుట్టుక వృద్ధి, నాశము వీనిసంబంధములగు, జరిగినట్టియు, జరుగుచున్నట్టియు, జరుగఁజూపు నట్టియు, సీమూఁడు విధములగు కాలములను నతిక్రమించి, ప్రపంచమునకంటె వేతైయుండు పరబ్రహ్మము తాను గానెఱింగికొని, పదివిధములగు ప్రళయములకు లోబడక స్వయం ప్రకాశముతో స్థిరమ గా వెలుంగుట కాలమనియు, ముందుచెప్పిన మూఁడు విధములగు కాలముల యందును, నేదినాశముం జెందకస్థిరముగా యుండునో, యాపర మాత్మయే యాత్మ స్వరూపముగానుం

దు తానని, యపరోక్ష జ్ఞానముఁ గలిగియుండుట యాననమనియు, యెఱిమిది విధములగు ముందు చెప్పియున్న పాశబంధములకు నిమిత్త మైయుండు మూలప్రకృతి (మాయ)యే ప్రబలమగు పరబ్రహ్మమును దర్శించినవెంటనే విడిపోవునో, యాపరబ్రహ్మము మూలబంధ మనియు, సముద్రములోఁ గలియు నదులవలె పరునాలు గింద్రియముల వ్యాపారములుండే లయించిన బ్రహ్మానంద సాగరమునం దేలుచు సమరసత్వముం గలిగియుండుట దేహ సాహ్యమనియు, నైదు విధములగు మిద్రలును, మూఁడు విధములగు ద్రవ్యలునుం దెలుసుకొని తారక యోగమురీతిని భూమధ్యమునఁ జూపునిలిపి చూచుచుండుట దృక్కనియు, ఇరువది నాలుగు తత్త్వములును, సకల చరాచరములతోఁ గూడిన ప్రపంచ మంతయును, పరబ్రహ్మముగాను, నదితానుగాను, భావించి, తనకంటె సస్యమేదియుం గలుగదని భావించి, యానందించుట ప్రాణాయామ మనియు, శాంతము, నోర్పును, మొదలగు సద్గుణములును, కామము, క్రోధము మొదలగు దుర్గుణములును, సర్వమును పరబ్రహ్మముఁ గాఁదలంచుట ప్రత్యాహారమనియు, చూచునవియుఁ, దాకునవియు, వినునవియు, మనస్సు వలన నెఱుంగఁ బడునవియు నగు సకలమునుం పరబ్రహ్మముగా దలంచుట ధారణమనియు, ఇరువది నాలుగుతత్త్వములును తానుగాను, తోచుచుండువానిని సాక్షిగానుండి కనుచున్న సేనే పరబ్రహ్మమని తలంచుట ధ్యానమనియు, జాగ్రత్, సుషుప్తి, స్వప్నము, తురీయము, ననునాలు గవస్థలును, యాయవస్థయందుఁ దోచెడి ప్రపంచ సంబంధములగు భోగ్యములు, భోగసాధనములు, శూన్యమును, సాత్త్వికారమున నెడి స్థూల సూక్ష్మ కాలణ శరీరములు, నాత్మ, ఇవి యన్నియు పరబ్రహ్మమని భావించి, యదితానను నమృతముండెంది యెఱింగియానందముం జెందుట సమాధియనియు, నిట్లు పదునైదు విధములుగా నీజ్ఞాన యోగాంగములు చెప్పఁబడి యున్నవి. బ్రహ్మజ్ఞాని యింత వరకునుఁ జెప్పిన యన్ని విషయముల యందును పరిపూర్ణ జ్ఞానమును గలిగి యుండవలయును. అట్టి పూర్ణ జ్ఞానము నెవరు కలిగి సదాబ్రహ్మానందమగునై యుందురో, వారు బ్రహ్మజ్ఞాను లనఁబడుదురు. ముని

వర్యా! మీరడిగిన బ్రహ్మజ్ఞాని లక్షణముం జెప్పితిని. ఇట్టి విషయములన్నియుం దెలిసి యుండియు నావలనఁ దెలిసి కొనఁదలంచుట నాపుణ్య విశేషముగాని వేరుకాదు. స్వామీ! యింక నేమి యాజ్ఞ. అయ్యా! ఈయాతన లనుభవించు పాపాత్ములు వేదాంత విచారదూరులై ఇంద్రియ న్యాపారముల మాన్చుకొనలేక ప్రపంచ సంబంధముగు మాయయందు, దగుల్కొని, సుసార బద్ధులై తమ్ముతాము తెలుసుకొనఁ జాలక, నరషడ్వర్గ మనెడి, కామ, క్రోధాదులు తమ్ముంగవిసి యలయుంపఁ దప్పించు కొను దారి నెఱుంగకఁ జిక్కుపడి, యాకారణంబున ననేకములగు పాపము లాచరించిన వారు. కావున వీరీలాగు పాపఫలముగు నరక బాధలను పెద్దకాలం బనుభవించి యంతంబున జన్మకు వలయునంతగా శేషించియున్న కర్మమువలన, మరల భూలోకంబున తమ దుష్కృతములకుఁ దగినట్లు నానా విధంబులగు రూపంబులతోఁ బుట్టుచుండుదురు. ఇదియే వీరికి దుర్గతిం జెందుటకు నిమిత్తము, ఎవఁడెవఁడెట్టెట్టి కర్మము నాచరించి యుండునో, వాఁడు వాఁడట్టి యట్టివానికిం దగిన సుఖ దుఃఖము లనుభవింపక తప్పదు. మీరు సర్వముం దెలిసినవారు. శివుని వరమునం గలిగినపాపన స్వరూపులరు. కావున మీవంటి నిర్మలాత్ములగు వారీ సీచులగు పాప కర్మలఁ జూచుట యుక్తముకాదు. స్వామీ! యింకనిచ్చోటనుండి తరలి పోవుద మనియెను. సానందముని యముని మాటలను చక్కఁగావినిన వాఁడై తనలో, నీశమనుండు చెప్పినదంతయు సత్యము. కన్నులతో చూడఁబడు నవియు, జెవులతో వినఁబడునవియు, మనస్సుతోఁ దెలుసుకొనఁ బడునవియు, నన్నియు చిదచిద్విలాసుండగు పరమేశ్వరుని తత్త్వముతప్ప వేఱుకాదు. సుఖముకాని, మఃఖముకాని, సుఖమఃఖకారణములగు మంచి పనులుచు, జెడుపనులుచు జేయుచు వాఁడునుఁజేయువాఁడును చేయఁబడు కార్యములు సర్వముచు బరమేశ్వరుని తత్త్వమే యగును. కష్టసుఖములు కలిగించు వాఁడెవ్వఁడో, యతఁడే వానిఫలంబు ననుభవించు చున్నాఁడు గాని యన్యుడెవ్వఁడును లేడు. దీని నెఱుంగని మూఢులు దేవుఁడు బాధలు సమకూర్చెననియు దామనుభవించు చున్నార మనియు దలంపుదురు. ఇంత

కన్న నవివేకము వేతేమి యున్నది? సర్వమును నీశ్వర స్వరూపమే! సృష్టి, స్థితి లయములకు కారణ మైనదియు, దార, పుత్ర, ధనము లనడి యీషణాశ్రయ ములనుఁ గలిగించు నదియు, గామాదులకు నిమిత్త మైనదియునగు జన్మమును రాహిత్యముఁ జేసికొనుటకుఁ బ్రయత్నించి వేదాంత విచారమును గావించి నద్గురువుల నాశ్రయించి యుపదేశము నొంది యోగాభ్యాస మొనరించి జీవేశ్వరుల భేదమును, సంబంధంబునుఁ దెలిసికొని యాజీవాత్మ పరమాత్మలు రెండను నొక్క రూపమగు తానేయని గుర్తెరింగి యెవ్వఁడు జన్మ రాహిత్యముం జేసికొనఁడో, యెవ్వఁడు తానింద్రియ ములను నిగ్రహించలేక, మాయా వశుఁడై మోహముం జెంది తనకును నీశ్వరునకును భేదము కలదను తలపుఁగొని, సంసారంబును సముద్రమున మునింగి యనిత్యమగు ప్రపంచంబు నిత్యమైనదిగా నెంచుచుం బలువిధంబులగు నక్రమంబులగు పనులు చేయుచు, కష్టసుఖంబుల మగ్నుఁడై తుదకు వ్యర్థంబుగా జీవితంబుఁగడపి శరీరంబును విడుచునో, యట్టివాఁడు పునర్జన్మమునకు సిద్ధముగానుండి యాతనాదేనా మున్నంతవరకును నానా విధములగు సరిక బాధలు ననుభవించుట సత్యము. ఈ కష్టముల ననుభవించు వారిట్టి వాగేకదా! ఈబాధ లనుభవించుటకు వీరర్హులుగానే యున్నారు. ఇందు దండధరుండుచేసిన నేర మేమియున్నది? వాఁడువాఁడు చేసుకొనిన కర్మఫలమును వాఁడువాఁడునుభవించు చున్నాఁడు. అని పెక్కువిధంబులుం దలపోసి, దండధరునిం జూచి యోపుణ్య స్వరూపా! నీవుచెప్పిన దంతయు సత్యము. ఇందతి శయోక్తి యావంతయును లేదు. నీనడవడిమిగులఁ బొగడఁదగినది. నాయందుఁ బ్రియంబుతో, నిర్వాణానందకారణంబగుపరతత్త్వమును నాకుఁ జక్కఁగా బోధించితివి. ఇందువలన నాకుంగల యన్ని సంశయములునుఁ దొలంగి పోయెను. నాకుమిక్కిలి సంతోషము కలిగినది. నీవునాకుం దెలిపిన యీసద్విషయాబుఁగల చరిత్రం బాచంద్ర తారార్కముగా, సకలజన సుజ్ఞాన ప్రదమై, సకలపాప, జనన, మరణాది సంకటములనుఁ బారఁదోలి నిత్యసుఖంబు నొసంగునదియై ప్రపంచంబున నొప్పుచుగాత. ఇట్టియుత్తమ తత్త్వగ్రహస్యంబు బా

గుగా నెఱింగిన వాఁడపు కాపున నీవు ధన్యుండవు. ధర్మరాజా! నిన్నొకటియడిగెదను. చెప్పుము. ఏమందువేని, నీవు చెప్పినట్లు నానా దుష్కర్తలుం జేసియున్న కలంబున నానా కష్టములు బొందుచుండెడి యీ పాపడివులకింక నీనరక బాధలనుండి విముక్తికలుగు తెప్ప టికి? అయ్యో! యంతములేని యీకష్టముచు వీరెట్లనుభవించఁగలరో కదా! యని యడిగెను. దండ ధరుఁడాముని మండనుని మాటకు మందస్థిత వదనారవిందుండై యిట్లనియె. దేవరా! బ్రహ్మాయు, విష్ణుఁడును, నింద్రుఁడును, మొదలుగాఁగల వేలుపు పెద్దలు మొరఁబెట్టఁగా వారి మొరనాలకించి లోకంబులు భస్మమును జేయుచువచ్చు కాల కూటమునుం జూచి లోకంబులు సురక్షించుట కొఱకుఁ బూని యీ కాలకూటము నమృతప్రాయముగా నెవ్వఁడు పాసముం జేసినో, యాగారీ వల్లభుఁడును భక్తజన మందా రుఁడును దయా సముద్రుఁడును, పరిబ్రహ్మ స్వరూపుఁడును పుట్టుటకును వర్ధిల్లుటకును జచ్చుటకును కారణమైన మాయా మయమగు ప్రథంచమును నిర్మించిన వాఁడునగు శంకరుఁడు, తాను మ్రింగిన విషముయొక్క దుష్టమగు వేడిమినిసహింపంజాలక నేపు డుమియునో యానాఁడును, సుగులును, సింధులును, సాధ్యులును, విద్యాధరులును, గరుడులును, గంధర్వులును, కిన్నరులును, గింపురుషులును, యక్షులునునాదిగాఁగలుగు దేవయోనులుచేరి కన్యకను విచారించి వినాయకున కేనాఁడు వివాహముంజేయుదురో యానాఁడును, సూర్యుఁడు వడమటి కొండపై నుదయమై తూర్పుకొండపై నేనా డస్తమించునో, యానాఁడును, నిప్పు పేడిలేక చేతఁబట్టుకొనిన యేనాఁడు మంచువలె చల్లఁగానుండునో యానాఁడును, నుప్పునీటి సముద్రములోనీరుఁద్రాగిన నేనాఁడు తియ్యగాఁద్రాగుటకు యోగ్యముగా నేనాఁడుండునో యానాఁడును, ఏనాఁడు చంద్రుని కాంతి (అనఁగా వెన్నెల) యొడవలె చురుకుఁగలిగి సహింపరాని వేడి నేనాఁడుచెందునో యానాఁడును, నిపాపాత్ములకీ నరకబాధల నుండి విముక్తి కలుగును. అనఁగా నిట్టి విపరీత కాలము తటస్థించు దనుక వీరు సకలబాధలు ననుభవించు చుండుదురు, ఎన్నియో ప్రళయములు గలిగినఁ గాని

యింతటి విపరీతములు కలుగ నేరవు. అంతవరకును నిది తప్పునది కాదు. అని యముఁడు చెప్పిన విని ముఖమునఁ జిలువగవు మొలకలెత్తఁగా కొంతదడ వేమియుం బలుకక సానందుఁడు తనలోఁ దానిట్లని తలంపఁ దొడంగెను. ఆహా ! ఈయమ ధర్మరాజు మాటలు నాకాశ్చర్యముం గొలుపు చున్నవి. ఏమి విచిత్రము ? ఇతనికి గొప్ప బుద్ధియున్నట్టు తోచదయ్యె. శైవాగమాంత వాసన (అనఁగా శివ సంబంధమైన వేదాంత వివేకము) నుంతయైన నితనికిం గలిగియున్నట్లు గనుపించదు. కలిగియున్న నీలాగునఁ జెప్పునా ? ఇంతకు మున్నీతఁడు వివరించిచెప్పిన తత్త్వవిషయంబు లన్యులకుం జెప్పటకు మాత్రమే యితఁడు తెలిసికొని యున్నట్లున్నది. దానియందితనికి పరిజ్ఞానమున్న యెడల కర్మకాండకు సంబంధించిన మాటలితఁడేల పలుకుచున్నాఁడు. పరులకు బుద్ధిచెప్పు వారికి గొంచమైన నవివేకము కలిగియుండక పోదని కొందఱు చెప్పుదురు. అది యితనియందు తద్యముగాఁ గనుపడుచున్నది. ఎల్లపుడును, బాప జీవులందెచ్చి వారిని వివిధ కష్టములుఁజెట్టి యలయించుటయం దలవాటుఁబడినవాఁడు గావున నితనికి మంచి గుణము కలుగదుఁ కాఁజోలు. ప్రేతరూపులకు ప్రభువగు వానికి కర్మలయందుండు వాంఛ, తత్త్వజ్ఞానమునందు నిలుచునా ? పాపములనెడి లెక్కకుమించిన మిక్కిలి గొప్పవగు కొండలను వజ్రాయుధమువలె ధ్వంసముంజేయునదియు, నజ్ఞానమనెడి కటిక చీకటిని సూర్యుని కాంతివలె పటాపంచలు చేయునదియు, కష్టములనెడి మహాదట్టమైన మబ్బులను పెనుగాలివలె నెగరఁ జిమ్మునదియు, చావు పుట్టుకలనెడి సంసారసంబంధమగు తాపత్రయమును ఖండించి నిత్యానంద మొసఁగునదియు, సమస్త కోరికలును నిచ్చునదియు నగు మహామంత్రములలో మహామంత్రమై యొప్పు పంచాక్షరీ మంత్రమున్నది గదా ! దానిచేఁ దొలంగని పాపమేది గలదు ? అట్టి పంచాక్షరినిఁ బరించినను, విన్నను నరులకు మరల జన్మము కలదా ? పాపములుండునా ? ఆమహా మంత్రబలంబుచే వీరి పాపములను పరిహరింపఁ దలంచక, తానివ్విధంబున వీరిని బాధించుటెల ? నాకిది మిక్కిలి యాశ్చర్యముగాఁ దోచుచున్నది. మహాప్రసిద్ధముచు, ను త

మములగు వానిలో నుత్తమశాసనదియు నగు పంచాక్షరీ మంత్రముం గలిగిన దగుటచే రుద్రాధ్యాయమును, నట్టి రుద్రాధ్యాయముం గలిగిన దగుటవలన సర్ధకాండమును, సర్ధకాండ ప్రధానమైన దగుటం బట్టి యజుర్వేదంబును లోకంబున నెన్నిక కెక్కెను. నాలుగు వేదములయందునుఁ బంచాక్షరీ మహామంత్రముం గలిగిన దగుటఁజేసి యజుర్వేద ముత్తమమైనదని చెప్పఁబడియున్నది. తక్కిన వేదములకు యజుర్వేదమే ప్రాణము. ఆపంచాక్షరి, యగస్త్యుఁడు, మార్కం డేయుఁడు, జాబాలి, కన్యపుఁడు, కపిలుఁడు, విశ్వమిత్రుఁడు, కణ్వఁడు, వసిష్ఠుఁడు, గర్గుఁడు, మొదలగు మహా మునీశ్వరులు కొనియాడి జపించునట్టిదియు, దశరథ పుత్రుండగు శ్రీరామభద్రునిచే సదాధ్యానింపఁబడినదియు, సమస్తపాపములను, నుంఘములను, కష్టములనుఁ బోగొట్టునదియు నైయుండఁగా, కటకటా ! ఈదండ ధరుండు తానామంత్ర ప్రభావ మెఱుంగకుండుట వింతగదా ! ప్రపంచంబున నుత్తమ త్వమును జెందిన యాపంచాక్షరియొక్క ప్రభావమెఱుంగని వానికి దిక్పాలకపదవి యెట్లు లభించినది? ఆమహా మంత్రముం బఠించి యో, లేక వీరిచే జెప్పించియో, వీరిని సరకముక్తులం జేయరాదా ? ఇతనికా యోచన గలుగకుండుట కేమిని త్తము? ఏమియుందోచకున్నది. యని పెక్కు విధముల నాలోచించి, యమునింజూచి, యొయిక్ష్మ

— సానంతుఁడు యథానితో శివప్రభావము వర్ణించి పంకుట. —

తాంతా ! లోకములో నెట్టి మహాపాపియైనను నొక్కమారు జగద్గురుడైన పరమేశ్వరు రూపచిహ్నమైన శివలింగముపైఁ బుడిసెడు వీరుఁజూసి రెండు మారేడు దశములు వేసిన పక్షమున నట్టివాఁడు తానుచేసిన సకల పాపముల వలనను విడువంబడి శాశ్వత మగు శివ సాయుజ్యము నొంది యానందించు ననియు, నతని వంశమున జన్మించిన వారందఱును పాపములై ముక్తిఁజెందుదు రనియుం జెప్పుచుండుట నీపాపాత్ము లెఱుంగరా ! ఏమి ? వీరెపుడైన నొకనాఁడు భక్తి పూర్వకముగాఁ గాకుండినను విరోధముననైన నీశ్వరింగముపై వేయుటకొక యుష్మైత్త పూవుగూడ దొరకిక పోయెనా ? యొక గరికి పోచ యైనం జిక్కకుండెనా ? యొక జిల్లేడు పూవు కను పడ

దయ్యెనా ? శ్రద్ధయుండికాని, లేకఁగాని, యెట్లునను పరమేశ్వరునిఁ బూజించియుండిరేని వీరు సీపురమునకు వచ్చి యీ బాధల ననుభవించుకదా ! వీరికాలాగున బుద్ధికలుగక పోవుట యాశ్చర్యముగా నున్నది. అయ్యో ! యొకింత భస్మమైనను, ముఖంబున నలందరైరి కాఁబోలు. అట్లు విభూతిఁ బూసికొని యొకమారు శివునిఁ దలంచి యున్నను, నిట్టి కష్టములు సంభవించు కుండుదురు. భస్మమాహాత్మ్యము కడుం గొప్పదని రుద్రోప నిషత్తునందుఁ జెప్పఁబడియున్నది. యాభస్మము సర్వేశ్వరుని వీర్యమని చెప్పుదురు. * అట్లు శరద్వివలన సంభవించిన భస్మము నెవఁడు తననుదుట ధరించునో, వాఁడుకల్లు ద్రాగినట్టియు, గురువత్పితోఁ గలిసినట్టియు, మహా పాపములైననుం దొలంగి నిర్మలుఁడగు చున్నాఁడు. ఇట్టితలంపుగూడ వీరికి లేకపోయె నుకదా ! శివునిఁ బూజించుకొన్నను, భస్మము నలందుకొనకున్నను, నొకరుద్రాక్షయైనను గంఠంబున ధరింపఁగూడదా ? ఆలాగునఁ జేసి యుండిన నిట్టి ఘోరనరక బాధలేలఁ గలుగును ? తాముజీవించియున్న కాలమున నెన్నఁడుగాని, యేకారణమువలన నైనను, శివనామోచ్చారణంజేయ రైరికాఁబోలు. చేసియుండిన సీదుఃఖములు వాటిల్లునా ? శివశివ యన్న మాత్రముననే, కోటిమంది బ్రాహ్మణులఁ జంపిన దోషమును, కోటిమంది పరశ్రీలతోబాందిన కలుషంబును, కోటిగో హత్యలొనరించిన పాపంబును తక్షణంబునఁ దొలంగి పోవునని పెద్దలు చెప్పుదురు. వీరికాతలంపు గలుగ కుండుటకేమి కారణమో కదా ! యోచింపఁగా నెద్దియుం దోఁచకున్నది. లోకంబున నెవ్వఁడుగాని యొక శివరాత్రినాఁ డుపవాసముండి సర్వేశ్వరునిఁ భ్యానించుచుఁ బూజించి యారాత్రి జాగరణ మొనరించిన పక్షమున నట్టివాఁడు తప్పక శివస్వరూపుఁడై శివుని యందైక్య మగునని మహామునులు ప్రశంసించి చెప్పుదురు. వీరియం దొకనికైనను నట్టి మంచిబుద్ధి యేల కలుగ దయ్యెనో, ఒకనాఁడైనను ప్రదోషకాలమున (సందేవేళ)

* ఈ విషయమును గురించి శివరహస్య ఖండమునందు విశేషముగా వివరింపఁ బడియున్నది. యీ గ్రంథమువల రు. 2-8-0 లు. దానిం దెప్పించి చూచిన వారి కీ భక్తితత్త్వము బాగుగా బోధ కాఁగలదు.

(౨౦౦-వ పుట.) నానామయమునితో శివుని ప్రభావము
వెల్లించి పలుకుట.

సోమవారమునాఁ డొక్కప్రాద్దుడి సర్వేశ్వరునిఁ బూజింప రాదా !
 ఆలాగునఁజేసి యుండిరేని యొకదినం బటులఁజేసిన పుణ్యంబుచేతనే
 సకలదుఃఖములును పాపములునుదొలంగి, శివసాయుజ్యముం బొంది
 యుండుదురుకదా ! ఇది యన్నియుం జేయకున్న నుండిరి. కాని యరు
 ణాచలనాథుని మానసముననైన దలంపరాదా ? ఎవఁ డరుణాచల మ
 రుణాచలమనితనలో నా యరుణాచలమును ధ్యానించునో వాఁడు నిత్య
 మైన శివసాయుజ్యముం జెందునని పురాణము లుద్ఘోషించుచుండగా
 వీరి కాబుద్ధికలుగక పోవనేల ? శ్రీమ చ్చిదంబరేశ్వరుని సందర్శిం
 చిన వారును, గోకర్ణ యాత్రం గావించిన వారును మిక్కిలి యుత్త
 ములైన కాశికీబోయి విశ్వేశ్వరునిం బూజించి శ్రీశైలమునకుఁ జని
 మల్లికార్జునుని సేవించిన వారు శివస్వరూపులగుదురని తెలిసినవారు
 చెప్పట వీరు విని యుండగలేదా ? వీరాలాగున నేలఁ జేయరైరి ?
 నూరుకోట్ల గోవులును, నూరుకోట్ల గుఱ్ఱములును, నూరుకోట్ల గజం
 బులును, మేరుపర్వత మంతటి బంగారమును, యోగ్యులగు బ్రాహ్మ
 ణులకు దానముంజేసిన నెంతిపుణ్యము గలాగునో యంతకు రెండంతల
 పుణ్యమొకమారు శివ లింగమును దర్శించి శివుని ధ్యానించినవారు
 పొందుదురు. ఇట్లు వేదములును, శాస్త్రములును, పురాణములును
 జెప్పు గన్నవికదా ! వీరెన్నఁడును నట్లుచేయక పోవుటయేల ? యో
 శమనా ! వీరిని పంచాక్షరీ మంత్ర ప్రభావము వలనను, శివధ్యాన
 మహత్త్వము వలనను బవిత్రులై నరక బాధలనుండి విముక్తులగు
 లాగునఁ జేయకూడదా ? సేవటుల నొనరింపక యోగ్యమైన యాతలం
 పుచు మాని జీవుల నిష్విధంబున నరక బాధలచే నలయించుటకేలఁ
 బూనితివి ? ఇది ధర్మమా ? యొకవేళ నీవు న్యాయమని తలంపుదు
 వేమో కాని, నాబుద్ధికి యుక్తముగాఁ దోచకున్నది. అయ్యో !
 వెన్నఁబెట్టుకొని నేతికల్లాడిన లాగున, సర్వపాపములనుఁ దొలఁ
 గించి పాపనులం జేయఁజాలిన పరమేశ్వరునిఁ దలంచి బాధలవలన
 ముక్తులు గాఁజాలక వీరు నీచేఁజిక్కి యాతనలచుభవించుట, మిక్కిలి
 ఘోరముగానున్నది అన్యాయ మన్యాయము. ఇప్పటికైనను, పర
 మేశ్వరుని స్మరించునట్లు చేసియు, పంచాక్షరిని జపించునట్లు నియ

మించియు, దీనులగు నీజీవులను నరక ముక్తులంజేయుట యుక్తము. అదియే నీధర్మపాలనకుం గుఱుతు. నీవు సకల ధర్మములునుం చెలి సినవాడవు తత్త్వ వేత్తవు. పుణ్యస్వరూపుడవు. నీవే యీలాగు పేక్షించిన నింక వీరినిం గడతేర్చువా రెవ్వరున్నారు ? దండధరా ! బాగుగా యోచింపుము. అని చెప్పెను. సానందుని మాటలన్నియుం జక్కగా విని యతనికి యమధర్మరా జిట్లనియె, అయ్యా ! మీరు

— యముడు సానందమునికి సమాధానముఁ జెప్పట. —

చెప్పెడి మాటలన్నియు, సత్యములును, శాస్త్ర సమ్మతములు నై యున్నవి. మీరడిగెడి ప్రశ్నలు కడుంగడు యోగ్యములైనవి. కాని వానికి సమాధానము చెప్పట కష్టము. ఏలననిన, నేనధర్మముగాఁ బ్రవర్తించియున్న పక్షమున మీప్రశ్నలకు తగిన యుత్తరముం జెప్ప వలసియుండును. నేను ధర్మమువిడిచి యేకార్యముం జేయలేదు. సర్వము నెఱిగియుండిన మీ రివ్వంధున నన్నడిగి నపుడు నేను మీకేమి బదులు చెప్పఁగలను ? యోచింపుడు ? ఈ పాపాత్ముల యందొక లేశముగాని పుణ్యము కలుగదు వీరి పురాకృత దోషంబు వలన వీరికి మంచిబుద్ధి యేమిచేసిననుఁ జెప్పిననుం గలుగఁజూదు. ఇట్లే బాధలొంది మరల భూమియందు జన్మించవలయును ఇది వీరికి విధ. నేనేమి సేయుదును ? వారువారుచేసిన కర్మముల ఫలమును వారువా రనుభవించు చున్నారు. అనుభవించక దప్పువా ? ధర్మ విరుద్ధముగా నేను వీరినివిడిచిపెట్టిన పక్షమున మీరే నన్నునిందింతురు కదా! నుంతయేనియు వీరియందు పుణ్యము కనుపట్టిన, నది యాథార ముగా గొని మన్నించుట యుక్తము. వీరియం దట్టి దేదియుం గలు గదు మునివరా! నేనంత తెలియని వాడనుఁగాను మున్ను శ్వేతుఁ డనువాడు తన యుంపుడుఁ గత్తెకుం బువ్వులు తెచ్చుచుండఁగా, గాలికొక పూవెగిరి పోయినఁ గని శివార్పణమనఁగాఁ దత్ఫలంబున మరణించి నపుడు శివసాయుజ్యంబుం జెందుట నేనెఱుంగుదును. అంత మాత్రమైనను, వీరుచేసి యుండలేదు. నేను వీరు పడకష్టముల కెట్లు బాధ్యుడను కాఁగలను ? మీ రే పలుకుండినియెను. యముని మాటలు విన్నపుడు సానందుఁ డవి యుక్తముగానేయున్నివని తలంచి,

మారాడుటకుం దోచక కొంత దడవు యోచించుచుండి యో
పుణ్య మూర్తివైన దండపాణి ! నీవిపుడు చెప్పిన శ్వేతుని చక్రిత్రం
బెట్టిది ? దానిని వినిపింపుమని యడిగెను. శమనుఁ డతని కాకధనుం
జెప్పఁ దొడంగి యిట్లనియెను. ఋషిశ్రేష్ఠా ! యాకథ వినుము.

॥ యడుఁడు సానండునకు శ్వేతుఁడను బ్రాహ్మణకుమారునికథ తెలింగించుట ॥
భూలోకంబున మిక్కిలి ప్రసిద్ధి వహించినదియు, సకలైశ్వర్యము
లునుఁ గలిగి యొప్పునదియు, నగు 'కాంపిల్య' మను పట్టణం బాకటి
కలదు. ఆపురంబున, వేదవేదాంత శాస్త్రము లెఱింగినవాఁడును.
సద్గుణములు గలవాఁడును, సమస్త ధర్మములునుఁ దెలిసినవాఁడును,
నిత్య నైమిత్తిక నిష్ఠాగరిష్ఠుఁడును, యజ్ఞయాగము లనేకములుచేసి
ప్రసిద్ధి నొందిన వాఁడును, రాజసన్తానముఁ గలవాఁడును, సిరియు,
సంపదయుం గలవాఁడును, మిక్కిలి తేజస్సు గలవాఁడును నగు యజ్ఞ
దత్తుఁడను పేరుఁగల బ్రాహ్మణుం డొకండు గలఁడు. శ్రీమహాలక్ష్మీ
సమానురాలును, రూపము, మంచి గుణములు, సంతోషము, భర్త
యందను రాగము, నతిధుల యందును, సభ్యాగతుల యందునుఁ
బ్రിയముం గలిగినదియు గొప్పవంశమునం బుట్టినదియునగు నతని
భార్యపేరు విమల. ఆపే రామ కెల్లవిధములం దగియుండెను అట్టి
యుత్తమ దంపతులగు విమలా యజ్ఞదత్తులు తా మొండొరులు
మిక్కిలి యనురాగముఁ గలవారై కొంతతరేని భోగముల ననుభవిం
చుచు సుఖముగా కాలముఁ గడపుచుండిరి. ఇట్లు కొన్నినాళ్లు గడ
చిన పిమ్మట విమల గర్భవతియై, నవమాసములు నిండినంతట నొక్క
కుమారునింగనెను. తనకు పుత్తుండు కలిగినందుచే యజ్ఞ దత్తుఁడు
ఋగుల సంతోషమునుఁ దృప్తియుం జెందినవాడై జాతకర్త పుణ్యా
హవాచనాది క్రియలు నిర్వర్తించి యాశిశువునకు శ్వేతుఁడని నాహ
కరణమొనరించెను. అది మొదలు భార్యాభర్త లిరువురును, యాశిశు
వును మిక్కిలి గారాబముతో పెంచుచు శిశుచేష్టలంగని యానందము
ననుభవించుచుండిరి. ఆఖాలకుండు దినదిన ప్రవర్ధమానుడై నంతట
యజ్ఞదత్తుఁడు కుమారున కుపనయనముం గావించి యోగ్యుడగు
నుపాధ్యాయునియొద్ద విద్యాభ్యాసమునకు బనిచెను. కాని యాఖా

లుండు క్రమముగా బడికిఁ బోక యాకతాయలతోఁ గూడి యాట
 లాడుచు దుష్టులతో సహవాసముం జేయుచు, తానును ననేక దుష్ట
 కార్యములు జేయుట కారంభించెను. ఉదయమున లేచి స్నానముం
 జేయుటయు, వేదముం జెప్పకొనుట, యనుష్ఠాన మొనరించుట
 శాస్త్రములు పఠించుట మొదలగు కార్యము లతనికి మిక్కిలి కఠ
 గింపుగానుడును. ఇట్లు కొంతకాలము జరిగిన నతఁడ యవ్వన
 వంతుఁడై దుర్మార్గులఁగూడి, జారత్వంబున నభిరుచిమించి వారకాంతల
 సహవాసంబుమఱిగి యెల్లపుడును వారియిండ్లం దిరుగుచు, జూదము
 లాడువారితోఁజేరి ఖదెంబులొడ్డి జూదము లాడుచు, వేళకింటికివచ్చి
 తల్లితో నిచ్చకపు ముచ్చటలంజెప్పి భోజనముంజేసి, పోవునపు డింట
 గలసొమ్ములు, బంగారు, విత్తము, రత్నములు, వస్తువులు, వేయేల నే
 దిదారికిన నది కొనిపోయి వారకాంతల కిచ్చియు. జూదమాడియుఁ,
 బోఁగొట్టుచుండఁ దొడుంగెను. వాని చెడునడవడియు నింటంగల సొ
 మ్ముఁ గొల్లఁబెట్టు చుండుటయుం జక్కఁగా నెఱింగియుఁ దల్లియగు
 విమల, వానియందుఁ దనకుంగల ప్రేమాధిక్యతచే నేమియు ననఁజాలక
 మంచిమాటలతో ననేక విధములుగా దుర్మార్గుల సహవాసమును దు
 ష్టకార్యములు సేయుటయు మానుకొమ్మనియుఁ, దండ్రియెఱింగినఁ
 గోపించి దండించు ననియుఁ, బెక్కుమారులు బోధించు చుండును.
 కాని యామె మాటలనుఁ బెడచెవింబెట్టి విచ్చలవిడిగా ప్రవర్తించు
 చుండెను. ఈవర్తమానమును భర్తతోఁ జెప్పినఁ గుమారు నేమను
 నో, యెట్లుదండించునోయని భయపడి విమల యజ్ఞదత్తునకుంజెప్పి నది
 కాదు. అతఁడు కుమారుఁ డెచ్చటికిం బోయెనని భార్య నడిగినపు
 డెల్ల నామె, వాడు బడికిఁబోయెననియు. పారములు పల్లించుటకు
 సహ పారకుల యిండ్లకుంబోయి యున్నాడనియుం జెప్పి భర్తను మ
 రపించు చుండెను. ఇట్లు కొంతకాలంబు జరిగినంతట విమల యొక
 నాఁడు కుమారుఁడు భోజనమునకై వచ్చినప్పుడు రహస్యముగా వా
 నింజేరి, నాయనా! మీతండ్రి ప్రతదినంబును నిన్నడుగు చున్నాడు.
 నేనులేని పోని కల్లమాటలు చెప్పి యతని మరిపించు చున్నాను,
 ఇంక నెన్నాళ్ళిట్లు చెప్పఁగలను? మీతండ్రి మిక్కిలి కోపస్వభావము

గలవాడనుట నీ వెఱుంగని వాడవు కావు సీ ప్రవర్తన మతఁడు తెలిసికొనియెనేని మన కిరువురకునుఁ బ్రాణము మీదికి వచ్చుట నిక్కము. రాజ సన్తానముఁగల మీయయ్య తలంచిన నెంతకార్యము నైననుఁ జేయఁగలఁడు. నీవు బుద్ధితెలియని పసికూనవు కాన. కావున నామాటలను చక్కఁగావిని యోచించి, కులము, శీలము, ధనము, నారోగ్యము, నశింఁజేయు వేశ్యా సంబంధము నింక విడుపుము, దుష్టులలో సహవాసముం జేయుటను మానుకొనుము. జూదంబాడుటను వదిలు కొనుము. మీజనకున కగౌరవముం గలిగించు పనులను తలంపకుము. కడచినంతవఱకుఁ గడచినదిగాని, నేఁడు మొదలు, మంచి నడివడిం గలవాడవై ప్రవర్తింపుము. జనకునివలె గొప్ప తనము వహించుటకుం బ్రయత్నింపుము. నీవును నపుడపుడుఁ దండ్రితోఁగూడి రాజసభకుం బోయి యచ్చటివారి పరిచయమును గలిగించుకొని ప్రసిద్ధి నొందుము. నేను నీమేలుఁగోరి చెప్పెడి దాననుగాని, నిన్నుఁ జెడఁజూచు దానను కాను కుమారా! నామాటల యందును, నాయందును, బాగుగా ప్రియమునుంచి నేను చెప్పిన లాగున వర్తించితివేని, యేహానియుం గలుగదు గొప్ప తనమును, సత్కీర్తియు సంపాదింపుము. మీతండ్రివలె నీవును ప్రసిద్ధుఁడవై యుంటివేని నేను మిక్కిలి యానందింతును. అట్టి సంతోషమును నాకుం గలిగింపుము. అని యనేకరీతుల ప్రభోధించెను. కాని, యాయూర్ధ్వఁడగు దుష్టుఁ డామె సదుపదేశముల నాదరించిన వాడుకాడు. ఆమె మాటలన్నియు వానికి గర్జకరోరిములుగా తోఁచెను. వాడు శీఘ్రముగా భోజనముంజేసి తడవుండిన నింకనుం దల్లి చెప్పెడి మాటలను వినవలసివచ్చునని యెంచి యటునిటుం జూచి దొరికిన వస్తువులు దాచికొని వాడుక ప్రకారముగా బయలు వెడలి బిరబిర సంగడి కాండ్రనుఁ జేరఁ బోయెను. ఇంక తల్లియేమి చేయఁగలదు? కుమారుని దుశ్శీలమనకుం జింతించుచు మిన్నకుండెను. ఆమరునాఁ డుదయంబునవాడుక ప్రకారము యజ్ఞదత్తుఁడు సమీపంబున నుండు నదికిం బోయి స్నానముంజేసి, ధౌత వస్త్రములు ధరించి ప్రాత రుచితానుష్ఠాన క్రియలు నిర్వర్తించి, హోమముబునకు సమిధలును, దర్భలును, పూజకుంబు

వ్వులును, విస్తృతకుం దగిన యాకులును నాయెట్టి గట్టునం దిరిగి సంపాదించుకొని, మరలి యింటికి వచ్చుచుండెను. ఆసమయంబున నేటివంకకుం బోవుచున్న యొక మనుష్యుండు యజ్ఞదత్తున కెదుర య్యెను. అమనుష్యుని ప్రేలియందు వజ్రముం దాపిన యొకయుం గరము ధగధగ మెఱయుచుండెను. దాని ప్రకాశమున కబ్బురపడి యా మనుష్యునింబిలిచి, నాయనా! నీవీ యుంగరము నెచటఁ జేయిం చితివి? దీనివెలయెంత? ఇది కడుసౌబగుగా యున్నది నుమీ! యని యడిగెను. దానికి వాడు యజ్ఞ దత్తునింగని, యోస్వామీ! దీనిని నేను చేయించలేదు ఇదినాకు పందెమున గెలువఁబడి లభించినది. మీ కుమారుడగు శ్వేతుఁడు నిన్నదీనిని పన్నిదముఁజేసి నాతో జూ దుబాడి యోడిపోయెను. నాతో సమానముగా జూదమాడుచుండు వా రాతనివలన నెన్నెన్నియో గొప్పగొప్ప భూషణము లన్నియుం బ్రతిదినంబును గెలుచుకొని పుచ్చుకొను చున్నారు నాప్రాత్ర మిం తమాత్రమే! కావున నాకిది యొకటి మాత్రము లభించినది. మీయిం ట నెన్నిసొమ్ము లున్నవోగాని, యతఁడు తెచ్చి వేశ్యలకిచ్చినవి పోగా మిగిలినవి ప్రతిదినమును నొకటియో రెండో జూదమునఁబెట్టి కోలు పోవు చున్నాఁడు. ఈ వృత్తాంతము మీరెఱుంగరా? తెలిసీయే మి న్నకున్నారు కాఁబోలునని మేమందఱమును నెంచు చున్నాము. ఏవే శ్యును చూచినను మీయింటి సొమ్ము ధరింపఁగది యొకటి యైనను నీపురంబున లేదే! సోమ యాజిగారా! ఇది యుంగరము దొరికిన వృత్తాంతమని చెప్పి వాడు బిరబిరఁ దనత్రోవంబట్టి పోయెను. ఈమా టలు విన్నతోడనే యజ్ఞదత్తునకుం గలిగిన యాశ్చర్యమునకును, దుఃఖమునకును, గోపమునకును మేర లేదయ్యెను. యతఁకి పట్ట రాని యాగ్రహము జనించి యొడలు పదరఁదొడంగెను ముఖంబునుఁ గన్నులును నెఱ్ఱబాఱెను, దేహము చెమటఁబట్టెను, నడుచుటలో ప దంబులు తడఁబడఁ దొడఁగెను. ఇట్టిలక్షణములు గలవాఁడై కనుబా మలు ముడివడఁ దలయూఁచుచు, బెదవిం గొరుకుకొనుచు, చాల వేగంబున నిజమందిరంబుఁ బ్రవేశించి, కాళ్లుకడుగుకొని యతికి జేతం గొని వచ్చిన తడిఘోషతులు దుడముపైఁ దగిల్చి, తనతోఁగల

రోపంబును దుఃఖమును బయలు పడసీయక భార్యయగు విమలనుఁ బిలిచి యిట్లునియె ఏమే; యోసీ! ఇటురమ్ము. ఆలస్యము సేయకుము. వేగముగరమ్ము. నేను రాజుగారిచే బహుమతిఁగాఁ గొని, తెచ్చియు

— యజ్ఞదత్తుఁడు భార్యమై కోపించి యిటువల్ల నడచుట. —

ట నుంచియుండిన వజ్రపు టుంగర మెచ్చట నున్నది? దానిని గొని రమ్ము, నా కుంగరముతో నిపుడొక పనికిలిగినది, శీఘ్రముగాఁ దెమ్ము. నేనా యుంగరమునుఁ గైకొని కాని, దేవపూజఁగూడఁ జేయఁ బూన ను. అది యగత్యమైనది. యనియడిగెను. భర్తమాటలు వినఁగానే విమలకు దిగులు పుట్టెను. ఎందువల్లనన, నాయుంగరముం గొని పోయి కుమారుఁడు కోలు పుచ్చిన విషయమామె యెఱుంగును. ఇపుడాయుంగరముం దెమ్మని యజ్ఞదత్తుఁడు కోరుచున్నాఁడు. తానెచట నుండి తేగలదు? తెచ్చియివ్వకున్న నెట్లు? అతఁడు కడుఁ గోపదారి. ముందువెనుక నాలోచించు వాఁడు కాఁడు. కట్టి సందర్భములలో నతనికి శాంతమనునది మంచునకైనఁ గలుగదు. అతని చిత్తవృత్తి యంతయు నామె యెఱుంగును. ఏమి చెప్పుటకునుఁ దోచలేదు. యోచన కుదరలేదు. గుండియ లదరదొడంగెను. ఒడలు పదరసాగెను. ఇట్టిలక్షణములతో తత్తటపడుచు, మఱిమఱియుం బలుమారు వేగించుచున్న భర్తనుజూచి యెట్లో యొకింత ధైర్యముఁ బూని, ఏమీ! యంత యవసరమా! ఏమి మనిగి పోయినది? డింగరముతో నిపుడేమి పని? మీరు సమయాసమయము లాలోచింపరు. కుతక కాలము సమీపించినది. అభ్యాగతులు వచ్చి భోజన మునకుఁ గాచుకొని యున్నవారు. ఇంత వరకును, దేవతార్చనఁ జేయలేదు. మఱియు నగ్ని హోత్రముల మాటయే దలంచకున్నారు. ఈపనులన్నియు నట్టె యుండఁగా స్నానముంజేసి వచ్చినతోడనే యుంగర ముంగరమని కలవరించుచున్నారు. మీకు వెట్టి పట్టినట్లున్నది. మీయుంగరము పరుగెత్తి పోవదు. కాని శీఘ్రముగాలేచి దేవపూజయు, నౌపాసన హోమము, పితృత్పూజా, బ్రహ్మయజ్ఞము, మొదలగు క్రియలు పూర్తిఁ జేయండి యతిధులును మీరును భోజనముగావింపుడు. ఇంకఁ బడికి

బోయియున్న మన పిన్నవాఁ డాకలిచే నకనకలాడుచు నింటికివచ్చు ను. వాఁడు వచ్చువేళకూడ సమీపించినది. ఇప్పుడు నేను మడుగు గట్టియున్నాను. మైలయందుండు మీయుంగరము నిపుడే తెచ్చి యొసంగుటకు వలనుకాదు. మాటలు చాలించి మీపనులు నెరవేర్చుడు. అని చెప్పెను. భార్యయగు విమల పలికిన మాటలు వినఁ గానే యజ్ఞదత్తునకుం గలిగిన కోపమింతింత యని చెప్పటకు సాధ్యము గాదయ్యెను. నిజము నెఱింగియున్న యతనికి భార్యచెప్పిన కవట పుమాటలు రుచించునా? అతఁ డపుడేలేచి తటాలున భార్యగొంతుఁ గోయవలెవని యుద్దేశించెను. కాని ధర్మశాస్త్రము లెఱింగిన విద్వాంసుఁ డగుటచే నటుల జేసినచో శ్రీహత్య సంప్రాప్తించునని యోచించి యాతలంపు నుడిగి యామెంగని, భయంకరముగానాచ్చి, యదలించి, యోసి దుర్మార్గురాలా! మాయలాఁడి! యసత్యములు పలుకుదానా! నీవాయుంగరము నెచట నుండి తెచ్చెదవు? అది యెచటనున్నది? నిన్ను లోఁబఱచుకొని, పాపాత్ముఁడను, కులనాశకుఁడును, నామమాత్ర బ్రాహ్మణుఁడును నగు నీకుమారుఁ డా యుంగరమును, నది మాత్రమే కాక యింటగల నగలన్నిటినింగొని పోయి వేశ్యల కొనఁగియు, జూదము లాడియుం గోలుపుచ్చినదియు, నిల్లుగుల్లఁజేసినదియుఁ జక్కఁగా నేను తెలుసుకొంటిని. ఈవృత్తాంతమును నేనెఱుంగనని కాఁబోలును మైలయందున్నయది యని చెప్పితివి. మైలపడిన వడితివికాని, ఏదీ! తెమ్ముచూతము. కపటాత్మురాలా! కుమారునకు లోఁబడి నన్నెన్ని దినములు మోసపుచ్చుఁగలవు? కొన్ని నాళ్లకైన నేనుమితంత్రములందెలిసికొందుననియు, నటుమీఁద నిక్కట్లు సంభవించుననియుం దలంపవైతివా? నేనెపుడడిగినను, పారశాలకుఁ బోయెనని వేశ్యల యిండ్లలో వేశ్యలలోలుండై పడియుండెడి యాదురాత్ముని నడవడిక నాతోఁ జెప్పక కప్పిపెట్టితివి. మొదటనే నాతోఁ జెప్పియున్న నీలాగు వాఁడు దుర్వృత్తి నవలంబించుటయు, నింటంగల సొమ్ము పమ్ముగాఁ దారవోయటయు, నలుగురిలో పరువుగోలుపోవుటయుం గలుగునా! యపు డందునకుం దగిన ప్రతీకారములను యోచించి జాగరూకతఁ గలిగి మెలంగకుండునా? వాఁ

ఊనరించు దుష్కార్య మునకునుఁ గలిగిన సొమ్మంతయు వ్రయమై
 పేదవాడ నగుటకును, నీవేకాఁగము. చీ! చీ! నీముఖంబుఁ జూడ
 రాగు నీవుమహాపాపివి. కపటాత్ములవు. నీతోఁగూడి కాపురముఁ
 జేయుట మహా యుపద్రములకు హేతువగును. నీవింక నాయుంట
 నుండఁజనుదు. నీవును నీముద్దు కుమారుడైన యాదుష్టుడును నెట
 కైన జని జీవింపుఁడు. ఇంక నొకక్షణమైన నిలువఁగూడదని, యాబిడ
 యెన్ని విధములఁ బ్రార్థించినను, నిరుగు పొరుగు వారా సందడి
 నెఱిగి వచ్చి విషయముం దెలిసికొని, యామె నీమారు మన్నింపుఁ
 డని యెంతఁగాఁ జెప్పినను వినక మూర్ఖపు పట్టు బట్టి రెండు
 జాముల కాలమున మిడిమిడి యెండ కాయుచుండఁగా మెడఁబట్టి
 యింటనుండి వెలుకటికి గంటివైచి తలుపుమూసి కొనియెను. ఇంకేమి
 గతిగలదు ? ఆయమె యామధ్యాహ్న కాలమున నిరాహారయై
 యేడ్చుచుం జేయునది లేక, యావృత్తాంతంబుం జెప్పుటకు కుమా
 రుని నగరంబునఁగల వీధులన్నిఁకి యందును వెదకెను. కాని యాపి
 శ్యాలోలుఁ డెచ్చట దేనిచెంతఁ బరుండి యుండెనో యామెకుఁ
 గనఁ బడఁడయ్యెను. ఆమె కొందఱి నతనిజూడ నకిగెను. కాని వారు
 మాకుందెలియ దని చెప్పిపోయిరి. అంత నచ్చటఁ దన యెఱింగిన
 మనుష్యుఁ డొక్కరుఁడు కనుపించిన వానితో నడిచిన వృత్తాంతంబుం
 దెలిపి యావిషయంబునుఁ దన కుమారునకుం జెప్పవలసిన దనియుఁ
 దాను తన పుట్టినింటికిం బోయెదననియుం బలికి బయలుదేరి, యా
 పురంబున కొక యామడ దూకంబుననుండు నొక గ్రామంబునందలి
 తన పుట్టింటికింజని జరిగిన కథనంతయు వారలకుం జెప్పి, తానుచెప్పి
 వచ్చిన మనుష్యుని వలన విషయముం దెలుసుకొని కుమారుండుఁ
 గూడ నచటికిరాఁగలడని తలంచి యతనిరాక నిరీక్షించుచు నచ్చటనే
 యుండెను. విచల కుమారుడగు శ్వేతుండు తన తల్లి చెప్పి పోయిన
 మనుష్యునివలన యావద్వృత్తాంతమును నాలకించి దిగులునుఁజేసి,
 దుఃఖించి, అయ్యో ! దైవమా ! నేనే నరముచేసిననుఁ గోపింప
 యత్నింతుంబగు ప్రేమఁగలదై గృహంబున కేవేళకుఁ బోయినను,
 నాకన్న పాపములఁ జక్కగా విచారించు నాప్రియమైన తల్లి కెంత

దుర్దశ సంప్రాప్తించినది ? ఆమె కింతటి కష్టము వచ్చినది నానిమి
 త్తముననే కదా ! ఇట్టిసమయమున నేనేమి చేయఁగలను ? ఇంటికిఁ
 బోవలెవనిన కాళ్లు రాకున్నవి. పోయిన నన్ను విచారించు వారెవ్వ
 రున్నారు? ఎక్కడికి పోవుదును? ఎవరి నన్న మిడుండని యడుగుదును?
 ఇది వరకు నెవ్వరిని గాని నేనెద్దియు నడిగి యెఱుంగనే ! ఇంక
 నాకేమిగతి ? వరదేశ్శిన్తె పోవలసిన కాలము తటస్థింపనే ! నాతల్లి
 యున్నచోటికిం బోదునన్న, సుర్య్యాపారముంజేసి, యున్న విత్తమును
 గొల్లఁబెట్టి తుదకు చెడి మావంచకు వచ్చినాఁడని చులకనఁగాఁ
 జూచినా మాతా మహాదులు నన్ను నిందింపరా ? వారేమి
 చెప్పినను వినుచు, కడుపు కూటికై సిగ్గు వీడి వారంట నుండట
 యుక్తమా ? ఇచ్చటనే యెందైన భోజనముచేసి నేను ప్రేమించిన
 వేశ్యల యిండ్లఁ బరుండుచుం గాలముఁ గడుపుదు ననినచో, ధన
 మును సొమ్ములుం దెమ్మనియు నావ్రకారము తేజాలవేని యింక
 మాయిండ్లకు రావలదనియుం గతినముగాఁ జెప్పి యా వారకాంతలు
 నన్ను నిరాకరించిరి. వారికిచ్చటకు నావద్ద నేమియులేదు. ఇంటికిం
 బోయి దొంగిలియో, మోసపుచ్చియో, యెట్లు న నేదేని యొకవస్తువుం
 గొనివచ్చి యిచ్చి, యామచ్చ కంటులకుం బ్రయంబుఁ గలుగునట్లు
 చేయఁ దలంచిన, నిపుడింటికిం బోవుటకే యాటంగ మేర్పడినది.
 నాతండ్రి మిక్కిలి కోపిష్ఠుఁడు. నాయందు చాల నసూయం జెంది
 యున్నాఁడు. ఈతరుణంబున నేనింటికిం జనిన, నతఁడు మండిపడి,
 పూర్ణమగు రాజసమ్మానమును గలవాఁడు కావున, రాజుగారిఁ
 జెప్పి నన్ను దండింపఁజేయును అలవి మాట రాజుగారివద్దఁ జెల్లు
 బడిఁ గలిగియున్నందున నెంతవని నైననుఁ జేయించును ఇంకనింటికిఁ
 బోవుటేలాగు ? ఉన్నంత వరకును మందు వెనుక యోచింపక నగ
 లుగాను, డబ్బుగను, వస్త్రములు గను, కోరినవస్తువులుగను, బోగము
 పడుచులకు దారిఁబోసితిని. ఇపుడు నావద్ద నిచ్చుటకేమియు లేకుం
 డుటఁ బట్టి యావిషయం బెఱిగి వేశ్యలు నన్ను ధనముం దెమ్మ
 నియు, కాదేని పొమ్మనియుం జెప్పిరి. ఎంత కష్టకాలము సంప్రాప్తించి
 నది ? చీ ! చీ ! పాడుబ్రతుకు. ఈబ్రతుకునకన్నఁ జచ్చుట యుత్త

మము, కాని యటులఁ జేయుటకు నామనం బొల్లకున్నది. నాస్థితి యిప్పటి కింతకు వచ్చినది. ఇంక నేయేకవ్యముల ననుభవించవలసియున్న దో! దై వమునకే యెరుక. ఇంటికిఁ బోవుటకూడదు. మాతామహుల గృహంబున కరుగుట లజ్జాకరము. యెందేనియు దూరముగా నుండు దేశమునకుం బోయి జీవించుట యుక్తముగాఁ దోచుచున్నది. అంత కు మించిన మంచియొకదాని యేదియుం దోచలేదు. అని నానా విధములఁ జింతించి మిక్కుటమైన యాకలి బాధకు తాళజాలక సోలుచు, దైవ్యమున, నేను చదివి పండితుఁడనై, యుండిన సాత్రండ్రి వలె గొప్పతనమును సంపాదించి కీర్తిపంతుఁడనై యుండుదునుకదా! బుద్ధిచెడి చదువక నాకతాయల సహవాసముం జేసిన ఫలంబిప్పుడు నాకనుభవమునకు వచ్చినది. ఈయూరిలో నేను విత్తముఁ గలవాఁడ ననియు, మంచివాఁడ ననియు, గౌరవ పంతుఁడ ననియు, వేశ్యలందఱును నన్నుఁ గొప్పగాఁ దలంచుచుండిరి. నేడిట్టి హీనదశసంప్రాప్తి చెనని తెలిసినంత వారు నన్ను పరిహసింతురు. కావున నిచ్చోట నుండరాదు. మఱి యెందేనియుం బోవుట లగ్గు. అని నిశ్చయించి యన్యల కెరుకపడక పట్టణంబు వెలువడి, దక్షిణ దిశాభిముఖుఁడై రెండామడల దూరము పోయి, పెల్లగు నెండకాక సోకుటంజేసి సొమ్మసిల్లి నడుచుటకు శక్తిలేక యాకటిచిచ్చునఁ దేకువఁదప్పియే, మైన నయ్యెనని. యచట దట్టమగు కొమ్మలు నాకులును గలిగిన గొప్ప దగు మట్టి చెట్టు కనుపించిన చల్లగాయుండు దాని నీడయందు కొంత సేపు విశ్రమించి పోవఁదలంచి జేరంజని యచటఁ గూర్చుండెను. అట్లు కూర్చుండినపు డతని మనస్సున నెన్నెన్నియో యోచనలు

— శ్రీకృతుఁడు తన దుర్దశం దలంచి చింతుంచుట —

పొడకట్ట వారంభించెను. తాననుభవించిన సుఖంబులను, తల్లి తన పట్లఁ గనపఱచు ప్రేమయు, తానెన్ని తప్పులు చేసినను కోపింపక యామె యింటికి పోయినపుడు భక్త్యములు, పాలు, పెరుగు, నేయి, దుచికరములైన కూరలు మొదలగు వానితోఁ బెట్టు భోజనమును, నామెకుతనయందుఁ గలిగియున్న యాదరమును గతనికిఁ దలఁపునకువచ్చెను. అవియన్నియుం దలంచి యతఁడు మిక్కిలి దుఃఖా

క్రాంతుడై, అయ్యో! నన్నవిధంబున నాదరించి యన్నపానములఁ దృప్తి నొందించు వారింక నెవ్వరున్నారు? ఎంతసుఖము ననుభవించి తినో, యెంత సంతోషము నొందియుంటినో, యంతకష్టమును, దుఃఖమును నిపుడు చెందవలసిన వాడనైతిని. సుఖమును సంతోషమును జూశ్వత మైచవి కావని నాకిప్పుడు తెల్లమైనది యవి పిమ్మట కష్టదుఃఖములకు హేతువని యెవఁడెఱింగి యుండునో, యతఁడు. సుఖమును, సంతోషమును, లెక్కఁజేయఁడు. నావంటి యవివేకియన్నిటికినిఁ బాల్పడి మిక్కిలి చింతించును. దైవ తంత్ర మెప్పురెఱుంగఁ గలరు? తెలిసిన పెద్దలు, నీళ్లలోచేపల జాడయు, గుఱ్ఱము కడుపులో పుట్టు 'పుత' మనెడి చప్పుడును, ఉరుము పుట్టెడు చోటును పాముకాళ్లును, నాఁడువారి మనస్సును, పానకురి యుటయు, మనుష్యునకుం గలఁగు కష్టసుఖములును నెఱుంగుట కష్టమని చెప్పుదురు. ఎవని కేవేళ నెట్టిదశ సంప్రాప్తించునో, యది దేవతలుఁగూడ, నిర్ధారణం జేయఁ జాలరని చెప్పనపుడు సామాన్య మానవులకు గోచరించునా? ఏది వచ్చినపుడు దాని ననుభవింపక తప్పదు. ఇప్పుడు నేను కష్టపడు కాలము వచ్చెనని చింతించిన నేమిఫలము? కటకటా! యీ యాకలి శాధనన్న మిక్కిలి పీడించు చున్నది. దైవమా! నేనేమి నేయుదును? యిచ్చోట నెందును కాయగ సరులైననుఁ గనుపడలేదు. త్రాగుటకు నీరుసయితము కనుపించలేదు దేహము బడలికచే వివశత్వము నొందుచున్నది. అడుగులు తడఁబడు చున్నవి, నాలుకయుం బెదవులు నెఱి పోయినవి. ఈశ్వరా నీవేగతి నాకుం బుడిసెడు నీళ్లై నందొరుకునట్లు సేయుమని, పరిపరి విధంబుల పరితాపంబు నొందుచు. నేదేని యొక గ్రామంబుచుజేరి యందెవ్వరినైనఁ బ్రార్థించి యా కటి చిచ్చు జల్లార్చుకున్న నెద్దియుం జేయుటకు శక్తిచాలదని యోచించి మెల్లమెల్లగా నటనుండి కడలి నడువ నారంభించెను. పాప మతనికి నడుచుటకుఁ దగిన బలము లేదయ్యెను. ఏమిసేయును? కొంతదూరము నడుచుచు, మరలఁ గూర్చుండుచు, మరల లేచినడుచుచు, నిట్లు దారి పొగించుచుండఁగా తటాలున సూర్యుఁ డస్తమించెను. పక్షులు తమతమ గూళ్లయందుఁజేరి కిలకిలం బలుకు చుండెను. క్రమ

క్రమముగా నాధికారము నీలిగుడార మెత్తిన లాగునఁ బ్రపంచము నంతయుఁ గ్రమ్మకొనియెను. ఆకాశమున నక్షత్రములు సావరి ట్టిన వజ్రములవలె, తళతళ మెరియు చుండెను. చెట్లుకొమ్మలమీఁదను, పొదల మీఁదను మిణుగురుఁ బురుపులు మినుకు మినుకు మను కాంతులతో నెగురు లాడుచుండెను. సర్పములు పుట్టలనుండి వెలువడి యాహాఁ రార్థము మెల్లమెల్లగా నందందు సంచరింప నారంభించెను. దుష్టమృగంబులు గుహలనుండియు బొదలనుండియు బయలు వెడలి నలుగడల ధ్వనించుచుఁ దిరుగ నారంభించెను. ఇవిధృబున భయంకర మగు నారాత్రికాంబున జనసంచారము లేనిదారి యందు శ్వేతుఁడు నిర్భయముగా నొంటరి వాడయ్యు సుఖోచింపక మెల్లగా నడుచుచునే యుండెను, సమీపమున నేదేనియొక యూరికిఁ జోయి తన యాకటి బాధ నడుచుకొనం దలంచినవాఁ డగుటఁజేసి, యెంత కష్టమైనను, మార్గ మధ్యమున నాగాధాంధికారమున నొంటరిగా నిలుచుట కతనికి యోగ్యముగాఁ దోచినది కాదు. పట్టుదలతోనడిచి గమ్యస్థానమునుఁ జేరుట యుక్తమని యతఁడు నిశ్చయించెను. కాని పాప! మెంతినడిచినను నతనికి దారిసాగినది కాదు. రెండు గడియల రాత్రియైనది. యంతవరకును, నేయూరునుఁ నతనికి గనిపించలేదు. శ్వేతుఁడా చీకటిలో పడుచు లేచుచు నెట్లాటో దారిగనుఁగొని నడిచినడిచి తుదకొక గొప్పగ్రామమువద్దకిఁ జేరెను. నాటిదినము మహా శివరాత్రి. అది శ్వేతునకుం దెలియదు. అతఁ డాయూరు శాంతకుఁ జోవునప్పుటి, కచ్చటనుండు వారు కొందఱు నాడుశివప్రీతిగా నుపవాసముగడి, శివుని నర్చించి నాటిరాత్రి జాగరణంబు సేయ నెంచి స్నానా నుష్ఠానములఁ దీర్చుకొని విభూతి ధారులై పుడ్లును, టెంకాయలు, పాలు, పుష్పములు, ధూపదీప సీరాజనాదు లొనరించుటకుం దగిన వస్తువులుఁ దాంబూలములుఁ బల్లెరముల యందిడికొని పాత్రంబులయందు పరి శుద్ధోదకంబులు కొని యచటికి సమీపముననుండు శివాలయమునకుం జోవుచుండిరి. శ్వేతుఁడు వారలం జూచెను. వారు కొనిజోవు వస్తువులయందు కొన్నింటిని హరించితన యాకలిం దీర్చుకొన వలయునని యతనికి తలంపుగలిగెను. ఇంచుక

సేపు యోచించెను. అలాగునఁ జేయుటయే యప్పటికిఁ దగినకార్య మనియతఁడు నిర్ధారణఁ జేసికొని యెను అంతట శివాలయమునకుం బోవుచున్న యాభక్తులకుం దెలియరాని విధంబున యాచీకిటిలో వారివెను వెనుకనే తానును శివాలయంబునకుం బోయి ప్రాకార ముం జొచ్చి, సమయము వేచియుండి వారి నేమరించి యచట నా భక్తులగు వారు శివునకర్పించిన ఫలాదుల నపహరింప వలయునను సంకల్పముతో యన్యులకు తాను కనుపించకయు, దనకచట జరుగు పనులన్నియుం గాబ్బించు లాగునను, నుండునొక స్థలమునఁ డాఁగి కొనియుండెను అట్టి సమయంబున వచ్చిన నాలుగు జాతుల స్త్రీపురుషులును శుచిర్భృతులై, విభూతి రుద్రాక్ష మాలికలు ధరించి తాము తాము కొని వచ్చిన వస్తు జాలంబుంగొని గర్భగుడిం జొచ్చి యచట నర్చకున కప్పగించి భయభక్తి విషయంబు తెసంగఁ గరంబులు మోడ్చి శివలింగమునకు నమస్కరించి తమతమ శక్త్యాదు సారముగాఁ బూజాది కృత్యముల నర్చకుని వలన నెరవేర్పించి తీర్థ ప్రసాదంబులు గొని, సకలలోక రక్షకుఁడును, భక్తజన వాంఛాఫలముల నిచ్చువాఁడును, గంగను జడలయందు ధరించిన వాఁడును, మూఁడు కన్నులు గలవాఁడును, శూలమును ధరించిన వాఁడును, పులితోలు గట్టిన వాఁడును, కపాలము, డమరువు చేతుయందుఁ బట్టిన వాఁడును కైలాస పర్వతముపై నివసించువాఁడును, తనయొడమ తిట్టు యొడలి యందు గారీదేవిని నిలిపిన వాఁడును, నల్లని విషముతో గూడిన మెడఁగల వాఁడును, ప్రమథ గణములచే నేవింపఁబడు వాఁడును, దిక్కులేని వారికి దిక్కుగు వాఁడును, కరుణకు సముద్రము వంటివాఁడును, సమస్త కోరికలు నిచ్చువాఁడును, సమస్త పాపములు నుఁజోఁగొట్టు వాఁడును, చలనము, నాశము, నామము, రూపము, లేనివాఁడును, మిక్కిలి యుత్తమమగు చరిత్రముఁ గలిగి సకలదేవతల చేతను నుతింపఁబడు వాఁడునగు సర్వేశ్వరుని నానా విధముల సోత్రముఁజేసి, భేరిమృదంగ కాహళాది నానా విధ వాద్యములును, మంగళ తూర్యములును చెలంగగా కర్పూర నీరాజనంబులును. పునః పునః ప్రదక్షిణ నమస్కారములును గావించి బ్రాహ్మణులకు నానా విధదా

నధర్మము లాచరించినవారై శివ సంబంధముగు వంచాక్షరి జమీచు వారును, శివ పురాణమును జదువువారును, శివుని కథలు జెప్పు వారును, శివుని మహత్త్వమును వర్ణించు వారును, నై యటనటం గూర్చుండి చాలసేపు జాగరణంబు గావించి పెల్లుగా నిద్దురమబ్బుపై కొనుటంజేసి, కొందఱు మాటలాడుటలో తబ్బిబ్బు పడువారును, కొందఱు మాటలాడు చుండి యితరుల మీదికి నొరుగువారును. కొందఱు, మింట నక్షత్రంబులంగని గడియలు లెక్కించువారును, కొందఱు, తూఁగాడుచుండి తటుకున మెలకువ నొంది యాపు లించి తూఁగితి నేమోయని లేచి యీవ లావలం దిరుగువారును, కొందఱీలాగు తూగువారలీ మహాదేవుని సన్నిధికేల వచ్చితిరని య సూయపడి పలుకు వారును, కొందఱు కన్నుల నిదుర గ్రమ్మినపుడెల్ల శ్రీకంఠాయ, మహేశ్వరాయ, క్షేమకరాయ, గారీనాథాయ, కామ నాశాయ, శోకదమనాయ, రుద్రాయ, విశ్వాకారాయ, మహాదే వాయ, సమోన్నమః సమోన్నమః సమోన్నమః యని స్మరించి యాత్మ ప్రదక్షిణ సమస్కారములు చేసి, తమవ్రతంబు సంతరాయ ములేక నెరవేరు నటులఁ జేయుచుని ప్రార్థించు వారును, కొందఱు మీరింతదనుక మేల్కొనియుండి యింక గొంతసేపు నిదుర నిలుపు కొనఁజాలక వ్రతభంగముం జేసికొననేల? యని హెచ్చరించు వారు నునై, నానా ప్రకారంబుల వర్తించుచు సంపగి పూవువాసన వలన తుమ్మెద లెట్లు సోలునో, యవ్వధంబున సైరింపలేని నిద్రమత్తునఁ గన్నులు మూతలు పడుచున్న జలాత్కారమున విచ్చుచు మాగన్ను వడియుండిరి శ్వేతుఁ డంతవరకును గంటిమీఁద రెప్పవేయక సమ యముఁ గాచియుండెను నాఁ డుదయముమొద లతఁడు నిరాహారి యైయుండుట చేతను, కన్నులు మూసినచోఁ దాఁదలఁచిన కార్య మునకు సమయముక వేళ తటస్థించి తప్పిపోవు నేమోయను భయ ముచేతను, వానికి నిద్రపట్టలేదు. పాపము! ఆకలి బాధగల వానికె య్లు నిద్రవచ్చును? నాఁడవ్వధంబునఁ గాచియుండి యచ్చటి జనులం దఱును, మాయా స్వరూపిణియగు నిద్రాదేవిచే మోహితులై యూఁగులాడు చుండుటంగని, యదిమంచి సమయంబనియు, నపుడు

తడవుఁజేసినచో సంతకంటె యుక్తమగు తరుణము తటస్థించదనియు, నెంచి తానుండిన చోటువిడిచి, చప్పుడు కాకుండు లాగున మెల్లగాన డుగులిడుచు మిక్కిలి నేర్పుతో గర్భగుడింజేరి యోరవాకిలిగా యున్నతలుపుల సందున చప్పుడు గానీకచొచ్చి శివలింగంబునుఁ గని నమస్కరించి, స్వామీ! యాకటి చిచ్చుభరింపఁ జాలక నీకుసమర్పించియున్న యీ ఫలాదులంగొని పోవఁదలఁపు గొనివచ్చితి. నేరముగాఁ దలంపకుమని ప్రార్థించి తన పంచనొక్కింత బిరానచించి వత్తిఁజేసి యచట గిండియలోనుండిన నేతిలోతడిపి నన్నగామండుచున్న యచటి దీపమున వెలిగించి యావెలుతురులో, లింగము చెంతనుంచి యుండెడి నానా విధఫల పువ్వు భరితంబగు పల్లెరముం గాంచి సంతసించి దాని నెత్తికొని మరలి దేవళము నుండి వెలువడి వచ్చుచు, నాపల్లెరమనం గల పూవులు మిక్కిలి సుగంధముం గలిగి యుండుటఁ జేసి యవి తన యుంపుడుకత్తెయగు వేశ్యకొసంగ నెంచెను. ఆసమయంబున యాపువ్వులలో నొకటి గాలికెగిరి పోయిన, నదిగని, యతఁడు శివార్పణ మయ్యెనని చెప్పి తక్కిన వానింగొని పోవుచుండెను. అపు డచట నుండిన జనులలో నొకడు శ్వేతుఁడు పల్లెరముం గొని పోవుట నెట్లో యెఱింగి, దొంగదొంగ యని బిగ్గరగా నరచెను, అతని యరపుల కందఱును మేలుకొని ఎక్కడ నెక్కడ నని వానినిం జుట్టుకొని యడిగిన, వాఁడదిగో! ఆలయమునం బ్రవేశించి ఫలపువ్వు ములతోఁ గూడియున్న గొప్ప పల్లెరమును కొనిపోవు చున్నాడని చెప్పి, వాఁడు శ్వేతుఁడు పోయిన దిక్కుంజూపెను. అపుడు జనులందఱును నానా ముఖంబులఁ జరువెత్తి యప్పటికి సమీపంబుగానే పోవుచున్న యాశ్వేతునిం గని జుట్టుముట్టి పట్టుకొని తలవరుల కప్ప గించిరి. దుష్టులైన యాతలవరులు నిర్ణయగా నతని మిక్కుటముఁ గాఁ గొట్టిరి. ఆదెబ్బలకు సైరింపలేక క్రిందఁబడి విలవిలఁ దన్నుకొని తిక్షణంబున శ్వేతుండు ప్రాణంబులు విడిచెను. ఆహా! ఆకలిబాధకై తస్కరించిన బ్రాహ్మణున కెంతటి విపత్తు గలిగెను ? దైవసంకల్ప ములులనుండఁ గాఁజోలు. నెవరెఱుం గుదురు ? శివస్వరూపుఁడవగు మునిశ్రేష్ఠా ! తరువాతఁ దొడరిన విచిత్ర వృత్తాంతంబును వినుండు.

శ్వేతుఁడాలాగున మృతింజెందుటయు, నాకింకరులు రయంబునవానిం గొని వచ్చుటకుం బోయి, యంతకు పూర్వమే శివదూతలు వచ్చి యతనిఁ దోడ్కొని పోవ సిద్ధపడియుండుట వలన నానింజేరఁ బోజాలక దూర దూరముగా నిలిచి వారికిఁ బ్రణామంబు లొనరించి, శివ దూతలగునో మహా మహులారా ! ఇదియేమి వింత ? మీరీదుష్టుఁ

— యదభట యమకింకర సంవాదము. —

డును, మహా పాపాత్ముఁడు నగు వాని చెంతకేలవచ్చితిరి ? ఏడు కులాచార దూరుఁడును, వేశ్యాలోలుఁడును, జూదగాఁడును, లెక్క లేని పాపకార్యము లొనరించిన వాఁడును నని మీరెఱుంగరా ? అన్ని దోషంబులకంటె నెక్కుండగు శివ నిర్తాల్యమునుదొంగిలించిన కిల్బిషము వీని నాపాదించి యుండుట మీరాలోచింపలేదా ? ఏడు మీభోటులు సమీపించఁ దగినవాఁడగునా ? ఏడు యమలోక నివాసార్హుఁడు. మహాధర్మ స్వరూపుండైన దండధరుని యందుఁ గూడ దయదలంపని శంకరుఁ డీకష్టాత్తునిపైఁ గనికరించుట యాశ్చర్యముగా యన్నది. ప్రభువులగు వారేమిచేసి నను, వారినడిగెడి వారులేరు కాఁజోలు, నకటా ! ఇదిచాల నన్యాయముగా నున్నది. మీరే యభిప్రాయముతో వీనినిఁ గొని పోవచ్చితిరో తోచకున్నది. అయ్యలారా ! మీరు పొరఁబడి యున్నట్లున్నది. వీనిని మీరు ముట్టరాదు. మాకప్పగించుఁడు ఈపాపాత్ముఁడు తన జీవితకాలములో నెపుడైనను, పరమేశ్వరుని ధ్యానించెనా ? పూజించెనా ? స్మరించెనా ? పంచాక్షరి మొదలగు శివమంత్రములను జపించెనా ? శివదర్శనంబుఁ జేసెనా ? శివపురాణములు వినియుఁ జదివియు, శివ భక్తుల నారాధించియు న్నెన్నఁడైన నెఱుంగునా ? ఎట్టిమహత్కార్యముం జేసెనని మీరితనిం గొని పోవ వచ్చితిరి ? మీపంటివారు ధర్మాధర్మములను వివేచనఁ జేయకున్న పిమ్మట నేకార్యమును నెట్లు జరుగును ? ఎవఁడెఁడేయే యాధిపత్యమును వహించెనో, వాఁడు వాఁడాయాధికారమునకు లోబడిన కార్యములను నిర్వహింప వలయును. కాని యొకఁడు చేయవలసిన కార్యమును మఱియొక విధముగా మఱియొకఁడు చేయఁదలంచుట యధర్మము. ఈపాప

త్తుని మేము కొనిచని పుణ్యమూర్తియు, న్యాయశీలుఁడును నగు
వైవస్వతున కప్పగించుట సరియైన పని. అమహా మహుఁడు
విమర్శించి వీనికి దగిన సుఖదుఃఖ పదవులు నిర్ణయించుట కర్త
వ్యము. కావున మీరు వీనిని విడిచిపొండని చెప్పిన, మదీయ దూతల
మాటలు విని శివకంఠరులు పకపక నవ్వి యిట్లనిరి ఓయి యమ
భటులారా ! మీ ప్రసంగ మిఁక జాలింపుడు. మీ వివేక మింత
మట్టుకు నని మాకుందెలియ వచ్చినది. మే మెఱుంగని లాగున
మాకే మేమియో ధర్మశాస్త్రములుచ, నీతులును జెప్పచున్నారు.
మీకంటె యెందను మేమంత తెలియని వారమని తలంపకుడు. మే
మెప్పుడును సధర్మమునఁ బ్రవర్తించు వారము కాము. తెలివియున్న
మీరిటులఁ బలుకుదురా ? ధర్మసూక్ష్మముల గ్రహించుట మీవంటి
యల్పమతులకు సాధ్యముకాదు. మిక్కిలి పుణ్యస్వరూపుఁడైన మా
వశముననుగడు యీజీవుని మహాపాపాత్ముఁడని చెప్పటమందే మీ
జీవిని తేట తేర్చుచున్నవి. ఇట్టి మిమ్ముఁజెట్లుకొని పుణ్యస్వరూ
పుఁడైన దండధరుఁ డెవ్వధంబున రాజ్యపాలనంబు జేయునో తోచ
కున్నది. ఓయి భటులారా ! యోచింపఁగా మీ ప్రభువు మీకుం
దగిన నాఁడుగా నే యుండునని మాకుందట్టుచున్నది. కాదన్న తాను
ధర్మాధర్మములను బాగుగా విచారించక మిమ్మా పావనుండగు బ్రా
హ్మణుని జీవంబులు కొనివచ్చుటకుం బగచునా? చాలుఁజాలు. తెలి
సియుం దెలియని మాటలు మాని మీరు మీదారిఁ బోవుట
మంచిది. శీఘ్రముగాఁ జని యీ వృత్తాంతమును మీ ప్రభువగు
కృతాంతునితో జెప్పుండు. మేమితనిఁ గైలాసంబునకుం దోడ్కొని
పోయెదమని చెప్పిరి. వారిమాటలకు నాభటు లాశ్చర్యముంజెంది,
యో శివభటులారా ! మాకుం దెలిసి సంతవరకు నితఁ డేపుణ్య
కార్యమానుఁ జేసినట్లు కనుపడదు. మీరితనింగను పుణ్యాత్ముఁడని
చెప్పచున్నారు గదా ! మాయందు కరుణించి కోకము మాని
నిఁడేమి సత్కార్యముం జేసెనో, యేపుణ్యము వలన శివ సాయు
జ్ఞము నొంద నర్హుఁడయ్యెనో తెలిపి మాకుగల సందేహము
వివరణఁ జేయుండు అని ప్రార్థించిన, శివదూతలు సుముఖులై చిలు

నగవు ముఖంబుల నంకురింప నాకింకరులంగని, యిట్లునిరి. యను

— యదు భటులు యమదూతలకు శ్వేతుని పుణ్యవిశేషంబుజెప్పట.

భటులారా ! శివ సంబంధంబైన ధర్మ సూక్ష్మము నెఱుంగుట మిగుల కష్టము యెంతటి వారికిని నదిగోచ రింపదు. బ్రహ్మ, విష్ణువు, దేవేంద్రుఁడు మొదలగు వారుఁగూడఁ దెలిసి కొనఁజాలరు ఆసూక్ష్మము తెలిసినట్లే యుండను. కాని తుదకు తెలియరానిదే యగును. మీకు మేము తెలిపెదము వినుఁడు. ఈమహాత్ముఁడైన శ్రాహ్మణునియందు నిరుపమానమైన యొకపుణ్యము కలదు. అది సమస్త పాపములను హరించి శాశ్వత శివలోక సుఖము సేతనికిం గలిగించినది. అది యెద్దియంటిరేని, యితఁడు పరిపూర్ణముగా శివ రాత్రిమహావ్రతముఁ గావించి కృతార్థుఁడయ్యెను. దానంజేసియే మే మితనింగొని పోవ వచ్చితి మని చెప్పిరి. యామాటల కబ్బురపడి నా దూతలు, అయ్యలారా! ఏఁడు శివరాత్రివ్రతమాచరించెనా? సిగ్గుసిగ్గు. కూడుదొరకక పస్తుకడి శివాలయములో వస్తువుల దొంగిలించితినుటకై వచ్చి సమయము వేచియుండి యచ్చటనుండు వానిందొంగిలి కొనిపోవుట శివరాత్రివ్రతవిధానమా? సర్వముందెలిసిన మీరివ్విధంబునఁజెప్పిననిక మేమేమనఁగలము? ఏఁడెట్లు భక్తుఁడగుననిన వారు మరలనిట్లుని చెప్పిరి. యమ దూతలారా! మీరు పొరఁబడి యట్లుతలంచుచున్నారు, అదియే ధర్మసూక్ష్మము నెఱుంగమి యనుట. ఇతఁడుపరిపూర్ణముగా వ్రతము నడిపెను. యెట్లన్న ఈమహా శివరాత్రిదివసంబున నన్నము దొరుకని కారణంబున నైనను పస్తుండుటచే నుపవాస ముండిన ఫలమును తానుగా పూజింప కుండినను, పరమేశ్వరున కన్యలు చేయునట్టియుఁ జేయించు నట్టి పూజలును, ధూపదీపనైవేద్య నీరాజన వ్రదక్షిణ నమస్కారాదులయం దొక్కటి యైననుం దప్పక చూచు చున్నకతింబున పూజాఫలంబును, నాహారము సంపాదించు కొనుటకై యైనను శివాలయంబున నుండి మేలుకొని సమయంబు వేచియున్నందున జాగరణ ఫలంబును, పదార్థంబుల నెఱింగి కొని పోవుతలంపున నైనను వస్త్రముంజించి నేతిలో ముంచి శివుని సన్నిధిని వెలిగించుట వలన నీశ్వరాలయమున దీపారాధ

నఁ జేసిన ఫలమును, నితనికి లభించెను. మఱియు నీపావన దివసంబు న లింగదర్శనముం గావించెను. వారువారుఁ జెప్పుకొనుచున్న శివ కథ లును, శివపురాణం బులును చక్కఁగా వినుచుండెను వేశ్యకని తలం చియు, గాలికెగిరి పోయిన పూవును శివార్చణంబని తలంచెను. పరమేశ్వరుని యాలయ సమీపంబుననే యీపుణ్యదివసంబున నూల శరీరము ను విడిచెను. ఇవి యన్నియును బుద్ధి పూర్వకముగాఁ జేయక పోయినను, నితని పూర్వ పుణ్యంబునంజేసి వానికివియే సమకూడిశివరాత్రి వ్రతమితనిచేఁ బూర్ణముగాననుష్ఠింపఁ బడియెను. లోకంబున బ్రహ్మ హత్యాది పాతకములం జేసిన వాఁడైనను శివ శివ యని శివ నామస్మరణమునుజేసిన మాత్రమున సమస్త దోషములును తొలంగి పవిత్రుఁడగునని తెలిసికొనుడు. శివమహాత్మ్యం బట్టిదై యుండఁగా నిన్నివిధముల పరమేశ్వరు నారాధించిన యితఁడు పాపా త్తుండెట్లగును. ఇతఁడీ జన్మంబున నెన్ని పాపంబులం జేసియుండినను నేటి దివసంబున నితనిచే నాచరింపఁ బడిన వ్రతఫల సిద్ధిచే సమస్త దోషంబులునుఁ తొలంగి పోయెను. శాశ్వత శివసాయుజ్యం బితనికి లభించెను. తెలిసిగాని, తెలియకఁ గాని బుద్ధి పూర్వకముగాఁ గాని, యప్రియమునఁ గాని, ప్రియమునఁ గాని యొకరివలనఁ బ్రోత్సహింపఁ బడికాని, మఱియే కారణము వల్లఁగాని యెవఁడు పరమపావనుఁ డగు పరమేశ్వరుని నారాధించునో, లేకతలంచునో యట్టివాఁడు నిర్దోషియై కైలాసంబున నీశ్వరుని సన్నిధియందు నివసించుట కర్హుండగును. పరమేశ్వరుని మహాత్మ్యంబును, నీశ్వరునికిం బ్రి యంబగు ని శివరాత్రి మహాత్మ్యంబును, జెప్పుటకు దేవతల కైనం దరంబు గాదు. ఈమహా పుణ్యంబున నితం డుత్తమపద వింజెందెను. కావున వృథా కాలయాపంబుఁ జేయుట వలన నేమియుం బ్రయోజనములేదు మీరు మీవచ్చిన దారింబట్టి పొండు. మేమితనిం గైలాసంబునకుం దోడ్కొని పోయెద మనిచెప్పి, దివ్యావారంబు వహించి విభూతి రుద్రాక్ష మాలికా ధరుండును, నానా విధప్రవిసులమశేఁఖిత విభూషణుండును, రచనీ యాంబర శోభితుండును, శివ తేజోనుముండునై, ప్రకాశిం

చుచున్న యాశ్వేతుని దివ్య స్వరూపముంగాంచి ప్రీతులై పుష్పక విమానంబుపై నిడికొని సమస్త భోగములు విలసిల్లఁ శివదూతలు కైలాసంబునకుం గొనిపోయిరి. యంత మదీయభటు లాశ్చర్యంబొంది సేయునదిలేక చనుదెంచి నడిచిన వర్తమానం బంతయు నాతోడం జెప్పిన, నేనాశివ మహాత్మ్యంబును వినుతించి యంతటిపాపాత్మునకుం గూడ సీశ్వరుని కరుణవలన పుణ్యలోకంబు సంత్రాప్తించెను కదా! యని యచ్చెరువు నొందితి. అయ్యా సానందముని చంద్రా! ఈపాప మతు లంతమాత్రమైననుం బుణ్యము నొనరింపరై. పాపనందైన యాశ్వేతుని చరిత్రంబుఁ జదివినను వినినను, పాపంబులు తొలంగి ముక్తి నొందుదురు. మఱియునొక భిల్లుడు మున్నిళ్లే శివరాత్రినాఁ డల్పంబగు నొక కార్యంబు బుద్ధి పూర్వకముగాఁ గాక నేడేని నిమి త్తంబునఁజేసి యశ్చుత పదంబునుఁజెందె. నిట్టికార్యములం దెవ్వయై ననుం దెలిసికాని, తెలియకకాని యిచ్చువ్వు లొనరించినవారు కా రు. దానంజేసియే వీరీఘోర బాధల ననుభవించు చున్నారు. అని చెప్పిన వైవస్వతునింగని సానందముని దండపాణీ! చిత్రంబగు శ్వేతు నిచరిత్రంబు వినుటచే నామవం బానందంబుఁ జెందినది. ఇప్పుడు సీననిన యాబోయ వానికథ యట్టిదో, వాఁడేమి చేసెనో, వానికి శివ సాయుజ్యం బెట్లుగలిగెనో, యా వృత్తాంతమునుఁ దేటపడ వివరింపు మనియడిగెను. అతనిమాటలకు శమనుండు సంతసించి యావ్యాధుని కథనిట్లు చెప్పనారంభించెను. స్వామీ! వినుండు. మున్ను శాకల దేశం

—కృష్ణ కమనుండు సానంధనకు బోయకాని చరిత్రంబుం జెప్పుట. ం—

బునందు చేరినయొక గ్రామంబున మందకీలుండను పేరుగల కిరాతు డొకఁడుండెను. వానికి దయ యనునది లేనేలేదు. మహాకఠినుఁడు. మహాక్రూరుఁడు. మహాదుష్టుఁడు. జీవహింస యనిన యతనికిఁగడు సంతోషము. జంతువుల వధించుట యందు వానికింగల ప్రీతి లోకం బున మఱియెవ్వరికిని లేదు. నిరంతరమును లెక్కకు మిక్కిలియగు పక్షులను, మృగములను, వలలొడ్డియు, బాణములు నొడిసెట్లు మొద లగు వాని నుపయోగించియుం బట్టి చంపి కొని వచ్చి సమీపంబునఁ గల జనపథంబున విలిచి యందువలన రాఁబడిన రూకలు గ్రామంబున

కు వలయు వస్తువులకు వినియోగించు కొని, యమ్ముడు పోగా మిగి
 లిన జంతువులను వచనముఁ జేయించి తృప్తిగా భుజించి కాలముఁ
 బుచ్చుచుండెను. వాఁడు బాణములు వేయుగురి యందును, వలల
 నొడ్డు చాతుర్యము నందును, పేరుఁ జెందినవాఁడు. అతఁడు వలనొడ్డి
 నపుడు కాని, బాణాదులఁ బ్రయోగించి నపుడుగాని యెన్నియో ప
 త్నులును, మృగములునుం జిక్కివాని వలన వధింపఁబడు చుండును.
 కాని యతఁడెన్నఁడును వ్యర్థముగా ప్రయాస పడివచ్చి యెఱుంగఁ
 దు. ఆ జోయవాఁడు వాఁడుక ప్రకారముగా నొకనాఁ డుదయమున,
 లేచి, నీలిచల్లడమును, నీలిదట్టియు ధరించి, జంజరు పెండ్రుకలు ము
 డివెట్టి తోలు కుళ్లాయీం బెట్టుకొని, చిల్లకోలయు, సంబులును, విం
 టెల దబ్బయు, జిగురుఁ బూసిన నూలు కండెలును, వలలును, చిక్క
 ములును, త్రాళ్లును, మచ్చికఁజేసి పెంచిన పిట్టలును, మెకములును,
 చలిది యన్నపు టుగ్గమునుం గొని ముఖంబునం జిగురు బొట్టుఁబెట్టు
 కొని కదిలి కొంతదూరంబుసని, నానా విధంబులగు పక్షులును మృ
 గంబులును మిక్కుటముగా నుండు నొక్కదట్టమైన యడవింజొచ్చి,
 వాని వాని సంచార సమయంబులును, ప్రదేశములును నూహించి
 వలలు చిక్కంబులును జిగురుం గండెలును నందందు నొడ్డి పరవఁ దో
 లియుఁ, బక్షులపై బాణాది సాధనంబు లుపయోగించియు, నిట్లనేక
 విధంబుల నెంతకాల మెంతప్రయాసఁ బడినను, నాడతని కొకపక్షి
 గాని, యొక మెకముకాని, చిక్కినది కాదు. అదియేమి చిత్రమోకా
 ని, యడవి పందుల నేయఁదలంచి పొంచియుండి, కాంచి వాఁడియగు
 బాణంబులు ప్రయోగించినఁ దప్పించుకొని యవిపారి పోవుచుండె
 ను. పెంపుడు పులుగుల సాయంబునఁ బక్షులఁబట్టఁ దలంచి పెంపు
 డువానిం గట్టివిడిచిన వానిఁజేర వచ్చుపక్షి యొక్కటియుఁ గనఁబడ
 దయ్యెను. జిగురుఁ గండెల నూలు దారములను చెట్లకొమ్మలకుం జా
 ట్టిపై వైసంచరించు పులుగులం దోలిన నొక్కటైనను నాదిశకు రాక
 నగిరిపోవుచుండెను. తా నొడ్డియున్న వలలలోఁ జిక్కించుకొనుటకై
 కుండేళ్లు లేళ్లు మొదలగువానిని వలలపైకిం దోలిన నవి యటు
 బోక తప్పించుకొని పరుగెత్తి పోవుచుండెను. మాటునఁ గూర్చుండి

యాకులతడిక నడ్డముగాఁ బెట్టుకొని దాపునకుఁవచ్చిన మృగములఁ జంపుటకు సన్నద్ధుండై కాచికాచి యెంతకాలము కనుచున్నను, నొక్క మృగంబైనను వానికండ్రకు గోచరింపదయ్యెను. ఇట్లు నానా కష్టములుపడుచు నెట్లును ప్రయోజనంబుఁ గానక మాటిమాటికిని ప్రోద్బవంకఁజూచి. అయ్యో యస్తమానము కావచ్చినదే ఇంతవరకు నొక పక్షిగాని, మృగముగాని, చిక్కదయ్యెనే, నేఁడేమి దుర్దినమో తెలియకున్నది. యెట్లుబెట్టినలాగున నేదియుం గనుపింపకున్నది. కను పించినను, నాయొడ్డిన వలలం దగుల్కొనుటలేదు. నాచేఁ బ్రయో గింపబడు బాణములు తగిలిపడుటలేదు. నేనేమిచేయుదునని పెక్కు విధఁబులఁ జింతింపుచుండెను. రిక్తహస్తుండై యింటికిఁబోవుట కతనికి యుక్తముగా దోచకుండెను. వాఁ డాలాగున వెతఁబడుచుండగా దిగ్గున సూర్యుఁ డస్తమించెను. అపుడా నిషాదుం డాహ్లాదంబు తొలంగి విషాదముం జెంది తనలో నిట్లని వితర్కింపఁ దొడంగెను. అకటా ! నే నీదినంబున నెట్టివేళలో నిలువెడలితినోకదా ! నేను జేసిన పనులన్నియు వ్యర్థములై పక్షిగాని, మృగముగాని, యొకటేనియుం జక్కకుండుట యాశ్చర్యముగాయున్నది. నాకు బుద్ధితెలిసిన నాట గోలె నేనీ వేటయే వృత్తిగా జీవించుచున్నవాఁడను. యెన్నఁడును నేటివలె వ్యర్థప్రయత్నుడ నైనదిలేదు. నా బాణములు గురితప్పిగాని, నాచే నొడ్డఁబడిన వలలంబడక తప్పించుకొనిగాని పక్షులును, మృగములును పరువిడిపోవుటను నే నెఱుంగనే యెఱుంగను. పందులు, కుందేళ్లు మొదలగునవి వలలం జిక్కినట్లేయుండి తప్పించుకొని పోయెను. విండ్లదెబ్బ తగిలినట్లేయుండి పిట్ట లెగిరిపోయెను. నేఁ డుదయంబుననుండి యెంత ప్రయాసఁబడినను నొక యెలుకయైనఁ జిక్కకున్నది. అయ్యో ! సూర్యుఁ డస్తమించెనే ! చీకట్లు క్రమ్ముకొనుచున్నవే ! నేనేమిసేయుదును ? నాయుంట నాలుబిడ్డలు నే నెవ్వీయో తెచ్చెదననియుం, గ్రాసము గావించు కొనవచ్చుననియుం, దారిఁ జూచుచుందురే ! యాకటిపెల్లన పసిబిడ్డలు సొటసొటఁ బోవుచుందురే ! యాహారముగతి యట్లుండ సాయుకాలమువరకును నారాక కెదురు సూచుచుండి నా ప్రియమైన భార్య నేను వేళ కిలుఁ

జేరమిచ్చే దిగులుపడి మిక్కిలి కుందుచుండునే! హా! దైవమా!
 నాకేమియుం దోచకున్నది. వా రందఱు నింట నాకటిచేతను,
 దిగులుచేతను, దుఃఖించు చుండుదురని యెంచి యింటికిఁబోవ నిశ్చ
 యించితి నేని, ప్రయోజనమేమి కలదు? వట్టిచేతులతోఁ బోయిన,
 నేమి కొని వచ్చితివని యడిగినచో, నిల్లాలి కేమిచెప్పుదును? ఉద
 యముననుండి యాకలి బాధఁ బడుచున్న జాలకులు నారాకఁగనినే
 నెద్దిమో యాహారంబునకుం దెచ్చితి ననియుఁ దమ యాకలి దీర్పు
 కొనవచ్చుననియు నపేక్షతోపరువిడివచ్చి, నాయనా! ఏమి తెచ్చితివి?
 చూపుమని నన్నుఁ జిట్టుకొందురే! వారికి బిడ్డలారా! ఇదిగో!
 వీనిందెచ్చితి మీతల్లి పచనముఁ జేసి పెట్టఁగలదు. త్వరపడకుఁ
 డని చెప్పి సమాధాన పరచుటకు నేఁడేమియున్నది? నాదుర్దిశ
 యిట్లుండిన నుండెగాని వారి యదృష్టంబున నైన నొక మృగమో,
 యొకపక్షియో దొరకరాదా! ఇట్టి యిక్కట్టును నేనెప్పుడునుఁ
 జెందిన వాడనుకాను. అని యొకచోటం గూర్చుండి పలువిధంబులఁ
 దనలో తాను కొంతసేపు పరితాపంబుఁ జెందుచుండి, యాయంధ
 కారమున నేమిచేయుటకును తోచక, యెన్ని యోయోచనలు గావిం
 చెను. కాని యెవ్వయు నతనిమన్నునకు సరిపడకుండెను. యోచించి
 యోచించి యా నిషాదాఁడు, వట్టిచేతులతో నింకిం బోవుటయు,
 భార్య బిడ్డలకు పరితాపంబుఁ గలిగించుటయు, యోగ్యము కాదని
 తుదకు నిష్కర్షఁ గావించుకొనియెను నావంటి వేటకాఁ డొక్క
 పూట నేదో కారణమైన, నేజంత్రువునుఁ జిక్కకున్న మాత్రమునఁ
 జింతింప వచ్చునా? ఇంత మాత్రముననే యధైర్యము నొందుట
 తొరుండగు పురుషుని లక్షణమగునా? నేను ధైర్యంబు నవలంబించి
 నేటిరాత్రి కడకును నేదేని యొక వృక్షముపై నెక్కి ధనుర్బాణ
 ములు ధరించి యప్రమత్తుఁడనై కాచియుండెదను. వేగునంటకు లో
 పల నేదేని యొక మృగమైనం జిక్కక పోవునా? చూతము. కానిమ్ము
 దేవుఁడు ఁడు. సూర్యో దయంబునకు లోపల ప్రయాసకొల్పి
 నిద్రఁగాచియుండి, యొకపందినో, జింకనో, దుప్పినో, కుందేలునో
 పడనేసి కొనిపోయి నాభార్యకును, బిడ్డలకును నాకటి చిచ్చును

చల్లాల్పదను. ఇదియే తగినయోచన, మరది మార్గము. అని నిశ్చయించి, తన వేటసాధనంబు లన్నియుం గట్టి యొక చెట్టు కొమ్మకుం దగిల్చి, ధనుర్బాణంబులు ధరించి యటనుండి కదలి వెనుల్లోండాంటి నొరిసి కొనుటచే బుట్టిన నిప్పంటుకొని యెండిన యాకులునుం జెట్లునుం గాలుచున్న యామంటల వెలుతురునఁ బొదలునుం గంప నులుం దప్పించుకొనుచు గొంతదూర బుచసి, ముంనట, గట్టునాడు చుట్టునుం జెట్టుకలదియుఁ బరిపూర్ణముగా నీళ్లుగలదియు, నానా విధములగు వక్షుల సంచారము జేయునదియు, తామరలు కలువలు నల్లుకొని యాకులచేతను పూవులచేతను నిబిడీకృత మైనదియు నగు నొక గొప్పకొలంకు గాన్నించిన సంతోషించి యందుండిగి కరముఖ పాదాబులు కడిగికొని నిర్మలంబులైన జలంబులు వలసినంతఁ ద్రాగి యంత తనలో యిచ్చోటిసిరుఁ గ్రోల ననుదెంచు మృగవారంబును సమయింతుంగాక యని నిశ్చయించి తీరంబున నుండు నొక మారేడుచెట్టునెక్కి దాని కొమ్మలయందఁ దాగి, యడ్డుంబుగా నుండు చిటు గొమ్మలఁ ద్రుంచివైచి యనువుగాఁ గూర్చుండి యేకాగ్ర చిత్తంబున బొంచియుండెను. మంచు మిక్కుటంబుగాఁ గురిసి యతనికి స్నానముం జేసినవానికిం బలె నొడలును వస్త్రంబులునుఁ బూర్ణముగాఁ దడసి పోయిననుఁ జలింపకఁ దనకంటి చూపున కడ్డముగా నుండు దళిమలం ద్రుంచి వైచుచుండెను. నాడు శివరాత్రి దివసంబుగాని, యది యా వ్యాధుండెఱుంగడు. అట్లయ్యు నతండ క్రయత్నముగా ద్రుంచివైచిన బిల్వదళంబు లచట నుండిన యొక పురాతన శివలింగముపైఁ బడుచుండెను. వాఁ డాలాగు మృగంబుల కొరకు వేచి తెల్లవారువరకును మేల్కొని యుండి సూర్యుండు దయించినపిమ్మటఁ జెట్టుదిగి యప్పట్టున నంతవరకు నొక మృగంబును రాఁగానక చూచుచున్న సమయంబున తలఁచుని తలఁపుగా నచట సమీపమునఁ గల యొక పొదయందుండి యొక బెబ్బలి హఠాత్తుగా వానిపైకి లంఘించి కుత్తుకం గొఱికి రక్తసానముం జేయుటయు నతండు ప్రాణంబుల దొలుగె. సంత మదీసు భటులు వానింగొని వచ్చుటకుం బోయిరి. కాని వారి కాపని సాధ్యము కాదయ్యెను.

—శ్లోకం బోయవాడు శివసాయజ్యంబు నొందుట. శ్లో—

వీలయన, నంతకు పూర్వమే శివభటులతనిని పూవుల తేరుపై నెక్కించి కైలాసమునకుం గొనిపోవుటకు వచ్చియుండిరి. మధ్యటలు వారలంగాంచి యో శివదూతలారా ! ఇదియేమి? మీరేమి చేయఁ బోవుచున్నారు ? వీడు మహాపాపి. దుష్టుడు. వీని కెల్లపుడును జీవహింసఁ జేయుటయే మహావ్రతము. జీవహింస యందుఁ గల ప్రీతి వీనికిఁ మఱి దేనియందునుఁ గలుగదు. నిరపరాధ జీవులనెన్నిటి నోసంహరించి యా పాపమునంతయు, నొడిగట్టి యున్న నీచుండగు వీనిని సమీపించుటఁ గూడ మీవంటి వారికి యోగ్యము కాదే ! అట్లుండగా వీనిని పుష్పరథంబుపై నెక్కించి కొనిపోవుటకుం బ్రయత్నించుట నెంచఁగా మాకెంతయు నాశ్చర్యము కలుగుచున్నది సరకలోక. వాసార్హుఁడగు వీడు కైలాసమునకు రాదగునా ? మీరేమి వెట్టి పట్టినట్లున్నది ? అనాలోచితముగా మీరీ పనికిఁ దొరకొంటిరి. పారబాటుఁ బడితిరా ? ఇట్లు చేయుట ధర్మవిరుద్ధము. మనమే యధర్మ ప్రవర్తకులమైన యెడల నింక మనల నెవరు గణించురు ? మనము న్యాయా న్యాయమలం దెలిసికొని కదా ! ప్రవర్తింప వలయును. ఈపని మంచిదికాదు. వలదు వలదు. వీనిని విడిచి పోవుట యుక్తము ఈదుష్టుని మేము నానాబాధలంబెట్టుదుం గొని పోయి పాప జీవ భయంకరుడును, ధర్మ శిలుండు నగు దండధరుని హిండుట నిలిపి, యాసత్య స్వరూపుని యాజ్ఞాను సారముగా దండించెదము. ఇదియే వీనికిం జేయవలసినకార్యము. మీరు తెలియనివారు కారు. అన్ని ధర్మములును మీరెఱుంగుదురు చక్కఁగా యోచించి మీపారబాటుం దెలిసికొని వీనిని మాకప్పగింపుఁ డని, బహు ప్రకారకబులం జెప్పిన, శివదూతలు నాభటుల మాటల నాలించి, పకపక నగి, యో యవివేకులగు యమకింకరు లారా ! మాకార్యము మీకెట్లో, యల్లే మీమాటలు మాకాశ్చర్యముం గొలుపుచున్నది. మమ్ము పారఁబడితి మని యనుచున్నారు. కాని, మీరే పారబాటుఁ జెందినట్లు మేము లలంచెదము. ధర్మసూక్ష్మము నెఱుంగలేక మిక్కిలి పుణ్యవంతుఁడగు వీనిని మహాదోషినిగా భావించు

టయు, శివసాయుజ్యముఁ జెందఁ దగిన వానిని నరకబాధలకు లోఁ
బడఁ జేయఁ దలంచి వచ్చుటయు, మీయవివేకమును వేయి నోళ్లఁ
జాటుచున్నది. ఇతఁ డెన్నిపాపములఁ జేసినను నిపుడు గడించిన య
సంతమగు పుణ్యము వలన నవి యన్నియుం దొలంగి మిక్కిలి పవి
త్రుఁడగుట మీరెఱుంగరు కాఁబోలు. నితఁడు శివలోక నివాసార్హుఁ
డుగాని, నరకబాధలం బొందవలసిన వాఁడు కానేరడు. ఇప్పుడైననుం
దెలిసికొని, వచ్చిన దారిం జూచుకొనుడు. అని తిరస్కారముగాఁ
బలికిన, నాథులు వింతపడి, కొంతదడవు యోచించి, వారిమాటల
వలనఁ దమకేదియుం దెలియకున్న, మరలం బలుకరించి, యోశివ
భటులారా ! ఇటు చూడుండు. మీరుచెప్పిన మాటలకు మాకర్థము
కాకున్నది. ఈ నికృష్టుఁడు మహాపుణ్యవంతుఁ డని చెప్పుచున్నారా ?
ఆశ్చర్య మాశ్చర్యము. అదియెట్లు ? ఏడంత పుణ్యకార్యమేది చేసె
ను ? పుట్టిబుద్ధిఁ దెలిసినది మొదలు నేఁడు చచ్చువరకును, జీవ
హత్యలు తప్ప, మఱియొక కార్యముం జేసి యెఱుంగఁడే ! ఏడా
పుణ్యాత్ముఁడు. లోకములు తల్లకిందై నట్లున్నది. బెండ్లుమునిఁగి,
గుండ్లు తేలెడి కాలము వచ్చినది కాఁబోలు లేకున్న నిట్టి విపరీతము
కలుగునా ? ఆకాలము వచ్చినపుడే మహా దోషియగు ఏఁడు పుణ్యా
త్ముఁడగును. ఏది యెట్లున్నను వీనిని మీరు పుణ్యపురుషుఁ డను
చున్నారు కదా ! అదియెట్లో, వీనిచే జేయఁబడిన యాసుకృత
మెట్టిదియో, మాయందు దయయుంచి వచ్చియింతి రేని సంతృప్తి
నొంది మాదారిని మేము పోయెదమని వివయంబున ప్రార్థించి యడి
గిన, చిఱునవ్వు ముఖంబుల మొనయ వార్చుటనిరి. యమభటులారా !
కడచిన దివసంబు పావనంబైన మహా శివరాత్రియని మీరెఱుం
దురు కదా ! ఎన్ని పాపములంజేసి యెట్టి దోషముల నొడిగట్టి
యున్నవాఁ డయినను నిన్నటిదినం బీతఁడా శివరాత్రి వ్రతమును
పూర్ణముగా ననుష్ఠించిన వాఁడయ్యెను. వీనికా యుద్దేశము పొడమి
బుద్ధి పూర్వకముగాఁ జేయలేదు. కాని వీని పూర్వసుకృత విశేషం
బున దైవికంబుగా నటులఁ జేయులాగున సమయము తటస్థించెను.
స్వకార్యప్రియుఁడుగా నైనను, సేజంతువును, దోషకని కాణంబు

న నుపవాసముఁ గావించెను. దట్టముగాఁ గురిసిన మంచునఁ బూర్ణముగాఁ దడియుటచే శుద్ధోదకంబుల న్నాముఁ జేసినవాడయ్యెను. మృగములరాక వేచికంటిమీఁద జెప్పవేయకఁ గాచి చూచుచుండుటచే జాగరణఫలము సిద్ధించెను కన్నులకడ్డమైన దళము లొక్కొక్కటిగాఁ ద్రుంచి రాత్రి కడకునుఁ గ్రిందవై చుచు డిన కారణంబున, నాబిల్వ దళంబులన్నియుం గ్రిందనుండిన శివ లింగముపైఁ బడిన కతంబుచే సర్వేశ్వరునిం బూజించిన వాడయ్యెను. ఈకార్యము లన్నియు, నప్రయత్నముగా జరిగినవి. కాని వీడుయత్నించి చేసినవికావు. ఐనను తత్ఫలమునుఁ జెందుట కేతఁ డర్హుడయ్యెను. దానిచే వీని పాపంబులన్నియు నశించి పోయినవి. విక్కిలి పుణ్యవంతుఁ డయ్యెను. శాశ్వతమగు శివలోక సాయుజ్య మితనికి లభించినది. ఈరహస్యము నెఱుంగక మున్నితఁడు చేసిన పాపకృత్యములను లెక్కించి దోషిగా భావించి మీరితనింగొని పోవవచ్చితిరి. లోకంబున నెవ్వఁడుగాని, తెలిసియో, తెలియకనో, గౌరవార్థముగనో, నిర్భంధమువలననో, విరోధంబుచేతనో, ప్రియముచేతనో, యెట్లుగాని త్రిజగన్నాథుడైన పరమేశ్వరుని, నెవఁడు ధ్యానించునో, సేమించునో, పూజించునో, యట్టివాని పాపములన్నియు నూర్యరశ్మిచే దొఱంగు గాఢమగు మంచువలె విరిసి, పరుశుద్ధుడైన పరమపురుషుడైన శంకరుని సన్నిధింజేరి నిరుప మానానందము ననుభవించును. ఇది సత్యము. ఈ వ్యాధుని చరిత్రము పాపనమైనదగుటచే, దీనిని జదివినను. వినినను, వ్రాసిననుగూడ పినాకహస్తాని కరుణకుం బాత్రులై, యట్టివారుఁ పుణ్యలోకమునుఁ జెందఁగలరు. భటులారా! వీని పాపములు లొలంగుటకును, నితఁడు పరిశుద్ధుడగుటకును, మే మితినిఁ గొనిపోన వచ్చుటకును, నిమిత్తముం జెప్పితిమి. నేఁడాదిగా నితఁడు శివలోకంబున, శివుని సన్నిధియందుండఁ గలవాఁడు మీరింక మీదారిం జనుండని చెప్పి. వారా బోయయొక్కదివ్య తేజముతోఁ గూడిన మూర్తినిఁ బుష్పరథంబుపై నిడికొని మహావైభవముతోఁ గొనిపోవుటయుం గొంతదడ వట్టె చూచుచుండి యా శివ మాతలు దృష్టి కందనంతటి దూరమేగి సంతట నటముడి చను

దెంచి, నాభటులీ వృత్తాంతంబంతయుం బూసఁగ్రుచ్చిన చందంబున నాకుం జెప్పిన యాలించి, మిక్కిలి యాశ్చర్యంబుఁజెంది శివ మహాత్మ్యమింత యధికమైనది కదా! యని తలంచి, గౌరీ వల్లభుండగున పురమపురుషుని, మహానటుని, పీనాక హస్తునిం బెక్కు విధంబుల సంస్తరించి సంతృప్త మానసుండనైతి. నోమునిశేఖరా! యాబోయ వాఁడ ప్రయత్నిముగా నైన నొకసత్కార్యముం జేసి పుణ్యలోకం బునకేగెను. ఈదుర్మార్గులగు పాప జీవులంతటి కార్యము నప్రయత్న ముగనైనం జేసినవారుకారు. కోటి సంవత్సరములు ఘోరముగాఁ దపస్సుఁజేసిన నెంత ఫలమో, యంతకు రెండంతలపుణ్య మొక శివరాత్రి నాఁడు జాగరణ మొనర్చుటచేఁ గలుగు ననియు, సూరు గొప్ప యజ్ఞములు గావించిన నెంతఫలమో, యంతకు రెండంతల పుణ్యమొక శివరాత్రి దినంబున నుపవాసముగా నుండుటవలనఁ గలు గుననియు, వేయి మారులు భూమిలోఁగల పుణ్యస్థలము లన్నియుం దిరిగి సకల దేవమూర్తులను దర్శించి సకలగంగాది తీర్థములందును స్నానముం జేసిన నెంతఫలమో, యంతకు రెండంతల పుణ్యము మొక శివరాత్రినాఁడు శంభుని సందర్శన మొనర్చుచేఁ గలుగునని యు, పదిలక్షల మహా మంత్రములను వేయి సంవత్సరములు పఠింపెద మనస్కుఁడై జపముం జేసిన నెంతఫలమో, యంతకు రెండంతల పుణ్య మొక శివరాత్రి పూట పరమేశ్వరునిఁ బూజించుటవల్ల గలు గుననియు, సమస్త శాస్త్రములు నెఱింగిన వారును, యోగ్యులునగు పెద్దలు చెప్పదురు. ఇంత సులభ కార్యంబుల వలన నింత గొప్ప ఫలము లభించుటఁ దెలిసియు, మత్తులైన యీ ఖలు లొక్కనాఁడు నొక్కటియుంజేయక వ్యర్థముగా కాలముంగడపి నరక బాధ లనుభవిం చుచున్నారు. తెలియక చేసిన కార్యంబు వలననే యాబోయ వాఁ డంతటి సుకృతికిం బాత్రుఁడైనపు డింక తత్ప్రభావం బెఱిగి, నిర్మ లచిత్తులై యావ్రతం బాచరించు వారి పుణ్యంబు వర్ణింపఁ దరమగు నా? ఇట్లే మఱియొకజారిణీస్త్రీ యప్రయత్న శివపూజా ఫలసిద్ధిచేఁ బుణ్య లోకంబువడసె. నీశ్వరుం డెవరుగాని యెంతయల్పంబగు పూ జఁ గావించినను, పరిపూర్ణ పుణ్యఫలంబు నొసంగు చుండునని చెప్పి

న, నానంద మగ్న మానసుడై, సానందముని యరవింద మిత్రనంద నునభినందించి, ధర్మరాజా! నీవిపుడు చెప్పిన యా జారస్త్రీ చరిత్ర ముం జెప్పుము? ఆబిడ తానేమిచేసెనో, మహా దేవుండగు శంభుని నెట్లు పూజించెనో, దాని కీశ్వరుని కటాక్షంబున నెవ్విధంబుగా సా యుజ్యము లభించెనో, యా వృత్తాంతమును వినవలయునని వేడుక కలుగున్నది. శివ మహత్త్వము నెంత వినినను దనివి గలుగదు సుమా! కావున దానిని వచియింపుమని యడిగెను.

అని సూతమహర్షి, సానందాంతకులకుం జరిగిన సభావణ ప్రకారంబును వివరించిన, శౌనకాది మునివర్యులు మిక్కిలి శ్రద్ధగల వారై యాలకించి యతిశయించిన సంతోషము నొంది, యంతటి తోఁ దనివీడెందక, మఱియును వినవలయునను కతూహలు మీర గా సూతునింజూచి, స్వామీ! మాయందు కృపగలవారలై సానం దముని చరిత్రముం జాలవరకుం జెప్పి మమ్ముం గృతార్థులం జేసితిరి. మాప్రార్థన సంగీకరించి యటుపిమ్మట నేమిజరిగినదో, యా వృత్తాంతముంజెప్పి, మాకోరికం దీర్చుడిని పలువిధంముల నతని స్తోత్రముం గావించిరి.

గ ద్య ము.

ఇది శ్రీమద్వేంకటేశ్వర వరప్రసాద లబ్ధ చతుర్విధ కవితా విశారదుండగు, పురాణం - పిచ్చయ్యకవిచే రచియింపఁ బడిన సానందోపాఖ్యాన వచనకావ్యమునందు పంచమ ప్రకరణము.
సంపూర్ణము.

శ్రీ రస్తు.

సా నం దో పా ఖ్యా న ము.

వచనకావ్యము.

మ వ్య.మ ప్ర క రణ ము

క. శ్రీశర్వ శతా నంద ను,
శేష ప్రముఖార్చితా! మ ధీధర ధర! యా
కాశ నిభ వర్ణ! సకల,
క్షేతహరా! పన్నగేంద్ర ధిరిసంచారా!
దేవా! యవధరింపుము.

శౌనకాది మహామునుల వలనం బ్రార్థింపఁబడిన వాడై సా
నందముని చరిత్రంబుఁ దెలుపఁ బూని, తపోనిధియు, సకల ధర్మము
లును, శాస్త్రములును, నితిహాసములునుం జక్కఁగా నెఱింగిన వాఁడు
ను, నొరులకుం జెప్పట యందు మిగులఁ జాతుర్యముం గలవాఁడు
నైన సూతుఁ డిట్లనియె. మునిశ్రేష్ఠులారా! సానందమునికిని శమను
నకును నడిచిన సంభాషణ ప్రకారంబుఁ జెప్పెద వినుండు. ఆలాగున
నాకులట వృత్తాంతంబుఁ దెలుపుమని యడిగిన సానందునకు ఁడ
ధరుండిట్లని చెప్పఁ దొడంగెను. పూర్ణచిత్తాత్మజుఁ డవునుఁ బరిపూర్ణ

— యముడు సానందునకు దుక్కిల చరిత్రముం జెప్పట. —

వివేక నిధివియునగు సానందముని చంద్రా! యాజురిణి చరిత్రంబు
వినుండు. భూలోకంబున మహారాష్ట్ర దేశంబులో చేరిన యొక పు
రంబునందు, వేదనాథుఁడను పేరుగల బ్రాహ్మణుఁ డొకఁడుండెనుఁ

అతఁడు. నాలుగు వేదములును వేదాంగములగు శాస్త్రములును, పదు నేనిమిది పురాణములును, మను విజ్ఞానేశ్వరావ స్తంత్రాదులచే, జెప్పఁబడిన ధర్మ సూత్రములును, బాగుగా నెఱింగికొని, నిత్యకర్తాను స్థానములు కాలముఁ దప్పక జరుపుచు, సదాచార సంపదఁగలిగి, భక్తి, దయ, శాంతియు, దాంతి, తృప్తి, సంతోషముఁ గలవాఁడై యెల్లపుడును నతిథుల నభ్యాగతుల నాదరించుచు, బ్రహ్మతేజంబు శోభిల్ల సర్వ జనాదర పాత్రుఁడై యొప్పుచుండును. ఎల్లపుడు నతనికి ముదుసలులైన తలిదండ్రుల కుపచరించుటయు, భగవ దారాధనఁజేయుటయు, నతిథి జనుల నాదరించి యన్నపానాదులు విచారించుటయు, దీరుబడి కలిగినపుడు ధర్మ శాస్త్రములు పఠించి యాయా ధర్మముల భేదమాలం దెలిసి కొనుటయుండక్క వేఱుకార్యము లేకుండును. సత్పురుషులఁ జెప్పవలసి వచ్చినపుడు మొదటివాఁడుగా నతనినే చెప్పవలయును. ఇట్టియోగ్యుఁడైన యా బ్రాహ్మణోత్తమునకు నెందును గొఱంతలేకుండియు నొక్కవిషయంబున మాత్రము మిక్కిలి క్షేత్రము ననుభవించకఁ దప్పినదికాదు. అది యతని పూర్వజన్మ కర్మ ఫలముగాని యప్పటి దోషము కానేరదు అదుఃఖ మెద్దియనిన, నతనికింగల ధర్మపత్ని యోగ్యురాలుగా కుండెను. ఆచింతదప్ప మఱి యేచింతయు నతని యందుఁ గలుగదు. అదిచాలదా? అంతకంటె గొప్ప దుఃఖము పురుషున కొండేది కలదు? సంసార భారముంబూని, పతికి బాసటగా నుండి యతని మనస్సు నెఱింగి మెలుగుచుఁ బతివ్రతా ధర్మముం దప్పక, నత్రమామలను, వేద సాదులను, భక్తితో సేవించుటయు, నన్నపానము లొసంగి యాదరించుటయు నుత్తమ స్త్రీ లక్షణంబని యెఱింగి పరువు మరియాదలు తెలిసి, కలిగియున్నంత వరకునుఁ దృప్తిఁజెంది దేవభూసుర భక్తివిభువక కాలముగడు పవలసిన యాయువతి కులాచార ధర్మమును వీటఁబుచ్చి, యత్రమామలం గవిన సినడించుచు, భర్త యేదేనిఁజెప్పిన తిరస్కరించుచు నతిథులు నభ్యాగతులును వాకిటికి వచ్చినఁ గసరి తిట్టుచు. గృహ కృత్యంబులు సేయుటమాని దేవతార్చనాది కార్యములకు వలయు పరికరంబులు సమకూర్చుట నుడిగి, తన బ్రాహ్మణత్వమును లెక్క

సేయక యెల్లపుడును, పరిశుద్ధ జలంబుల స్నానముజేసి మంచియు
బరముగట్టి, సొమ్ములుధరించి తిలకంబుదిద్ది, చందనాది మైపుత్ర లగం
ది యలంకరించుకొని యేవేళఁజూచినచుఁ బొరుగిండ్ల యందును,
దోటలయందును, దొడ్లయందును, విటకాండ్రకై తిరుగుచున్న భా
ర్యతోఁ గాపురమొనరించుట కష్టముగదా! పాపము! వేదనాథుఁడు
సాధువు. మిక్కిలి యోగ్యుఁడు అతఁడేమిసేయఁగలఁడు? భార్యనడ
వడియతని కెంత మాత్రమును సరిపడినది కాదు. అయినను, శాంత
మూర్తియైన యాబ్రాహ్మణుఁడు పెక్కువిధంబుల వారంకులాడిని
మంచి మార్గమునకుం దిప్పుటకుఁ బ్రయత్నించి చూచెను. కాని,
దానిజార వాంఛ దినేదినే యభివృద్ధి యగుచుండెను. అంతట నతఁ
డా విచారమును విడిచిపెట్టి, దాని కర్తము లాగున నది పోవునుగాక
యని యూరకుండెను. అంతకంటె జేయఁగల కార్యమెద్దియుఁ దోచద
య్యెను. ఆబిడపేరు దుశ్శీల. నడవడికిం దగినట్లే పేరునుం గుదిరియుం
డెను ఆబిడ నిలుపోవని కామ వేదనకులోనై, రాత్రియు బలమన
ను భేదములేక, కులగోత్రములను పాటింపక, నెపుడెవఁడు లభించినను
వానిగూడి సుగత సుఖంబు ననుభవించుచు, బజ్జాభయంబులు విడి
చి తిరుగుచున్నం గని యూరి వారందఱును, నయ్యో! మంచి యో
గ్యుడగు నుత్తమ బ్రాహ్మణునకీ పాపాత్మురాలు భార్యగాఁ దటస్తిం
చే నే! దీనిమూలమున నతని గౌరవమును, నాచారసంపత్తియుం జెడన
య్యెనే! ఇట్టియన్యాయ ప్రవర్తన బ్రాహ్మణస్త్రీకిఁ దగునా? యని నిం

— పేదనాథుఁడు భార్య నిల్లకెడల నడచుట —

దింప నారంభించిరి. జను లాడుకొనుమాటలు విని తన మనస్సునకు
మిక్కిలి వ్యాకులము కలుగుట చేతను, తననైస్తిక వృత్తికింగడుంగడు
లోపముగాఁ దోచుటచేతను వేదనాథుఁడు యోచించి దుశ్శీల
యగు నాదుశ్శీల నొకనాఁడు గృహంబుననుండి వెడల నడచెను.
భర్తవలన నటుల నిరాకృతమైన యాబిడ కొంకులేక నదియే మహా
ప్రసాదంబుగా భావించి తాను నూతనముగా లోబఱచుకొని కామ
క్రీడలం దినియించుచుండిన యొక దిట్టకాండగు శూద్రునకు నడిచిన
వృత్తాంతముం జెప్పి పెక్కు విధంబుల వానికి బోధించి మదోన్మత్త

చిత్తయె యాత్రాత్రాతనింగూడి యొక్క నాటి రేయి బురంబు విడిచి
 దేశాంతరమునకుం జనియెను. మఱునాఁడా వృత్తాంబును వేదనాథుఁ
 డెఱిగి తన తొడును వీడెనని తెలిచి నిశ్చింతగా నుండెను. యన్య
 దేశంబునకుం బోయిన మళ్ళీల విటకానితో నొక్క గ్రామంబున
 వసించి పోవునపు డింటనుండి వెంటం గొనిపోయిన వస్త్రములును,
 భూషణములును, తన కిచ్చవచ్చినలాగున నలంకరించుకొని, చందన
 పుష్పాదులుకైఁ జేసి మిండని కింపుగా నరసి సల్లాపము లాడుచు
 నెప్పుడును వానిం దనచెంతనూడి పాయసీయక నిరుపాధిగా గొంత
 కాలము వానింఁగూడి కాపురముఁ జేయుచుండెను. అయ్యో! పాప
 మానుఖ మాశూద్రవిటున కైనను సుఖముగా నుండినదికాదు.
 యెందువలనననిన, కొన్ని నాళ్లు జరిగిన పిమ్మట నాదుశ్చీల వాడుకగాఁ
 దమకు పక్షులు, మృగములు మొదలగువాని మాంసాదులనుండెచ్చి
 యిచ్చు చున్నవాఁడును, మంచి యవ్వనమునం దున్నవాఁడును,
 రూఢముఁ గలవాఁడునగు నొక బోయవానిం దన చాతుర్యంబున
 లోఁబఱచుకొని, వానిం దగులుకొని, ఇల్లు వాకిలియుఁ, దల్లిదం
 డ్రులను, బంధువులను, వేయేల తనకుంగల సర్వమును విడుచుకొని,
 నమ్మి దేశముడిడిచివచ్చి తనతోఁ గూడి, తనతోడిదే లోకమని తెలం
 చియున్న యా శూద్రవిటుని కములోఁ గలిపి బోయవాని వెంటం
 బోయెను. ఆహా! కాముకురాండ్రగు స్త్రీలచిత్త మెంత దయారహి
 తమైనది? వారినెట్లు నమ్మవచ్చును? శూద్రవిటుఁడూ దానిని విడిచి
 యుండఁ జాలక బోయవాని వెంటఁబడి పోవుచున్న యా దుష్టురాలి
 పియదనం జనుచు, నోయొయ్యారీ! యోముద్దుగుమ్మా! యో నాప్రా
 ణనాయకీ! యో సుందరీమణీ! అకటా! నేనొక నిమిషమైనను, నిన్ను
 జూడకున్న ప్రాణంబులు నిలుచునా? నీనింత ద్రోహముండేసి నన్ను
 దుఃఖ సాగరమున ముంచి పోవుట ధర్మమగునా! యో బంగరు
 బొమ్మ! నిన్ను కామించి పురంబుననుండి నీవు తోడ్కొని వచ్చు
 నపుడు చెప్పినమాటలును నమ్మికలును, నిపు డెంద బోయెను? నా
 తోఁగూడి, నను సురత సుఖంబులం దనియించెడి చాతుర్యంబును,
 నీవగ నను, సరసంపు ముద్దు పలుకులును, నీ శృంగార చేష్టలును,

మరువ సాధ్యమగునా ? నాయందుఁ గనఁబటచుచున్న ప్రేమయు, నన్ను తృప్తిఁ బటచుటయందు నీకొం గలిగియుండిన శ్రద్ధయును, మరచి, యల్పుడగు నొకమ్మేచ్చుని దగులుకొని పోవుటకు నీకేలా గున బుద్ధి పొడమినది? ఇంత క్రూరత్వమును వహించు సంతటి యప రాధమును నేను నీపట్ల నేమిచేసితిని? రారమ్ము. ఇటుమరలి నీకై తపించుచు, వెంటసంతి వచ్చుచున్న నీప్రియుండనగు నన్నుఁజూడుము. నీయమృతంపుఁ బలుకులచే నన్నోదార్చి నాచుఃఖాగ్నిఁ జల్లార్పుము. నీవీ కార్యము నిట్లుసేయుదువనియు, నన్ను విడిచి యన్యనిం జేరుదు వనియు నేన్నోడునుం దలంచలేదో, తరుణీమణీ! ఇదినిజమేనా? లేక నాచిత్తము నీయందాచు తమై యున్నదో, లేదో కనుఁగొనవలయునని తలంచి యిట్లు తృప్తముఁజేసి తెలియఁ బూనితివా! నేనేదియు నిశ్చ యింపఁ జాలకున్నాను. నేను నీతోడిదే లోకమని యుండుటం దెలి సియు, నన్నలయింప నేల? నన్నుఁ బరీక్షింపనేల? నీకెన్నడును లేని సందేహ మిప్పుడు గలుగనేల? చాలుఁజాలు నింక మరలిపోవుద మిం టికిరమ్ము. నీయందు లగ్నమై తపించుచున్న నా మానసమునకు శాంతము నాపాగిల్లం జేయుము. నామనస్సున కొక్కింత కష్టముతో చిన నది నీకష్టముగాఁ దలంచి నన్ను సంగోషపెట్టుటకు సకల ప్రయ త్నములునుం జేయుచుండెడి దానవు; నేడు నేనింతవాపోవుచున్న నుఁ దిటవుగాఁదిరిగియైనచూడక పోవుచుండుట నాకాశ్చర్యముంగొలు పుచున్నది. నా మొరాలించి రక్షింపుమని బర్భాగులైన యాశూ ద్రుఁడు బిగ్గటా బిలిచి ప్రార్థించుచు వెంటసంతి పోవుచున్నఁ గని, క్రూరురాలును, భ్రష్టురాలునగు నాబిడ, తత్పూర్వము తాను వాని పైఁ గలిగియున్న యసురాగమును విడిచి, వానికి తొనిచ్చి యున్న మాటయుం బొసయుం దప్పి, దయా రహితమైన మనస్సుఁగలదై, నీతోడి సహవాసంబును నేనొల్లను. నీదారిని విపు పొమ్మని ఖండి తంబుగాఁ బలికియైన ననువక నతఁడేమి చెప్పినను, నెన్నివిధముల వేడుకొను చున్నను, మూఁడుఁలుక కి తిరిగిచూడక మానముతోఁ జోవుచు తన్నువిడనక వాడు వచ్చుటయుం గూతలు పెట్టుటయుం గంటకముగాఁ దోచి, తన క్రొత్తమండగాడగు బోయవాసం జూచి

ప్రాణనాథా! ఇదిచాలా యువద్రవముగా యున్నది. అదిగో! యెదుటనుండు కానలో త్వరగాఁ బ్రవేశింతిము. ఆచెట్లమాటున మనజాడ నెఱుంగఁ జాలక యీ పాపాత్ముడు కొంతసే పలునిటుందిరిగి, తుదకు నిరాశంజెంది వెడలి పోవును. అంతటితో వీని తొడును తప్పును. బిరబిర నడుపుమని వానిచేయిం దనచేతఁ గీలి, చి వేగముగా చని యాయడవిం బ్రవేశించిరి. అనురాగ విశేషంబునంజేసి యీ శూద్ర

— గుళ్ళిల బోయవానిచేఁ బూర్వవిటునిం జంపించుట. —

విటుడు దానిని విడువ మనసురాక, తానును వారివెన్నంటి శీఘ్రముగాఁ బలువిధంబులం బ్రార్థించుచు నమ్మహారణ్యంబుం జొచ్చెను. అదుళ్ళిల తాను తలచిఁబులఁగాక తన పూర్వవిటుండు వెన్నంటి వచ్చుచుండుటంగని, యాగ్రహంబు వొడిమి, బోయవానితో, నోమనోనా యకా! నాప్రియమైన నుండిరాంగా! వీనిబాధనే నింక సైరింపఁజాలను. నానుండు నీకు మక్కువ లేకున్న లాగునఁ దోచుచున్నది. యుండిన నన్యుఁ డొకఁడు నీ ప్రియురాలనగు నన్ను వెన్నుముట్టి, కవయ నెంచి వచ్చుచుండఁ గన్నులారం గనుచు నూర కుండుదానా? చీ! నిమనసు కెక్కని యీ నాజన్మమేల? ఆదుష్టునిచేఁ జిక్కి వాడుచేయు దుశ్చేష్టలకు నేను సహించలేక తమిచు చుండగాఁ గన్నులారంజూచి సంత సించెదపు కాఁబోలు, కానిమ్మ! నీ యిచ్చరీతిఁగాక తప్పును. అపుడుగాని నీమనసు నెమ్మదింజెందదు. నీకన్ను లపుడుగాని చల్లఁబడవు అన్యపురుషుని చేతఁ జిక్కినపు డబల నాడుదాన నే నేమి చేయఁగలను? యెట్లు తిప్పించుకొననేర్తును? నీకుసామర్థ్యము కలదేని, యీదుర్మార్గునివలనఁ గలుగు బాధనుండి నన్నుఁదప్పించి చే కొమ్ము. లేనియెడల నీచేతులారి నిపుడే నాకుత్తుకం దెగవ్రేసి సంతోషమున సిదారింబొమ్ము. పరమసీచుఁడును, కూరుఁడును దుష్టుఁడనగువాని చేతఁ జిక్కువడి బాధనొందుట కంటఁ బ్రియుండవైన నీవలనఁ దును మఁబడి ప్రాణములు కోలు పోవుట శ్రేయము. నీతోఁడంగూడి రతి కేళియందుఁ బెనంగవలసిన నాశరీర మాసీచునకంట నర్హమగునా? ననుంజంపుము. కాదేని వానినైనం జంపుము. మాయీరువురి యందును నొకరి యునురుపోయినఁ గాని యొకష్టము తొలంగునదికాదు.

ఏమని యెదవు? నీకేదియుష్టమో యా కార్యమును శీఘ్రముగాఁ జేసి ముగింపుమని తొందరపెట్ట వొడంగెను. తెలివిలేని వాఁడును, కామ మోహితుఁడును నైన యా బోయవాఁడా మాయలాఁడి మాటల నాలించి, తనకుముందుండినవానికిం గలిగిన గతినిఁ జూచు చుండి యుం బిమ్మట తనగతి యెట్టిదోయని యోచించక తనయం దా బిడ యెక్కుఁడు వలపు నొంది యున్నదనియు, నది తన్ను నేడఁబాసి యింక నుండ నేరదనియు నమ్మి, తనపట్ల నిరపరాధియైన యా శూద్రవిలుని పై నలుకవహించి, ఆహా! నాప్రియమైన ముద్దుగుమ్మా! ఏమి చెప్పి దవు? నాప్రాణ సమానురాలవైన నిన్నితిరుఁడు పట్టి భంగ పరచు చుండగాఁ జూచుచు నేరనట్లుండుటకు నేను వెట్టివాఁడను గారును మా! నీ మోమోటమునకై యింతకుమున్ను నీతోఁ గాపురముంజే యుచున్న వాఁడుకావున, నతఁ డేదేనియు నీతోసంభాషించి పోవల సి యుండునేమోయని తలంచి నేనేమియుం బలుకక మిన్నక వచ్చు చుంటిని. వాఁడపుడపుడుం బలుకు మాటలు విన్నపుడెల్ల నాకా గ్రహము జనించు చుండెను. కాని నీవు వానినేమియుననక మానము గావచ్చు చుండటంబట్టి వానిని నేనేదియుం జేయఁజాలక నీకు కోప ముజనించుననెడి సందేహముంగొని సైరించి యుండి నాఁడను. ఇపు డు నీవేచెప్పితివి. పూర్వ స్నేహితుఁడను మోమోట నీకేలేనపుడు వానితోడ నాకేమి సంబంధ మున్నది. నాకే క్తి నింకఁ గనపరచెదను. నీకుందృష్టిని గలిగించెదను. ఇంత మాత్రమునకై నన్ను నిందించు టయు, నిన్ను నిందించు కొనుటయు నేల? ముద్దులాఁడి! నాచేతులా రనీకుత్తుకం ద్రుంచుమని చెప్పితివి. అట్టి పాపము నొడిగట్టు కొను మని చెప్పటకు నీకు నోరెట్లాడెను? ఆహా! నాప్రాణమా! నిన్ను జం పుటకు నాజేతులాడునా? ఇట్లేలనన్ను తూలనాడెదవు? ఇదిగో యిం కనొక నిమిషంబున నీతోడునుఁ బాపెదను. అనిచెప్పి యాటంకులాఁ డికి మనఃప్రియం బొనర్పం బూసి దుష్టుఁడగు కిరాతకుఁడు తటాలున వెనుక వచ్చుచున్న యా నిర్భాగ్యుఁడగు శూద్రుని నెదుర్కొని, యంతటి కార్యము జరుగునని తలంపమిచే నజాగ్రతగా నుండుట వలన వాని కుత్తుక నొక్కవేటునఁ దనచేనున్న వాడియగు కత్తి

తోనరికిన, నాశూద్రుడు విగత జీవుడయ్యెను. దుర్జాధు రాజైన
యాకులటయొక్క సహవాసము వలన తుదకు శూద్రుడు ప్రాణము
లు గోలుపోవుట తటస్థించెను. అలాగున నాబాపిత తన పూర్వవిటు
ని జంపించి కిరాతునిఁ గూడి, యరణ్యంబున వసించుచు, మృగ
సంహారంబుఁగావించి విటకాడు దెచ్చిన పొలం దిని మద్యంబుఁద్రావి
మహాత్మాహంబుతోఁ గొన్ని దినంబులు వానిని వివిధరీతుల
మరుకేళిం దేలించి సంతృప్త చిత్తయై యుండెను. ఇట్లుండగా, సమి
ధలును, క్షత్రములుం, గొనిపోవఁదలంచి యా యరణ్య పరిసర ప్రదే
శంబున నుండెడి యొక బ్రాహ్మణుఁ డొకనాఁ డాయడవికిం జనుదెంచి
యటునిటుం దిరుగుచు, హటాత్తుగా యా బోయవాని కుటీరము వ
ద్దికి వచ్చెను. మంచి రూపమును, యుక్తమగు ప్రాయమునుం గలిగి
యున్న వానింజూచి అంకులాడియగు దుశ్శీల తనమనం బతనిపైఁ
బ్రసరించిన, నకటా! ఇట్టి పురుషునిం గలిసి సుఖంపని యాడుదాని
జన్మము నొక జన్మమా! ఎట్లయినను నా చాతుర్యముచే నితని లోఁ
బఱచుకొని యభీష్టసిద్ధి నొందెదఁగాక. యని నిశ్చయించి బోయవా
ని కెఱుక పడని లాగున కుటీరంబునుండి వెలువడి. యా బ్రాహ్మ
ణుని చెంతకుం బోయి యతనిని మాటలకుందార్చి తన మనోభీష్టము

—❧— దుశ్శీల బ్రాహ్మణునిం గూడియుండి యతనిం జంపుట. ❧—

నెఱింగించెను బ్రాహ్మణుం డయ్యును తెలివి మాలి యతఁడు దాని
మాయలకు లోఁబడి యుక్తాయుక్త వివేచనఁ జేయక దానిం గూడి
సురత క్రీడలం దేలుచున్న యాసడి నెఱింగి బోయవాఁడు కోపోద్ధీప్తి
తుండై చను దెంచుచున్నం గని విప్రుఁడు దూరముగాఁ బరువెత్తి
పోయెను. ఇంతలో నాటక్కులాడి తానేదియు నెఱుంగని దాని
వలె నెదుర్కొని ప్రయోక్తు లాడుచున్న బోయవాఁ డోసి మోసపు
జాణా! నీచెయిదమును నేనెఱుంగ ననుకొంటివా? నిన్నేమి చేసెద
నో చూడుము. అని నిర్దయగా లెస్సగాఁదన్ని కొట్టి, యీడ్చి, నానా
బాధలుం బెట్టి చీ! నీముఖముంజూడరాదు. నీవింక నాకక్కరలేదు.
ఇప్పుడే నీవిచటనుండి వెడలి నీకిచ్చయుండు చోటునకుం బొమ్ము.
తామసించితివేని నిన్ను చంపునునని బెదరించిన, నదియే చాలునని

యటనుండి కదలివచ్చి, దూరంబునఁ బొదల మాటున నిలిచి తన పాటు జూచుచున్న యా బ్రాహ్మణునింజేరి వానితోడ వాని మందిరంబునకుంజని, తన చాతుర్యము కొలందిని వానికి దుర్బోధనం గావించి కుటుంబముననుండి వేరు పఱచి, వానితో గూడి కొంతకాలము కాపురముం జేయుచుండెను. ఇట్లుండగా నాబ్రాహ్మణుడు కొలఁది దినములు జరిగినంతట దుశ్శీల యందు ప్రేయముడించి మఱియొక తెం గలిసి నుఖించుచుండెను. కాని దుశ్శీలను పూర్ణముగా విడిచిన వాడు కాడు. ఈజాడ నాదుష్టురా లెఱింగి పెక్కు విధంబుల నతని నన్యవనితాసంగమము నుండి మరలింపఁ బ్రయత్నించెను. కాని వాడా వాంఛను మానఁడయ్యెను. అంతట నది వానియందు కినుక వహించి, మంచిది కానిమ్ము. నీవని మట్టుఁబెట్టదనని తనలోఁ దలంచి విషంబుఁ గలిపి కొన్ని భక్ష్యముల జేసి మీక్కిలి మక్కువఁగలదాని వని వానికిం బెట్టి తినిపించెను. కపటమెఱుగని యా బ్రాహ్మణుడా పిండివంటలం దిని యుత్తరక్షణంబున విగత జీవుండై క్రిందపడియెను. ఇంక నిటనుండరాదని యాబిడ యటనుండి కదలి యొక పురంబునఁదుం జేరి యందొకపురుషుండను నియమము లేక నపుడెవడు లభించునో, వానింగలిసి క్రిడించుచు, నవ్వరంబునఁగల, కుక్క మొఱిగిన వెఱచి బయటరాజాలని బాలవితంతువులను తన సామర్థ్యంబున విటకాండ్రకుం దార్చుచు, వారికి గర్భంబేర్పడినతరి నా గర్భ విచ్చితికిం దగిన యకావధంబు లిచ్చి భూణహత్య నొడిగట్టి కొనుచు, వారిచే సంతానిపఁబడి వారిచ్చెడి బహుమానములం గొని యన్న పానాదాల కుపయోగించు కొనుచు, నిట్లు చేయరాని మహాపాప కార్యము లన్నియు జేయుచు కొన్ని దినంబులు గడపెను, పిమ్మట కొన్నాళ్లకు మహా శివరాత్రి దినసంబు సమీపించుటం జేసి యాప

—॥ దుశ్శీల క్రితైలంబునకుం బోవుట. ॥—

ట్టణంబున నుండి పెక్కండ్రు స్త్రీ పురుషులు శివరాత్రి మహాత్మ్య వంబుం జూచి శివుని సేవించి రాఁదలంచి స్త్రీ కైలమునకుం దరలి పోవు చున్న తదుత్సవా లోకన కొతుకంబు వొడమి దుశ్శీలయు వారి మోట స్త్రీ కైలమునకుం బోయెను. స్త్రీకైల మహత్త్వం బెట్టిద

నిన, పుణ్య క్షోకులకుం గాని క్రూరకర్తులకా శిఖరావలోకన ఫలం బు లభించదు. కావున పాపాత్ము రాలైన దుశ్శీలకుం గొంత దూరము పోయి నంతట రెండు నేత్రములును పూర్ణముగా దృష్టిచెడి గుడ్డి దయ్యెను. ఇంకేమి చేయఁగలదు? కూడి వచ్చిన వారిం బ్రార్థించి వారి సహాయము వలన నెట్లెట్లు చిక్కులఁబడి తుదకు శ్రీశైలఁగుం దలి శ్రీ మల్లి కార్జున మహాదేవుని సన్నిధికిం జేరి, వీధిలోనం గూర్చుం డి చేతనున్న కాసులు వ్రయమైన కారణంబున నచ్చటి కేతెంచిన మహా జనులను తనకేమేని ధర్మము నొసంగుఁడనియు, నన్నముం బెట్టింపుఁ డనియు నెలుఁగెత్తి కేకలిడి ప్రార్థించు చుండెను నాఁడు శివరాత్రి యగుటం జేసి యందఱు నుపవసించి యున్న కలంబున నెవ్వరును నానుశ్శీలకేమియు నియ్యకుండిరి. నాఁడొక శివభక్తుఁడు క్రదోప కాంబున శివుని సందర్శించి యారా ధించుటకై తీర్థంబును మారేడు పత్రియుం గొని పోవుచుండ, పదముల చప్పు డువిని తనకేమైనం బెట్టుమని మిక్కిలి వేడిన, యా పాపాత్ము రాలగు దుశ్శీల దోయిటిలో, తనచేత నుండిన మారేడు దళములు రెండెత్తి వేసి, పుడిసెడు నీళ్లుపోసి చనియెను. యవి యాహార యోగ్యంబు లుగా వనుటయుం దనయందు డయఁజూప కతఁడు పరిహాసమునకై యటులఁ గావించెననియు నెంచి, దుశ్శీల మిక్కిలి కోబముం జెంది, తనచేత నవియొసంగిన వాని ముఖంబున నెగయఁజల్లెను. కాని దిక్కు తెలియమిం జేసి సూటి తప్పి, యాపత్ర జలంబు లాబిడ కూర్చున్న చోటునకు మిక్కిలి దాపుగా నుండిన యొక శివలింగ మూర్ధ్నమునం బడియెను నాఁడుదయాదిగా నాహారంబు లేక తపించుచు నారాత్రి కడకును బాత్తుగా నిద్రబట్టక నచ్చటికి వచ్చియున్న శివభక్తులు చెప్పు కొను శివపురాణ కథల వినుచు నెట్లో యారాత్రి కడపెను. మరునాఁడా పాపిని శైలంబు నవరోహించి యొక చెట్టు నీడయందుఁ గూర్చుండి వారివారిని వేడి, కొన్ని ఫలంబులు సంపాదించు కొని వానిం దినుచున్న సమయంబున తొలినాటి నుండియు గొంతుఁదడు పకున్నదిగాన కంఠనాళమున ద్రవములేక గొంతడంచుకొనుటచే నూపిరి దిరుగక నటునిటుం దన్నుకొని క్రిందఁబడి ప్రాణంబులు

విడిచెను అపుడా పాపజీవిం దెచ్చుటకు మదీయ క్రికరులు పోయిన

— ధుశ్శీల శివసాయజ్యంబు నొందుట. —

శివ దూతలు చనుదెంచి మద్భటులం జేరరానీయక, యోయమ దూతలారా! ఈశ్రీ మీయ తలంచిన లాగున, శమన లోకంబున వసింపఁదగినదికాదు. మిక్కిలి పుణ్యాత్మురాలు. ఎట్లనఁగా. నీమహా శివ రాత్రి దివసంబున లభింపకఁ జూపుటచే నైనను, గొంతున నీరుఁబోయక, శుష్కప నాసముండెను. రాత్రికడకును. నాకలి బాధచేనైన నుత్తెల్ల వారుదనుకఁ, గంటిపై తెప్పవాల్చుక జాగరణముం జేసెను. రాత్రి యంతయును శివపురాణము లాలకించెను. శివరాత్రి ప్రదోష కాలమున బ్రాహ్మణునిపైఁ గోపముచేనైనను, నతఁడొసంగిన బిల్వ క్షత్రంబులును శుద్ధోదకములును శివలింగముపై వైచెను. ఇదియుఁ గాక శ్రీ శైలంబునఁ దనువు విడిచెను ఇంతకంటె మహాపుణ్య కార్యమింకేదికలదు? ఈ కారణమున మున్నెట్టి మహాపాతక కృత్యములు చేసియుండినను, నంత నీచముఁగా బ్రవర్తించి యుండినను నవి యన్నియు సూర్య రశ్మిచేఁ దొలంగి పోవు చీకటివలె నశించి పోయినవి. మిక్కిలి పరిశుద్ధురాలయ్యెను. ఈపుణ్యవతి శివ సాయుజ్యము నొందుట కర్హురాలయ్యెను. మీరీ సూక్ష్మము నాలోచింపక వ్యర్థముగా ప్రయాసపడి యంతదూరము ఎచ్చితిరి. మేమీమె నిపుడే పూవుల తేరుపై నెక్కించుకొని శైలాసమునకుం బోవుటకై వచ్చితిమి. కావున మీరు శీఘ్రముఁగాఁ జని, మఱి యేదేనియుం గార్యమునుఁ జూచికొనుఁడు. అని చెప్పి యాశివదూత లామెను పుష్ప రథంబుపై నిడికొని, నాదూతలు నివ్వెరపడి మారుఁబలుక లేక యట్టెచూచుచుండఁ గొని పోయిరి తద్వృత్తాంతమును భటులు నాకెఱింగించిన నేనాశ్చర్యమొంది యా శివ రహస్యంబు నెఱుంగ నాధ్యముకాదు గదా! యని యెంచి పరమేశ్వరుని దయాశుక్త్యు నభినందించి సంతసించిన వాడనైతిని సానందముని చంద్రా! ఇట్టి నీ వర్ణింపరాని పాపకృత్యములు చేసిన యాబ్రాహ్మణశ్రీ తన పాపఫలము ననుభవింప వలెననిన నెన్ని మహా యుగంబులకునుఁ దీటునవి కావు. అట్టి ఘోరపాతకము లన్నియు, నప్రయత్నముగా

లభించిన యల్పమగు శివ పూజా విశేషంబునఁ దొలంగి శాశ్వత శివసాయుజ్యముం జెందెను. ఇప్పుడు మీరు కనుచున్న యీసాపులం దొక్కండైనను, నాబడ చేసినంత మాత్రపు మంచికార్య మైనను చేసి యెఱుంగరు. ఇట్టి వీరి కెవ్విధమున మేలుకలుగును ? ఇట్లే మున్ను మఱియొక చండాలస్త్రీ గోకర్ణ మహాస్థలంబున శివరాత్రి నాడు కాక తాళన్యాయంబుగాఁ బొసంగిన శివపూజా విశేషంబుచే ఘోరపాపంబుల వలన విముక్తయై. ప్రాంతంబున, గౌతమాది మహర్షిపుంగవ సముదయం బరుదంది చూచుచుండ, శివసాయుజ్యం బునుఁ బొందె. నది యట్లుండెంగాని యొక భ్రష్టురాలగు రాజపత్నిక నాయాసంబుగా శివతోక వాస మహాపుణ్యము సమకూత నది మిగుల విచిత్రంబగు విషయంబున, యమునింజూచి, యాచరిత్రం బెఱుంగ వలయుం జెప్పుమని యడుగుటయు , బ్రీతుండై దండధరుం డాముని మండనున కిట్లనినె. నయ్యా! మునివర్యా యాకథవినుండు.

— యముడు సాకండునకు వసువర్ధని చరిత్రనుం జెప్పట. —

కళింగ దేశమున మున్నొక రాజుండెను. అతనిపేరు ధర్మబాలుడు. పేరునకుం దగినట్లే యతఁడు, దయ, సత్యము, నీతి, ధైర్యము, శౌర్యము, నాదార్యము, దేవభూదేవ భక్తి, పరోపకారచింత యా దిగాఁగల శుభలక్షణములు కలవాడై, ధర్మముఁ దప్పక ప్రజలను తన బిడ్డలవలె జూచికొనుచు, రాజ్యపాలన మొనర్చు చుండెను. అతని ధర్మపత్ని పేరు వసువర్ధని యాబిడలక్షణములును, గుణము లును, భర్తయొక్క గుణ లక్షణముల కె దును సంబంధము కలిగి యుండనివై యుండెను అబిడ మిక్కిలి సౌందర్యముంగల చక్కని చుక్క. మంచి ప్రాయముంగలిగి యశావన మదముచేఁ దనపతి వలని సురత సుఖంబుచేఁ దనివి నొందక, పరపురుషవాంఛ హెచ్చి సమయము తటస్థించి నపుడు, కులగోత్ర, యావ, యోగ్యతలు పాటించక యెవఁగ లభించునో, వానితోఁ గూడి క్రిడించి యప్పటి కప్పుడు కొంతత్వప్తి నొంగుచుండెను. కాని యంతమాత్రమున నైన నిలుపక యావాంఛ నానాటి కామెకు మితిమించి పోయెను. ఇట్లుండగా నంతః పుర వాసినియైన తనకుఁ దగిన పురుషుడు లభించ

కుండుటకుం జింతించి నిరాటంకముగా ప్రతి దినాబును, దనమేడ కరుదెంచు పోవోహితుని, వయసు వానిం దన చాతుర్యంబున వశ్యునిగాఁ జేసికొని, యతనింగూడి యభీష్టంబుఁ దీర్చుకొనుచుండెం గాని యందువలన నామెకుం దృష్టికలిగినది కాదు. ఒకనాఁడు కొందఱు భోయవాండ్లారాజుం బొడగన నరుదెంచి, వారువారు తాము తాము తెచ్చిన కానుకలు సమర్పించినంత, రాజు వారలనుం దోడ్కొనిపోయి పాకగేహంబున భోజనముం బెట్టింపుండని పరిచార కుల కాజ్ఞాపించిన, వారువారిం బాక మందిరంబుచేత విడిచి వంటల వానికి రాజాజ్ఞం దెలిపి వచ్చిరి అట్టిసమయంబున వసువర్ధని మేడపై నుండి, యాభోయలలో మంచి యాసనవంతుఁడుచు, చక్కనివాగు నగు నొక్కనింగని, వానింబొంది నుఖంపనెంచి, మేడమీఁదికి రమ్మని నైఁగఁ జేసిన, రాజుఁజేర్చి పిలిచి నపుడు పోకున్న నేమి యుపద్రవ మోయని వాఁడచ్చటనుండి యాబిడ చెతకుం జనివఁ, దటాలున నామె వానిగొఁగిలించెను. రాజుభార్య యటులం జేయుట కతఁడు భీతిల్లి గడగడ వడంకుచున్న వసువర్ధని వానిభయంబు మాన్చి శయ్యకుం దార్చి, వానితో నురత కేలిం బెనంగుచున్నతఱి, తలఁపని తలంపుగా రా జంతఃపురంబునకుం జరుదెంచి వారినిం బొడఁ గొంచెను. ఇంకేమిగావలయును ? అపు డతని హృదయం బెట్లుం డును ? చెప్పవలయునా ! రాజునకు మితి మీఱిన కోపము కలిగెను. అతని ముఖ మెట్టఁబాటెను కన్నులయందు విస్ఫులింగకణములు రులు నట్లుండెను బొమలు ముడివడి కటము లదరసాగెను. తక్షణమే యతఁడు నడుమునకుం గట్టుకొనియున్న వరచుండి వాడియైన కర వాలమును జరాలునం దూసి, వారి నిరువురను నొక్కవ్రేలునకుం దెగవ్రేయనెంచి, ఖడ్గంబుచు మీఁదికెత్తెను. ఆసమయంబున భోయ వాఁడు శయ్యనుండి దిగి నిలువబడి తనకు మృత్యువాసన్నంబయ్యె నని నిశ్చయించి, చేమునది లేకి భగవంతుని ధ్యానించుచుండెను. వసువర్ధని యన్ననో, తానుచచ్చినదియు బ్రతికి యున్నదియు నిశ్చయించుకొనలేని స్థితిలోయుండెను. ఆమె మొడలు గడగడ వడంకఁ దొడంగెను. తాను చేసినది మిక్కిలి గొప్పనేరము. స్వయముగా

రాజు తనకన్నులతో కనుగొనియెను. ఇంక నేమిచేయుటకును, నేమిచెప్పుటకును నాధారమేమి గలదు? రాజు నడ్డగించగల వారె వ్వరు? ఆమెకు కన్నులు వచ్చినై భ్రష్టమైనను. వసువర్ధనీ కిరాత పులట్టి దుర్దశలో యుండంగ రాజు వారిని ఖండించెనా? లేదులేదు. తెగవేయుట కతడు కత్తి పైకెత్తగనే యొక యోచన కలిగెను. కోపముచే వీరింజంపితి నేని, జీవహింసఁ జేసిన పాపమునకు నేను పాల్పడవలసి వచ్చును. అంతేకాదు. స్త్రీచాత్యయు, సరహాత్యయు గూడచేసిన వాడనగుదున. ఇటు వీరింజంపి యీయహా పాతకము నకు నేనేల పాత్రుడను కావలయును? అందువలన (చగపుటవలన) నీదురాత్మురాలు, యోగ్యురాలగు చున్నదా? ఏమియుం బ్రయోజనములేదని యతడు తనలో తానాలోచించెను. వెంటనే ఖడ్గమును మరల సరలోనిమిడ్చి యపుడే సభాకూటంబునకుం జని భటులనుఁ బిలిచి యాబోయవానితో కూడా తన భార్య నాఁముషమున పురంబు వెడల నడచిరండని యాజ్ఞాపించెను. వారపుడే వసువర్ధనిని కిరాత సహితంబుగా పురంబుననుండి వెడలంగొట్టి, యింక నీ దిశకు వచ్చినం జంపుచుమని చెప్పివచ్చి యావృత్తాంతంబును రాజుగారి కెఱిగించిరి. నీతినంతఁ డగుటంబట్టి యారాజు ధర్మాధర్మ వివేచనం జేసి వెడల నడచెన, గాని, మణియొక్కడైనచో, వసువర్ధనియుం గిరాతుండునుం జచ్చియే యుందురు. భటులు తమ్ము పురంబునుండి వెడలంగొట్టి సందుచే చింతింపక వసువర్ధని మిక్కిలి సంతోషముం జెంది బోయవానిఁ గూడి, సింహములు, పులులు, యెలుగు బంటలు, చిరుకుక్కలు, శివుగులు, పోడేడ్లు, జింకలు, కుందేళ్లు, ముప్పలు, మొదలగు మృగంబులు గలిగి భయంకరముగాఁ నుండు సరణ్య మొనకుంబోయి కుటీరము నేర్పఱుచుకొని, యాబోయనాఁడు వేటాడికొని వచ్చిన మృగముల మాంసమునఁ దిని మద్యపానము సేసి, వానితోఁగూడి క్రీడావినోదంబులఁ గాలముం గడపుచుండగా కొంత కాలమున కాబడ బోయవానివలన గిర్భము ధరించెను నవమాస పూర్తికానున్న సమయంబున వసువర్ధని యొకనాఁడు వామక మేరకు సమీపంబుననుండు కొలంకునకు నిగుంగొని వచ్చుటకై చని

యెరు. ఆసమయమున నొక బ్రాహ్మణుండు, బ్రహ్మచారి, సమిత్కు-
 నుచు ఫలార్థంబుగావచ్చి వసువర్ధని సిగ్గులే బోయిన కొలంకు వెంబడి
 దిరుగుచుండెను. అభివవమన్త ధాకారుడైన యా విప్రకుమారునిం
 - - - - - వసువర్ధనీ సంగమంబునలన బ్రాహ్మణ కుమారుండు మృతుండగుట. శ్లో-
 జూడగనే, తాను పూర్ణగర్భవతిగా యుండీయు, నావసువర్ధని కతనిం
 బొందవలయునని కోర్కొజనించి, తన చాతుర్యపు మాటలచే నతని
 వశీకృతునింగాఁ జేసికొని యాసమీపంబునండలి యొక పొదరింటికిం
 దాచ్చి, వానింగూడి నురత క్రిడలం దేలిన, పూర్ణ గర్భవతీ సంగమ
 దోషంబువలన నావిప్ర కుమారుడు తక్షణంబ మృతినొందెను.
 అయ్యో ! పాపము వాని గతియెట్లైనది ? దైవతంత్రమున కెవరేమి
 చేరుగలరు. హఠాత్తుగా నటుల ప్రాణములం గోలుపోయిన విప్రు
 నింజూచి మిక్కిలి భయముండెంది యొడలు పడరుట వలనను, నుర
 తక్రిడా విశేషంబున నొడలు మిగుల నలయుట చేతఁగ దక్షణంబున
 వసువర్ధనికి గర్భవేదన గలిగి యొకటి రెండు నిమిషముల లోపల నొ
 క పురుష శిశువుకలిగెను. అంతనయ్యంతి యాశిశువు నొక్కపుట్ట
 చెంతం బారవైచి, ఇంటికేగినచో బోయవాఁడెల్లెని యావృత్తాం
 తంబు నెఱింగెనేని రాజుచేఁ దప్పిన చావు బోయచేఁ గలుగుట
 నిశ్చయము. కావున నింక వాని యొద్దకుం జనఁగూడదని యోచిం
 చియటనుండి కదలిపోవుచు, ద్వీపాంతరములకు వ్యాపారార్థముగాఁ
 బోవు వర్తకుల సమూహంబునం గలిసికొని, వారిలోని కొందఱు
 కోడె కాండ్రను లోఁబఱచుకొని, వారి సహాయంబున నోడయెక్కి
 తానును ద్వీపాంతరములకుం బోయెను. ఇక్కడ నడవిలో బ్రాహ్మ
 ణకుమారుడు చచ్చినంతట నతనితోఁ గూడి పత్రంబులు సేకరిం
 చుటకై యడవికివచ్చి, యందందు నాకులు గోయుచుండిన విధవరా
 లగునా బ్రహ్మచారితోడ బుట్టువు పుల్లెలకుం గొన్ని యాకులు గో
 సికొని, తమ్ముని కొఱకు వెదకుచుం జనుదెంచి కొలంకు సమీపం
 బునఁ జచ్చిపడి యున్నవానిం జూచి, అకటా! దైవమా! యని మూ
 ర్చా క్రాంతురాలై క్రిందఁబడి, కొంత సేపటికిఁ దెలివినొంది, యనే
 కవిధంబుల నతని చరిత్రలం దలంచి వాపోయి వాపోయి తుదకు చే

యునది లేక, యాయడవి యందలి యెగుడు కట్టియలేరి చితిఁజేర్చి,
యందు సోదరునినిడి దహించి యాకొలంకున స్నానముఁ జేసి వచ్చి
నదారిం బట్టి పోవుచుండెను, అపుడచ్చట వసువర్ధని పారవైచి పో
యిన శిశువు మిక్కిలి వా పోవుచుండెను. ఆ బ్రాహ్మణ వితంతు వది
యేమని డాయంజని శిశువగుటంగని యాశ్చర్యంబు జెంది యెత్తు
కొని, తమ్మునిం గోలుపడి యతఁడు చచ్చిన కారణం బెఱుంగకవా
పోవుచున్న నాయందు కనికరించి, ఈశిశువు నీశ్వరుండే నాకొసం
గెంగాఁజూలునని యెంచి, మహా రణ్యంబున ననాథుండై యున్నం
డున నాకూనమ్మేచ్చ కులంబునఁ బుట్టినవాఁడు కాఁడని నిశ్చయించి,
యింటికిం గొంపోయి జలకం బాద్ది, సుకరకుల జాతుండై యుండు
ననితోచినందున, నా బాలకునకు శంకరుండని పేరిడి పిలుచుచుం
బెంచుచుండెను. సానందముని చూచా! అప్పటిలో వసువర్ధని గతి
యే మైనదియు విచుండు. ఆలాగున నోడబేర గాండ్రతోఁ గూడి
యోడనెక్కి ప్రయాణము సాగించు చున్న సమయంబున నున్నట్లుండి
యొక మహా వాతము ప్రభవించి వీచుచున్న సముద్ర మల్లకల్లోల
మై యా వసువర్ధని యెక్కియున్న యోడ ప్రబలమైన యాగాలికి
నిలువఁ జాలక యొడ్డగిల్లి తటాలున మునిగి పోయెను అయోడ
యందుండి చచ్చిన పాపాత్ములం గొని వచ్చుటకు మప్పటులేగి, యొ
క్కరోక్కరినిఁగా, పాశంబుల బంధించుచు వసువర్ధనిం బట్టి కట్టంబో
యిన యంతలో దిగ్గన సంతరితుంబున నుండి శివ దూత లరుదెంచి,
వలదు వలదు మీరా పుణ్యాత్మ గాలి జోలికిం బోవలదు. ఆమెపా

—౧౫— వసువర్ధని శివ సాయుజ్యంబు నొందుట. —౧౬—

వన స్వరూపు రాలు. సరకలోకమున కామె రావలసిన నిమిత్తము
లేదు. ఈ పుణ్యాత్మరాలినిఁ గొనిరమ్మని పరమేశ్వరుండు మమ్మిటకుం
బుత్తెంచెన. మేమీమెను కైలాసంబునకుం గొంపోయెద మని చె
ప్పినా దూతలను నిరాకరించి వసువర్ధని జీవ శరీరమునుం బుష్పకవి
మానంబుపై నెక్కించి కొనిపోవుచున్న నాదూతలు వారింజూచి,
అయ్యలారా! ఈస్త్రీ యెపుడుగాని యేపుణ్య కార్యమునుం జేసినది
లేదే! మీరేమి ధర్మము నెఱింగి యీబిడను శివ లొకంబునకుం

దోడ్కొని పోయెడరు? ఇదియేమి యన్యాయము? ఈపెచ్చేసిన పుణ్య
మెద్దిమో దయచేసి వివరింపుడని ప్రార్థింపగా, వారు ప్రసన్నులై
యో యమకింకరులారా! ఇదియహా సూక్ష్మమైన ధర్మము. దీని నంద
ఱునుం దెలిసి కొనంజాలరు వినుండు లోకంబున నెవ్వఁడు గాని,
శంకర శంకరా యని స్మరించిన మాత్రమునచే చంద్రశేఖరుఁ డటుల
తలంచిన వారి సకల పాపములును తొలంగించి సాయుజ్య మొసం
గు చున్నాఁడు. అట్లుండగా. అట్టి పాపనమగు శంకర నామముం
బొందిన వానికి జననీ జనకులగు వారు శివ సాయుజ్యముం బొందుట
రుదుగాదు. ఈ పుణ్యాత్మ రాని గర్భంబునం గలిగిన వాఁడు, శాక
రుఁడను పేరం బరగుటం జేసి, వానితల్లియగు నీమె యెట్టిపాపములం
జేసి యుండినను, నవియన్నియుఁ దొలంగి మిక్కిలి పుణ్య స్వరూపిణి
యయ్యెను. ఇది ధర్మ సూక్ష్మము. పరమేశ్వరుఁ డిది యెఱింగిన
వాఁడు. కావున నీమెం దన లో కంబునకుం దోడుకొని రమ్మని మమ్ముం
బనిచె నని చెప్పి శివలోకంబునకుం బోయిరి తరువాత నీవృత్తాంతం
బంతయు నేను మధ్యటుల వలన నెఱింగి కొంటిని. శివ మహాత్మ్యం
బిట్టిది. శివ నామోచ్చారణ ప్రభావం బిందువలన నందఱకుం దేటప
డంగలదు. ఇచ్చటి పాపకర్ములు స్వప్నమునం దేయు నెకనాఁడైన
ను, నొక మార్తెనను, శివా! యని యెఱుంగరు. వీరి పాపము లె
ట్లు తొలంగును? వీరు తామేవిధంబున మేలునొందగలరు? ఇట్లేమఱి
యొక విచిత్రంబగు నితిహాసంబుగలదు. తొల్లియొక రాజపుత్రుండు
వేశ్యాలోలుండై యుండి భస్మప్రభావంబు వలన తనయుంపుడు కత్తె
యగు వెలయాలితోఁగూడిశివ సాయుజ్యంబు నొందెనని చెప్పిన, య
మునిఁ జూచి ధర్మరాజా! భస్మప్రభావంబునవివ వేడుకయగు నన్నది.
యా నితిహాసంబును వివరింపు మనిన, శివనుం డిట్లనియె.

॥ కనునుండు సానండునకు రాజశేఖరుండను నృపకుమారుని విచిత్రంబుఁ జెప్పుట ॥

యమువానదీ తీరంబున కాంచనాకరమను నొక పట్టణంబుండెను.
అది వేదస్వరూపులును, సదాచార సంపన్నులు నగు బ్రాహ్మణో
త్తముల చేతను, ధైర్య, శ్రేయ, శౌర్య, దయా, ధర్మ నిరతులగు

రాజులచేతను, ధన కనక రత్న వస్తువాహన భోగ పరిపూర్ణులగు వైశ్యులచేతను, సురధరాసుర భక్తి తత్పరులై సకల సంపదలుం గలిగి వర్ధిల్లు శూద్రులచేతను, గుట్టిములుఁ నేనుఁగులు, నొంటెలు, తేల్లు, ధనా గారములు, నాయుధా గారములు, మిద్దెలు, మేడలు, నుద్యాన వనములు, నారామములు, పూవులతోటలు, నడబావులు, కృత క్షాద్రులు మొదలగు వానిచేతను, నొప్పుచు సకల సువత్సమృద్ధమై పురంబుల కెల్ల నాయకమణిగా యొప్పుచుండును. రాజులకుం గలుగ వలసిన సకల శుభలక్షణంబులునుఁ గొఱంత లేక యమరియున్న ధర్మ శీలుండైన సుధాముఁడను తేఁడాపురంబున కధిపతియై న్యాయంబుఁ దప్పక రాజ్యపాలనంబుఁ గావించుచుండును, అరాజున కొక కుమారుఁడుండును. వానిపేరు రాజశేఖరుఁడు. అతఁడు యశావన వంతుండైనది యాదిగా రాజ్యకార్యముల యందు తలంపుం గొనక వేశ్యాలోలుండై యెల్లపుడునుఁ గంటికింపగు వెలయాండ్రం గలిసి తన యిచ్చ వచ్చినట్లు తిరుగుచుండును. మేలైన వస్త్రములు గట్టి భూషణములు ధరించి సుగంధ లేపంబులలంది పుష్పదామంబులు శిగయందును కంఠంబునను నలంకరించుకొని, కుంటెన గాండ్రును, హాస్యగాండ్రును వెంటవచ్చుచుండఁగా విలాసంబుగా వేశవాటికలం దిరుగుటకంటె యతికి మిత్రయొక పసియందు మనసు చొరకుండును. ఇట్లుకొన్నట్లు జరిగినంతట యావేశ్యాంగనలతో మిక్కిలిచక్కనిదియు యశావనవతియునగు సునందయను దానియందతనికెక్కువ వలపుఁ గలిగి దాని నెప్పుడును నెడబాయకగూడి మదన కేళిందేలి యానందించుచుండును. వేయేల సునందనయనిన నతనికి ప్రాణమనియే చెప్పవలయును. సునంద యొకనిమిషము కానఁ బడకున్న సతని ప్రాణము పోయినట్లే యనవలెను. ఇట్లంతకంతం గూడి భోగించుచుం దృఢుండై యుండు కాలంబున నొకనాఁడు సునందపైఁ బాలయలుకఁ దెచ్చి యా బిడను కడిచి తట్టాలునలేచి యతిఁడటనుండి యింటికిం బిసియెను. అలాగు తానలిగి పోయిన దైత్యముంజెంది సునంద తానెడబాసిన విరహవేదనను పైఁపఁజాలకి మరలఁ దనయింటికి రప్పించుకొనుటకై నానాప్రయత్నములుం జేయుననియు, నాలతాంగి యటుల నానా

చిక్కులుం బొందినంతటంగాని దాని యింకిక బోలూడదనియు, నతఁడు పంతముఁగొని యుండెను. కాని, పాపము అతని పంతము కొనసాగినది కాదు. ఎందువల్లననఁగా యతఁడు తలచినట్లు నునంద చేయలేకు ఇష్టమున్నచో దానే రాఁగలఁడు నేనీతనిం బ్రార్థింప నేల యని మిన్నకుండెను తాను తలచి నట్లుగాక యావేశ్య నిబ్బరముగా నుండుటచే నది రాజశేఖరునికి మిక్కిలి కష్టముగాఁ దోచెను. తానుగాఁ బోయిన చులకఁదన మగునని యొకమారును, పోకున్న మనస్సు నిలువదని యొకమారును, నింకను గొన్ని దినంబులు నిశీఁకించెదను. నామైత్రిని విడిచి నునంద యెన్నట్లు తానిమిఠో నుండునో చూచెదఁ గాక యని యొకమారును, నిట్లు పలు విధములుగా యోచించు నుండెను. గాని యాబిడ వద్దనుండి యేకబురును వచ్చినది కాదు. అట్లే కొన్ని దినములు గడచెను. అంతట నతఁడా బిడంజూచి దానితో రతి సల్పకుండిన నింకఁ దాళఁజాలననియు, నానుందరాంగి చూచుచుండఁగా వీధియందుం జనుచున్నంగాంతి తనయందుఁగల మోహముం బట్టఁజాలక తన యొద్దికివచ్చి ప్రార్థించు ననియు, నపుడది సాకుగా దానియింటికి బోవచ్చుననియు, దలంచి యొకనాఁడు చక్కఁగా శృంగరించుకొని వేశ్య వాటికకుం బైన మై, రాజవీధిం జనుచుండెను. అపుడతనికి మార్గంబున నొక సిద్ధుండె దురుహడి యాశీర్వదించి కుమారా ! నీకు స్త్రీ సంబంధంబైన వ్యామోహము మనంబున నాటియున్నట్లు తోచుచున్నది. నీవు మిక్కిలి వలచియున్న కాంత నిన్నువిడిచి యుండుటచే తత్సంబంధమగు వ్యాకులముండెడి కుందుచున్న వాడవని నేను తెలిసికొంటిని. నీవు వలచిన యెమ్మెలాఁడి నీకు దక్కఁగలదు భయపడకు మని చెప్పెను. సిద్ధుఁడు తనవృత్తాంతంబు నతయు నెఱింగి పూసఁగ్రుచ్చిన లాగునం జెప్పినందున రాజశేఖరుఁ డాశ్చర్యమొంది, స్వామీ ! మీరు చెప్పిన తయు నిజమే! నేనాలేమచుందు మిక్కిలి వలపుఁగొనియున్నాను. కాని యదినన్నొల్ల కున్నది ఏమి సేయుదునని కనుదీనముగా నడిచిన వృత్తాంతం బాతయు సిద్ధునకుం దెలియపఱచెను. ఆ సిద్ధుఁడు రాజశేఖరుని యందు దయఁ గలవాడై, కుమారా ! చింతిం

కుము నీకుమేలగు గాక. నీకోరిక దీరునట్లు చేసెదనని తన కక్షపాల (సకకుం దగిలించుకొని యున్న సంచి) నుండి యొకవిభూతి యుండం దీసి, రాజశేఖరునిచే నొసంగి, దీనిని నీయొద్ద నుంచుకొనియుండి, నీకే యువతిపైఁ బ్రయంబు గలుగునో దాని దేహంబునకీ విభూతి యొకింత రాచితి వేసి యదిమరల నిను వీడక నీయిచ్చాను సారంబుగా నీతోఁగూడి రతి క్రిడలం దేలుచుండును కాఁబట్టి యిది జాగ్రతగా నుంచుకొని యుపయోగించి యభీష్ట సిద్ధిసొందుమని చెప్పి సిద్ధుండు తన దారిం బోయెను. అంతట రాజశేఖరుండు సంతోషమునుఁ జెంది తొలుత నావిభూతిని సునందయందే యుపయోగింప వలయునని నిశ్చయించి, తానువచ్చునట్లు దానికిం జెప్పి పంపక మిన్నకుండి చీకటి వడినంతట మజ్జన భోజనాదులు నెరవేర్చుకొని వెంటనెవ్వరును లేక యొంటిరిగా బయలు వెడలి యావేశ్యల గేహంబులకుం జను మార్గంబు లన్నియు నెఱింగియున్న వాడగుటచే రాజమార్గంబునఁ గాక సందు గొందులంబడి చీకటిలో గుట మిట్టలు కానరాకున్ననుఁ నెట్లో వెతలుపడి సునంద యింటి పెరటిదారిం జొచ్చిరాదలంచి

— రాజశేఖరుండు సర్పదష్టం డగుట. —

వచ్చుచుండెను. అలాగు కామాంధ కారముచే జయింపఁబడిన గాఢాంధకారమునఁ జనుదెంచు నతని నెచ్చటినుండియో పోవుచున్న తాఁచుబా మొకటి కాలు తగులుటచేఁ గినిసి వానికాలి బొటనప్రేలుఁగఱచెను. అట్లు సర్పదష్టండైన రాజశేఖరుండు దైవికముగాఁ దనకుఁ జేకుజిన విసత్తును గురించి యోచించి, విషపరిహారి క్రియ లొనరింపఁ బోయినచోఁ దన కిడంక (యత్నము) వ్యర్థమగుననియుఁ ద్వరితముగా సునందు జేర నదిగి దానితో సురతి క్రిడలందేలి తృప్తి నొంది యనంతరము చికిత్సం జేయించు కొనియెడఁ గాక. యని నిశ్చయించి బిరబిర సునంద గృహంబునఁ బ్రవేశించెను. అచిడ మజ్జన సజము లొనరించి తల్పంబుపై హాయిగా శయనించియుండెను. భోజశేఖరుండు సునందను చూడఁగ నే తటాలునఁ దనయొద్దనుండిన సిద్ధుఁడిచ్చిన విభూతిం గొంచెము చేతఁగొని దాని దేహంబునకుం బూసెను తక్షణంబున సునంద రాజకుమారునిపైఁ బట్టరానివలపునుఁ

జెంది సన్నిహితుడై యున్నయతనిం గూడి మదన క్రీడలందేలి
 వినోదించు చుండెను. రాజశేఖరుడు తనకుఁ దటస్థించిన యువద్ర
 వము నాబిడతోఁ జెప్పిన తనతోఁ క్రీడించుటకు సమ్మతించకఁ బోవునని
 సంశయించి చెప్పినవాఁడు కాఁడు. విధిచెయిదమునుఁ దప్పించుకొన
 నవరి తరము ? అతఁడు కామ సుఖం బనుభవించిపోయి విష పరి
 హార చికిత్సకుం బూనుకొని యుండెను. కాని రాజశేఖరుని తలంపు
 నెరవేరినది కాదు. అయ్యవారు వచ్చువరకును నమావాస్య నిలిచి
 యుండునా? అతనికా క్రూరసర్ప విష ముప్పటప్పటికిని రక్తనాశము
 లన్నిటియందును వ్యాపించెను. అట్టి విషపూరిత దేహుడైన యతని
 తో సంగమించుటఁ జేసి యావిషము సునందకుచు నంటి దేహంబునఁ
 బ్రసరించెను. వారిరువురు నట్లు సర్ప విషమువలనఁ గలిగిన తాప
 ముచే మూర్ఛితులై యిరువురుఁ గొన్ని నిమిషములలో మృతి

—→ { సర్ప విషమువలన మృతినొందిన సునందా రాజశేఖరులు } →
 శివనామజ్యోతి నిందుట.

నొందిరి. వారిరువురుం గడుఁబాపాత్ము లగుటంజేసి వారిం గొనివచ్చు
 టకు నాకింకరులు పోయిన, శంకరుని కింకరయను నచ్చటికింజనుదెంచిరి
 నాభటులు వారలంగని మీరేల వచ్చితిరని యడిగిన వారలును నా
 దూతల నట్లేయడిగిరి. రుద్రభటులారా! వీరు పెక్కు పాపకృత్యములు
 చేసినవారు. శమనుని యుత్తరువు మేరకు మేము వీరిని సంయమిసిపురం
 బునకుం గొంపోవ వచ్చితిమని చెప్పిరి. శివభటు లామాటలువినిచాలుఁ
 జాలు వీరేలపాపాత్ములైరి? మీరు పొర బాటుఁ బడితిరి కాఁబోలు. పొం
 డు పొండు. వీరిరువురును శిద్ధతత్తమైనదియు, పాపనమైనదియు నగు
 విభూతి నలందుకొని మృతిఁజెందిరి. ఆవిభూతి యొక్క మహిమ వలన
 వీరు చేసిన పాపంబు లన్నియు నశించి పుటముం బెట్టిన బంగారము
 వలె స్వచ్ఛమైన పుణ్య స్వరూపములు గలవారలైరి. మహాదేవుని
 యానతి వలన మేము వీరిం గొనిపోవుటకు వచ్చి యున్నారము.
 ఇంకమీరు పోవచ్చును. అనిచెప్పి వారిని విమానంబులపై గూర్చుం
 డఁబెట్టుకొని శివలోకమునకుం బోయిరి. ఆవృత్తాంతము మధ్యటులు
 వచ్చి నాశోడఁజెప్పిన శంకరుని కరుణా విశేషంబున, విభూతి ధా

రణ ప్రభావంబునుఁ దలంచి వినుతించి యెట్లుగాని అనఁగా, శివుని నారాధించినను, శివ సంభంధములగు విభూతి, రుద్రాక్ష, బిల్వపత్రాదులు ధరించినను, నట్టివారికిఁ దప్పక పరమశివుఁడు మోక్షంబొసంగుట తథ్యంబని తలంచి సంతసించితిని. ఓగుణానిధీ ! ఋషీకుల వరేణ్య! భస్మ ప్రభావము వింటిరికదా! రుద్రాక్ష యొక్క ప్రభావముం జెప్పెడి వినుండు తొల్లి యొక్క గ్రామంబున నొక శివభక్తుఁడు

— రుద్రాక్షము ధరించుటచే రజకుండు శివసాయుజ్య మొందుట. —

తన వస్త్రము చెఱఁగున నొక రుద్రాక్షముం గట్టి యుంచుకొని వలసినపుడెల్లం గొని పూజించు చుండెను. ఒకనాడతఁడు తన వస్త్రము నుతికితెచ్చుటకు చాకలివాని వద్ద నిచ్చెను. కాని యంచు తాను ముడి యుంచుకొని యుండిన రుద్రాక్షమునువిప్పి కైకొనుటకు మఱచెను. చాకలివాఁడా గుడ్డ నుతక బోయినప్పు డందుఁ గట్టఁబడి యున్నచిటు మూటంగని తాదానిని విప్పి రుద్రాక్షమున్న, నదిమరలఁగొనిపోయి యాభక్తున కొసంగం దలంచి తనతలపాగ చెఱఁగున ముడిచి కొని వస్త్రములుదికి యార్వవైచి మడిచి మూటఁగట్టి భార్య చేనిచ్చి నీవీగడ్డల మూటనెత్తి కొనియింటికిబొమ్ము. నే నీసమీపంబునఁ గలయడివికింజని రాత్రివంటకుం గావలసిన కట్టియలం గొట్టితెచ్చెదననిచెప్పి యనిచి, గొడ్డలియు దారముం గొని యరణ్యాంబునకుం బోయెను. చాకీవాఁ డడవియం దందుందిరిగి యొక యెడబాగుగా నెండిన యొక చెట్టుం గాంచి దీనినిం గొట్టితినేని పదిదినముల వరకునుఁ గట్టియలు సమృద్ధముగా నుండునని యోచించి, శివశివాయని మాటిమాటికి నుచ్చరించుచు మహా ప్రయాసముతో యామ్రాను ను నటికి క్రిందఁపడవేసెను కాని యుదలి పెద్దకొమ్మ యొకటి పెళ పెళ విరిగి తటాలున వానిపైఁ బడియెను. ఆదెబ్బనలన రజకుఁడు వెంటనే మృతినొందెను. అపుడు మధ్యలు లచ్చటికిఁ బోయిరి. శివ భటులును వచ్చిరి. వీరికిని వారికిని వివాదమేర్పడి, వీఁడు కడులోభి పాపాత్ముఁడు, వీనిని శమన పురికింగొని పోవలయునని నాకింకరులును, వీఁడు కడు పుణ్యాత్ముఁడు వీనియందెన్ని పాపములున్నను నన్నియు నశించి పోయినవి. శర్వుని యుత్తరువు మేరకు

మే మితని శివలోకమునకుం గొనిపోయెద మని కరకంఠుని దూతలును
 గొంతసేపు పోట్లాడిరి. కాని తుదకు తేజో బలయుక్తులగు శివభటులే
 గలిచిరి. వీఁడెట్లు పుణ్యాత్ముఁ డయ్యెనని మద్భుతులు వారల నడిగిన
 వీఁడ పావనమైన రుద్రాక్షును శిరంబున ధరించి, శివస్మరణం జేయుచు
 మృతి నొందెను. ఆరుద్రాక్షము యొక్క మాహాత్మ్యమువలన వీని
 పాపములన్నియు తుయించినవి వీని కీశ్వరుఁడు సాయుజ్యంబు
 నొసంగెను. అని చెప్పి వానిఁదోడ్కొని కైలాసమునకుం బోయిరి.
 ఇది రుద్రాక్షును ధరించుట వలనఁ గలిగెడి ఫలంబున కుదాహరణము.
 మహాత్మా! ఇవి కడు నల్ప కార్యములుగాఁ దోచినను, నీ క్రియల
 వలనఁ గలిగెడి ఫలము కడుగొప్పది. ఇట్టి యల్ప కార్యములగు,
 భస్మ, రుద్రాక్ష, బిల్వ దళముల నొకనాఁడైన నీపాపాత్ములు ధరిం
 చియుండ రాదా! వీరదియుం జేసినవారు కారు. వీరికెవ్విధంబున మం
 చి కలుగును? అప్రయత్న శివపూజా ఫలంబు వలనం దొల్లిహంసం
 బునకునుఁ గిరాతునకును నీశ్వరుండు సాయుజ్యం బొసంగె నాచరి
 త్రంబు కడువిచిత్రమై యుండును. దానినెఱిగించెద. నాలకింపుఁడని
 మునీంద్రునకు మిత్త్ర పుత్రుండిట్లని చెప్పం దొడంగెను. మునివరా!
 మున్ను పుల్కిదదేశమున నొక్కగ్రామంబున నొక బోయవాఁడు వసిం
 చుచుండెను. వాఁడెప్పుడును జంతు హింసఁ గావించి యామాంసము
 ————— యపధర్మరాజు సానందునకు నొసఁగెరాతుల చరిత్రంబుఁ జెప్పుట. ————
 నమ్మి జీవించు చుండును. వాడు చేసిన జీవ హత్యలను లెక్కపెట్టుట
 కు దేవతలకుం గూడ సాధ్యము గాకుండెను. మృగ విహంగ సందో
 హమునకు వాఁడు మిత్తియని చెప్పినచో యది యతిశయోక్తి కానే
 రదు. ఒకనాఁడా కిరాతుఁడుదయంబునఁ జలిదిఁగుడిచి వలలు, చిక్కం
 బులు, నంబులు, విండ్లు, మొదలగు వేటకు వలయు సాధనంబులఁ
 గైకొని, వేట కుక్కలను వెంటఁ దీసికొని యడివికిఁ బోయెను.
 నాటిదినము సాయంకాలము వరకును వాఁడు తనవలననైన మట్టుకు
 ను, నెంతగాఁ బ్రయత్నించి యేమి చేసినను నొక యెలుక పిల్లగూడ
 చిక్కినది కాదు ఆలాగున సాయంకాలము వరకును వాఁడు నానా
 కష్టములుంబడి విఫల మనోరథుఁడై యింటికి చేతులాడించుచు బో

వలసిన వాడయ్యెను. ఏమిచేయఁ గలఁడు? తానిలు పెడలిన లగ్నం బట్టి దనియు, నాలు బిడ్డలు నిరాహార్యులై వెతఁబడ వలసి వచ్చినది కదా! యనియుం, జింతా క్రాంతుఁడై, చేయునది లేక వచ్చిన దారిం బట్టి పోవుచుండెను. అపుడే సూర్యుం డస్తమించెను. ఆసమయం బున నొక రాజహంసము ముక్కున నొక కమలముం బట్టుకొని యుంబరంబునం బోవుచుండి వానికిం గాన్పించెను, కిరాతుఁడు దానిం జూడఁగ నే మరల నాశ యంకురించి, యీహంసముం బడనేసితీ నేని నేఁడు నాబిడ్డలు పస్తుపడి యుండకుండుటకు వారికిది యాహారంబు కాఁగలదు ప్రయత్నించి చూచెదను. లాభాలాభముల నెవరెఱుంగుదురు? ఒకవేళ సీహంసము నాకుం క్రాప్తించు నేమో! దైవ సంకల్ప మీలాగున్న నది తప్పదు. అని యోశించి చేనున్న పరికరంబు లఁగ్రిందనునిచి విల్లెక్కు బెట్టి సూటిఁగాంచి బాణముం బ్రయోగించెను. ఆబాణము గురిగాఁ దగులుట వలన నిరపరాధియై మింట నరుగుచున్న యామరాళము తటాలునఁ గ్రిందఁబడుటయు, దానిముక్కున జల సహితముగాఁ గఱచిపట్టి తెచ్చుచుండిన కమలము, జారి యచ్చోట నుండిన పురాతనమైన దగు నొకశివలింగము శిరము నలంకరించెను. కంజము నందలి జల మాలింగముం దడిపెను. ఉత్తరక్షణంబున హంసము ప్రాణములు విడిచెను. తనగురికి గిరాతుఁడు సంతసించి దానిం గొనుటకు సమీపించు సమయంబున ప్రమథగణ పరివృతుఁడును, శశిమకుటుండును, త్రినేత్రుండును, శూలము, డమరువు, పరశువు, కపాలము మొదలగు వానిని చేతులయందు ధరించి

—ॐ బోయవాని కీక్వయందు ప్రత్యక్షం బగుట —

నవాఁడు సర్పములను హారములుగాఁ గలవాఁడును, విభూతి రుద్రాక్షములు ధరించిన వాఁడును, దయాదృష్టిఁ గలవాఁడును నగు యుమాపతి యుమా సహితంబుగా నందివాహనా రూఢుఁడై యాబోయవానికిం బ్రత్యక్షమై తన్నెఱింగించి, యోయిశబర వల్లభుండా! నిన్ను నేను మెచ్చితిని. నీవునాకు మిక్కిలి ప్రియుండవు. నీకేమి కావలయునో కోరుము. నీయభీష్టంబు లొసంగదను. నేనెంతి కాలముగా నో యిచ్చట లింగాకృతినుంటిని. నాకెప్పుడును నెవరివలననుఁ బూజ

జరిగించఁ బడినదిలేదు. నేఁడు నీవలన నాదేహము చల్లనగు నట్లు కమలంబులోని నీరు పైఁబడుటయు, నుత్తమం బగు పద్మము నాశిరంబు నలకించుటయుం దటస్తించినది. నాకు మిక్కిలి సంతోషము కలిగినది. నాకు సంతోషముఁ గలిగించిన వాఁడవు నీవు గాన, నీవు నాభక్తులలో నుత్తముఁడ వైతివి. ఇంతటి గొప్ప యానందమును నాకా పాదిల్లం జేసిన నీకు సమస్త కోరికలు నొసంగుట కై ప్రయంబుతో వచ్చితిని. ఆలస్యముఁజేయక కోరికం దెలుపుమని యెచు. పరమ శివుని కరుణా కలితములగు మాటలు విని జోయవాఁడు మిగుల సంతోష భయాశ్చర్యములతోఁ గూడిన మనస్సుఁ గల వాఁడై శంకరుని సన్ని ధానమందున్న కారణంబున మాధ్యము తొలంగి పరిపూర్ణ మగు సుజ్ఞాన ముదయించిన భక్తి యుక్తుండై ప్రదిక్షిణ నమస్కారంబులు గావించి కరంబులు జోడించి ఫాలతలంబునం జేర్చి, దేవేంద్రుఁడు మొదలుగాఁగల దేవతలచే సేవింపఁ బడుచు, మహా వైభవముతో కైలాస పర్వతంబున వసించునట్టి జగధీశ్వరా నీకు జయమగు గాక. లోకంబులను సంతరించుటకు కర్తవై, దుష్టులకు భీతియు, శిష్టులకుఁ బ్రీతియుం గలిగించుచు శూలాదులైన యాయుధములు ధరించి ప్రకాశించు పుణ్య స్వరూపా! నీకు జయమగుఁగాక. గంగను జడలయందును, చంద్రుని మాళియందును, ధరించి సగము శరీరమునుఁ జార్వతీ దేవికొనంగి, సకలముని గణంబులునుఁ గీర్తింప చివచిద్విలాసుండవై ప్రకాశించు దయానిదీ! నీకు జయమగుఁగాక. చండీశ్వర, నందీశ్వర, భృంగీశ్వరాది ప్రమథులును, వినాయక, కుమార, వీరభద్రాది పుత్రులును, భూత గణంబులును, నెల్లపుడునుఁ బరివేష్టించి యుండ నిర్వకారంబున శుద్ధ స్ఫటిక సంకాశ దేహుండవై భక్తుల హృదయ కమలంబులు వికసింపఁ జేయుటకు సూర్యుండవుగా నొప్పుచుండు పరమేశ్వరా! నీకు జయమగుఁ గాక. యని యాశబరుఁడు బహు ప్రకారంబుల స్తుతించి పునఃపునః ప్రణామములొనరించి, తండ్రీ! నాయందు మీ కింతటి యవ్యాజాను రాగము గలుగుటఁ దలంపగా నిది నాపూర్వ జన్మ సుకృతంబుగాఁ దోచుచున్నది. ఈ జన్మమున నేనెట్టి

సుకృతమును జేసి యెఱుంగను. మీదర్శన మొడవుట వలన నా పాపము లన్నియుం దొలంగెను. నేను కృతార్థుండ నైతిని. మిమ్ము పూజించితి ననియు, వరంబు వేడిన నిచ్చెద ననియు, నాన తిచ్చితిడి. గాని, స్వామీ! నేను మీకెట్టి పూజయుం జేసినది లేదు. ఆహార వాంఛచే నేనీ హంసంబును బడనేసితి. సంతియ కా ని సదభిప్రాయంబునఁ గాదు. తాను ముక్కునఁ గఱచుకొని పోవు చున్న కమలము నాహంసము ప్రాణముం గోలుపోవు నపుడు విడు చుటచే నది మీశిరంబు నలంకరించెను. జలసహిత పంకజంబుం దెచ్చి నదియు, మీశిరంబున వైచినదియు నీహంసము ని నేనుకాదు. కావున మీ రేవరంబీయఁ దలంచినను, నీహంసమున కొసంగుఁడు. అది పరమ ధర్మము. మీకు నేను ధర్మంబు నెఱింగించఁ గలవాడఁ గాను. మీకుం దెలియని దెద్దియును లేదు మీకరుణవలన నేను ధన్యుడనైతిని. అంతియ చాలును దీనపాలా! భక్తసంరక్షకా! దేవా! కరుణించి యీ హంసము నకు కోరిన వరంబు లొసంగి కృతార్థత నొందింపుఁడని చెప్పెను. సయ్యక్తికముగను, న్యాయము గనుఁజెప్పిన యాశబదుని మాటలు విని, శంకరుఁడు వానిధర్మబుద్ధికి మిక్కిలి సంతసించి మెచ్చుకొని, తక్షణంబున నటఁబడియున్న నిర్జీవ హంసము నుం దనకరంబుల నంటి మేనుని విరిన మాత్రంబున, సర్వేశ్వరుని కరుణా విశేషంబునం జేసి యామరాళము జీవంబు లొంది నిలిచి, స్వరారి సన్నిధాన విశేషంబున జ్ఞానంబు గలిగి, తత్కా-

—❦— ఈశ్వరుడు ప్రచ్చివ హంసమును బ్రతికించుట ❦—

రణంబున నీశ్వరుండు తనకు జీవంబులొసంగుటం దెలిసికొని. పరమా నందముం జెందియున్న దానింగని చేరఁదీసి శంకరుఁడో చక్రాం గమా! నీవు జలసహితంబుగా ముక్కునం గఱచుకొని పోవు చుండిన కమలంబును నాశిరంబుపై వైచితివి దానిచే నన్ను పూజించిన ఫలంబునీకు సిద్ధించెను. నీవలన నాకుంబూజ ఘటిల్లెను. నేను మిక్కిలి సంతసించి నీపై మిక్కిలి యనురాగముఁ గలవాడనై కోరిన వరంబు లొసంగఁ దలంచి వచ్చితిని. నీకెద్ది యిష్టమో దానిం జెప్పము అలస్యముఁ జేయవలదని చెప్పెను. దీనజనమందారుం

డైన భర్తని మాటలు చక్కగా నాలకించి, యాహంసము భక్తి
 యుక్తమైన మనస్సుంగలదై, గంగోత్తమాంగాయ, కరుణాంతరం
 గాయ, వామదేవాయ, శివాయ, భవాయ, సోమాయ, భీమాయ,
 శర్వాయ, భర్గాయ, దుద్రాయ, భవహరాయ, పాపఘ్నాయ, ధర్మ
 స్వరూపాయ, సచ్చిదానంద విగ్రహాయ, శరణాగత వత్సలాయ,
 బుధజన పూజితాయ, మునిజన లోలాయ, చంద్రశేఖరాయ,
 తుభ్యం నమః, తుభ్యం నమః తుభ్యం నమః. అనిస్తుతించి, స్వామీ!
 మీకునాయంగ గల దయా విశేషంబునకు నేనుమిక్కిలి సంతృప్తి
 నొందితిని. నాజన్మము పావనంబైనది. నానేరంబులు మన్నించుడు.
 మీరుకోరిన కోరుకు లొస గెదలంచి వర బు వేడుమనుచున్నాను.
 కాని, నేను మిమ్ముం బూజింపఁ దలంచి జలసహితంబుగా కమలంబు
 గొనివచ్చిన దానను కాను. నేను మిమ్ముం బూజింపలేదు. నాపిల్లల
 కొరకు నీళ్లునఁ గమలముం గొనిపోవుచుంటిని. ఆసమయంబున నీ
 కిరాతుఁడు నన్ను బాణంబునఁ గొట్టెను. ప్రాణంబులు శోవునట్టి
 యాబాణ ఘాతచేఁ బట్టు దప్పి నానోటనుండిన కమలము జాతీ
 నాయువశంబున మీశిరంబుపైఁ బడియెను. అది నాబుద్ధి పూర్వక
 ముగా నేనుచేసిన పనికాదు అటుల మీశిరంబునఁ బద్మము పడుట
 కీశబరుఁడే కారణము. ఇతఁడు నన్నేయకున్నచో పంకజమును నేను
 విడుచుటయు, నది మీశిరంబు నలంకరించుటయు సిద్ధించియుండదు.
 కావున యాసత్కార్యము సిపుణ్యాత్మఁడు చేసెను మీరేవరం బా
 సంగినను నితని కివ్వవలసి యుండును. ఫలము నొందవలసిన వాడొ
 కఁడుండఁగా నక్రమముగా తత్ప్రయోజనమునకు మఱియొకఁడు
 పాలుపడుట యుక్తమా? మీకుఁ దెలియని న్యాయమేమి కలదు?
 జగద్రక్షకా! సమస్త వరములును శబరున కొసంగుఁడు. మీకృప
 కుం బాత్రనగుటయే నాకుంజాలును. అని చెప్పెను. హంసయు
 యొక్క తెలివికిని ధర్మబుద్ధికిని సర్వేశ్వరుఁ డాశ్చర్యమొంది, చిటు
 నగవు మె గంబున జొరవొందగా, శబరుని జూచి, మీ రొండొరుల
 పై నిమిత్తంబువిడి ధర్మంబుగాబలికితిని. మీగిడువురఁ జెప్పినదియును
 యుక్తియుక్తముగా యున్నది మదీయ పూజనమునకు, యోచింపఁ

గ మిరిరుపురుషుల గారణ భూతులగు చున్నారు. మిరొకరి కొకరు వరంబులం బ్రసాదించుచుండ వేడితిరి. నేను మీలో భేదంబుఁ బాటించి

— ఈశ్వరుండు శబరులకును, హుసమునకును మోక్ష మొసంగుట. —

కక మీకిరువురకును వరంబు నొసంగెదను. వేడుండని యానతిచ్చిన, శబరుండును, మరాళమును, నేకవాక్యంబుగా దేవా ! పునర్జన్మము నొందక సదా మీచేతనుండి మిమ్ము సేవించు లాగున ననుగ్రహించుడు. ఇహలోక సంబంధమగు నేకోక్తియు మాకుఁగలుగదని విన్నవించిన నీశ్వరుండు సంతృప్తుడై, వారియిష్టానుసారంబుగా వరంబుఁ లిచ్చి యంతర్ధానంబు నొందెను. అంత శబరుండును మరాళమును, స్థూలదేహమాలు విడిచి, దివ్య శరీరములు దరించి పరిమేశ్వర కరుణా సప్రా పంబులగు దివ్య విమానము లారోహించి దేవతలును, మునులునుఁ బొగడుచుండఁగా నమస్తవైభవములు నతిశయింప శివభటులు దాఁచింజూపగా కైలాసంబునకుఁబోయిరి. స్వామీ ! యాపాతీ ధర్మసూక్ష్మమైన, నీఖలులయగుచుఁ గలుగదు. కావున వీరిగతి యిట్టిదయ్యెను. ఇంకఁ బోవుదము. చాఁదడవయ్యెనని యమాండు సానందమునిం జీరిన, నతఁడు చెప్పిన విషయంబుల నాముని వరుండు విని మిక్కిలి యాశ్చర్య మగ్నమానసుడై యటనుండి కదలి యముని వెంటఁ గొంతదూరము ముందటి కఱిగి, యచట స్త్రీల జీవంబులు యాతనాశరీరంబులు ధరించి యుండుటయు వారింబట్టి శమన కింకరులు, కులిశంబులచేఁ గొందఱి పొంకిం బడఁచుచు, వాడి కత్తులచేఁ గొందఱి నగడలు కోయుచు, చూకత్తులచేఁ గొందఱి కుచ్చంబులం దఱుగుచు, వాడి బాడిసలచేఁ గొందఱి శరీరములనుఁ జెక్కుచు, వంక కత్తులచేఁ గొందఱి ముక్కులుఁ జెవులు, నాలుకలుం దుండించుచు, ద్రాళ్లచేఁ గొందఱి వెండ్రుకలు ముడివైచి వ్రేలఁగట్టి క్రిందమంటఁ బెట్టుచు, శూలంబులచేఁ గొందఱి కొట్టులు చిదురువలగు లాగునఁ బొడుచుచు, పోకొత్తులచేఁ గొందఱి పువ్వులం గత్తిరించుచు, సమ్మెటలచేఁ గొందఱిని నలినలిగా నలియఁ గొట్టుచు, వేడికొఱపులచేఁ గొందఱిఁ గాల్చుచు, సున్నపు గుంటల యందుఁ గొందఱి ద్రోయుచు, తైలంబుఁ దెరలఁబెట్టి కొందఱి

బట్టి యందుఁ బడవైచుచు, మంఘచున్న యినుప కంబములకుం
గొందఱి నంటఁగట్టుచు, పాములు, తేల్లు మొదలగువానిచేఁ గొందఱి
మర్త్యనానంబులం గఱపించుచు క్రిమి కీటక పూర్ణంబులగు మలమూత్ర
కూపములలోఁ గొందఱిం ద్రోసి యలయుపుచు, సీసముగ గాచి
కొందఱి కర్ణంబుల యందును ముక్కుల యందును జోయుచు,
విషంబునుఁ గొందఱిచేఁ ద్రాగించుచు, నిట్లనేక విధంబుల బాధిం
పుచున్న యావేదనల సహింపలేక దిక్కులేనివారై యలయు
చున్న దృష్టస్త్రీలంగాంచి మునివరుండు సహింపనోపక య
ముని నిర్దయాశుత్వబునకు నునంబున వెగటుఁజెంది యతనిం
జూచి, సమవర్తి! నీవు కృపామూర్తి వయ్యు ననాథలగు నీస్త్రీజనం
బులయెడ లేశమైనను, దయఁ జూపకున్నాడవు. కారణమేమి? నీ
వంటి ధర్మజ్ఞున కీకాతివ్యగూఁ మొక గొప్పకళంకముగాఁ దోచుచు
న్నది. ఈస్త్రీల్ల ట్టి మితిలేని బాధ లనుభవించుటకు నిమిత్తమెయ్యది
ఏరేమి చేసిరి? యా వివరముం దెలుపుము. అనియడిగిన మునికి శ
మనం డిట్లనియె అయ్యా! ఈ మగువలు మితిలేని పాపములు చేసి
నవారు. దానంజేసి వారివారి పాపములకుం దగిన దండన ననుభవిం

— శమనుండు సానంధునకు స్త్రీలుచేసిన పాపముల నెఱిగించుట —
చుచున్నారు. వీరు కావించిన కిల్బిషంబులను కొన్నింటిని విన్నవించె
దను వినుండు. వినిన పిమ్మట నేను వీరిపట్ల నక్రమముగా బ్రవర్తింప
లేదని తమకుం దెలియ వచ్చును ఇదిగో! చూడుడు. ఈమగువ తన
భర్తపై ప్రేయంబు మాని, యత్త మామలను, సాధువులను, బంధు
వులను, తూలనాడి నిరాకరించి యహంకరించి వరపురుషులం గూడి
సురతక్రీడలం దేలుచు, దానము, ధర్మము, శీలము, నను మంచితక్షణం
బులకు దూరమగు బుద్ధిఁగలదై సకల మహర్షములు నొనరించు
చుండెను. ఇదిగో! ఈకాంత తనకాంతుఁ డవ్యకాంతా ప్రేయుండై
యున్న నతనిం బ్రతిదినంబును నానా దుర్భాషలు నాడుచు నతని
కిన్నోదికంబులు విచారించక తాను మాత్రము తృప్తిగా భుజించి తన
యిష్టాను సారముగా వర్తించుచుండెను. ఇదిగో! ఈయింటి పతి యేకా
ర్యముం జేయమనునో, యందుకు విరోధముగాఁజేయుచు, నతఁడాకి

వేళనలుక పొడమి యేదేనియు నొకమాట ననియెనేని భూతమువలెచె
లరేఁగి భర్తను నోటఁ బలుకరాని తిట్లుతిట్టి యతనికాలితోఁదన్నిమె
డఁబట్టి వెలుపటికిం ద్రోసి తలుపుమూసుకొని నిబ్బముగా వర్తించు
చుండెను. ఇదిగో! ఈయువతి, యతిథులకు నభ్యాగతులకును నన్న
ముంబెట్టు నపుడు పక్తిభేదముం జేయుచు భర్త ధర్మముగా నుప
యోగింపఁ దలంచి తెచ్చిన పదార్థముల నాలాగు సేయక తనకుం
బ్రయులైన విటకాండ్రకుం బెట్టుచు, నావృత్తాంతము మగఁడెఱింగి
యటల నేలజేసితివని యడిగిన నతని దిట్టికొట్టుచు, నిట్టి యక్రమంబగు
నడవడిం గలిగియుండెను. ఇదిగో! ఈ నెలఁతమగడు విత్తంబుఁ గడించి
తెచ్చినపుడు సంతోషమున దుర్వ్యయముంజేయుచు లేకున్నపుడు
కోపమొంది మొగంబున పట్టికలువిరిచి బుగ్గలునులిమి యొడలి కండ
లువెడలి వచ్చులాగున నోరులతోగీరి, యతని కన్నముం బెట్టక తాను
భుజించి పొరుగిడ్లకుఁబోయి తనకునమానులైన బోఁటులతోఁగూడి
కామ శాస్త్రాబులును విటల చరిత్రాబులును, బ్రసంగించుచు
సభర్తమార్గంబునం బ్రవర్తించు చుండెను. ఇదిగో! ఈజోటి పర
పురుష వాంఛ మిగిచి కులగోత్రంబులు విచారించక లభించిన వాని
తోడ నెల్లనుం గూడి క్రీడించుచు, తద్వృత్తాంతం బెఱింగి భర్త
తన భర్జనంబుం గావించిన, నీర్వాసూయలు గలదై విషప్రయో
గంబున నతనిఁజ.పి, తొడును వీడెనని నిశ్చంతగా మిండగాండ్రతోఁ
గపుంబుఁ జేయుచుండెను. ఇదిగో! ఈభామ, యశావన మదంబు
నఁ గన్నుఁగానక పతివ్రతలఁ జూచినపుడును వారి నడవడియు
వారొనరొచు సత్కార్యంబులును, జూచినపుడును నసహ్యముం జెంది
వారిం బరిహసింపుచుం గిట్టుచు, పాతివ్రత్యమని యొకటికలదా?
తృప్తిగా మృష్టాన్నము భుజించి మేలైన వస్త్రములు భూషణములు
పుష్పములు, చందనాదులును నలకరించుకొని తనకంటి కిప్పైన
వానింగూడి యాసదీర భోగించుటయే స్త్రీలకు సాధ్యత్వము. ఈ
వ్రతంబులును, గుడ్డివాఁడైనను, కుంటివాఁడైనను, మగఁడే దైవమని
యేవనొంద వానికడుగులకు మడుగులొత్తుచు సేవించి వయసు నడవి
గాసిన వెన్నలవలెఁజేసి కొనుటయు నొక దన్నమా? అందువలనం

బ్రహ్మజనము లేదని తనతోడి వారలకు బోధించి వారినందఱి
దుర్వ్యవసాయమునఁ బ్రవర్తిల్లఁజేసి తానును వారివలెనే పెక్కు
చేడుకార్యములం జేయుచుండెను. ఇదిగో ! ఈచానవంటఁ జేయు
నపుడు పురువులం దులిపివేయక కట్టెలను పొయ్యిలోఁ బెట్టియు,
కూరగాయలయందుండు పురువులం దీసివేయక వండియు నెన్నియో
జీవజంతువులం జుపియు, భర్త నొకనాఁడును నంటనీయక, యతఁడు
మందఱికి వచ్చినపుడెల్ల తనకేదియో రోగము కలిగియున్నటుల
కపట వేదన నభినయింపుచు కాలముఁ గడపుచుండెను. ఇదిగో !
ఈచాతన యింట వలనుగామిచే నంటుఁబడితి నని యసత్యముం జెప్పి
యటనుండి జారపురుషులతోఁ గూడి తనయిష్టంబు దీర్చుకొనుచు, నిజ
ముగానంటుఁ బడినపుడు కిప్పిపుచ్చి యింటిలో నందఱినిం దాకుచు
నన్నికార్యములుం జేయుచు దేవతారాధనకుం గూడ నై వేద్యాదు
లం బెట్టుచుండెను. ఇదిగో ! ఈమాయలాడి, పేదవారెంత వేడినను
బిచ్చమైనం బెట్టక మి డగాండ్ర కింటఁగల సొమ్మంతయు దారబోసి
వారిఁగూడి క్రీడించుటను కడుపునఁ బుట్టినబిడ్డ మాచిన యాబిడ్డ
తనవృత్తాంతము నితరులకుం జెప్పునని సంకోచించి చేతులార మెడ
బిసికిచంపి, హఠాత్తుగా నేదో దుర్గుణమువలం బిడ్డచనిపోయె ననియం
దఱును జాలిపడునట్లు యెట్టి నమ్మకము గలుగు లాగునంటించుచు నిట్లే
పెక్కు దుష్కార్యములం జేయుచుండెను అయ్యా ! ఇందున్నవారు,
మఱియు నిట్టివియు నితరకంటె నధికమైనవియు ననేక పాపము
లొనరించిన వారలు గాని సామాన్య దోషులుకరు. ఈస్త్రీలును,
నింతకుముందు మీగు మాచిన పాపపురుషులును, నిప్పటి కనుభవిం
చిన కష్టములు పోగా మఱియు నిరువది యెనిమిది కోటుల నరకము
లనుభవించ వలసియున్నవి. యవి యన్నియుం గ్రమముగా నను
భవించి నంతట మీరు వారివారి కర్తానుసారముగా మరల భూలోకం
బున జన్మించఁగలరనిన సానందుఁ డాశ్చర్యఁబునొంది. ఔరా! ఇప్పు
డనుభవించు నరక బాధలు చాలఁ, మఱియు నిరువది యెనిమిది
కోట్ల నరకములలో నీనిర్భాగ్య జీవులు కష్టము లనుభవింప వల
యునా! కటా! ఏ రాబాధల నెట్లు సహింపఁ బోయెదరు. అనితలంచి

కంజాత్తునాదచునిం జూని మిత్రనందనా ! నీమాటలు వినఁగా నాకు మిక్కిలి వింతగాఁ దోచుచున్నది. ఈపాప జన్మలిప్పటికే మీరింక రులు పెట్టుకొనినా సహింపలేక యల్లాడు చుండగా నింకనుఁ వీరికిఁ గోట్లకొలది నరక కష్టములు మిగిలియున్న వనుచున్నావు. అయ్యో! వాని నెల్లను వీరు సహించఁగలరా ! ఎట్లోర్తురు ? ఇంకమీఁద వీరు పోయి బాధలొంద వలసిన నరకములెవ్వ ? వివరింపుము. అనియడి గెను. అంత సంతకుం డాముని వరునకిట్లనియె అయ్యో ! యానరక

— శమనండు సానండునకు నరకంబుల నెఱిఁగించుట —

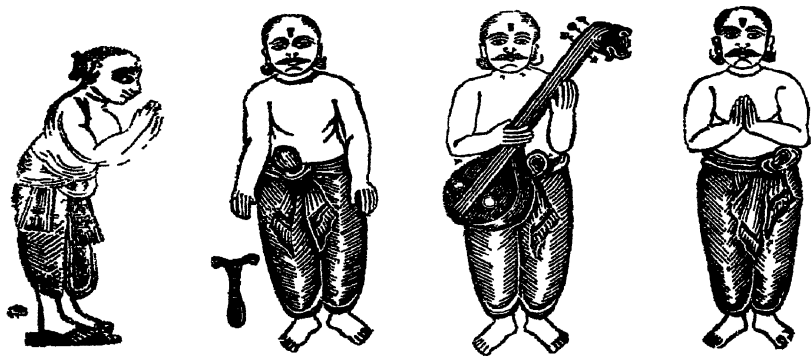
బాధ లనుభవించక తీరునవి కావు. అవి గోట్లకొలది యున్నవనిమున్నే చెప్పితిని గదా! యందు ముఖ్యములైనవి కొన్ని వివరించెదవనుండు. నరకంబులతో నెల్ల భయంకరము లైనవి కష్టతరములైనవియు నగు ఘోరంబును, నతిఘోరంబును, మహాఘోరంబును, ఘోరాతి ఘోరంబును, ఘోరరూపంబును, తరళంబును, భయానకంబును, కాళరా త్రంబును, భయోత్కిటంబును, చండంబును, మహాచండంబును. చండకోలాహలాంబును, గరాళంబును, విరాళంబును, వజ్రంబును, త్రికోణంబును, పంచకోణంబును, షట్కోణంబును, సప్త భౌమంబును, దీర్ఘంబును, నష్ట భౌమంబును, మాయయు, మహా మాయయు, చారవంబును, సీతంబును, మహా సీతంబును, తమంబును, నుష్టంబును, నతి తీక్షణంబును, పద్మ సంజీవనంబును, మహా పద్మంబును, శతంబును, అతి లోకంబును, భీమంబును, తీవ్రంబును, మహా వేగంబును, ప్రకం పనంబును, నువిక్రమంబును, కాలసూత్రంబును, ప్రవృత్తికంబును, సూచీయుఖంబును, నేమియు, ఖాదనంబును, సుప్రతీకంబును, కుంభీ పాకంబును, కూపంబును, అంగారరాశియు, భవనంబును, సస్మృక్పాయనాదంబును. విస్తాలయంబును, తుండ శకునియు, సంవర్తంబును, మహా సంవర్తంబును, హాక లేపంబును, మూత్ర విష్టాకూపంబును, పూయ కూపంబును, శాతంబును, శిలా శకటా లింగంబును, ద్విపాదంబును, నతిజరంతిమంబును, నతి దుఃఖంబును, మహా దుఃఖంబును, కశ్మలంబును, నానా యంత్రంబును, సమ్మోహంబును, నతి భంగంబును, తప్తశూలంబును, హాలా

హలంబును, నేక పాదంబును, నతి కూపంబును, మలంబును, మల పర్వతంబును, ప్రపూరణంబును, తప్త శిలాతలంబును, నను వనియు మఱియు గొన్నియు, ముఖ్యములైనవి. ఈ చెప్పఁబడిన వానితోఁ జేరి యిరువదియైదుకొట్ల. సరకములు గలపు వీనియన్నిటిలో నను, నీపాపాత్ములు కష్టము లనుభవించ వలసియున్నది యనిచెప్పిన సానందముని యబ్బురంబుగా విని, తనలో, న కటా ! ఈ పాపాత్ము లిన్ని సరకముల యందు కష్టపడుటకు సాధ్యమగునా ? వీరిని మన్నిం పుమని దండధనునితో చెప్పట యుక్తముకాదు. అతఁడు న్యాయ ముగానే వీరికి శిక్షవిధించి యున్నాఁడు. నేనింత దూరము వచ్చి కన్నులార వీరుపడుచున్న కష్టములం జూచి మిన్నక మరలి పోవు టకు నామనం బొల్ల కున్నది. యీ కష్టజీవులయందు నాకు మిక్కిలి జాలి గలుగుచున్నది వీరిని యమబాధలనుండి విముక్తులం జేయుటె ట్లు ? నాకు సదుపాయము తోచకున్నది. యనికొంతవడి చింతించి, యంతలో ధైర్యము వహించి మరల తనలో ! ఆహా ! నేనెంత వెఱ్ఱి వాఁడను? ఈ పాపాత్ములను సరక విముక్తులం జేయుటకుం దగినసాధనం బును నేనెఱింగి యుండిను, వెఱఁగుపడి యోచించితిని. సమస్తసరక బాధలును నిమిషంబున నివారించి శాశ్వతంబుగా శివసాయజ్యంబు నొసంగు పంచాక్షరీ మహామంత్ర మున్నపుడు సంశయింపనేల? యా మంత్ర కురారంబున నీపాపాత్ముల సరక క్లేశ శుష్కతరు సందోహముం ద్రుంచివైచెదను. పంచాక్షరీ మహామంత్రమువలనఁ దొలంగని పాపము లును, పొందరాని సుకృతి విశేషంబులును నెందుఁగలవు. ? మంచిది కానిమ్ము నేనిపుడా త్రిలోకపావనమైన మహామంత్ర మీపాపాత్ముల సెపు లకు సోకునట్లు పఠించెదను ఆమంత్రంబు నాలించి పరమేశ్వరుని కరుణా విశేషంబున వీరిందఱుచు సరక విముక్తు లగుదురు గాక.

— సానందుడు పాపాత్ములను సరక విముక్తులఁజేయుట —

అని నిశ్చయించి తాపస శ్రేష్ఠుఁడును, యోగవిద్యా విశాఙ్గుఁడును శివ భక్తుండును, నిర్మలుండును, తేజోమయ స్వరూపుఁడును, సకల సద్గుణగణ పరి పూర్ణుండును, దయా మయుండునగు సానందుఁడు తన చిత్తంబునఁ జిత్తజారిం ధ్యానించి సంస్తుఠించి పరమ భక్తి యుక్తంబు

గా సమస్త కల్యాణ ప్రదాయకంబును, సప్తకోటి మహామంత్ర సారస్వ భౌమంబును, సింఖల వేదవేదాంత విచార సారంబును, నిర్వాణ సామ్రాజ్య సాఖ్య సుధాయకంబును, సకల కలుష మహారగ్య దావ పావకంబును, నగు ప్రణవ సంయత పంచాక్షరీ మహా మంత్రంబును మేఘ గంభీర నిస్వనం బెసంగం బతించిన, వెంటనున్న ధర్మ ప్రసంగుడాదిగాఁగల మహర్షులందఱును నొక్క మాటుగా నమ్రంత్రంబును బిగ్గఱగా నుచ్చరింపఁ దొడంగి యామంత్ర స్మరణో చ్ఛారణ స్వనంబు మహా ఘోషంబుగా మిచ్చు ముట్టుచున్న యాధ్వని యిరువది యెనిమిది కోట్ల నరకముల యందును నరక బాధ లనుభవించుచున్న పాపాత్ముల కర్మరంధ్రములను సోకుటయు నదృశ్యతంబాదన పరమేశ్వరుని కృపా విశేషంబు వలన వారందఱును నరక బాధలచుండి విముక్తులై శమనుండును, శమనకింకరులును నాశ్చర్యంబుజెంది నివ్వెఱఁబడి కనుచుండ రుద్రగణాకారంబులం దాల్చి భద్ర విమానా రూఢులై దేహకాంతులు దిక్కులకుం బ్రసరింప, భస్మ విలేపనాం గులును, రుద్రాక్ష మాలికా ధరులును, బిల్వదళహార శోభితులును, గంగోత్త మాంగులును, జటా మండల ముడితులును, గజవ్యాఘ్రు చర్మపరి ధానులును, శూల హస్తలును, లలాట నేత్రులును, సితికంరులును, భుజంగ విభూషణులును, వృష ధ్వజులునునై, యేవంక జూచినను 'శివా త్పరతరం నాస్తి' యనువాక్యంబు సార్థకంబుగా లోకంబు శివ మయంబగు నట్లుగా సంతరిక్షుంబునఁ దేజరిల్లుచు శివ స్వరూపుడైన సానందముని చంద్రుని పరమానంద హృదయార విండులై సంస్తుతించుచుండిరి. అపుడా మునివరుండు వారినందఱినిఁ గైలాసమున కరుదెండనిచెప్పి యనుగ్రహించి, దండధరుని జూచి చిటుకగవు మొగంబున మొలకలెత్త సుఖంబున నుండుమని దీవించి తానును, ధర్మ ప్రసంగాది ఋషులును పూర్వము తాను వచ్చిన విరూపాక్షుపై నెక్కి గగన వధంబునం బోవుచుఁ దనవెంట, కోటి, దశకోటి, తశకోటి, సంఖ్యలుగల దివ్య విమానంబులపై నారోహించిన యారుద్ర స్వరూపులు వచ్చుచున్నం గాంచి పరమేశ్వరుని కరుణా విశేషంబును వినుతింపుచు, సంతోష భరితా త రాగుండై దేవదుందు

(౨౬౫-వ పుట.) సానందాగృహ పాపముక్తులై దివ్యరూపంబులొందిన వారిం గూడి కైలాసంబున కేగి ఈర్ష్యదుని స్తుతించుట.

భులు మ్రోగుచుండ నిర్జరులు పైనుండి పుష్పవర్షముం గురియుచుండ గంధర్వుల గానంబును, నచ్చరల నాట్యంబునుం జెన్నార గన్నలారం గాంచి యానందించుచు, మహా వేగంబున శ్రీ కైలాసంబునకుం బోయి ద్వారంబుకడ విమానంబుడిగి, యందఱును డిగినంత యా రుద్రగణ సహితుండై మహా వైభవంబున, శివలోకంబు సొచ్చి పోవుచు, నెడనెడం గనుపించిన శివ భక్తులకును మునులకును నమ స్కరింపుచు జని చని, యభవుని దివ్యభవన ద్వారంబుఁజేరి, బ్రహ్మ యు, విష్ణువు, నింద్రుడు నాదిగాఁగల దేవకోటులును, నారద, తుంబుర, మార్కండేయ, వశిష్ఠ, విశ్వమిత్ర, చ్యవన, భరద్వాజ, జామదగ్న్యాది మహాచునులును, గుద్రగణంబులును, శివ భక్తులు ను సేవింపగా నవరత్న ఖచితింబగు సింహాసనంబుపై గౌరీ సమేతం బుగాఁ గూర్చుండి కోటి సూర్యుల ప్రళయముం గలిగి జేజిల్లు వాడును, వ్యాఘ్రు చర్మ ధరుడును, శూల హస్తండును ఫాల లోచనుండును, భుజంగ భూషణుండును, చంద్ర కేళిరుండును, గంగా జాటుండును, దయా స్వరూపుండునగు హరమేశ్వరుని పావన స్వరూపము నందర్చించి, సానందు డానందమును, సంభ్రమంబును, జెంది మేనఁబులకాంకురంబులు మొనయ ననేక సాష్టాంగ దండప్ర

— { సానండు పాపముత్తులై దివ్యరూపంబు లొందిన వారిం గూడి } —
కైలాసంబున కేగి ఈశ్వరుని స్తుతించుట.

జామంబు లాచరించి ఫాలస్థల విన్యస్త హస్తండ్లై యిట్లని సంస్తుతిం చెను. మేర వర్వతము విల్లుగాను, భూమి రిథంబుగాను, సూర్య చంద్రులు చక్రములు గాను, విష్ణువు బాణముగాను, బ్రహ్మ సారథి గాను, కాగా, రథా రోహణంబుఁ జేసిపోయి లోకకంటకులైన త్రి పురాసురుల సంహారముం గావించి భువనంబులు శాంతి నొందఁ జేసిన మహాదేవా ! నీకు నమస్కారము. ఆర్తులను రక్షించుటయు, నా శ్రీతుల మన్నించుటయు వ్రతముగాఁగల పగలు పురుషా నిస్స ననుస్కారము. భయంకరమైన కాలకూటమున మృతి ప్రాయము గాభక్షించ లోకంబులు రక్షించిన పుణ్య స్వరూపా ! నీకు నమ స్కారము. నినుదలంచు వారికిని, పూజించు వారికిని సకల

పాప ములును బోనడచి శాశ్వత సాయుజ్యంబు నొసఁగుద యని ధానా నీకు నమస్కారము. సకల దేవతల చేతను, దిక్పతుల చేతను, మునులచేత నిరంతరమును నుతింపఁ బడు పాదపద్మములు గలయభవా ! నీకు నమస్కారము. జగన్నాథా! నీకు నమస్కారము, కైలాస నిలయా! నీకు నమస్కారము దేవా! నీవు పరంధా ముఁడవు. నాది మధ్యాంత రహితుఁడవును, చిదానందుఁ డవును, వేద వేదాంతా ధారుఁడవును, నుత్పత్తి స్థితిలయ కారణుఁడవును, నామ రూప క్రియా శూన్యుఁడవును, త్రిమూర్తి స్వరూపుఁడును, జీవ స్వరూపుఁ డవును, కపట నాటక సూత్ర ధారకుఁ డవును, పర మ పురుషుఁ డవును, సమస్త కల్యాణ గుణ పరిపూర్ణుఁ డవును, లీలా విలాస పరిపూర్ణుఁ డవును, క్షురుఁడవును, నక్షురుఁ డవును, జగ దా రాధ్యుఁడవును, నిర్వి కల్పుఁడవును, నిరా ధారుఁడవును, సత్యా కారుఁ డవును, పంచ భూతాత్మకుఁ డవును, నగుదువు, చూచు నట్టి రూపం బులును, వినునట్టి శబ్దంబులును, మనస్సునకుం దోచు సమస్తంబును నీస్వరూపంబు గాన నీవు కానిది యొక్కటియును లేదు. పరమేశ్వరా నీదివ్య పాదార విందంబులు సందర్శించు భా గ్యంబు చేకూరుటం జేసి నేను కృతార్థుఁడనైతిని. భవత్కృపా విశేషంబునంజేసి కడలేని నరక శాధ లనుభవించుచున్న వీరందఱును పాప విముక్తులై దివ్యంబులగు భవ త్వరూపంబులు ధరించి యిది గో వచ్చియున్నారు. తండ్రీ! దయానిధీ! మమందరనుఁ గరుణా విశోక సంబులం జూచి మిన్నింపుము. అని యనేక విధంబుల బ్రస్తు తించిన పరమేశ్వరుండు సంతోషంబు మీర సానందునిఁ గరంబులు చూచి యందిపట్టి చేర రాదిగి యతిని శరీరంబు నిజ హస్తంబున నిపురుచుఁ బ్రియంబు రెట్టిప నిట్లనియె.

—ॐ శంకరుండు సానందుని నాదరించుట. ॐ—

అనఘా! నీకు నాయందుఁగల భక్తికి మిక్కిలి సంతసించితిని నా భక్తు లందఱిలోనను నీవు శ్రేష్ఠుఁడవు నీవు నాపుత్రుఁడవు. నీవు చేసిన యా మహత్కార్యంబును నింక నెవ్వరు చేయఁగలరు? ని పెం తిటిపని నైనను తృణ ప్రాయంబుగాఁ దలంచి నెర వెర్పశక్తుండువు నీవు

మదీయ వెరదత్త జనితుండవుగాన నీకు మిక్కిలియగు కార్యబైదియు
 గలుగదు నీయెడ నేనెప్పుడునుఁ బ్రసన్నుండనై యుండుదును. లోకం
 బున నెవ్వఁడు నీకరుణకుం బాత్రుండగునో, యెవ్వనియందు నీవు
 ప్రీతిని వహింపుదునో. యట్టివాఁడు, నాకరుణకును, నాప్రియమున
 కునుఁ బాత్రుం డగును, ఇది చిక్కము. ఎవఁడు నిన్నుఁ దలంచునో
 వాఁడు నన్నుఁదలంచిన వాఁడె యగుచున్నాఁడు మునికుమారా !
 నీవు కడు పరిశుద్ధుండవు. సద్గుణంబు లన్నియు నీయందు నెలకొని
 యున్నవి. నీకరుణావిశేషంబునఁ బాపవిముక్తులై మదాకారంబులుధరిం
 చి తేజరిల్లు చున్న ఈజీవులనందఱిని మత్స్రమధ గణములలో జేర్చి
 యెల్లపుడును, వీరికి మత్స్రన్ని ధానంబు నొసంగితిని. నీవన్ననో, పాప
 నమూర్తివి. నీకును భేదంబులేదు నీవింక నిందయుండువు గాక యని
 కరుణాకటాక్ష వీక్షణంబులంగని పలికి యతనిఁ దనచేత సింహాస
 నాశీనుం గావించెను. శంకరుఁడాదేశించిన లాగున పాప నిర్ముక్తులై
 శివ రూపంబులు గలిగిన జీవు లందఱును. పరమానంద కందళిత
 హృదయార విందులై, యిందు శేఖరుని ప్రమథ బృందంబునంజేరి స
 ర్వేశుని సేవింపుచుండిరి. ఇట్లు సరకలోకంబున నుండిన పాప జీవులం
 దఱును, నిర్దోషులై సానందుని వలన శివాకారంబులు ధరించి శివ
 లోకంబునకుంబోయి నంతట, యమలోకంబున నొక్కడైనను పాపాత్ము
 డులేడయ్యెను, యమలోకము పాడుపడి నట్లుండెను. సానందమునియ
 న్ని సరకముల యందున్న స్త్రీపురుష పాపజీవులను శివస్వరూపులం
 జేసి కైలాసమునకుం దోడ్కొని పోవుటం జూచి నంతట దండధరుం
 డుచేయునది లేక మిక్కిలిచింతాక్రాంతుండై, ఆహా! ఈమునివరుండెంత
 పనిం జేసెను? మున్ను నారదుండెంతఁ జెప్పెనో, యంతయుం జరిగినది
 ఆమహానుభావుఁడు చక్కగా నెఱింగియే నాకుం దెలిపెను ఇంక
 నేనేమి చేయుదును? ఇందు నాకేమిపనియున్నది? నేనెవరిపై సధికార
 ముం జూపుదును? మునివరుండు చేసిన కార్యంబు నెఱింగినపుడు
 అట్టి కార్యముం జేయరాదని చెప్పి వెంటనే యా పాపులను మరల
 నాకప్పగింపక, శంకరుం డతిప్రీతుండై వారందఱికిని సాయజ్యం
 బాసంగ వచ్చునా? సర్వజ్ఞుండగు తానే యివ్విధంబున నాపాలనం

బును విరాకరించి నంతట నేనేల యీకొఱమాలిన యధికారమును వహించి హేళనకుం జాత్రుడను కావలయును, యముడని నాపేరు విన్న మాత్రమున సమస్త జీవ కోటులును భయంబు నొంది కంపించు చుండును, ఇంక నన్ను జూచిన లక్ష్మ్యపెట్టు వారెవ్వరు? చీ! చీ! ఈరాజ్యమును. నీ యధికారమును నింక నాకక్కఱలేదు. నేనిప్పుడే కైలాసమునకుం జని, నాదండ పాశాది సాధనముల నాసర్వేశ్వరుని కిప్పగించి, నేని యధికారమును వదలు కొంటిని, దీని కిక మీఁద దగిన వాని మఱియొకని నిర్ణయింపుడని చెప్పి శిలపుఁగై కొని నాయుచ్చా బోయెద, నింతకుంటే నేను చేయవలసిన కార్యంబెది

— యదుధర్మరాజు కైలాసంబునకుం బోవుట —

యును లేదు. అనియోచించి ప్రయాణ సన్నాహముం గావించి కట్టాయితెనైన కాసరంబు నెక్కి, గృధ్రకేతనము మెఱయఁగా, చిత్రగుప్తుఁడు మొదలగు నాపులును, కవ్య వాహనాదులగు పితృ దేవ గణంబులును, నీర సేనుఁడు మొదలైన భటులును, మతంగుఁ డాదిగాఁ గల ఋషులును, పరివేష్టించి వచ్చుచుండఁ గదలి, యుత్తరాభి ముఖుడై చనిచని, పెక్కు లోకంబులు దాటి, యఖిల లోకంబులయందును నుత్తమంబైన కైలాసంబుంబొడఁగని బహిర్ద్వారమువద్ద వాహనమునంకి దిగి యచటం గావలియున్న నందికేశ్వరు నకు సమస్కరించి యహజ్ఞం గొని లోపలం బ్రవేశించి పోయి, ముందట, సవరంజిచే నిర్మింపఁ బడిన గోడలును, మరకత మణులచే నల్పించిన ద్వార బుధములును, వజ్రపుఁ దలుపులును, నీలస్తంభము లును, మూణిక్య మయములగు కిటికీలును, పచ్చల తోరణంబులును, నుత్కల చూరు మొగ్గులును, కెంపుల మేలుకట్లును, బగడంపు బోదెలును చంద్రకాంత శిలా సోపానములును, గలిగి జ్వజ్వల్య మానంబుగాఁ బ్రకాశించు నదియు, చల్లని చిటుగాలిచే సమీపా రాను శీమలంగల పుష్ప వాసనలు వెదఁ జల్లఁబడి, మనోజ్ఞంబుగా నొప్పునదియు, నానావిధాలంకార శోభితంబును, త్రిలోకాభి రామ, శృంగారంబును నైన పరమేశ్వరుని సభామంట పముం దరిసి, యట నారాయణ చతుర్ముఖ శతి ముఖాదులగు దేవ

తులును, దిక్పతులును, విఘ్నేశ్వర కీరభద్ర వజ్రభూదులగు కుమారులును, పదనాకండు మంది రుద్రులును, పండ్లండుమంది సూర్యులును సప్త ఋషులం గూడి మార్కండేయ నారద సనకసనః సనత్కుమారాదు లగు మహా మునులును, సిద్ధులును. యోగులును, చండీశ, భృగీశ, మహా కాలాదులగు ప్రమధులునుం బరివేష్టించి కొలువ మీఁగి కృత్రిమ సహసనంబున నీశ్వరుండు గౌరీ సహితుడై నిండుకొలుపున్నఁ గని, యానందంబును భక్తియు, వినయంబును, మనంబున బెనంగడాయంబని సాష్టాంగ దండ ప్రణామంబు లాచరించి. దండధరుండు, కోలదండ పాశాదులు ముందిడి కిరకమలంబులు ముకుతామరభర్మరాజు ఈశ్వరునిస్తుతించి సానందుడుచేసినకార్యంబు విన్నవించుట ॥ శించి నిలిచి, సకల సద్గుణ పరిపూర్ణుం డవును, గంగను శిరంబున ధరించిన వాఁడవును, మునుల చిత్తములలో సంచరించు వాఁడవును సంసార దుఃఖము నడంచి జనన మరణాది సంకటంబుల హరించు వాఁడవును, తాపత్రయము లేనివాఁడవును, సకలలోకముల చేతను, స్తుతింపఁ బడువాఁడవును, మన్నఁగుని గర్వము నడుచిన వాఁడవును, యోగులచే నాశ్రయింపఁ బడిన వాఁడవును, శరణాగతులను రక్షించు వాఁడవును, భక్తుల కెల్ల కోరికలు నిచ్చువాఁడవును, సకల కార్యములకును గర్తలైన వాఁడవును, ముల్లోకములను పాలించు వాఁడవును, దేవతలకు ప్రభువైన వాఁడవును, దీచులయెడ దయఁగల వాఁడవును, నెల్ల క్షేత్రములునుఁ దొలఁగించు వాఁడవును, సకల కర్తలకును సాక్షివైన వాఁడవును, పుట్టుట, వృద్ధిఁజెందుట, చచ్చుటనును మూడవస్థలకును నిమిత్తమైన వాఁడవును, మూడు నేత్రములు కలవాఁడవును, లేడి, శూలము, కపాలము, డమరువు, పరశువు, ఖడ్గము మొదలగు వానినిం బట్టుకొని యున్న వాఁడవును, మొదలు, నడుము, తుదలు లేని వాఁడవును. యోగులకైనను నందని వాఁడవును, త్రిపురంబులు సంహరించిన వాఁడవును, నిత్యముగా సత్యము నందును, ధర్మమునందును నివసించు వాఁడవును. పదికోట్ల సూర్యులతో సమానమైన తేజస్సుగల వాఁడవును, సచ్చిదానంద స్వరూపుఁడవును, నిష్కళంకుఁ డవును, నిర్వికారుఁడవును, నిత్యుఁడవును,

సా నం దో పా ఖ్యా న ము.

నిరంజనుఁ డెవును, భుజంగ విభూషణుడవును, నంబర కేశుండవును
 భూత కోటికి నాయకుఁడుగా నుండు వాడవును, మృత్యువును జ
 యించిన వాడవును, హాలా హలమును మ్రింగిన వాడవును, సంధ
 కాసురాదులగు దుష్ట రాక్షసుల సంహరించిన వాడవును,
 దక్ష యాగమును ధ్వంసముం జేసిన వాడవును, వృషభ వాహన
 ముంగల వాడవును, లీలానంద విలాస విగ్రహుండవును. సజ్జనమం
 దారుడవును, ప్రణవా కారుడవును, నగు నోయుమామనోహరా !
 కైలాస నిలయా ! గీరీశా ! పినాకహస్తా ! వామదేవా ! యవ్వమూర్తీ !
 మహానటా ! జలధితూణీరా ! యనంతా ! పరంభామా ! యాశ్రిత
 జనవత్సలా ! కామితార్థ ప్రదాయకా ! పరమేశ్వరా ! తండ్రీ !
 నా నేరంబులు మన్నించి, కరుణావిలోక సంబులు నాపైఁ బ్రసరింపఁ
 జేయుము. నాకుం బ్రసన్నుండ వగుము. సంరక్షింపుము అని
 యెంతయుం దైన్యంబున సున్నుతిచి. పునః ప్రణామంబుఁ గావించి,
 యోదేవా ! నారాజ్యాధి పత్యముం దగినవాడగు యితీయొకని
 కొసంగి నాయందు కనికరించి. నా మొరాలించి నన్నా యాధిపత్య
 మునుండి తొలంగింపుము నేనింక సధికారంబు వహింపజాల నాభా
 రంబుఁ దొలంచుకొని నిర్విచారుండనై మిమ్ముగొలుచు చుండెద.
 పాడుపడిన పట్టణమున కధిపతి నై యుండుటకంటె మిమ్మునేవించి
 కృతార్థుండ నగుట యుత్తమంబుగదా ! యుమావల్లభా ! నామన
 విని బాగుగా నాలింపుము. సానంగముని చంద్రుండు నాపట్టణముం
 జూడవచ్చి నలువైపులం దిరిగి యందందు విశేషంబులం గాంచి
 యట మహా పాపంబుల నొనర్చుటచే నాచే శిక్షితులై నరకంబుల
 లో బాధపడుచున్న పాపకర్ముల నందఱినిఁ దన పంచాక్షరీ మహా
 మంత్ర ప్రభావంబున నరక విముక్తులంజేసివారికి భవత్స్వరూపంబులు
 గలిగించి విమానా రూఢులంజేసికొని వచ్చి యిచ్చటంజేర్చి తా నే
 మియు నేరని వాని ఎఱె తమ యర్ధాసనంబు నలంకరించి యున్న
 వాఁడు. ఇట్టియన్యాయ మెప్పుడును జరిగి యుండలేదు. ఈసానందునిచే
 పాప విముక్తి నొందిన జీవులు లేకమైనను నెన్నఁడును పుణ్యకార్థ్య
 మెట్టిదియుం జేసిన వారుకారు. మహా ఘోర కల్పింబు లొనరించిన

దుష్టులు, మిమ్ము దలంచుటకాని మీచిన్తంబులు ధరించుటఁగాని
వీరెన్నఁడు నెఱుంగరు. ఇదిగో ! చిత్రగుప్తుండు లెక్కలం గొనివచ్చి
యున్నవాఁడు. వీరుచేసిన పాపంబులు వివరముగా లిఖంపఁబడి
యున్నవి. చిత్రగింపుఁడు. వీరు మీచెంత వసింప నర్హులు కాకుండి
యు సానందముని ప్రభావంబున మీరూపంబులు ధరించి సంతసించు
చున్నారు. నాపట్టణంబున నిపుడొకండైననులేడు. అట్టి పాడుపట్ట
ణమును, దాని యాధిపత్యమును నేనొల్లను. మీకుందెలియని దేది
యునులేదు. మున్ను మార్కండేయునిం బట్టి తెచ్చుటకు వచ్చి
నపుడు మీరు నన్నుశిక్షించి యున్నారు. నాటఁగోలె శివభక్తులను,
శివచిన్తాధరులనుం డాయవలదని మదియ కింకరుల కాజ్ఞాపించి నేను
ను జాగ్రతగాఁ బ్రవర్తించుచుంటిని. ఈ పాపాత్ములయందు మీయం
దలి భక్తి విశేషంబులు గలిగియున్న, నేను పట్టనేర్తునా? అట్లేదియు
వీరియందు కలిగియుండలేదు. అలాగున నుండిన పాపుల నీముని వ
ద్యుఁడు నాబాఁదనుండి తప్పించికొనివచ్చి యిటఁజేర్చి నాపురంబుఁ
బాడువడంజేసెను. ఇందలి న్యాయాన్యాయ ములనుఁ బరిశీలనఁజేయు
టకుం గర్తవ్యమై మీరు విమర్శించి మీకెటుల ధర్మముగాఁ దోచు
నో, యవ్వీధంబునం జేయుండని మొరఁబెట్టుకొనెను. అతని మాటల
నాలకించి సర్వేశ్వరుఁడు మందహాస నుందర వదనారవిదుండై, తన
చెంత రెండవరుద్రుఁడో యనఁదగి కూర్చుండియున్న సానందమునిం
జూపియిట్లనియె దండధరా ! ఆయాస మొందకుము. ఇదిగో !

— ఈశ్వరుఁడు యముని నూరడించి మరల సాధిపత్యంబున నిలుపుట. —
చూడుము. ఈమునిశ్రేష్ఠుండగు సానందుఁడు కడు యోగ్యుఁడు, మి
క్కిలి తపస్వి, సకల సద్గుణములకు నునిక్తియైనవాఁడు. నాకుమిక్కిలి
ప్రియభక్తుఁడు, ఇతనియందు దయాగుణ మెక్కుఁడుఁగాఁ గలదు
కావున నెన్నఁడును చూచి యెఱుంగని తాను పాపాత్ములనుభవించు
ఘోరకష్టములు చూచి యోర్వఁజాలక మనసుకరిగి. పంచాక్షరీ
మహామంత్ర ప్రభావ సంపన్నుఁడు గావున, యామహిమచే నటనుం
డిన పాపాత్ములను సరక విముక్తులంజేసి నాసన్నిధికిం జేర్చెను వీరెట్టి
కిల్బిషము లొనరించియున్నను, పంచాక్షరీ మంత్రోచ్ఛారణము విను

టచే వీరిపాపంబులు నశించి పుణ్యరూపంబులు ధరించిరి. యామం
త్రము యొక్క మహిమ నెఱింగిన వాడగుట చేతనే ఈముని
వరుం డనాయాసంబుగా వీరినందఱి నుత్తమ లోకంబునకుం దేగలి
గెను. ఇందధర్మంబును లెక్కింప వలచుగాదు. జరిగినంతవరకును
జరిగినది. ఇంక నావిచారమును మనస్సున నుంచకూడదు. ముని
వలన పాపవిముక్తులు కాబడిన వారిక సీలోకంబునకు రాజాలరు.
వీరందఱికిని నేనుమదీయ సన్నిధానంబున నివసించ వరంబు నొసంగి
యున్నాడను. ఇకమీఁదట లోకంబునఁ బాపాత్ములులేకఁ బోవు
టయు, నీపట్టణంబునకు రాకఁబోవుటయులేదు. ఎందఱోకలరు.
ఎందఱోవత్తురు. ఇంతమాత్రమునకై నీయాధిపత్యమును విడువ నొచి
విరక్తి వహించకూడదు. నీయధికారమునకు నీవేతగినవాడవు నిన్ను
మించిన ధర్మజ్ఞుడును, గుణవంతుడును, నీతి మంతుడును, పుణ్య
శీలుండును, మఱియొకఁడు లేడనుట సత్యము, నీవు కొఱుత మాని
యెప్పటివలె నీరాజ్యభారమునఁ దలఁదాల్చి ధర్మపాలనం బొనరిం
పుము. మతిమంతులు సందర్భా సందర్భములను యోచింపక త్వర
పడి యేకార్యము జేయరు. నీవు సకలన్యాయములును బాగుగాఁ
దెలిసి, ధర్మరాజును బిరుదుపేరు నొందియుండి యీవిషయంబునకై
యింత పరితాపమునుఁ జెందుట యుక్తముకాదు. నీకు విశేషముగా
జెప్పవలసినది లేదు. శీఘ్రముగాఁబోయి, నీకార్యములయందుఁ బ్ర
వేశింపుమని ప్రయంబు రెట్టింప నూరడించి మనస్సున కళంకంబు
మాన్చి మరిల నలని యధికార మలనికొసంగెను. అమృత తుల్యము
లగు పరమశివుని మాటలచే మనస్సునఁ దృప్తిజెంది, సంతోషంబు
తో శంకరునకు దండప్రణామంబు లాచరించి మునిశేఖరుండగు సా
నందునకు నమస్కరించి, వారివలన ననుజ్ఞవడసి దండధరుండు తన
పరివారముం గూడి యటనుండి కదలి స్వపురంబునకుం జనుదెంచి
యెప్పటివలె తనయధికారమును వహించి ధర్మ పరిపాలనమొనరింప
దొడంగెను. సానందముని సర్వేశ్వరుని కరుణకుం బాత్రుఁడై కై
లాసంబునఁ బ్రకాశించు చున్నవాడు. అని నూతుండు శౌనకాది
మహర్షులకు, సానందుని జననమాదిగా నలఁడు పరమేశ్వరుని సన్ని

ధికి జేరువరకునుగల యతని చరిత్రంబును నతని తపఃప్రభావంబును వివరముగాఁదెలిపి శంకరునకును, శంకరతుల్యుండగు సానందునకును, నాత్మప్రదక్షిణ సమస్కారము లొనరించి, మరల నిట్లనియె.

(ఫలశ్రుతి.)

మునీంద్రులారా ! మిక్కిలి పాపనందై నట్టి యీసానందుని చరిత్రమును లోకంబున నెవరు పఠింతురో, యెవరు భక్తిపరులై సిందరో, యెవరు చేతులారా వ్రాయుదురో, యట్టివారు సర్వేశ్వరుని కృపకుఁ బాత్రులై, సమస్తపాపముల వలనను విడువఁబడి, పుణ్యవంతులై, పుత్ర, సౌత్ర, ప్రపౌత్ర, కళత్ర, ధన, ధాన్య సంపదలు కొఱంతలేక కలిగి, యీ రోగ్యమును, సంతోషమును సతిశయింప నిహలోకంబున సమస్తసౌఖ్యములు ననుభవించి దేహాంతమున ననాయాసంబుగా స్థూలదేహముం ద్యజించి యుత్తమంబులగు దివ్యరూపములు ధరించి శాశ్వతంబగు శివలోక సాయుజ్యంబు నొంది యానందింతురు. ఇది సత్యము. శివభక్తులకెల్ల నీశ్వరానుగ్రహము కలుగును గాక. యని పలికి దీవించిన, మునులందఱును సానందుని చరిత్రంబును సాంతిముగా శ్రద్ధావధానంబులు గలిగి యాలించి పరమానంద కలితమనస్కులై, సూతునిజూచి, మహాత్మా ! మీకరుణా విశేషంబు వలన, భవ్యతరమైన చరిత్రము నాలించి కృతార్థులమైతిమి. మాకుం గల యానందగిట్టిదని చెప్పులవికాదు. మావిన్న పంబు నాలకించి యేతత్కథంజెప్పి మమ్ము సంతృప్త హృదయులం గావించితిరి యని యచేక విధంబుల నతనింగొనియాడి ప్రదక్షిణ సమస్కారములం గావించిరి.

సమస్త సన్మంగళానిభవంతు.

శార్దులవిశ్రీడితమాలిక.

కా. శ్రీవత్సాహ్వయ గోత్ర సుభద్రుండ ల ధీవారసింహయ్యకు
సావిత్రిబతు నాత్మజుడగు మహా శ్యామా చక్రవర్తి

భావింపడగు వంశ ♦ వర్ధనుడ నాప స్తంబ నూత్రుండనే
 లావణ్యాన్నిత సాధ్వి నాదగు మహా ♦ లక్ష్మీవిభుండ౯ నృప
 గ్రావావాస సహనుడై వెలయు మం ♦ గానాధసాదద్యుయా
 సేవాసక్తుడ పిచ్చయాఖ్యుడ సుధీ ♦ శ్రేష్ఠప్రియుండ౯ కవి౯
 శై వప్రీతికరంబుగాఁ దనరు యీ ♦ సానందు చార్ిత మి
 హ్మోవాప్తి ప్రదమంచునే వచనకా ♦ వ్యం బేర్పడ౯ జేసెట౯.

౪. ఇది పన్న గేశ్వరాచల,
 సదనుచకు సమర్పణంబు ♦ సలిపితి భ క్తి౯
 జదివిన వినిన౯ వ్రాసిన,
 ముదమును సిరిమోక్ష మొసంగు ♦ మురనారుఁ డుదయ౯.

ఆ. ఎంతదాకయుదధు ♦ లెదాక రవిసోము
 లెంతదాక తార ♦ లెసంగుచుండు,
 నంతదాక లోక ♦ ముదు యీ సత్కృతి
 వినుతిఁజెంది మిగుల ♦ వెలయుఁగాత.

౫ ద్య ము.

ఇది శ్రీమద్వేంకటేశ్వర వరప్రసాద లబ్ధ చతుర్విధ కవితా
 విశారదుండగు, పురాణం - పిచ్చయ్యకవిచే రచియింపఁ
 బడిన సానందోపాఖ్యాన వచనకావ్యమునందు
 సర్వంబును మహా ప్రకరణము.

స పూర్ణము.

శ్రీమద్వేంకటేశ్వరార్పణమస్తు.